

วารสาร
การศึกษาและการพัฒนาสังคม

Journal of Education and Social Development

ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 ปีการศึกษา 2562 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2562)
Vol.15 No.1 Academic Year 2019 (July-December 2019)

ISSN 1905-2693

วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม

Journal of Education and Social Development

ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 ปีการศึกษา 2562
(กรกฎาคม-ธันวาคม 2562)

Vol. 15 No. 1 Academic Year 2019
(July-December 2019)

เจ้าของ

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม
ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ศรัทธา ยอดนิล
มหาวิทยาลัยบูรพา

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ศาสตร์ เสาวคนธ์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ดร.มนัส สายเสมา

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

ในพระบรมราชูปถัมภ์

รองศาสตราจารย์ ดร.ลำปาง แม่นมาตย์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์
มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรวิมล เฟื่องพันธ์
มหาวิทยาลัยบูรพา

ดร.พัชร์วิภา โพธิ์ศรี

มหาวิทยาลัยบูรพา

เลขานุการกองบรรณาธิการ

นางสาวศุภครจิรา พรหมสุวิชา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยทางการศึกษาและการพัฒนาสังคม
2. เพื่อเป็นสื่อกลางการแสดงความคิดเห็นเชิงวิชาการของคณาจารย์ นักวิชาการ และนิสิต นักศึกษา ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยบูรพา
3. เพื่อส่งเสริมการเสนอผลงานทางวิชาการด้านการศึกษาและการพัฒนาสังคมของนักวิชาการทั่วไปในรูปแบบบทความทางวิชาการและบทความพิเศษ

กำหนดออกเผยแพร่

ปีละ 2 ฉบับ (เดือนมิถุนายน และธันวาคม)

สำนักงาน

สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม
ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131
โทรศัพท์ 0 3810 2067

ข้อเขียนหรือข้อคิดเห็นใดๆ ในวารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม
เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน และเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนทั้งสิ้น
เจ้าของและคณะบรรณาธิการ ไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องด้วยเสมอไป

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ

รองศาสตราจารย์ ดร.ฉลอง ทับศรี

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

รองศาสตราจารย์ ดร.ชวลิต ชูกำแหง

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ดร.ชัย สมรภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ดร.ชัยสิทธิ์ คุณสวัสดิ์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33

ดร.ดาร์ส อ่อนฉวีง

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ดร.ธนะวัฒน์ วรรณประภา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ดร.พิมพ์ดี จันทระโกศล

โรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎ์

รองศาสตราจารย์ ดร.ไพรัตน์ วงษ์นาม

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

รองศาสตราจารย์ ดร.มนตรี แย้มกสิกร

ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา

ดร.มหาลภ ป้อมสุข

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

ดร.รัชนี้ แดงอ่อน

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุ่ง เจนจิต

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรุณี เพ็งพันธ์

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรากรณ์ ทรัพย์วิระปกรณ์

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมโภชน์ อเนกสุข

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ดร.สุพนิดา ชัยวิทย์

วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่

รองศาสตราจารย์ ดร.สุเมธ เตียววิศเรศ

ตุลาการศาลปกครอง

รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ดร.อรนรินทร์ ขจรวงศ์วัฒนา

โรงพยาบาลพุทธโสธร

ดร.อรรัมภา ไวยมุกข์

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ดร.อาพันธ์ชนิต เจนจิต

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

บทบรรณาธิการ

วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคมปีที่ 15 ฉบับที่ 1 ประจำปีการศึกษา 2562 ภาคเรียนที่ 1 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2562) ฉบับนี้ มีเนื้อหาประกอบด้วยบทความวิชาการ 1 เรื่อง ได้แก่ “การวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทุกระดับสำหรับการวิจัยทางการศึกษาด้วยโปรแกรม Mplus” และบทความวิจัยด้านการศึกษาและการพัฒนาสังคม จำนวน 19 เรื่อง ซึ่งมีเนื้อหาหลากหลายทั้งด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม กฎหมาย เทคโนโลยีทางการศึกษา และเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสังคมด้านอื่นๆ ตัวอย่างเช่น บทความวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการเปิดรับสื่อบันเทิงและพฤติกรรมการเล่นแบบของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร” “การรับรู้และความคาดหวังเพื่อสร้างกลยุทธ์ในการพัฒนารายการฝนฟ้าอากาศ ช่อง 7HD” และ “ผลประเมินยางยืดจรวดของเล่นเพื่อส่งเสริมการพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็กและกล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กก้อทิสติก” ซึ่งล้วนมีเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและการพัฒนาสังคมทั้งสิ้น

กองบรรณาธิการวารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม ขอขอบคุณนักวิจัยและนักวิชาการทุกท่าน ที่ได้มอบผลงานเขียนเพื่อนำมาตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการประเมินบทความทุกเรื่อง และทำที่สุดขอขอบคุณท่านผู้อ่านและสมาชิกทุกท่านที่ติดตามและให้การสนับสนุนวารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคมเสมอมา

รองศาสตราจารย์ ดร.ศรียรรณ ยอดนิล
บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

บทความวิชาการ

การวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพระระดับสำหรับการวิจัยทางการศึกษาด้วยโปรแกรม Mplus (ณัฐกฤตา งามมีฤทธิ์)	1
---	---

บทความวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหารในสถานประกอบการ (ณัฐฉณ พุเต็มวงศ์, สุเมธ งามกนก, สมพงษ์ ปั่นหุ่น)	18
รูปแบบและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์तालโตนจากภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลปากน้ำ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา (พอเจตน์ ธรรมศิริขวัญ, สุขุมวิทย์ ไสยโสภณ, จินตนา กำแพงศิริชัย)	27
มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ (จิรวรรณ วารุณะ, สุริย์ฉาย พลวัน, คมสัน สุขมาก)	38
คุณค่าของลิต่อการพัฒนาสังคม (ภรสรัญ แก่นทอง, ศรีวรรณ ยอดนิล, สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์)	48
ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและ ครอบครัว พ.ศ. 2553 (ภัสสร เรื่องฤทธิ์, เอกพงษ์ สารน้อย, คมสัน สุขมาก)	62
การสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักสู่มวลชน (ผุสดี กลิ่นเกษร)	73
การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อ ประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี (นครินทร์ อิมสวาสดี, เจริญวิษณุ สมพงษ์ธรรม, ภารดี อนันต์นาวี)	83
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้บริการศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์การของบริษัท เอสทีทีซี จำกัด (นิธิญาภา ชูช่วย, จีระเดช สนองทวีพร)	94
การประเมินความต้องการจำเป็นของครุภาคตะวันออกเพื่อกำหนดประเด็นสาระการผลิตสื่อการ เรียนทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (อุทิศ บำรุงชีพ)	104
การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่: ศึกษารณเฝ้าสนใจในการยื่นคำร้องและผู้มีสิทธิร้องขอให้รื้อฟื้นคดี (รวีภัทร์ ฉัตรไชยเดช, สุริย์ฉาย พลวัน, คมสัน สุขมาก)	120
พฤติกรรมการเปิดรับสื่อบันเทิงและพฤติกรรมการเลียนแบบของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร (เอมอัชชา นามสาย, ธนชาติ จันทร์เวโรจน์)	135

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมผู้ประกอบการรถตู้โดยสารประจำทาง (ปาลวัฒน์ แสนคำ, สุรีย์ฉาย พลวัน, คมสัน สุขมาก)	145
ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ระยอง เขต 1 (ณัฐศักดิ์ ศิริสมบูรณ์เวช, สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์, สถาพร พงษ์พิบูล)	156
มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้แสวงหาที่ลี้ภัยซึ่งเข้ามาพำนักชั่วคราวในประเทศไทย (ทิพวรรณ ทิหา, เกรียงศักดิ์ พิณฑุสรศรี, คมสัน สุขมาก)	169
ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสนุกสนานในการเรียนวิชาบาสเกตบอล: กรณีศึกษา ชั้นเรียนระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย (ระพีพัฒน์ เตือนเพ็ญศรี, เกษมสันต์ พานิชเจริญ)	183
กลยุทธ์การพัฒนาการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหน่วยวิทยบริการ ภาคตะวันออก (พระมหากิตติ สร้อยมาลา)	193
การพัฒนาการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของนิสิตสาขาวิชา เทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา (เกรียงศักดิ์ บุญญา)	204
การรับรู้และความคาดหวัง เพื่อสร้างกลยุทธ์ในการพัฒนารายการฝนฟ้าอากาศช่อง 7HD (พรเทพ สิงห์กุล, กาญจนา มีศิลปวิภักย์)	216
ผลประเมินขงยัตจรววดของเล่นเพื่อส่งเสริมการพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็กและกล้ามเนื้อใหญ่ ของเด็กออทิสติก (เมธี ธรรมวัฒนา)	228
วรรณกรรมวิจารณ์	
การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (วรวิภา เพ็ชรพันธ์)	238

ช่องทางการติดต่อ
วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม
ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 20131
โทรศัพท์ 0 3810 2067
www.edu.buu.ac.th/vesd

การวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทุกระดับสำหรับการวิจัยทางการศึกษา ด้วยโปรแกรม Mplus

An Analysis of Multilevel Structural Equation Model for Educational Research with Mplus Program

ณัฐกฤตา งามมีฤทธิ์*

บทคัดย่อ

การวิจัยทางการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ มีความซับซ้อนมากกว่างานวิจัยในอดีต ตลอดจนคำนึงถึงโครงสร้างและธรรมชาติของข้อมูลการวิจัยทางการศึกษาตามสภาพจริงที่มีลักษณะลดหลั่นหลายระดับ เช่น ระดับบุคคล ระดับห้องเรียน และระดับสถานศึกษาโดยตัวแปรระดับนักเรียนจะแทรกอยู่ในระดับห้องเรียน (Nested) และตัวแปรระดับห้องเรียนจะแทรกอยู่ในระดับโรงเรียน เป็นต้น การวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทุกระดับเป็นเทคนิคที่ขยายแนวคิดมาจากการวิเคราะห์สมการโครงสร้างเชิงสาเหตุกับการวิเคราะห์ตัวแปรทุกระดับ เทคนิคการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทุกระดับเป็นที่นิยมในปัจจุบันและถูกนำมาใช้ในงานวิจัยหลากหลายสาขาวิชา ไม่ว่าจะเป็นการวิจัยทางสังคมศาสตร์ การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ และการวิจัยทางการศึกษาซึ่งนักวิจัยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุกรณีที่โครงสร้างของข้อมูลมีระดับลดหลั่นเชิงซ้อน (Hierarchical data) ตั้งแต่ 2 ระดับ บทความนี้จึงมุ่งเน้นอธิบายเทคนิค วิธีการและขั้นตอนการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทุกระดับโดยใช้โปรแกรม Mplus เพื่อให้แก่นักวิจัยทางการศึกษานำเทคนิคดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในงานวิจัยและสามารถตอบโจทย์วิจัยที่มีความซับซ้อนได้อย่างถูกต้องแม่นยำ มีความน่าเชื่อถือและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

คำสำคัญ : การวิจัยทางการศึกษา/ โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทุกระดับ/โปรแกรม Mplus

Abstract

Educational research has been changed rapidly as its relationship between variables are more complex than in the past. According to the nature of educational research that usually focuses on empirical evidence, the complexity of the research is concerning with the nature and the structures of data which are hierarchical and interrelated, nested within any levels of school settings (i.e. individual student, classroom, and institution). An analysis of multilevel causal relationship model, expanded from the concept of causal structural equation and multivariate analysis, has been employed broadly in many disciplines. For example, social sciences, behavioral sciences, and education research. Most researchers focus on hierarchical or overlapping data.

This article mainly describes techniques, methods, and analysis procedures of Mplus program for analyzing multilevel causal relationship model. Therefore, researchers can apply them to their study to solve the complexity of the research problem precisely and make their study reliable and efficient.

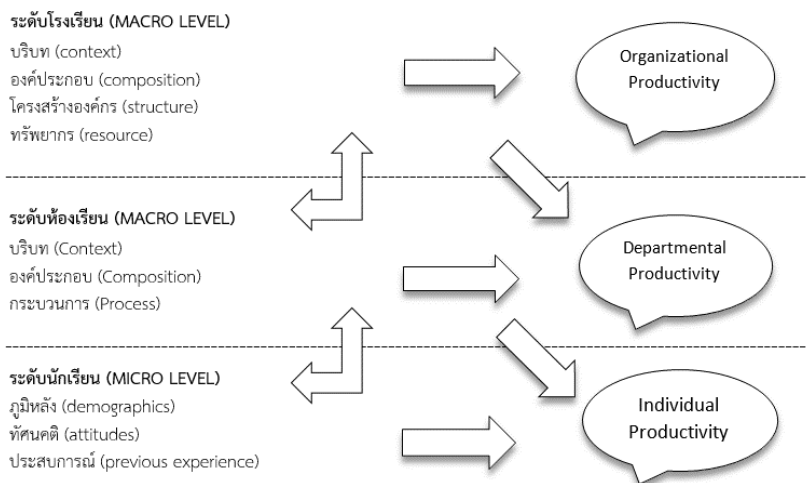
Keywords : Educational research/ multilevel structural equation model/ Mplus program

บทนำ

การวิจัยทางการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ มีความซับซ้อนมากกว่างานวิจัยในอดีต ตลอดจนคำนึงถึงโครงสร้างและธรรมชาติของข้อมูลการวิจัยทางการศึกษาตามสภาพจริงที่มีลักษณะลดหลั่นหลายระดับ เช่น ระดับนักเรียน ระดับห้องเรียน และระดับสถานศึกษา โดยตัวแปรระดับนักเรียนจะแทรกอยู่ในระดับห้องเรียน (Nested) และตัวแปรระดับห้องเรียนจะแทรกอยู่ในระดับโรงเรียน เป็นต้น ปัจจุบันมีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีโครงสร้างข้อมูลเป็นระดับลดหลั่น (Hierarchical structure) หลัก ๆ อยู่ 2 วิธีการ วิธีการแรก คือ เทคนิคการสร้างโมเดลพหุระดับและวิธีการที่สอง คือ เทคนิคการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างโดยมีรายละเอียด ดังนี้ 1) การสร้างโมเดลพหุระดับ (Multilevel modeling : MLM) ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ถดถอยที่มีตัวแปรตาม (y) เพียงตัวเดียว โดยตัวแปรตามได้รับอิทธิพลทางตรงจากตัวแปรต้นหลายตัว และให้ระยะตัดแกนตั้งเป็นตัวแปรสุ่มที่มีค่าต่างกันระหว่างระดับที่สูงขึ้นหรือให้ความชันของตัวแปรทำนายระดับบุคคลเป็นอิทธิพลสุ่มโดยนำมาเป็นตัวทำนายระดับที่สองได้ (Raudenbush & Bryk, 2002) โปรแกรมการวิเคราะห์พหุระดับที่นักวิจัยรู้จักกันดี คือ โปรแกรม HLM (Hierarchical Linear Models) ของ Raudenbush & Bryk โดยมีงานวิจัยทางการศึกษาที่นักวิจัยในประเทศได้วิเคราะห์ไว้เป็นจำนวนมาก ตัวอย่างงานวิจัย เช่น ปัจจัยพหุระดับที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียง (มนูญ เชื้อชาติ สิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์ และไพรัตน์ วงษ์นาม, 2556) ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 (จตุพร วงศ์ไชย สุชาติ ลีตระกูล และกิตติศักดิ์ นิเวรัตน์, 2557) และปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อการคิดเชิงกลยุทธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 โดยการวิเคราะห์พหุระดับ (อรทัย เจตจิตศิริ, 2556) เป็นต้น ซึ่งวิธีการนี้จะใช้ตัวแปรสังเกตได้เป็นเป้าหมายสำคัญในการวิเคราะห์โดยนิยมนิเคราะห์ด้วยโมเดลย่อย 6 โมเดล (Raudenbush & Bryk, 2002) ดังนี้ โมเดลที่ 1 โมเดลเส้นฐาน (Baseline Model) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าโมเดลไร้ตัวแปรทำนาย (No Predictors) หรือโมเดลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวที่มีอิทธิพลสุ่มรวมอยู่ด้วย (One-way ANOVA Model with Random Effects) โมเดลที่ 2 โมเดลทำนายค่าเฉลี่ยตัวแปรตามจากตัวแปรระดับที่ 2 (Regression Model with Means as Outcome) โมเดลที่ 3 โมเดลการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมทางเดียวที่มีอิทธิพลสุ่มรวมอยู่ด้วย (One-Way ANCOVA Model with Random Effects) โมเดลที่ 4 โมเดลสัมประสิทธิ์การทำนายเป็นอิทธิพลสุ่ม (Random Coefficients Regression Model) โมเดลที่ 5 โมเดลระยะตัดแกนตั้งและความชันเป็นตัวแปรตาม (Model with Intercepts and Slopes as Outcomes) และโมเดลที่ 6 โมเดลความชันแปรเปลี่ยนไม่เป็นเชิงสุ่ม (A Model with Non-randomly Varying Slopes) 2) การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) เป็นโมเดลที่มุ่งสนใจความเป็นสาเหตุโดยตัวแปรแฝงวัดด้วยชุดของตัวบ่งชี้ที่เป็น ตัวแปรสังเกตได้ โมเดลนี้จะให้ความสนใจทั้งอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมระหว่างตัวแปรแฝงที่ระดับต่าง ๆ กันของชั้นข้อมูล วิธีนี้มีชื่อเรียกว่า การวิเคราะห์สมการโครงสร้างพหุระดับ หรือการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพหุระดับ (Multilevel Structural Equation Modeling) โดยใช้ตัวย่อว่า MSEM การวิเคราะห์โมเดล MSEM นี้ นักวิจัยเชื่อว่าสามารถค้นหาคำตอบได้ลึกซึ้งมากกว่าวิธีการแรก เนื่องจากมีการคำนึงถึงความไม่สมบูรณ์ของการวัดและการทำนายในแต่ละระดับ นอกจากนี้ยังมีความสอดคล้องกับธรรมชาติของโครงสร้างข้อมูลมากกว่า ประกอบกับปัจจุบันมีโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ได้พัฒนาขึ้นมาหลายโปรแกรมเพื่อตอบสนองความต้องการของนักวิจัยเพื่อให้สามารถใช้วิเคราะห์ตรวจสอบโครงสร้างข้อมูลแบบระดับชั้นได้ ทั้งที่เป็นโปรแกรมแจกฟรี (Freeware) เช่น โปรแกรม R และโปรแกรมเชิงพาณิชย์ที่ผู้วิจัยต้องซื้อใช้ เช่น โปรแกรม STATA SAS ซึ่งหนึ่งในจำนวนนั้นคือ โปรแกรม Mplus ที่เป็นที่รู้จักและนิยมใช้ของนักวิจัยอยู่ในขณะนี้ เป็นต้น

โครงสร้างของข้อมูลและขนาดตัวอย่างในการวิเคราะห์ข้อมูลพหุระดับ

โครงสร้างของข้อมูลสำหรับการวิจัยทางการศึกษา โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาจะประกอบไปด้วยระดับหน่วยที่แตกต่างกัน โดยระดับต่ำสุดจะเป็นระดับจุลภาค (Micro level) ซึ่งโดยทั่วไปจะเรียกว่า ระดับบุคคลหรือระดับนักเรียนส่วนในระดับที่สูงขึ้นไปจะเรียกว่า ระดับมหภาค (Macro level) ซึ่งเป็นระดับห้องเรียนหรือระดับโรงเรียน โดยปกติข้อมูลระดับนักเรียนจะแทรกอยู่ในระดับห้องเรียนและระดับโรงเรียน ตัวอย่างจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อตัวแปรตามทางการศึกษา ได้แก่ ภูมิหลัง ประสบการณ์การทำงาน ระดับการศึกษา ทักษะคิด ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การอบรมเลี้ยงดู การควบคุมตนเอง การทำงานเป็นทีม การมีส่วนร่วมในการทำงาน คุณภาพการสอนของครู ประสบการณ์การสอนของครู บรรยากาศการเรียนการสอน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ค่านิยมในองค์กร การจัดสรรทรัพยากร วัฒนธรรมองค์การ สภาพแวดล้อมในโรงเรียน และบรรยากาศองค์การ เป็นต้น ซึ่งตัวแปรทำนายเหล่านี้มีหลายระดับ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบประเพณีนิยมที่ทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบระดับเดียว (Single level) จึงไม่สามารถให้ผลสรุปที่ถูกต้อง การเลือกใช้เทคนิควิธีทางสถิติที่เหมาะสมจึงต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับโครงสร้างและธรรมชาติของข้อมูลที่ทำการศึกษา (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2554) โดยปัจจัยดังกล่าว สามารถจัดระดับได้เป็น 3 ระดับ คือ ปัจจัยระดับนักเรียน ได้แก่ ภูมิหลัง ประสบการณ์การทำงาน ระดับการศึกษา ทักษะคิด ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การอบรมเลี้ยงดู การควบคุมตนเอง ปัจจัยระดับห้องเรียน ได้แก่ การทำงานเป็นทีม การมีส่วนร่วมในการทำงาน คุณภาพการสอนของครู ประสบการณ์การสอนของครู บรรยากาศการเรียนการสอน และปัจจัยระดับโรงเรียน ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ค่านิยมในองค์กร การจัดสรรทรัพยากร วัฒนธรรมองค์การ สภาพแวดล้อมในโรงเรียน บรรยากาศองค์การ และขนาดโรงเรียน เป็นต้น นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับบริบทในแต่ละระดับองค์การหรือปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ของตัวแปรที่อยู่ในองค์การนั้น ๆ ลักษณะโครงสร้างข้อมูลในองค์การสามารถเขียนเป็นแผนภาพโดยปรับจาก Heck and Thomas (2015) ไพร์ตัน วงษ์นาม (2560) ศิริชัย กาญจนวาสี (2554) และนงลักษณ์ วิรัชชัย (2552) ดังภาพประกอบที่ 1

ภาพประกอบที่ 1 การกำหนดตัวแปรในโมเดลพหุระดับ

นอกจากนักวิจัยจะคำนึงถึงโครงสร้างของข้อมูลในองค์กรแล้ว นักวิจัยยังต้องคำนึงถึงขนาดของตัวอย่างในการวิเคราะห์ข้อมูลพหุระดับด้วย โดยนักวิจัยจะต้องกำหนดประชากรและตัวอย่างในแต่ละระดับให้สอดคล้องต่อเนื่องกันในทุกะดับตามโครงสร้างข้อมูล ในการวิเคราะห์ข้อมูลพหุระดับนักวิจัยจะต้องกำหนดขนาดตัวอย่าง

(Sample size) ให้มีขนาดใหญ่เพียงพอ ข้อมูลที่มีลักษณะสอดคล้องกัน จะมีขนาดตัวอย่างสองขนาด คือ อันดับแรก ขนาดกลุ่ม (Group Size) หมายถึง จำนวนตัวอย่าง (Nj) ในกลุ่ม (J) และอันดับสอง จำนวนกลุ่ม (Number of Groups: J) เงื่อนไขทั้งสองมีผลต่อการประมาณค่าพารามิเตอร์ที่ระบุข้างต้น สำหรับการประมาณค่าพารามิเตอร์คงที่ และ ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน พบว่า จำนวนกลุ่มตัวอย่างมากมีความสำคัญมากกว่ากลุ่มที่มีสมาชิกจำนวนมาก (Van der Leeden & Busing, 1994; Mok, 1995; Snijders & Bosker, 1994) โดยทั่วไปแล้วการประมาณค่าพารามิเตอร์แบบสุ่มและค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานที่ระดับต่ำสุดนั้นมักจะมีความแม่นยำ และระดับความแปรปรวนของกลุ่มมักจะต่ำกว่าความเป็นจริง เพื่อให้การประมาณการมีความแม่นยำจึงจำเป็นต้องมีกลุ่มตัวอย่างจำนวนมากว่า 100 กลุ่มขึ้นไป (Busing, 1993; Van der Leeden & Busing, 1994; Afshartous, 1995) นอกจากนี้ Kreft (1996) ได้เสนอแนะให้ใช้กฎหัวแม่มือ (rule of thumb) หรือที่เรียกว่ากฎ “30/30” เพื่อให้อยู่ในระดับที่ปลอดภัยตามการประมาณค่าพารามิเตอร์ทั้งหมดและค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน จึงจำเป็นต้องมีกลุ่มตัวอย่าง อย่างน้อย 30 กลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มต้องมีจำนวนตัวอย่างในกลุ่มอย่างน้อย 30 คนขึ้นไป นั่นหมายความว่าต้องใช้ตัวอย่างไม่น้อยกว่า 900 คน

การพัฒนาโมเดลสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลพหุระดับ

การวิเคราะห์โมเดล MSEM จะมีการจำแนกตัวแปรทำนายเป็นตัวแปรระดับบุคคลและตัวแปรระดับกลุ่มเช่นเดียวกับโมเดลถดถอยพหุระดับที่ใช้โปรแกรม HLM (Raudenbush and Bryk) แต่จะมีการเพิ่มตัวแปรทำนายในแต่ละระดับเป็นตัวแปรแฝง โดยใช้สัญลักษณ์ c เป็นตัวห้อยหรือตัวกำกับแสดงส่วนที่เป็นระดับกลุ่ม และ i แสดงส่วนระดับบุคคล จากสมการพื้นฐานของโมเดล SEM (สมการ SEM ทั่วไป) จะถูกจำแนกออกเป็นเมทริกซ์ความแปรปรวนร่วมภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม ตัวอย่างเช่น การวิเคราะห์ตัวแปรแฝงการอยู่ร่วมกันในสังคมจากข้อคำถามจำนวน 60 ข้อ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน จำนวน 1,041 คน ($N=1,041$) โดยการสุ่มนักเรียนจากโรงเรียน จำนวน 43 โรงเรียน ($c=43$) สมการของโมเดลการวัด 2 ระดับ จะถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ โมเดลการวัดภายในกลุ่ม (W) และระหว่างกลุ่ม (B) โดยรวมไว้ในสมการเดียวกัน ดังนี้

$$y_{ci} = v_B + \Lambda_W \eta_{Wci} + \varepsilon_{Wci} + \Lambda_B \eta_{Bc} + \varepsilon_{Bc} \quad (1)$$

เมื่อ y_{ci} เป็นเวกเตอร์ของคะแนนภาวะผู้นำในองค์กรที่เป็นตัวแปรสังเกตได้ v_B เป็นเวกเตอร์ของระยะตัดแกนตั้ง (จะมีเฉพาะระหว่างกลุ่มเท่านั้น) Λ_W และ Λ_B เป็นเมทริกซ์น้ำหนักตัวประกอบภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มตามลำดับ η_{Wci} และ η_{Bc} แทนเวกเตอร์ของตัวประกอบ การอยู่ร่วมกันในสังคมที่เป็น ตัวแปรแฝง และ ε_{Wci} และ ε_{Bc} แทนเวกเตอร์ของเศษเหลือ ซึ่งจะแตกต่างจากการวิเคราะห์ระดับเดียวที่ถือว่าการวัดตัวแปรมาจากตัวอย่างที่เป็นอิสระต่อกันทั้งหมด $N=1,041$ คน แต่ในโมเดล MSEM ถือว่าความเป็นอิสระของค่าสังเกตจะมีเฉพาะ $c=43$ โรงเรียนเท่านั้น (Mehta & Neale, 2005; Muthén, 1991, 1994) ดังนั้น เมทริกซ์ความแปรปรวนร่วมของกลุ่มตัวอย่างรวมในโมเดล MSEM จึงสามารถจำแนกเป็นภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม ดังนี้

$$\begin{aligned} \Sigma &= \Sigma_W + \Sigma_B & (2) \\ \Sigma_W &= \Lambda_W \Psi_W \Lambda_W' + \Theta_W \\ \Sigma_B &= \Lambda_B \Psi_B \Lambda_B' + \Theta_B \end{aligned}$$

เมื่อ Θ_W และ Θ_B แทน ความแปรปรวน-ความแปรปรวนร่วมของเศษเหลือภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มตามลำดับ

กรณีที่ต้องการทำนายหรืออธิบายความแปรปรวนในแต่ละระดับ นักวิจัยสามารถเพิ่มตัวแปรทำนายที่อาจเป็นตัวแปรสังเกตหรือตัวแปรแฝงทั้งในระดับภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มได้ นั่นคือสามารถสร้างโมเดลโครงสร้างแยกต่างหากในแต่ละระดับ (Kaplan & Elliott, 1997) ตามที่ Muthén และ Muthén (1998 - 2017) ได้กล่าวไว้ โมเดล MSEM 2 ระดับ ที่ให้ระยะตัดแกนตั้งเป็นอิทธิพลสุ่ม (ให้ความชันเป็นอิทธิพลคงที่) จะพบว่าเวกเตอร์ของตัวแปรสังเกตได้ประกอบด้วยตัวแปรระดับกลุ่ม แทนด้วย Z_c (โดย cluster: $c = 1, 2, \dots, C$) ในตัวอย่าง $C=43$ ส่วนตัวแปรระดับบุคคลที่ i ในกลุ่ม c แทนด้วย y_{ci} และ x_{ci} สามารถเขียนเป็นสมการเมทริกซ์ ได้ดังนี้

$$v_{ci} = \begin{pmatrix} z_c \\ y_{ci} \\ x_{ci} \end{pmatrix} = v_c^* + v_{ci}^* = \begin{pmatrix} v_{z_c}^* \\ v_{y_{ci}}^* \\ v_{x_{ci}}^* \end{pmatrix} + \begin{pmatrix} 0 \\ v_{y_{ci}}^* \\ v_{x_{ci}}^* \end{pmatrix} \quad (3)$$

จากสมการ 3 เครื่องหมายดอกจัน (*) แสดงถึง ความเป็นอิสระของส่วนประกอบระหว่างกลุ่มและภายในกลุ่มของเวกเตอร์แต่ละตัวแปร (Muthén & Satorra, 1995) เมทริกซ์ระหว่างกลุ่ม ประกอบด้วยตัวแปรทำนายระหว่างกลุ่ม (Z_c) ความผันแปรระหว่างกลุ่มของค่าคงที่หรือระยะตัดแกนตั้ง (y_c) และความผันแปรระหว่างกลุ่มของตัวแปรทำนายระดับบุคคล (x_c) ข้อสังเกตเมทริกซ์ภายในกลุ่มประกอบด้วยค่าคงที่หรือระยะตัดแกนตั้ง และตัวแปรทำนายระดับบุคคล (x_{ci}) และตัวแปรระหว่างกลุ่มที่กำหนดให้มีค่าเป็นศูนย์ (0) การที่เมทริกซ์ภายในกลุ่มกำหนดให้ตัวแปรระหว่างกลุ่มมีค่าเป็นศูนย์นั้นเนื่องจากมุ่งทำนายผลของตัวแปรตามจากตัวอิสระเฉพาะภายในกลุ่มเท่านั้น

ในกรณีที่ข้อมูลมี 2 ระดับ การแปรเปลี่ยนในตัวแปรตาม เช่น การอยู่ร่วมกันในสังคมสามารถอธิบายได้จากหลายแหล่ง อาจเป็นตัวแปรทำนายระดับกลุ่ม (z_c) เช่น ขนาดโรงเรียน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ส่วนตัวแปรทำนายระดับบุคคล ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดู การมองโลกในแง่ดี ทักษะทางสังคม เป็นต้น บางโมเดลสามารถยอมให้มีอิทธิพลบางตัวแปรที่มีความแปรเปลี่ยนเฉพาะภายในกลุ่ม (x_{ci}) โดยไม่มีการแปรเปลี่ยนระหว่างกลุ่ม หรือ บางโมเดลอาจมีอิทธิพลของตัวแปรทำนายเดียวกันทั้งในระดับบุคคลและระดับโรงเรียนที่ครูสอนอยู่ (x_c และ x_{ci}) ตัวอย่าง เช่น แรงจูงใจในการทำงานของครูอาจแตกต่างกันระหว่างครูในโรงเรียนและยังแตกต่างกันระหว่างโรงเรียนอีกด้วย

โมเดล MSEM 2 ระดับแบบพื้นฐานสามารถแปลงเป็นโมเดลภายในกลุ่ม (W) ที่มีตัวแปรแฝง ดังนี้

$$v_{ci}^* = \Lambda_W \eta_{Wci} + \varepsilon_{Wci} \quad (4)$$

$$\eta_{Wci} = B_W \eta_{Wci} + \zeta_{Wci}$$

โดยที่ B_W และ ζ_{Wci} แทนค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย และเศษเหลือภายในกลุ่มตามลำดับและโมเดลระหว่างกลุ่ม (B) ที่มีตัวแปรแฝงจะเขียนเป็นสมการได้ ดังนี้

$$v_c^* = v_B + \Lambda_B \eta_{Bc} + \varepsilon_{Bc} \quad (5)$$

$$\eta_{Bc} = \alpha_B + B_B \eta_{Bc} + \zeta_{Bc}$$

โดยที่ B_B และ ζ_{Bc} แทนค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย และเศษเหลือระหว่างกลุ่มตามลำดับ

สมการ 4 และ 5 ชี้ให้เห็นว่านักวิจัยสามารถจำแนกโมเดลโครงสร้างที่มีตัวแปรทำนายประเภทตัวแปรแฝงที่เป็นทั้งภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มได้ โมเดลทำนายค่าเฉลี่ยโครงสร้างเฉลี่ยของกลุ่ม (โรงเรียน) ซึ่งจะมีเฉพาะระดับกลุ่มเท่านั้นมีสมการเป็น

$$\mu = v_B + \Lambda_B (I - B_B)^{-1} \alpha_B \quad (6)$$

เมื่อ α_B คือ ค่าเฉลี่ยหรือระยะตัดแกนตั้งของตัวแปรแฝงระหว่างกลุ่ม และความแปรปรวนร่วมกรณีข้อมูล 2 ระดับ (Muthén & Muthén, 1998-2012) สามารถแสดงได้ ดังนี้

$$\sum_B = \Lambda_B (I - B_B)^{-1} \Psi_B (I - B_B)^{-1'} \Lambda'_B + \Theta_B \quad (7)$$

$$\sum_W = \Lambda_W (I - B_W)^{-1} \Psi_W (I - B_W)^{-1'} \Lambda'_W + \Theta_W$$

เมื่อ Ψ_B และ Ψ_W แทน เมทริกซ์ความแปรปรวน-ความแปรปรวนร่วมของตัวแปรแฝงระหว่างกลุ่มและภายในกลุ่ม ตามลำดับ

จากที่กล่าวมาข้างต้น จัดเป็นโมเดล MSEM ที่ให้ค่าเฉลี่ยหรือระยะตัดแกนตั้งเป็นอิทธิพลสุ่ม (Random Intercept) กล่าวคือ ให้ค่าเฉลี่ยของตัวแปรตามซึ่งเป็นตัวแปรแฝงแปรเปลี่ยนตามโรงเรียน ไม่รวมความชันสุ่ม (Random Slope) ซึ่งมีความซับซ้อนเพิ่มขึ้นอีก ในบทความนี้จะนำเสนอเฉพาะการวิเคราะห์โมเดลทำนายระยะตัดแกนตั้งภายใต้สมการที่ 1 โดยมีที่ไปที่มาตามสมการที่ 2 ถึงสมการที่ 7 เท่านั้น

ตัวอย่าง การวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทุกระดับสำหรับการวิจัยทางการศึกษา

ด้วยโปรแกรม Mplus

โปรแกรม Mplus ได้ถูกพัฒนาโดย Linda K. Muthén และ Bengt O. Muthén โปรแกรม Mplus version 1 ถูกพัฒนาขึ้นในปี 1998 โปรแกรมมีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีลักษณะเป็นโครงสร้างและอยู่ต่างระดับในลักษณะที่ลดหลั่นไปพร้อม ๆ กัน ถือได้ว่าเป็นโปรแกรมที่มีศักยภาพในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติขั้นสูงในงานวิจัยทางการศึกษา สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ทั้งตัวแปรประเภทต่อเนื่อง (Continuous) และตัวแปรจัดประเภท (Categorical) โปรแกรมได้ถูกพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนปัจจุบันอยู่ที่ Mplus version 8.3 ผู้สนใจสามารถดาวน์โหลดโปรแกรม Mplus version Demo และคู่มือได้จากเว็บไซต์ www.statmodel.com เพื่อให้ผู้อ่านเห็นแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยทางการศึกษาได้อย่างชัดเจน ผู้เขียนขอยกตัวอย่างประกอบโดยใช้ข้อมูลจากงานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยเชิงสาเหตุทุกระดับการอยู่ร่วมกันในสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชลบุรี” ของมุกดา อามาลีนา (2558) โดยตัวแปรที่ใช้มีความเป็นระดับชั้นลดหลั่น 2 ระดับ คือ ระดับจุลภาค (Micro-level unit) หรือระดับนักเรียน (Student Level) และระดับมหภาค (Macro-level unit) หรือระดับโรงเรียน (School Level) โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,041 คน โรงเรียน 43 แห่ง ประยุกต์ขั้นตอนการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทุกระดับตามแนวคิดของ Heck & Thomas (2015) ศิริชัย กาญจนวาสี (2554) และไพรัตน์ วงษ์นาม (2560) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม Mplus 8.1 โดยเริ่มตั้งแต่การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุแบบพหุระดับ การจัดเตรียมข้อมูลและการนำเข้าข้อมูลจากไฟล์ SPSS การเขียนคำสั่งวิเคราะห์จนถึงการตีความผลการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบพหุระดับ (Multilevel Causal Model)

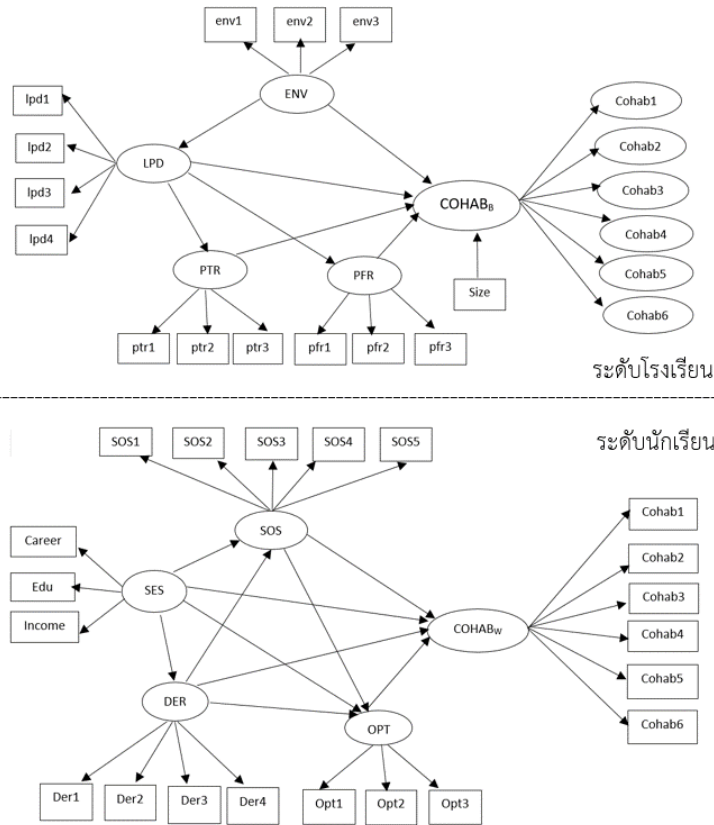
นักวิจัยต้องศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นสาเหตุของตัวแปรตามที่สนใจเพื่อศึกษาคัดเลือกตัวแปรทำนายหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากตัวแปรต้นหรือตัวแปรทำนายประกอบด้วยตัวแปรต่างระดับตามสมมติฐานมีลักษณะเป็นโมเดลเชิงสาเหตุแบบพหุระดับ ในงานวิจัยของมุกดา อามาลีนา (2558) ประกอบด้วย

- ตัวแปรทำนายระดับนักเรียน (Student level) มีตัวแปรแฝง 4 ตัว แต่ละตัวมีตัวแปรสังเกตได้เป็นตัวชี้วัด ดังนี้ 1) การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (DER) ประกอบด้วย ตัวแปรสังเกตได้การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบให้เหตุผล (der1) ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว (der2) บุคลิกภาพประชาธิปไตยของบิดามารดา (der3) และการ

มีส่วนร่วมทางการเมืองของครอบครัว (der4) 2) การมองโลกในแง่ดี (OPT) ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ความคงทนถาวร (opt1) ความเป็นตนเอง (opt2) และความครอบคลุม (opt3) 3) ทักษะทางสังคม (SOS) ประกอบด้วย ตัวแปรสังเกตได้การสื่อสาร (sos1) การปฏิเสธและเจรจาต่อรอง (sos2) การให้ความร่วมมือ (sos3) การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (sos4) และการกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม (sos5) และ 4) เศรษฐฐานะของผู้ปกครอง (SES) ประกอบด้วย ตัวแปรสังเกตได้อาชีพของผู้ปกครอง (career) ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง (edu) และรายได้ของผู้ปกครอง (income) ซึ่งตัวแปรอาชีพของผู้ปกครอง (career) และระดับการศึกษาของผู้ปกครอง (edu) เป็นตัวแปรกลุ่ม (Categorical data) ในการวิเคราะห์ครั้งนี้จึงได้กำหนดให้เป็นตัวแปรหุ่น (Dummy variable)

- **ตัวแปรทำนายระดับโรงเรียน (School level)** ประกอบด้วยตัวแปรแฝง 4 ตัวแปรและตัวแปรสังเกตได้ 1 ตัวแปร โดยตัวแปรแฝงแต่ละตัวมีตัวแปรสังเกตเป็นตัวชี้วัด ดังนี้ 1) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน (PTR) ประกอบด้วย ตัวแปรสังเกตได้แบบประชาธิปไตย (ptr1) แบบเผด็จการ (ptr2) และแบบปล่อยปละละเลย (ptr3) 2) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับเพื่อน (PFR) ประกอบด้วย ตัวแปรสังเกตได้ความไว้วางใจ (pfr1) ความเท่าเทียมกัน (pfr2) และการยอมรับซึ่งกันและกัน (pfr3) 3) การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นหลักประชาธิปไตย (LPD) ประกอบด้วย ตัวแปรสังเกตได้การใช้กระบวนการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ (pld1) การใช้ทักษะการคิด (pld2) การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มหรือคณะ (pld3) และ การใช้กระบวนการประชาธิปไตย (pld4) 4) สภาพแวดล้อมในโรงเรียน (ENV) ประกอบด้วย ตัวแปรสังเกตได้ทางกายภาพ (env1) ทางวิชาการ (env2) ทางการบริหารจัดการ (env3) และ 5) ขนาดโรงเรียน (Size) ซึ่งเป็นตัวแปรสังเกตได้

- **ตัวแปรตามหรือตัวแปรผล** เป็นตัวแปรแฝงการอยู่ร่วมกันในสังคม (COHAB) วัดจากตัวแปรสังเกตได้ 6 ตัวแปร ได้แก่ ความสามัคคี (cohab1) ความเสียสละ (cohab2) การให้อภัย (cohab3) ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (cohab4) การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น (cohab5) และ ความเห็นอกเห็นใจ (cohab6) ซึ่งสามารถแสดงกรอบแนวคิดการวิจัยในภาพประกอบที่ 2

ภาพประกอบที่ 2 โมเดลสมการโครงสร้างพหุระดับการอยู่ร่วมกันในสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชลบุรี ตามสมมติฐาน

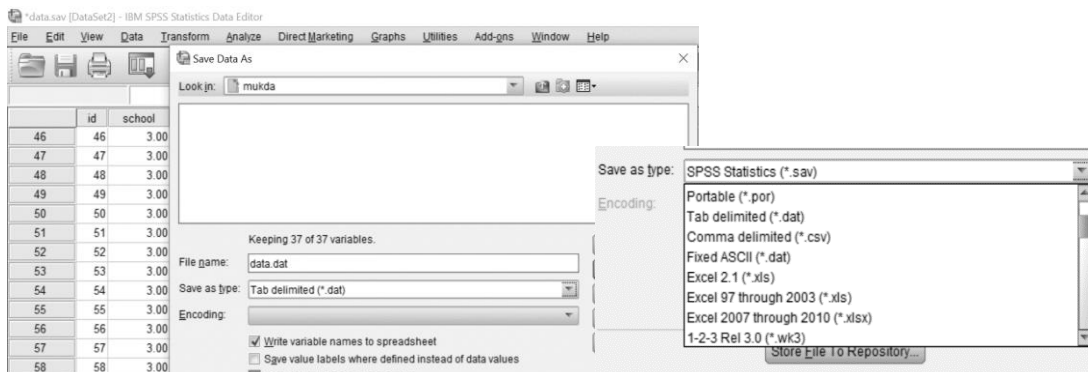
การจัดเตรียมข้อมูลและการนำเข้าข้อมูลจากไฟล์ SPSS

หลังจากนักวิจัยพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพหุระดับตามสมมติฐานแล้ว นักวิจัยจะนำเครื่องมือวิจัยที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วยข้อคำถามระดับต่างกันทั้งตัวแปรทำนายระดับนักเรียน ตัวแปรทำนายระดับโรงเรียนและตัวแปรตามไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อาจารย์รหัสและบันทึกข้อมูลลงในโปรแกรม SPSS ซึ่งโปรแกรม Mplus สามารถวิเคราะห์ข้อมูลทั้ง 2 ระดับที่อยู่ในไฟล์เดียวกันได้โดยไม่ต้องแยกไฟล์ การเตรียมข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์ในโปรแกรม Mplus นักวิจัยสามารถเตรียมไฟล์ข้อมูลได้จากโปรแกรม Excel และโปรแกรม SPSS จากภาพประกอบที่ 3 โปรแกรม SPSS มีข้อมูลตัวแปรทำนายระดับนักเรียน ระดับโรงเรียนและตัวแปรตามอยู่ในไฟล์เดียวกัน เมื่อนักวิจัยเปิดไฟล์ข้อมูลจากโปรแกรม SPSS แล้วให้บันทึกไฟล์ข้อมูลเป็นนามสกุล .dat หรือ .csv ได้แก่ Tab delimited (*.dat) Fixed ASCII (*.dat) และ Comma delimited (*.csv) ในการวิเคราะห์ข้อมูลนี้ใช้นามสกุล .dat คือ data.dat แสดงดังภาพประกอบที่ 4

	er2	der3	der4	opt1	opt2	opt3	sos1	sos2	sos3	sos4	sos5	env1	env2
1	3.25	3.00	5.50	4.40	3.17	3.50	3.33	3.33	3.33	4.33	3.33	3.74	3.76
2	4.25	3.20	5.50	4.20	3.83	3.25	4.00	3.67	4.00	4.00	4.33	3.74	3.76
3	4.50	4.20	6.50	4.40	3.83	3.25	4.00	4.00	3.67	4.00	4.67	3.74	3.76
4	2.50	2.40	3.00	3.00	2.50	2.75	2.67	3.00	3.00	2.67	3.00	3.74	3.76
5	4.75	3.80	5.00	4.00	4.50	5.00	4.33	3.00	5.00	4.33	3.00	3.74	3.76
6	2.75	2.80	4.50	2.40	2.50	3.50	2.67	2.33	2.67	2.00	2.67	3.74	3.76
7	2.50	2.60	5.00	3.00	3.17	2.75	3.67	3.33	4.00	2.67	3.00	3.74	3.76
8	4.50	5.00	5.50	3.40	3.00	3.00	4.67	4.33	4.00	3.67	4.33	3.74	3.76
9	3.75	3.00	5.50	3.80	2.83	3.25	3.67	3.33	3.67	3.00	3.33	3.74	3.76
10	2.75	3.40	4.50	3.00	2.67	3.00	2.33	3.33	3.67	2.33	3.67	3.74	3.76
11	3.00	3.60	5.00	3.40	3.33	3.25	3.67	4.33	3.67	3.33	4.00	3.74	3.76
12	3.50	3.80	5.50	4.00	3.67	3.50	4.00	4.00	4.00	3.33	4.33	3.74	3.76

ภาพประกอบที่ 3 ไฟล์ข้อมูลที่ผู้ใช้เคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างพระดับการอยู่ร่วมกันในสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชลบุรี ในโปรแกรม SPSS

เมื่อนักวิจัยเปิดไฟล์ข้อมูล SPSS แล้วให้นักวิจัยคลิกเมนู File → Save As.. → Save as type... แล้วคลิกเลือก Tab delimited (*.dat)

ภาพประกอบที่ 4 ขั้นตอนการเตรียมไฟล์ข้อมูลเป็นนามสกุล .dat หรือ .csv

จากนั้นให้ผู้ใช้วิจัยเปิดไฟล์ข้อมูล data.dat ด้วยโปรแกรม Notepad และตัดชื่อตัวแปรต่าง ๆ ที่อยู่ในไฟล์ข้อมูลออกทั้งหมด โดยไม่ให้เหลือช่องว่างด้านบนและทำการบันทึกไฟล์ข้อมูล แสดงดังภาพประกอบที่ 5

	er2	der3	der4	opt1	opt2	opt3	sos1	sos2	sos3	sos4	sos5	env1	env2
1	1	2	0	1	3	3.6	2.9	3.5	3.4	4.8	3.1	3.67	
2	1	2	0	1	2	3.7	3.6	4.3	4.4	4.2	3.5	4.33	
3	1	2	0	2	2	3.7	4	3.9	3.8	4.2	3.7	4.33	
4	1	2	0	1	2	3	2.7	3	3.3	3.7	3.1	3	
5	1	2	0	2	3	3.8	3.8	3.4	4.3	4.3	3.8	3.67	
6	1	2	0	1	2	3.2	2.1	2.9	2.5	3	2.4	3.33	
7	1	2	0	1	1	3.5	4.7	2.9	4	3.7	3.7	4.33	
8	1	2	0	1	2	3.3	3.8	3	3.4	3.2	3.8	3	
9	1	2	0	2	2	3.5	3.1	2.9	3.5	3.4	3.1	3	
10	1	2	0	1	2	2.7	3	3	2.9	2.4	3.1	3	
11	1	2	0	1	2	3.6	3.4	3.2	3.2	3.7	3.3	3.33	

ภาพประกอบที่ 5 แสดงไฟล์ข้อมูลในโปรแกรม Notepad และการตัดชื่อตัวแปรในไฟล์ข้อมูล data.dat การเขียนคำสั่งวิเคราะห์และการตีความผลการวิเคราะห์ ดังนี้

1) การวิเคราะห์ตัวแปรตามด้วยโมเดลไร้ตัวแปรทำนาย (Analysis of Null Model) เป็นโมเดลที่มีเฉพาะตัวแปรตามที่น่าสนใจ ไม่มีตัวแปรทำนายใด ๆ ในทุกระดับ เพื่อศึกษาถึงความแปรผันของตัวแปรตามในระดับชั้นต่าง ๆ จะทำให้ทราบถึงปริมาณสัดส่วนความแปรผันของตัวแปรตามว่าอยู่ในแต่ละระดับมากน้อยเพียงไร อันจะเป็นประโยชน์สำหรับการจัดเตรียมตัวแปรทำนายในแต่ละระดับชั้น ตลอดจนการปรับปรุงและพัฒนาโมเดลที่เหมาะสมของแต่ละระดับชั้น การนำเข้าข้อมูลในโปรแกรม Mplus จะเขียนด้วย Syntax เองหรือนำเข้าข้อมูลโดยใช้ Menu Mplus Language Generator --->SEM with Clustered data แล้วเขียนคำสั่งใน Model เพิ่มเติม ดังภาพประกอบที่ 6

การเขียนคำสั่งวิเคราะห์โมเดล MCFA ลงในหน้าต่าง Syntax	การวิเคราะห์ตัวแปรตามด้วยโมเดลไร้ตัวแปรทำนาย (Analysis of Null Model)																																																																										
<pre> TITLE: RUN MULTILEVEL (2-level MCFA) DATA: FILE IS MCFA.dat; VARIABLE: NAMES ARE id school size caree edu income cohabs1 cohabs2 cohabs3 cohabs4 cohabs5 cohabs6 der1 der2 der3 der4 optlopt2 opt3 sos1 sos2 sos3 sos4 sos5 env1 env2 env3 ptr1 ptr2 ptr3 pfr1 pfr2 pfr3 lpd1 lpd2 lpd3 lpd4; USEVARIABLES ARE school cohabs1 cohabs2 cohabs3 cohabs4 cohabs5 cohabs6; CLUSTER IS school; ANALYSIS: TYPE IS TWOLEVEL; MODEL: %WITHIN% WCOHAB BY cohabs1 cohabs2 cohabs3 cohabs4 cohabs5 cohabs6; COHAB5 WITH COHAB2; COHAB2 WITH COHAB1; COHAB4 WITH COHAB2; %BETWEEN% BCOHAB BY cohabs1 cohabs2 cohabs3 cohabs4 cohabs5 cohabs6; OUTPUT: SAMPSTAT STANDARDIZED MODINDICES; </pre>																																																																											
<p>TITLE: คำสั่งระบุชื่อเรื่อง, DATA: คำสั่งระบุชื่อไฟล์และแหล่งที่เก็บข้อมูล, VARIABLE: คำสั่งระบุชื่อตัวแปรและชนิดของตัวแปรที่นำมาวิเคราะห์ NAME ARE: ชื่อตัวแปรทั้งหมดในไฟล์ .dat, USEVERIABLE ARE: ชื่อตัวแปรที่จะใช้ในการวิเคราะห์, CLUSTER: ตัวแปรที่ใช้แบ่งระดับในการวิเคราะห์ multilevel ANALYSIS: เป็นคำสั่งระบุประเภทการวิเคราะห์เป็น TWOLEVEL, MODEL: คำสั่งบรรยายลักษณะในการระบุโมเดล, WITHIN คือ ตัวแปรสังเกตได้ระดับจุลภาคที่นำมาวิเคราะห์ Multilevel, BETWEEN คือ ตัวแปรสังเกตได้ระดับมหภาคที่นำมาวิเคราะห์ Multilevel, OUTPUTS: คำสั่งระบุผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ต้องการ</p>																																																																											
<table border="0"> <tr> <td colspan="5">SUMMARY OF DATA</td> </tr> <tr> <td>Number of clusters</td> <td colspan="4">43</td> </tr> <tr> <td>Average cluster size</td> <td colspan="4">24.209</td> </tr> <tr> <td colspan="5">Estimated Intraclass Correlations for the Y Variables</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Intraclass</td> <td></td> <td>Intraclass</td> <td>Intraclass</td> </tr> <tr> <td>Variable</td> <td>Correlation</td> <td>Variable</td> <td>Correlation</td> <td>Variable</td> </tr> <tr> <td>COHAB1</td> <td>0.115</td> <td>COHAB2</td> <td>0.158</td> <td>COHAB3</td> </tr> <tr> <td>COHAB4</td> <td>0.086</td> <td>COHAB5</td> <td>0.099</td> <td>COHAB6</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>0.147</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>0.083</td> </tr> </table> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; display: inline-block; margin-top: 10px;"> ค่า ICC > .05 </div> <table border="0"> <tr> <td colspan="2">MODEL FIT INFORMATION</td> </tr> <tr> <td colspan="2">Chi-Square Test of Model Fit</td> </tr> <tr> <td>Value</td> <td>31.934*</td> </tr> <tr> <td>Degrees of Freedom</td> <td>15</td> </tr> <tr> <td>P-Value</td> <td>0.0066</td> </tr> <tr> <td>Scaling Correction Factor</td> <td>1.1958</td> </tr> <tr> <td colspan="2">for MLR</td> </tr> <tr> <td colspan="2">RMSEA (Root Mean Square Error Of Approximation)</td> </tr> <tr> <td>Estimate</td> <td>0.033</td> </tr> <tr> <td colspan="2">CFI/TLI</td> </tr> <tr> <td>CFI</td> <td>0.993</td> </tr> <tr> <td>TLI</td> <td>0.986</td> </tr> </table>		SUMMARY OF DATA					Number of clusters	43				Average cluster size	24.209				Estimated Intraclass Correlations for the Y Variables						Intraclass		Intraclass	Intraclass	Variable	Correlation	Variable	Correlation	Variable	COHAB1	0.115	COHAB2	0.158	COHAB3	COHAB4	0.086	COHAB5	0.099	COHAB6					0.147					0.083	MODEL FIT INFORMATION		Chi-Square Test of Model Fit		Value	31.934*	Degrees of Freedom	15	P-Value	0.0066	Scaling Correction Factor	1.1958	for MLR		RMSEA (Root Mean Square Error Of Approximation)		Estimate	0.033	CFI/TLI		CFI	0.993	TLI	0.986
SUMMARY OF DATA																																																																											
Number of clusters	43																																																																										
Average cluster size	24.209																																																																										
Estimated Intraclass Correlations for the Y Variables																																																																											
	Intraclass		Intraclass	Intraclass																																																																							
Variable	Correlation	Variable	Correlation	Variable																																																																							
COHAB1	0.115	COHAB2	0.158	COHAB3																																																																							
COHAB4	0.086	COHAB5	0.099	COHAB6																																																																							
				0.147																																																																							
				0.083																																																																							
MODEL FIT INFORMATION																																																																											
Chi-Square Test of Model Fit																																																																											
Value	31.934*																																																																										
Degrees of Freedom	15																																																																										
P-Value	0.0066																																																																										
Scaling Correction Factor	1.1958																																																																										
for MLR																																																																											
RMSEA (Root Mean Square Error Of Approximation)																																																																											
Estimate	0.033																																																																										
CFI/TLI																																																																											
CFI	0.993																																																																										
TLI	0.986																																																																										

ค่า β , SE, Z

STANDARDIZED MODEL RESULTS STDYX Standardization					Between Level				
Within Level	Estimate	S.E.	Est. /S.E.	Two-Tailed P-Value	BCOHAB	BY			
WCOHAB BY					COHAB1	0.929	0.050	18.510	0.000
COHAB1	0.682	0.023	29.079	0.000	COHAB2	0.868	0.050	17.371	0.000
COHAB2	0.721	0.023	30.867	0.000	COHAB3	0.974	0.031	31.921	0.000
COHAB3	0.694	0.022	31.436	0.000	COHAB4	0.978	0.031	31.651	0.000
COHAB4	0.822	0.016	50.771	0.000	COHAB5	0.803	0.096	8.353	0.000
COHAB5	0.770	0.019	39.784	0.000	COHAB6	0.892	0.056	15.893	0.000
COHAB6	0.747	0.018	40.759	0.000	Intercepts				
COHAB5 WITH					COHAB1	23.246	2.549	9.119	0.000
COHAB2	-0.240	0.046	-5.220	0.000	COHAB2	14.407	1.709	8.431	0.000
COHAB2 WITH					COHAB3	18.125	1.781	10.178	0.000
COHAB1	0.274	0.056	4.870	0.000	COHAB4	21.704	3.240	6.699	0.000
COHAB4	0.220	0.044	4.949	0.000	COHAB5	20.654	2.887	7.154	0.000
Variiances					COHAB6	26.067	4.091	6.371	0.000
WCOHAB	1.000	0.000	999.000	999.000	Variiances				
Residual Variiances					BCOHAB	1.000	0.000	999.000	999.000
COHAB1	0.535	0.032	16.695	0.000	Residual Variiances				
COHAB2	0.481	0.034	14.280	0.000	COHAB1	0.137	0.093	1.471	0.141
COHAB3	0.518	0.031	16.921	0.000	COHAB2	0.246	0.087	2.837	0.005
COHAB4	0.324	0.027	12.193	0.000	COHAB3	0.052	0.059	0.867	0.386
COHAB5	0.407	0.030	13.652	0.000	COHAB4	0.044	0.060	0.720	0.472
COHAB6	0.442	0.027	16.119	0.000	COHAB5	0.355	0.154	2.297	0.022
					COHAB6	0.204	0.100	2.034	0.042

R-SQUARE					Between Level				
Within Level	Estimate	S.E.	Est. /S.E.	Two-Tailed P-Value	Observed	Estimate	S.E.	Est. /S.E.	Two-Tailed P-Value
Within Level					Observed				
Variable					Variable				
COHAB1	0.465	0.032	14.539	0.000	COHAB1	0.863	0.093	9.255	0.000
COHAB2	0.519	0.034	15.494	0.000	COHAB2	0.754	0.087	8.686	0.000
COHAB3	0.482	0.031	15.718	0.000	COHAB3	0.948	0.059	15.960	0.000
COHAB4	0.676	0.027	25.386	0.000	COHAB4	0.956	0.060	15.826	0.000
COHAB5	0.593	0.030	19.892	0.000	COHAB5	0.645	0.154	4.177	0.000
COHAB6	0.558	0.027	20.380	0.000	COHAB6	0.796	0.100	7.946	0.000

ภาพประกอบที่ 6 ค่าสัมประสิทธิ์และผลการวิเคราะห์โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันพหุระดับ (MCFA)

ผลการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ภายในชั้นของตัวแปรสังเกตได้แต่ละตัวมีค่าอยู่ระหว่าง 0.083-0.158 แสดงว่าตัวแปรสังเกตได้ทั้ง 6 ตัวแปร มีความผันแปรตามการรับรู้ของแต่ละบุคคลและในระดับโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($ICC > 0.05$) ดังนั้นจึงมีความผันแปรมากพอที่จะนำไปวิเคราะห์พหุระดับได้ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันพหุระดับ พบว่า โมเดลการวัดการอยู่ร่วมกันในสังคมมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดัชนีที่ใช้ในการตรวจสอบความตรงของโมเดล ได้แก่ ค่า $\chi^2 = 31.934$, $df = 15$, $p = 0.066$, $\chi^2/df = 2.129$, $RMSEA = 0.033$, $CFI = 0.993$, $TLI = 0.986$, $SRMR_w = 0.012$, $SRMR_b = 0.060$ แสดงว่ายอมรับสมมติฐานว่าโมเดลมีความตรงเชิงโครงสร้าง ซึ่งสอดคล้องกับค่าดัชนี CFI และ TLI ที่มีค่าใกล้เคียง 1 ค่า RMSEA และค่า SRMR มีค่าต่ำกว่า .05 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันพหุระดับการอยู่ร่วมกันในสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชลบุรี

ตัวแปรสังเกตได้	ค่าสหสัมพันธ์ภายในชั้น (ICC)	ระดับนักเรียนภายในกลุ่ม (Within group: W)				ระดับโรงเรียนระหว่างกลุ่ม (Between group: B)			
		β	SE	β	R^2	β	SE	β	R^2
coh1	0.12	0.68*	0.03	29.08	0.47*	0.93*	0.05	18.51	0.86*
coh2	0.16	0.72*	0.03	30.87	0.52*	0.87*	0.05	17.37	0.75*
coh3	0.15	0.69*	0.02	31.44	0.48*	0.97*	0.03	31.92	0.95*
coh4	0.09	0.82*	0.02	50.77	0.68*	0.98*	0.03	31.65	0.96*
coh5	0.10	0.77*	0.02	39.78	0.59*	0.80*	0.10	8.35	0.65*
coh6	0.08	0.75*	0.02	40.76	0.56*	0.89*	0.06	15.89	0.80*

$\chi^2 = 31.934$, $df = 15$, $p = 0.066$, $\chi^2/df = 2.129$, $RMSEA = 0.033$, $CFI = 0.993$, $TLI = 0.986$, $SRMR_w = 0.012$, $SRMR_b = 0.060$,

* $p < 0.05$

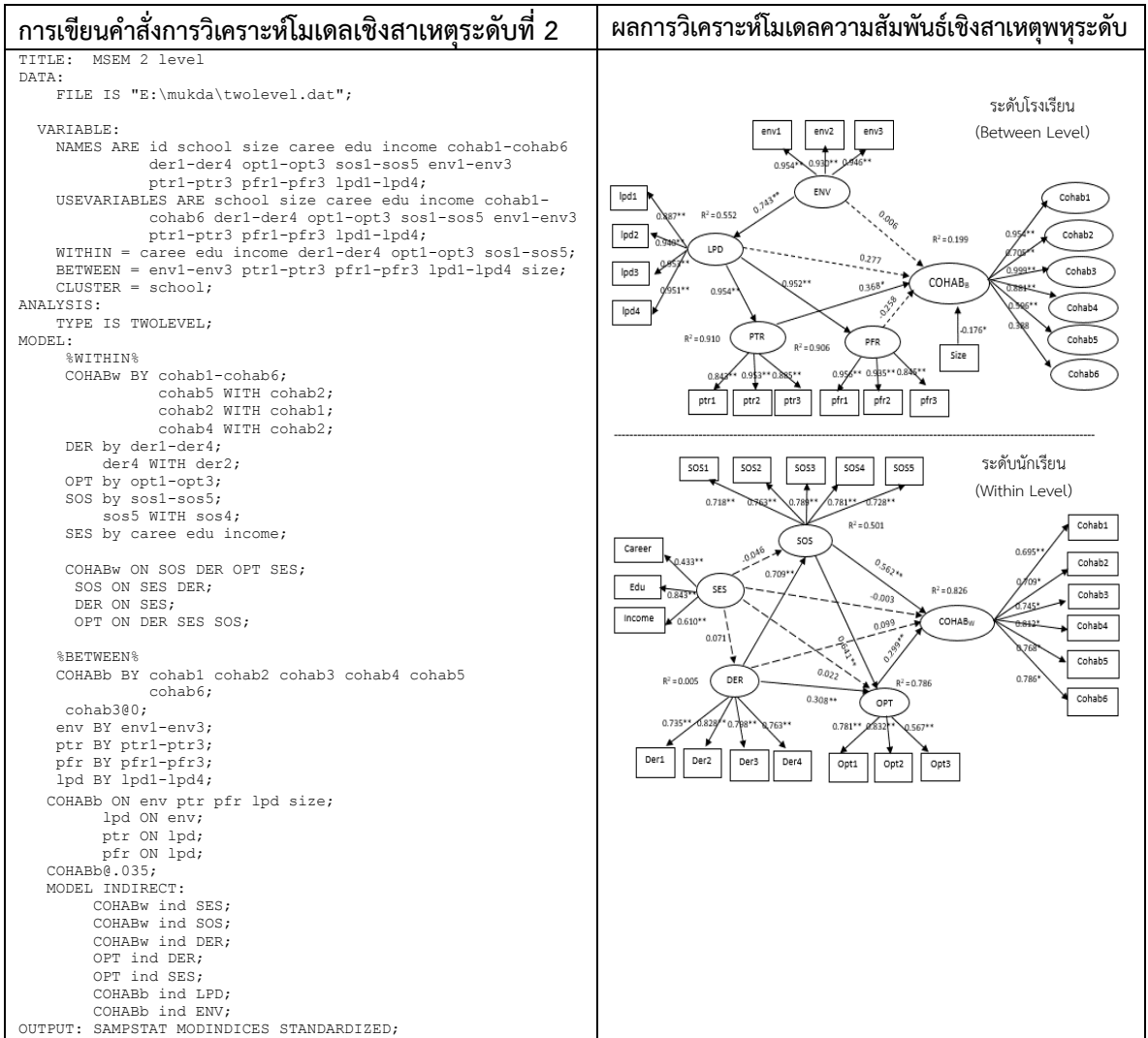
2) การวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุระดับที่ 1 (Analysis of Causal Level – 1 Model)

การเขียนคำสั่งการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุระดับที่ 1	ผลการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุ ระดับนักเรียน
<pre> TITLE: MSEM level1 DATA: FILE IS "E:\mukda\MCFAllevel1.dat"; VARIABLE: NAMES ARE id school size caree edu income cohab1-cohab6 der1-der4 opt1-opt3 sos1-sos5; USEVARIABLES ARE school caree edu income cohab1- cohab6 der1-der4 opt1-opt3 sos1-sos5; WITHIN = caree edu income der1-der4 opt1-opt3 sos1-sos5; BETWEEN = ; CLUSTER = school; ANALYSIS: TYPE IS TWOLEVEL; MODEL: %WITHIN% COHABw BY cohab1-cohab6; cohab5 WITH cohab2; cohab2 WITH cohab1; cohab4 WITH cohab2; DER by der1-der4; OPT by opt1-opt3; SES by sos1-sos5; SES by caree edu income; COHABw ON SOS DER OPT SES; SOS ON SES DER; DER ON SES; OPT ON DER SES; SOS WITH OPT; SOS2 WITH SOS1; SOS2 WITH COHAB5; SOS5 WITH SOS4; DER4 WITH COHAB3; OPT3 WITH OPT2; DER3 WITH COHAB6; DER1 WITH COHAB6; OPT2 WITH DER3; SOS2 WITH DER3; COHAB6 WITH COHAB1; %BETWEEN% COHABb BY cohab1 cohab2 cohab3 cohab4 cohab5 cohab6; cohab3@0; MODEL INDIRECT: COHABw ind SES; COHABw ind SOS; COHABw ind DER; OPT ind DER; OPT ind SES; OUTPUT: SAMPSTAT MODINDICES STANDARDIZED; </pre>	

ภาพประกอบที่ 7 คำสั่งและผลการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชลบุรี ระดับนักเรียน (Micro-level unit)

จากภาพประกอบที่ 7 แสดงคำสั่งและผลการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุระดับที่ 1 (Analysis of Causal Level – 1 Model) หรือระดับจุลภาค (Causal Micro Model) โดยโมเดลระดับที่ 1 จะมีตัวแปรตามและตัวแปรทำนายตามสมมติฐาน ส่วนโมเดลระดับที่ 2 จะมีเฉพาะตัวแปรตาม ยังไม่ใส่ตัวแปรทำนายเพื่อศึกษาอิทธิพลคงที่ของตัวแปรทำนายในระดับที่ 1 ว่าโดยเฉลี่ยระหว่างหน่วยในระดับที่ 2 แล้ว ค่าเฉลี่ยอิทธิพลคงที่ที่จะมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อตัวแปรตามที่ศึกษาหรือไม่ และในขณะเดียวกันก็เป็นการศึกษาอิทธิพลร่วมของสัมประสิทธิ์ในระดับที่ 2 ด้วยว่ามีความผันแปรระหว่างหน่วยหรือไม่ นอกจากนี้ยังมีการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางของแต่ละเส้นทางเพื่อประเมินอิทธิพลรวมของอิทธิพลทั้งหมด อันประกอบด้วยอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมของตัวแปรทำนายระดับที่ 1 ค่ารวมค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย (R^2) ของแต่ละสมการโครงสร้างในระดับที่ 1 พร้อมทั้งตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุระดับที่ 1

3) การวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุระดับที่ 2 (Analysis of Causal Level – 2 Model)

ภาพประกอบที่ 8 คำสั่งและผลการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทุกระดับการอยู่ร่วมกันในสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชลบุรี

จากภาพประกอบที่ 8 แสดงคำสั่งและผลการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุระดับที่ 2 (Analysis of Causal Level – 2 Model) หรือระดับมหัพภาค (Causal Macro Model) โดยโมเดลนี้ โมเดลระดับที่ 1 และโมเดลระดับที่ 2 จะมีตัวแปรตามและตัวแปรทำนายทั้ง 2 ระดับ ตามสมมติฐานการวิจัยเพื่อศึกษาอิทธิพลคงที่และอิทธิพลสุ่มของตัวแปรระดับที่ 1 และระดับที่ 2 มีการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางแต่ละเส้นทางในระดับที่ 2 และคำนวณค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย (R^2) ของแต่ละสมการโครงสร้างในระดับที่ 2 พร้อมทั้งตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุระดับที่ 2 โดยการวิเคราะห์นั้นจะมีปรับโมเดลให้มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เมื่อนักวิจัยพัฒนาและตรวจสอบจนได้โมเดลเชิงสาเหตุทั้งระดับที่ 1 และระดับที่ 2 ที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์แล้ว จะมีการสรุปผลการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทุกระดับ คำนวณค่าอิทธิพลทางตรง (Direct effect: DE) อิทธิพลทางอ้อม (Indirect effect : IE) และอิทธิพลรวม (Total effect: TE) ของตัวแปรทำนายทั้ง 2 ระดับต่อ ตัวแปรตาม แสดงในตารางที่ 2 และ 3 ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความตรงของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทุกระดับการอยู่ร่วมกันในสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชลบุรี

ตัวแปรสังเกตได้	ระดับนักเรียนภายในกลุ่ม (Within group: W)				ระดับโรงเรียนระหว่างกลุ่ม (Between group: B)				ตัวแปรสังเกตได้	ระดับนักเรียนภายในกลุ่ม (Within group: W)				ระดับโรงเรียนระหว่างกลุ่ม (Between group: B)							
	β	SE	Z	R ²	β	SE	Z	R ²		β	SE	Z	R ²	β	SE	Z	R ²				
COHAB								SES													
Cohab1	0.69*	0.02	31.06	0.48*	0.95*	0.03	33.96	0.91*	Career	0.43*	0.05	8.25	0.19*								
Cohab2	0.71*	0.02	30.29	0.50*	0.71*	0.15	4.60	0.50*	Edu	0.84*	0.06	14.04	0.71*								
Cohab3	0.75*	0.02	34.98	0.56*	0.99*	0.00	2727.94	0.99*	income	0.61*	0.05	11.52	0.37*								
Cohab4	0.81*	0.02	48.13	0.66*	0.45*	0.68	5.09	0.78*	ENV												
Cohab5	0.77*	0.02	39.65	0.59*	0.44*	0.18	2.24	0.36	env1					0.95*	0.03	38.38	0.91*				
Cohab6	0.79*	0.01	56.59	0.62*	0.03*	0.37	0.89	0.15	env2					0.93*	0.02	43.53	0.87*				
DER								PTR													
Der1	0.74*	0.02	30.10	0.54*									env3					0.95*	0.02	47.68	0.90*
Der2	0.83*	0.02	44.89	0.69*									PTR								
Der3	0.80*	0.02	38.68	0.64*									ptr1					0.84*	0.05	17.69	0.71*
Der4	0.76*	0.02	35.22	0.58*									ptr2					0.95*	0.03	32.47	0.91*
OPT								PFR													
Opt1	0.78*	0.02	36.39	0.61*									ptr3					0.89*	0.04	20.30	0.78*
Opt2	0.73*	0.02	51.27	0.69*									PFR								
Opt3	0.57*	0.03	21.09	0.32*									pfr1					0.96*	0.02	60.68	0.91*
SOS								LPD													
sos1	0.72*	0.02	37.19	0.52*									lpd1					0.89*	0.03	32.03	0.79*
sos2	0.76*	0.02	41.85	0.58*									lpd2					0.94*	0.02	48.82	0.88*
sos3	0.79*	0.02	50.25	0.62*									lpd3					0.95*	0.02	59.66	0.91*
sos4	0.78*	0.02	46.64	0.61*									lpd4					0.95*	0.02	54.67	0.90*
sos5	0.73*	0.02	40.27	0.53*																	

R² ของสมการโครงสร้างการอยู่ร่วมกันในสังคมของนักเรียนระดับนักเรียน คือ 0.826*

R² ของสมการโครงสร้างการอยู่ร่วมกันในสังคมของนักเรียนระดับโรงเรียน คือ 0.199*

*p<0.05

การตรวจสอบความตรงของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทุกระดับการอยู่ร่วมกันในสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชลบุรี ผลของการปรับโมเดลทำให้โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยพิจารณาจากค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความตรงของโมเดล ได้แก่ $\chi^2=859.047$, $df=339$, $p=0.000$ $\chi^2/df=2.534$, $RMSEA=0.038$, $CFI=0.957$, $TLI=0.949$, $SRMR_w=0.031$, $SRMR_b=0.183$ โดยมีค่า χ^2/df น้อยกว่า 3 ค่าดัชนี CFI และ TLI ที่มีค่าใกล้เคียง 1 ค่า RMSEA และค่า SRMR มีค่าต่ำกว่า .05 ดังนั้นผลการวิเคราะห์ในครั้งนี้ยอมรับสมมติฐานหลักที่ว่าโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทุกระดับการอยู่ร่วมกันในสังคมของนักเรียนมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โมเดลมีความตรงโดยมีน้ำหนักองค์ประกอบ (β) ของตัวแปรสังเกตได้ของตัวแปรแฝงเป็นบวกและทุกตัวมีค่าแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 ขนาดอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวมของตัวแปรทำนายระดับนักเรียนและระดับโรงเรียน

ตัวแปรทำนาย	LPD			PTR			PFR			COHABb		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE
ENV	0.743*	-	0.743*	-	-	-	-	-	-	0.006	0.284*	0.290*
LPD	-	-	-	0.945*	-	0.945*	0.952*	-	0.952*	0.277	0.105	0.382*
PTR	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0.368*	-	0.368*
PFR	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-0.258	-	-0.258
SIZE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-0.176*
												0.176*

ตัวแปรทำนาย	SOS			DER			OPT			COHABw		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE
SES	-0.046	0.050	0.004	0.071	-	0.071	0.022	0.025	0.046	-0.003	0.023	0.021
SOS	-	-	-	-	-	-	0.641*	-	0.641*	0.562*	0.191*	0.753*
DER	0.709*	-	0.709*	-	-	-	0.308*	0.454*	0.762*	0.099	0.626*	0.725*
OPT	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0.299*	-	0.299*

* $p < 0.05$

ตารางที่ 3 เป็นการแสดงผลปัจจัยที่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมของนักเรียน ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลของตัวแปรแฝงในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทุกระดับแยกตามระดับ โดยขนาดอิทธิพลรวม ระดับนักเรียน พบว่า ทักษะทางสังคม มีอิทธิพลสูงสุด (0.753) รองลงมาคือการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (0.725) และการมองโลกในแง่ดี (0.299) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนเศรษฐกิจของผู้ปกครอง (0.021) มีอิทธิพลอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับโรงเรียนการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นหลักประชาธิปไตย มีอิทธิพลสูงสุด (0.382) รองลงมาคือปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน (0.368) สภาพแวดล้อม ในโรงเรียน (0.290) และขนาดโรงเรียนมีอิทธิพลทางลบ (-.176) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับเพื่อน (-.258) มีอิทธิพลอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จากตารางนี้ทำให้นักวิจัยได้ทราบข้อมูลทั้งในระดับบุคคลและระดับโรงเรียนว่ามีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม เพื่อนำข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยดังกล่าวไปพัฒนาต่อยอดได้

สรุป

การวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทุกระดับเป็นแนวคิดที่ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับโครงสร้างข้อมูลที่มีลักษณะลดหลั่นเชิงชั้น เป็นเทคนิคที่ขยายแนวคิดมาจากการวิเคราะห์สมการโครงสร้างเชิงสาเหตุกับการวิเคราะห์ตัวแปรทุกระดับ ปัจจุบันเป็นที่นิยมและถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในงานวิจัยทางการศึกษาโปรแกรม Mplus เป็นโปรแกรมที่มีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งมีลักษณะเป็นโครงสร้าง และอยู่ต่างระดับในลักษณะที่ลดหลั่นไปพร้อม ๆ กัน ถือได้ว่าเป็นโปรแกรมที่มีศักยภาพในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติขั้นสูง ในการนำเสนอบทความนี้ผู้เขียนมีมุมมองการนำเสนอให้เห็นขั้นตอนการวิเคราะห์โมเดล MSEM ด้วยโปรแกรม Mplus ที่มีความชัดเจนมากขึ้น รวมทั้งมองเห็นภาพการประยุกต์ใช้ได้จากตัวอย่างงานวิจัยทางการศึกษา อย่างไรก็ตามนักวิจัยต้องทำความเข้าใจและมีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการใช้โปรแกรมและการเขียนชุดคำสั่งสำหรับการระบุโมเดล โดยสามารถศึกษาได้จากคู่มือการใช้ Mplus user's Guide (2017) นอกจากนี้ในคู่มือการใช้โปรแกรม Mplus ยังมีโมเดลไว้ให้ศึกษาเพื่อการวิจัยจำนวนมาก ดังนั้นจึงมีความเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการนำมาพัฒนาต่อยอดงานวิจัยทางการศึกษาในอนาคตต่อไป เพื่อให้การวิเคราะห์โมเดลมีความสมบูรณ์ มีประโยชน์ และมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น นักวิจัยควรคำนึงถึงขั้นตอนของการ

ทบทวนวรรณกรรมเป็นสำคัญซึ่งนักวิจัยจะต้องมีความชำนาญในการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งตัวแปรทำนายระดับจุลภาคและมหภาคได้อย่างครอบคลุมจะทำให้งานวิจัยทางการศึกษามีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จตุพร วงศ์ไชย, สุชาติ ลิ้มตระกูล และกิตติศักดิ์ นิเวรัตน์. (2557). ปัจจัยพระระดับที่ส่งผลต่อการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3. *วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ*, 4(7) 75-90.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2552). โมเดลสมการโครงสร้างพระระดับ. *วารสารการวิจัยสังคมศาสตร์ สมาคมวิจัยสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 1, 26-43.
- ไพรัตน์ วงษ์นาม. (2560). *เอกสารประกอบการสอน 43561459 การวิเคราะห์พระระดับ (Multi-level Analysis)*.
ชลบุรี : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- มนูญ เชื้อชาติ, สิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์ และไพรัตน์ วงษ์นาม. (2556). *ปัจจัยพระระดับที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*.
- มุกดา อามาลีนา. (2558). *ปัจจัยเชิงสาเหตุพระระดับการอยู่ร่วมกันในสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาวิจัย วัฒนและสถิติการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2554). *การวิเคราะห์พระระดับ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรทัย เจตจิตศิริ. (2556). ปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อการคิดเชิงกลยุทธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 โดยการวิเคราะห์พระระดับ. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal*, 6(3), 495-509.
- Afshartous, D. (1995). Determination of sample size for multilevel model design. Paper, AERA Conference, San Francisco, 18-22 April 1995.
- Busing, F. (1993). *Distribution characteristics of variance estimates in two-level model*. Department of Psychometrica and research methodology, Leiden University, Leiden.
- Heck, R. H., & Thomas, S. L. (2015). Quantitative methodology series. An introduction to multilevel modeling techniques: MLM and SEM approaches using Mplus (3rd ed.). New York: Routledge.
- Kaplan, D., & Elliott, P. R. (1997). A didactic example of multilevel structural equation modeling applicable to the study of organization. *Structural equation modeling*, 4(1), 1-23.
- Kreft, Ita, G.G. (1996). Are multilevel techniques necessary? An Overview, Including Simulation studies. California State University, Los Angeles.
- Mehta, P. D., & Neale, M. C. (2005). People are variables too: Multilevel structural equations models. *Psychological Methods*, 10(3), 259-284.

- Mok, M. (1995). Sample size requirements for 2-level designs in educational research. *Multilevel modeling Newsletter*, 7(2), 11-15.
- Muthén, B. O. (1991). Multilevel factor analysis of class and student achievement components. *Journal of Educational Measurement*, 28, 338-354.
- _____. (1992). Latent variable modeling of growth with missing data and multilevel. Paper presented at the Seventh International Conference on Multivariate analysis, Barcelona, Spain, September.
- _____. (1994). Multilevel covariance structure analysis. *Sociological Methods & Research*, 22(3), 376-398.
- Muthén, B. O., & Linda. (1998). *Mplus user's guide*. Los Angeles, CA: Muthén & Muthén.
- _____. (2017). *Mplus user's guide* (8th ed.). Los Angeles, CA: Muthén & Muthén.
- Muthén, B. O., & Satorra, A. (1995). Complex sample data in structural equation modeling. In P. Marsden (Ed.), *Sociological methodology 1995* (pp.267-316). Washington, DC: American Sociological Association.
- Snijders, T.A.B. & Bosker, R. (1994). Modeled variance in two – level models. *Sociological methods and research*, 22(3), 342-363.
- Raudenbush, S. W., & Bryk, A. S. (2002). *Hierarchical linear models* (2nd ed.). Newbury Park, CA: Sage.
- Van der Leeden, R. & Busing, F. (1994). *First Iteration versus IGLS/RIGLS Estimates in Two-level Models: a Monte Carlo Study with ML3*. Department of Psychometrica and research Methodology, Leiden University, Leiden.

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหาร ในสถานประกอบการ*

The Development of Training Program to Enhance Technological Leadership for Administrators in Their Establishment

ณัฐฉณ พุเต็มวงศ์**
สุเมธ งามนกน***
สมพงษ์ ปั่นพูน****

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหารในสถานประกอบการ 2) เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหารในสถานประกอบการ และ 3) เพื่อศึกษาผลทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหารในสถานประกอบการ โดยจัดอบรมเป็นเวลา 1 วัน ทำการติดตามหลังการฝึกอบรม 1 เดือน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการหาความต้องการจำเป็น ได้แก่ ผู้บริหารของบริษัท ชลบุรี ฮอนด้าคาร์ส จำกัด จำนวน 112 คน และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการฝึกอบรม ได้แก่ หัวหน้างานของบริษัท ชลบุรี ฮอนด้าคาร์ส จำกัด จำนวน 27 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 4 ฉบับ ได้แก่ แบบทดสอบความรู้ แบบวัดเจตคติ แบบประเมินพฤติกรรมภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยี และแบบประเมินความพึงพอใจในการอบรม เครื่องมือทั้งสิ้นฉบับมีความตรงเชิงเนื้อหาและความเชื่อมั่นสูง การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์สถิติบรรยาย วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน คะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ ค่า $PNI_{modified}$ และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหารในสถานประกอบการที่มีความต้องการจำเป็นต้องได้รับการพัฒนา เรียงลำดับค่า $PNI_{modified}$ จากมากไปน้อย 5 อันดับแรก ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการ จริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี ความรู้ด้านเทคโนโลยี การสนับสนุน การจัดการ และดำเนินการด้านเทคโนโลยี และการใช้เทคโนโลยีวัดและประเมินผล 2) หลักสูตรพัฒนาภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยี ประกอบด้วย หลักการและเหตุผล หลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาสาระ กิจกรรม กระบวนการฝึกอบรม สื่อ และการวัดและประเมินผล โดยผลการประเมินหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริง 3) หลักสูตรฝึกอบรมมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์สามารถพัฒนากลุ่มตัวอย่าง ด้านความรู้ และ เจตคติต่อภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีสูงขึ้นทุกคน โดยมีคะแนนพัฒนาการอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด สำหรับด้านพฤติกรรมภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยี พบว่า อยู่ในระดับมาก หลังจากการติดตามผลการฝึกอบรมเป็นระยะเวลา 1 เดือน คะแนนทั้ง 2 ส่วนลดลงเล็กน้อยแต่ยังคงอยู่ในระดับมาก และกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: หลักสูตรฝึกอบรม/ ผู้บริหารในสถานประกอบการ/ ภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยี

*คุชฎินิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

**นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

***อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ ดร. ภาคิษาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

****อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาคิษาวิจัยและจิตวิทยาประยุกต์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Abstract

The purposes of this research and development were: 1) to study need assessments of technological leadership characteristics of administrators in their establishment, 2) to develop training program to enhance technological leadership of the administrators in their establishment, and 3) to implement and evaluate the results of the developed training program for administrators in their establishment. The workshop training was done in 1 day and follow-up was arranged after a period of one month. The research instruments were a test, a questionnaire and an observation form which all met the requirement of the quality in terms of content validity and reliability. The population was 112 executive administrators. The sample were selected by a purposive sampling technique and consisted of 27 supervisors of Chonburi Honda Cars Co., Ltd. Descriptive statistics, Confirmatory factor analysis, Relative gain score, $PNI_{modified}$ and content analysis were employed to analyze the data.

The findings revealed as follows: 1) The technological leadership of administrators in establishment needs to be developed in order from high to low as follows: Using technological in management, Ethics in using technological, Technological knowledge, Encouraging and supporting technological in management, and Using technological in measurement and evaluation. 2) The training program aspects were; rationale and objectives, contents, activities, training process, training materials, assessment and evaluation. The results of the evaluation by experts found that the course was appropriate and could be applied to practice. 3) The training program addressed appropriateness for utilization and met its criteria of effectiveness well. The important performance knowledge of learning, attitude and behavior to technological leadership were increased after the program finished. Also the satisfaction of sample was increased. All variables were slightly decreased from the posttest score and remain better than pretest score.

Keywords: TRAINING PROGRAM/ ADMINISTRATORS IN ESTABLISHMENT/ TECHNOLOGYCAL LEADERSHIP

บทนำ

เทคโนโลยีมีความสำคัญที่สุดในการทำงานในระบบเศรษฐกิจที่มีความซับซ้อนมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการผสมผสานความรู้ทางเทคโนโลยีเข้ากับการพัฒนาทักษะต่าง ๆ อาทิ การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลผลิตและความสร้างสรรค์นำมาใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) จากการสำรวจการมีการใช้ไอซีทีในสถานประกอบการ พ.ศ. 2558 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2558) พบว่า องค์กรประเภท SMEs (ขนาดเล็กถึงขนาดกลาง) มีการใช้เทคโนโลยีในระดับค่อนข้างต่ำ กลุ่มผู้ปฏิบัติงานที่มีการใช้ไอซีทีในการทำงานส่วนใหญ่คือผู้นำองค์กรเป็นบุคลากรอีกกลุ่มที่สำคัญ แต่ปัจจุบันสัดส่วนของกลุ่มผู้ปฏิบัติงานที่ใช้เทคโนโลยีในองค์กรยังไม่สูงนัก คนที่จะเป็นกลจักรสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ก็คือ ผู้นำขององค์กร ควรจะเป็นผู้นำที่มีความสามารถด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ แนวคิดของ Kleiner and Lewis (2003) ที่เสนอว่า ลักษณะของผู้นำยุคใหม่ต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจและมองเห็นความสำคัญของเทคโนโลยีทั้งในปัจจุบันและอนาคต ต้องให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อม จากการศึกษาของศูนย์เทคโนโลยี

อิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (NECTEC) ได้ชี้ให้เห็นถึงสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานด้านเทคโนโลยีไม่ตรงตามเป้าหมาย เนื่องจากสาเหตุสำคัญเพราะขาดการสนับสนุนและความสนใจของผู้บริหาร แนวคิดของ Alan (2004) ซึ่งได้กล่าวถึง การนำเทคโนโลยีที่ใช้ในหน่วยงานนั้น สิ่งสำคัญที่จำเป็นมาก คือ ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความชำนาญในการบูรณาการเทคโนโลยีและนำไปใช้โดยสามารถดำเนินผ่านสภาวะความเปลี่ยนแปลงได้ จากกรอบนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ระยะ พ.ศ. 2554-2563 ของประเทศไทย ได้กล่าวถึงปัญหาที่ประเทศไทยกำลังเผชิญกับความอ่อนแอในด้านเทคโนโลยีหลายประการโดยเฉพาะการขาดแคลนภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีในทุกระดับทั้งภาครัฐและเอกชน กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำที่องค์การส่วนใหญ่นำมาใช้คือการฝึกอบรม ทั้งนี้การฝึกอบรมในปัจจุบันสาเหตุที่ทำให้การฝึกอบรมและพัฒนาพนักงานในองค์กรไม่ได้ผลนั้น ปัจจัยสาเหตุมาจาก ไม่มีการวางแผนการฝึกอบรมที่ชัดเจน ขาดการพัฒนาหลักสูตรเฉพาะสำหรับองค์การ ขาดการติดตามอย่างต่อเนื่อง (ประคัลภ์ ปิณฑพลังกูร, 2557) ด้วยเหตุนี้ปัญหาสำคัญที่พบจะเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมในปัจจุบันให้มีประสิทธิภาพอีกทั้งประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น และภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหาร เป็นสิ่งที่สำคัญในการบริหารจัดการองค์การในยุคศตวรรษที่ 21 แต่ปัจจุบันยังมีหลักสูตรการพัฒนาภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีที่มีคุณภาพจำนวนน้อย จากความสำคัญดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีให้กับผู้บริหารองค์การในสถานประกอบการ ให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ และรูปแบบหลักสูตรที่สร้างขึ้นสามารถนำไปใช้ในระดับหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด รวมทั้งเป็นประโยชน์ในการบริหารจัดการศึกษาได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหารในสถานประกอบการ
2. เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหารในสถานประกอบการ
3. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหารในสถานประกอบการ

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยในครั้งนี้เป็นการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหารในสถานประกอบการ ในการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรฉบับร่างโดยผู้รอบรู้เฉพาะทาง (Subject Master of Specialist: SMS) ส่วนกระบวนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนั้นมีกระบวนการ 4 ขั้นตอน 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม 3) การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม และ 4) การประเมินและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งรูปแบบการประเมินผลเป็นรูปแบบการประเมินของ Kirkpatrick
2. เนื้อหาที่ใช้ในการฝึกอบรม เป็นเนื้อหาที่ผู้วิจัยสรุปได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และการศึกษาความต้องการจำเป็น แล้วนำมากำหนดเป็นโครงร่างเนื้อหาการฝึกอบรม
3. ในการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้น ขอบเขตการศึกษาเป็นผู้บริหารระดับต้นในตำแหน่งหัวหน้างาน หัวหน้าแผนก หัวหน้างานแต่ละฝ่าย/แผนก รองหัวหน้า ของบริษัทชลบุรี ฮอนด้าคาร์ส จำกัด ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 27 คน
4. การดำเนินงานพัฒนาใช้วิธีการฝึกอบรมเป็นเวลา 1 วัน และติดตามผลหลังจากฝึกอบรมไปแล้ว 1 เดือน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เป็นการจัดเตรียมเพื่อกำหนดข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น และต้องการในการสร้างหลักสูตร ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยี การยอมรับเทคโนโลยี การสร้างและพัฒนาหลักสูตร 2) สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหาร เพื่อหารูปแบบการฝึกอบรม 3) ประเมินความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) ในการเสริมสร้างภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหาร เพื่อนำข้อสรุปที่ได้ไปพัฒนาหลักสูตร และ 4) สังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ประเมินความต้องการจำเป็นและเอกสาร จากนั้นสรุปเพื่อกำหนดเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตร 1) การสร้างหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรม เทคนิค สื่อ การวัดและประเมินผล เนื้อหาสาระในแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วย การใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการ จริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี ความรู้ด้านเทคโนโลยี การสนับสนุน การจัดการ และดำเนินการด้านเทคโนโลยี และการใช้เทคโนโลยีวัดและประเมินผลในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ 6 ส่วน ดังนี้ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม เนื้อหาการฝึกอบรม กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม และการประเมินผล กิจกรรมการฝึกอบรมใช้เทคนิคการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) สื่อ ได้แก่ เอกสารประกอบ และวัสดุ อุปกรณ์ การวัดและประเมินผล 2) การตรวจสอบหลักสูตร นำไปตรวจสอบเพื่อหาประสิทธิภาพจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องขององค์ประกอบของหลักสูตร และเนื้อหาสาระในแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตร และ 3) การปรับปรุงหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้ เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบร่างหลักสูตรจากผู้เชี่ยวชาญมาเป็นหลักเกณฑ์ในการปรับปรุงหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรเพื่อหาประสิทธิภาพ 1) ทดสอบวัดความรู้และเจตคติที่มีต่อภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลองใช้หลักสูตร 2) ทดลองใช้หลักสูตร ผู้วิจัยจัดการฝึกอบรมตามหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นด้วยตนเองและทีมวิทยากรจนครบกระบวนการของหลักสูตร มีการประเมินพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยี 3) ทดสอบวัดความรู้และเจตคติที่มีต่อภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของกลุ่มตัวอย่างหลังการทดลองใช้หลักสูตร และประเมินความพึงพอใจในการฝึกอบรม 4) การติดตามผลหลังการทดลอง

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรม ได้นำผลนำผลที่ได้จากการทดลองใช้หลักสูตร มาประเมินและปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และพร้อมที่จะนำไปใช้ต่อไป

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ หลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหารในสถานประกอบการ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรม แบบวัดความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยี แบบวัดเจตคติที่มีต่อภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยี แบบสังเกตพฤติกรรมภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยี และแบบประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

3. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์สถิติบรรยาย วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน คะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ ค่า $PNI_{modified}$ และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน โดยการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหารในสถานประกอบการ การศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ได้ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการฝึกอบรม คือ การฝึกอบรมในที่ทำงาน (On-the-Job Training) และผลการสอบถามความต้องการจำเป็นในการพัฒนาเสริมสร้างภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหารในสถานประกอบการจากผู้จัดการฝ่าย หัวหน้าแผนกและหัวหน้างาน

ของบริษัท ได้คุณลักษณะภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหารในสถานประกอบการที่มีความจำเป็นในการพัฒนา จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการ จริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี ความรู้ด้านเทคโนโลยี การสนับสนุน การจัดการ และดำเนินการด้านเทคโนโลยี และการใช้เทคโนโลยีวัดและประเมินผลตามลำดับ

2. ผลการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยี ได้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหารในสถานประกอบการที่มีองค์ประกอบ 8 ประการ ได้แก่ หลักการและเหตุผล หลักการของการฝึกอบรม จุดมุ่งหมายของการฝึกอบรม เนื้อหาของการฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรม เทคนิคการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม และการวัดและประเมินผลการฝึกอบรม สำหรับการตรวจสอบร่างหลักสูตรหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหารในสถานประกอบการผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแล้วมีความเห็นสอดคล้องกันทุกประเด็น มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ตั้งแต่ 3.80-4.60 และมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในระดับสูง ตั้งแต่ .60 ถึง 1.00 เป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

3. ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อหาประสิทธิภาพ การประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม กลุ่มตัวอย่างหัวหน้างานของบริษัท ชลบุรี ฮอนด้าคาร์ส จำกัด ผู้วิจัยประเมินด้านปฏิกิริยา (Reaction) ประเมินด้านการเรียนรู้ (Learning) และ การประเมินพฤติกรรม (Behavior) ต่อภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหารในสถานประกอบการพบว่า

3.1 การประเมินด้านปฏิกิริยา (Reaction) ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีปฏิกิริยา (Reaction) ตอบสนองต่อการฝึกอบรมหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหารในสถานประกอบการ ในการฝึกอบรมโดยรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย คือ 4.47 เมื่อพิจารณาปฏิกิริยา (Reaction) ตอบสนองเป็นรายชื่อ พบว่า ประโยชน์ที่ได้รับจากการฝึกอบรม เอกสารประกอบการฝึกอบรม และการจัดบริการอาหารและเครื่องดื่ม มีระดับพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อรายการที่มีปฏิกิริยา (Reaction) ตอบสนองที่มีค่าเฉลี่ยในการประเมินมากที่สุด คือ ประโยชน์ที่ได้รับจากการฝึกอบรม ซึ่งมีค่าเฉลี่ย คือ 4.59 ข้อรายการที่เหลือมีระดับความพึงพอใจในระดับมาก ได้แก่ เนื้อหาวิชาของการฝึกอบรม วิทยากรในแต่ละหัวข้อวิชาของการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม การมีส่วนร่วมของผู้เข้าฝึกอบรม สถานที่สำหรับการฝึกอบรม อุปกรณ์สำหรับการฝึกอบรม และระยะเวลาในการฝึกอบรม ข้อรายการที่มีปฏิกิริยา (Reaction) ตอบสนองที่มีค่าเฉลี่ยรายการประเมินที่มีค่าเฉลี่ยรายการประเมินน้อยที่สุด คือ ระยะเวลาในการฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ย คือ 4.37 ในรายการปฏิกิริยา (Reaction) ตอบสนองของเนื้อหาวิชาในการฝึกอบรม หลังจากฝึกอบรมแล้วพบว่า เนื้อหาที่มีค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจลำดับที่ 1 คือ การใช้เทคโนโลยีในการวัดผลและประเมินผล ซึ่งมีค่าเฉลี่ยในการประเมินมากที่สุดในข้อรายการทั้งหมด คือ 4.56 ลำดับที่ 2 คือ จริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี ของผู้บริหาร ค่าเฉลี่ย คือ 4.55 ลำดับที่ 3 คือ ความรู้ทางด้านเทคโนโลยี ค่าเฉลี่ย คือ 4.52 ลำดับที่ 4 คือ การใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการ ค่าเฉลี่ย คือ 4.44 และอันดับที่ 5 คือ การสนับสนุน การจัดการ และการดำเนินการด้านเทคโนโลยี ค่าเฉลี่ย คือ 4.37 ตามลำดับ

3.2 การประเมินด้านการเรียนรู้ (Learning) เกี่ยวกับภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหารในสถานประกอบการ

3.2.1 ด้านความรู้ผลคะแนนพัฒนาการจากการทดสอบความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของทุกคนสูงกว่าเกณฑ์ 20% ขึ้นไป โดยผู้เข้ารับการอบรมที่ได้คะแนนพัฒนาการมากที่สุด คือ 88.67% และที่ได้น้อยที่สุด คือ 25% ค่าเฉลี่ยของคะแนนพัฒนาการด้านความรู้ คือ 59.24% และในระหว่างการติดตามผลหลังการฝึกอบรม 1 เดือน พบว่า มีคะแนนลดลงจากคะแนนหลังการฝึกอบรม แต่ผลคะแนนที่ได้ยังสูงกว่าก่อนการทดลองใช้หลักสูตรทุกคน

3.2.2 ด้านเจตคติผลคะแนนพัฒนาการด้านเจตคติที่มีต่อภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของทุกคนสูงกว่าเกณฑ์ 20% ขึ้นไป โดยผู้เข้ารับการอบรมที่ได้คะแนนพัฒนาการมากที่สุด คือ 100% และที่ได้น้อยที่สุดคือ 48.28%

ค่าเฉลี่ยของคะแนนพัฒนาการด้านเจตคติ คือ 80.77% และในระหว่างการติดตามผลหลังการฝึกอบรมประมาณ 1 เดือน พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีผลคะแนนลดลงเพียงเล็กน้อยจากคะแนนหลังการฝึกอบรมจำนวน 8 คน มีผลคะแนนในระหว่างการติดตามผลเท่ากับคะแนนหลังการฝึกอบรม จำนวน 9 คน และมีผลคะแนนในระหว่างติดตามผลเพิ่มขึ้นจากคะแนนหลังการฝึกอบรม จำนวน 10 คน แต่ผลคะแนนที่ได้ยังสูงกว่าก่อนการทดลองใช้หลักสูตรทุกคน

3.3 การประเมินพฤติกรรม (Behavior) ต่อภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหารในสถานประกอบการ จากการสังเกตพฤติกรรมภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของทุกคนผลคะแนน พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกคนมีคะแนนพฤติกรรมสูงกว่าเกณฑ์ 3.50 จาก 5 ระดับ โดยผู้เข้ารับการอบรมที่ได้คะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ 4.80 และที่น้อยที่สุด คือ 3.55 ค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรม คือ 4.14

4. ผลการประเมินและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร มีการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญในด้านหลักการและเหตุผลมีการเพิ่มแนวคิด ทฤษฎีที่ใช้เป็นฐานในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม ในด้านเนื้อหาของการอบรมมีการเพิ่มเติมสาระการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ ในด้านการวัดและประเมินผลมีการเพิ่มรายละเอียดของการวัดและประเมินผลให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และความเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีการปรับปรุงรายละเอียดกิจกรรมให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ทำให้หลักสูตรสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีคุณภาพ

อภิปรายผล

1. หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหารในสถานประกอบการ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น สามารถพัฒนาหัวหน้างานของบริษัท ชลบุรี ฮอนด้าคาร์ส จำกัด ให้มีคุณลักษณะภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยี ทั้ง 5 ด้าน ประกอบด้วย มีความรู้ทางด้านเทคโนโลยี มีการใช้เทคโนโลยีในการบริหาร มีการสนับสนุน จัดการและดำเนินการด้านเทคโนโลยี มีการใช้เทคโนโลยีในการวัดประเมินผล และมีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีซึ่งคุณลักษณะที่กล่าวมาทำให้ผู้บริหารเกิดภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยี สอดคล้องกับ บรรจบ บุญจันทร์ (2554) ที่ได้กล่าวว่า ผู้นำยุคใหม่ต้องสามารถทำให้ช่องว่างนี้แคบลงรูปแบบของผู้นำยุคใหม่ควรจะเป็นผู้มีความสามารถด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ เทคโนโลยีใหม่ ๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว สารสนเทศมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น อัตราความเร็วในการเคลื่อนที่ของสารสนเทศสูงมาก ผู้นำต้องก้าวทันเทคโนโลยีอยู่เสมอแหล่งที่มาของอำนาจจะเปลี่ยนไป มีการบูรณาการเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้าด้วยกันเพื่อเพิ่มประสิทธิผลของผู้นำ และทำให้องค์กรพัฒนาต่อไป

2. คุณภาพของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหารในสถานประกอบการ ผ่านการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรจากผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปใช้จริงซึ่งผลการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรนั้นมีความสอดคล้องขององค์ประกอบต่าง ๆ ในระดับค่อนข้างสูงอย่างน่าเชื่อถือ ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ มากกว่า หรือเท่ากับ .50 (สำเร็จ บุญเรืองรัตน์, 2529, หน้า 95) และมีความเหมาะสมที่จะนำไปทดลองใช้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ มากกว่า หรือเท่ากับ 3.50 (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540, หน้า 214) จากผลการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญเป็นการยืนยันว่า หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีในสถานประกอบการมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีคุณภาพ

3. ปัจจัยที่ส่งผลให้การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหารในสถานประกอบการมีความสำเร็จ ได้แก่

3.1 การดำเนินการสร้างและพัฒนาหลักสูตรอย่างมีระบบตามขั้นตอน ตามแนวคิดการสร้างหลักสูตรของ Taba (1962) Tyler (1969) Saylor and Alexander (1974) วิชัย วงษ์ใหญ่ (2543) สมชาติ กิจจรยง (2545) มาเรียม นิลพันธุ์ และคณะ (2555) นอกจากนั้นแล้วเป็นหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริหารระดับต้น เพราะเนื้อหาวิชาในการฝึกอบรม ผู้วิจัยกำหนดโดยการสำรวจความต้องการของผู้บริหารและนำมาจัดทำเป็นหลักสูตร

ฝึกอบรม ประกอบกับการหาคุณภาพของเครื่องมือการวิจัยทำให้ผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีความรอบรู้เฉพาะด้านตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไข อีกทั้งกระบวนการฝึกอบรมใช้การฝึกอบรมในที่ทำงาน (On-the-Job Training) และการเรียนรู้โดยใช้ การฝึกอบรมการสร้างความรู้ด้วยตนเอง(Constructivism) ที่ถือว่าเป็นกระบวนการที่สามารถพัฒนาผู้บริหารให้สร้าง ความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการทางปัญญาและกระบวนการทางสังคม ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นถึงความสำคัญของสื่อวัสดุ อุปกรณ์ในการจัด การฝึกอบรมด้วย

3.2 วิธีการฝึกอบรม ผู้วิจัยได้นำหลักการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) อีกทั้งกระบวนการ ฝึกอบรมใช้การฝึกอบรมในที่ทำงาน (On-the-Job Training) มาใช้ในการจัดกิจกรรมฝึกอบรมทำให้ผู้เข้ารับการ ฝึกอบรมได้มีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม ซึ่งช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในหัวข้อการฝึกอบรมนั้นมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิด ของจอห์นสันและจอห์นสัน (Johnson & Johnson, 1994, p. 60) ที่กล่าวว่า การเข้ากลุ่มฝึกอบรมโดยการเรียนรู้จาก ประสบการณ์ได้ปฏิบัติด้วยตนเอง ได้ไตร่ตรอง และได้ใช้ทักษะการทำงานกลุ่ม สามารถช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้มากขึ้น

3.3 วิทยากรในแต่ละหัวข้อวิชามีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในหัวข้อที่บรรยายเป็นอย่างดี มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ สามารถสร้างบรรยากาศการฝึกอบรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ กระตุ้นผู้เข้ารับการ อบรมให้มีส่วนร่วมและตื่นตัวตลอดเวลาประกอบกับวิธีการฝึกอบรมที่เน้นการมีส่วนร่วมกัน สอดคล้องกับสมณพา พรหมบุญ และอรพรรณ พรสีมา (2549, หน้า 35) กล่าวว่า การฝึกอบรมวิธีนี้หากวิทยากรสามารถปรับการเรียนรู้นั้นแต่ หน่วยฝึกอบรมให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ จะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเก่งขึ้น ดีขึ้น และมีความสุขขึ้นกว่าเดิม

3.4 กิจกรรมการฝึกอบรม ผู้วิจัยได้นำหลักการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการ จัดกิจกรรมฝึกอบรม ดังที่ จิระวัฒน์ วงศ์สวัสดิวัฒน์ (2538, หน้า 283) ได้กล่าวถึงยุทธวิธีในการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ว่าการมีส่วนร่วม โดยการปฏิบัติจริงมีประสิทธิภาพในการเปลี่ยนเจตคติ ความเชื่อ และพฤติกรรมได้มากกว่าการมีส่วน ร่วมเฉย ๆ โดยไม่ทำอะไรเลย เช่น การร่วมอภิปราย การแสดงบทบาท การพูดต่อหน้าชุมชน การเล่นเกมประกอบการ เรียนรู้ ซึ่งวิธีการฝึกอบรมที่ผู้วิจัยเลือกใช้มีความหลากหลายและสามารถบูรณาการให้สอดคล้องกันกับทุกหัวข้อการ ฝึกอบรมทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความตั้งใจ และมีความมุ่งมั่นที่จะร่วมกิจกรรมอย่างมีความสุขและสนุกสนาน จึง ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงของเจตคติด้านปฏิริยาภายหลังเสร็จสิ้นการฝึกอบรม และเจตคติด้านปฏิริยาดังกล่าว ยังคงยั่งยืนอยู่แม้เสร็จสิ้นการฝึกอบรมไปแล้วมากกว่า 1 เดือน โดยดูได้จากการติดตามผลหลังการฝึกอบรมของผู้วิจัยที่ ได้พูดคุยสอบถามผู้เข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้เข้ารับการอบรมยังคงเห็นความสำคัญของภาวะผู้นำด้าน เทคโนโลยีและนำมาใช้ในการปฏิบัติงานจริง

3.5 การที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ อย่างตั้งใจ วิธีการฝึกอบรมแบบมี ส่วนร่วมทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถแสดงพฤติกรรมในกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่กำหนด ซึ่งผู้วิจัยได้สร้าง กิจกรรมประจำหน่วยที่สามารถทำให้สมาชิกกลุ่มทุกคนได้แสดงออก แสดงความคิดเห็น ร่วมกันอภิปราย และรับฟัง ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการแข่งขันกันส่งผลให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสนใจทำกิจกรรมมากยิ่งขึ้นเพื่อที่จะได้ชนะ จากการฝึกอบรมจะเห็นได้ว่าไม่มีสมาชิกกลุ่มใดนิ่งเฉยหรือหลบเลี่ยงการเข้าร่วมกิจกรรม จึงทำให้ผลคะแนนพฤติกรรม ที่แสดงออกผ่านพฤติกรรมต่าง ๆ ที่สังเกตได้มีคะแนนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด สอดคล้องกับที่พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์ (2534, หน้า 9) กล่าวว่า หลักสูตรการฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เข้ารับการ ฝึกอบรม ทั้งนี้เพราะภาวะผู้นำนั้นสามารถใช้วิธีเชิงการฝึกฝน และการเสริมสร้างได้เสมอ และการติดตามผล พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีผลการประเมินการปฏิบัติงานสูงขึ้นจริงจากข้อมูลการประเมินผลการปฏิบัติงานของทางบริษัท

3.6 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกคนมีความตั้งใจที่จะเรียนรู้และฝึกปฏิบัติอย่างจริงจัง รวมทั้งบรรยากาศใน การฝึกอบรมระหว่างวิทยากรกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม และระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมด้วยกันมีความเป็นกันเอง ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้วิธีการฝึกอบรมโดยใช้กิจกรรมที่หลากหลายยังช่วยกระตุ้นให้

ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเข้ามามีส่วนร่วม และมีความเข้าใจในหน่วยฝึกอบรมมากยิ่งขึ้นอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับมโนญ ชัยพันธ์ (2548, หน้า 11) หลักการเรียนรู้ที่เน้นบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นแบบอบอุ่นเป็นกันเองระหว่างผู้ให้การฝึกอบรมกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม และระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมด้วยกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันตลอดเวลา ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมรู้สึกพึงพอใจต่อกระบวนการฝึกอบรมมากที่สุดและสามารถปฏิบัติตามคำสั่งผู้ให้การอบรมเป็นอย่างดี ส่วนการที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจ ระยะเวลาในการฝึกอบรมเป็นอันดับสุดท้าย แสดงว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นความสำคัญของการพัฒนาตนเองด้วยการฝึกอบรม การที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมยอมรับ เชื่อถือผู้ให้ข้อมูลและเชื่อในความสามารถของวิทยากร จึงร่วมปฏิบัติกิจกรรมอย่างเต็มที่ ช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเปลี่ยนแปลงความรู้และปฏิกริยาได้ โดยเห็นว่าการฝึกอบรมเป็นสิ่งสำคัญและต้องการให้มีการเพิ่มระยะเวลาในการฝึกอบรมหรือจัดการฝึกอบรมแบบต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรคัดเลือกวิทยากรที่มีความรู้ความเข้าใจในบริบทของภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหาร และเชี่ยวชาญอย่างแท้จริง และมีจำนวนวิทยากรมากเพียงพอ (หากผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีจำนวนมาก)
2. การจัดบรรยากาศในการฝึกอบรม ควรเอื้อแก่การเรียนรู้เป็นธรรมชาติให้มากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิทยากรต้องกระตุ้นกระบวนการแห่งการเรียนรู้โดยมีผู้ช่วยวิทยากรในแต่ละกลุ่ม
3. กระบวนการทดลองปฏิบัติการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้น เนื่องจากเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยช่วงเวลาที่เหมาะสมของกลุ่มทดลอง วิทยากร งบประมาณ และสถานที่ ดังนั้น ต้องมีการเตรียมความพร้อม และประสานงานกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจน
4. การจัดการฝึกอบรม เนื่องจากผู้เข้าฝึกอบรมเป็นผู้ใหญ่ การจัดกิจกรรมการฝึกอบรมจึงจำเป็นต้องยึดหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เช่น การให้เรียนรู้จากสภาพจริง เรียนรู้สิ่งที่จะนำไปใช้ประโยชน์จริง เป็นต้น
5. ระยะเวลาในการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม สามารถปรับค่าน้ำหนักของเวลาแต่ละเรื่องได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้นำหลักสูตรไปใช้
6. ควรจัดให้มีการประเมินหลักสูตรทุกครั้งที่มีการนำหลักสูตรนี้ไปใช้ เพื่อให้ทราบถึงคุณภาพของหลักสูตร และนำข้อมูลจากการใช้หลักสูตรมาปรับปรุงแก้ไขต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรวิจัยและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหารในสถานประกอบการ ในคุณลักษณะอื่น ๆ เพื่อให้ครอบคลุมภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหารในสถานประกอบการ โดยอาจจะเลือกคุณลักษณะให้สอดคล้องกับค่านิยมร่วม (Core Value) หรือ สมรรถนะหลัก (Core Competency) ขององค์กรที่แตกต่างกันไป
2. ควรนำรูปแบบและวิธีการของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการฝึกอบรมในระยะยาว เช่น การพัฒนาวัฒนธรรมองค์การ เป็นต้น
3. ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการศึกษากับองค์การที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจโซว์รูมจำหน่ายรถยนต์และบริการ โดยกลุ่มทดลองอยู่ในส่วนงานหลัก 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนงานช่าง และ ส่วนงานสำนักงานซึ่งฝึกอบรมร่วมกัน ในการวิจัยครั้งต่อไป ผู้สนใจอาจมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างส่วนงาน 2 ส่วน หรือมากกว่า แบ่งตามลักษณะงานและธรรมชาติของงานที่ปฏิบัติเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จิระวัฒน์ วงศ์สวัสดิ์วัฒน์. (2538). *ทัศนคติ ความเชื่อและพฤติกรรม: การวัด การพยากรณ์และการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ.
- บรรจบ บุญจันทร์. (2554). *โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประคัลภ์ ปันทพลังกูร. (2557). *ฝึกอบรมยังไงก็ไม่ได้ผล เป็นเพราะอะไร*. เข้าถึงได้จาก: <https://prakal.wordpress.com>
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2534). แนวทางการพัฒนาความเป็นผู้นำทางการพยาบาล. *วารสารพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 3(3), 7-28.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษา จิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- มนูญ ชัยพันธ์. (2548). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเรื่องการสร้างหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการสำหรับครูประถมศึกษา*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มาเรียม นิลพันธ์. (2555). การพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย*, 33(2), 83-105.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2543). *การพัฒนาหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการศึกษา.
- สมชาติ กิจยรรยง. (2545). *เทคนิคการเป็นวิทยากรฝึกอบรม (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- สุมณฑา พรหมบุญ และอรพรรณ พรสีมา. (2540). การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 26(1), 23-34.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2558). *สรุปผลข้อมูลเบื้องต้น สํารวจการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานประกอบการ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำเร็จ บุญเรืองรัตน์. (2529). *ทฤษฎีการวัดและประเมินผลการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: สยามศึกษา.
- Alan, Seay D. (2004). *A study of the technology leadership of texas high school principals*. Retrieved from <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=765816391&sid=1&Fmt=2&clientId=47903&RQT=309&VName=PQD>
- Johnson, D. W., & Johnson, F. P. (1994). *Joining together group theory and group skills* (5th ed.). Boston: Allyn & Bacon.
- Kleiner, A., & Lewis, L. (2003). *Internet access in U.S. public schools and classrooms: 1994-2002*. Washington, DC: Department of Education, National Center for Education Statistics.
- Saylor, G., & Alexander, W. M. (1974). *Planning curriculum for schools*. New York: Holt, Rinehard & Winston.
- Taba, H. (1962). *Curriculum development: Theory and practice*. New York: Harcourt, Brace & World.
- Tyler, R. W. (1969). *Basic principles of curriculum and instruction*. Chicago: The University of Chicago.

รูปแบบและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ตาลโตนดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลปากน้ำ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

A Model and Products Creation of Tantanode from a Local Wisdom in Paknam Sub-District, Bangkhla District, Chachoengsao Province

พอเจตน์ ธรรมศิริขวัญ*

สุขุมวิทย์ ไสยโสภณ**

จินตนา กำแพงศิริชัย***

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางพัฒนารูปแบบการถ่ายทอดความรู้และสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากตาลโตนดและเพื่อถ่ายทอดและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากตาลโตนดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การวิจัยนี้พบว่า การหาแนวทางพัฒนารูปแบบการถ่ายทอดความรู้และสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากตาลโตนดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มั่นคงและยั่งยืนนั้นควรมีการถ่ายทอดใช้หลัก 3 ประการ คือ การใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community based model) การสร้างกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) และการจัดการความรู้ (Knowledge management) เนื่องจากกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น มุ่งเสริมสร้างการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญเกี่ยวกับการสร้างผลิตภัณฑ์จากตาลโตนด แต่ยังขาดผู้สืบทอดภูมิปัญญา เนื่องจากเป็นชุมชนเมืองมากขึ้น ทำให้คนรุ่นหลังขาดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งส่งผลต่อการสร้างวิสาหกิจชุมชนอีกด้วย ดังนั้นจึงมุ่งผลในการนำรูปแบบและผลงานการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์มาประยุกต์ให้กับผู้ที่ต้องการสืบทอดภูมิปัญญาด้านนี้ เพราะประโยชน์จากตาลโตนดไม่เพียงแต่เฉพาะทำน้ำตาลสดเท่านั้น ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการแปรรูปและสร้างผลิตภัณฑ์ในการใช้สอยและสามารถเพิ่มมูลค่าในสินค้าที่ผลิตขึ้นมาใหม่ได้ จากเดิมในพื้นที่มีเพียงการผลิตน้ำตาลสดจากต้นตาลโตนดเพียงอย่างเดียวจนทำให้ภูมิปัญญาอื่นๆ ที่เกี่ยวกับตาลโตนดหายไปและจากการดำเนินกิจกรรมพัฒนารูปแบบและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากตาลโตนดร่วมกับปราชญ์ชาวบ้านและผู้รับถ่ายทอด พบว่า ได้ผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมในการถ่ายทอดภูมิปัญญา 2 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ กระจ่างต้นไม้ตาลโตนด และไม้ตาลคลายเส้น จากผลการวิจัยครั้งนี้ก่อให้เกิดการรวมตัวของสมาชิกหรือชุมชนสามารถต่อยอดพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้ให้ครอบครัว ชุมชนและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีไทยได้อย่างเหมาะสม นำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของคนในชุมชนให้สามารถที่จะพึ่งพาตนเอง และสร้างความมั่นคง ยั่งยืนให้กับตนเอง ครอบครัว ท้องถิ่นและประเทศชาติต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ : รูปแบบ/ ผลิตภัณฑ์ตาลโตนด/ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำ สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

**ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

***นิสิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ABSTRACT

The objective of this research is to find the way to develop knowledge transferring and creation of Tantanode products and to transfer this knowledge and creation of Tantanode products from the local wisdom. This research found the best way to develop the knowledge transferring model and the creation of Tantanode products from local wisdom to be stable and sustainable, there should be 3 principles which are Community Based Model, Learning Process and Knowledge Management. Due to the process of transferring local knowledge focusing on strengthening the transferring of local wisdom from the expert who still lacking of those who inherit this wisdom because the structure of the community is changing to be more metropolitan and the new generation aren't interested in this local wisdom to makes the community enterprise therefore, it aims to bring the form and the creation of the product to those who want to inherit this wisdom that can bring the benefits of Tantanode not only to make fresh sugar palm juice but can also be applied for many creative products and can add value from the new products more than only producing fresh sugar palm juice in the past. And from the activity to develop the model and create the products from Tantanode with the local wisdom expert who joined this research found that there are 2 appropriate products for transferring this local wisdom' those are Tantanode Tree Pot And Tantanode Massage Wood From this research, the result of the gathering of members or communities can further develop the product to create income for the community and can develop learning sources area to become tourist attractions in Thailand cultural spot which bring the economic development to the foundations of the community that made them be self-reliant that cause the stability for themselves, local families and the nation in the future

Keywords : A Model/ Tantanode products/ local wisdom

บทนำ

การดำรงอยู่ซึ่งอาชีพหลายอาชีพ ได้รับมาจากการถ่ายทอดองค์ความรู้จากบรรพบุรุษผู้รู้ เพื่อการดำรงอยู่ของอาชีพนั้น วิธีการถ่ายทอดความรู้ขึ้นอยู่กับวิธีการและรูปแบบของการถ่ายทอด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้และความสามารถของทั้งผู้ที่ถ่ายทอดและผู้ที่รับการถ่ายทอดว่าจะรับองค์ความรู้นั้นได้จากวิธีการแบบใดบ้าง ประเทศไทยมีสิ่งที่ทรงคุณค่าอยู่หลากหลาย ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมต่างๆ ตลอดจนศิลปะแขนงต่างๆ แต่เดิมเป็นสังคมเกษตรกรรมวิถีทางการเกษตรเป็นรากฐาน ภูมิปัญญาของการดำเนินชีวิตของคนไทย ซึ่ง สืบทอดมาเป็นเวลาอันยาวนานจนถึงปัจจุบัน ในการประกอบอาชีพแต่ครั้งบรรพบุรุษ และแสดงถึงเอกลักษณ์ของความเป็นไทยเป็นวิถีชีวิตภูมิปัญญาท้องถิ่น ถือเป็นบ่อเกิดของการสืบทอดวัฒนธรรม บริโภคของมนุษย์เกี่ยวโยงไปถึงลักษณะของพื้นที่และสภาพของลมฟ้าอากาศ ประสบการณ์จากธรรมชาติ รู้จักคิดและพัฒนาเพื่อประโยชน์ในการบริโภค ซึ่งอาศัยอุปกรณ์ เครื่องมือและกรรมวิธีต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุณภาพ สำหรับปัจจัยคุณภาพขึ้นอยู่กับความเคยชินของการบริโภคขนบธรรมเนียมประเพณีที่เคยปฏิบัติ และความเชื่อของชุมชนท้องถิ่น นั้นๆ (นฤตล บัญหลง และกล้าณรงค์ ศรีรอด, 2545) แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่เคียงคู่กับชุมชนของสังคมไทย ที่ผ่านจากการเกิดการลงมือทดลองถูกสู่การเรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีในท้องถิ่นเหล่านี้

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในความหมายที่ใกล้เคียงกัน เป็นความรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้จากการสังเกตการณ์ซ้ำๆ จนเกิดเป็นความรู้ และประสบการณ์ที่สั่งสมสืบทอดทั้งโดยทางตรงหรือทางอ้อม เพื่อประโยชน์ในด้านการประกอบอาชีพต่างๆ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของชุมชนที่สืบทอดมายาวนาน ภายใต้ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ โดยก่อเกิดความรู้ขึ้นในสภาวะแวดล้อมต่างๆ ของท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความเหมาะสม ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการแก้ปัญหาต่างๆ การจัดการความสัมพันธ์ทางสังคม การปรับตัว เพื่อให้เกิดความสมดุลความพอดี และเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับครอบครัว สังคม สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติ เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชน และสังคม (ธวัช ภูณโณทก, 2531, เสรี พงศ์พิศ, 2536 และโกมล แพรกทอง, 2547) นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายของภูมิปัญญาชาวบ้านที่แตกต่างออกไปหรือเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น คือ มิใช่เป็นเรื่องของศักยภาพหรือความรู้ความสามารถที่เป็นอยู่และสืบทอดจากอดีตเท่านั้น แต่ยังหมายถึง ความรู้เดิมประสานประสบการณ์ความรู้ใหม่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งเอื้อให้เกิดทางเลือกใหม่ที่มีลักษณะสากลและเฉพาะเหมาะสมกับท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งปรากฏในรูปของกระบวนการเรียนรู้ การสร้างสรรค์ การผลิตใหม่ และการถ่ายทอดความรู้ผ่านองค์กรทางสังคม ท้องถิ่น เพื่อปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมด้วย สังคมที่ดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองมาช้านาน (เสนห์ จามริก, 2531 และโกมล แพรกทอง, 2547) จะเห็นได้ว่าภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นและมีอยู่แล้วในท้องถิ่นจะมีการเปลี่ยนผ่านการเรียนรู้ลักษณะทางสังคม ไม่ว่าเพื่อการปรับตัวในการอยู่รอดหรือการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่รุ่นลูกรุ่นหลานเพื่อการอนุรักษ์ไว้ เป็นต้น

หมู่บ้านน้ำตาลสด หมู่ที่ 11 บ้านปากน้ำ ตำบลบางคล้า อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ถือเป็นแหล่งอนุรักษ์การทำน้ำตาลสดแบบเดิมเอาไว้ ซึ่งเป็นการรักษาไว้วัฒนธรรมการดำรงชีพของชาวท้องถิ่นและการถ่ายทอดสิ่งเหล่านี้ต่อลูกหลานและบุคคลทั่วไป เพื่อให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในของการทำน้ำตาลสดยังอยู่คู่กับสังคมต่อไป นอกจากนี้ยังเปิดให้เที่ยวชม การทำน้ำตาลสด น้ำตาลปึก เป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่น่าสนใจ หมู่บ้านน้ำตาลสดถือว่าเป็นแหล่งผลิตน้ำตาลสดพร้อมดื่มแห่งเดียวในภาคตะวันออก (เทศบาลตำบลบางคล้า, 2561) จากการสนับสนุนและให้ความสำคัญภูมิปัญญาท้องถิ่นของหน่วยงานพื้นที่จึงก่อให้เกิดอาชีพหลักสำหรับบางครอบครัวและอาชีพเสริมสำหรับครอบครัวที่มีอาชีพหลักทำประจำอยู่แล้วในการหารายช่วยจุนเจือครอบครัวได้ช่วงวันหยุดหรือเวลาที่ว่างจากงานประจำจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่ในชุมชน นั่นคือ ต้นตาลโตนด เป็นต้น

ต้นตาลโตนดมีความสำคัญต่อเกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่ เนื่องจากเป็นพืชที่มีคุณค่าต่อชุมชน เกษตรกรเป็นอย่างมาก ทั้งคุณค่าทางด้านจิตใจ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ ด้านเศรษฐกิจ ต้นตาลโตนดเป็นพืชสารพัดประโยชน์ให้ผลผลิตสม่ำเสมอและมั่นคง ก่อให้เกิดอาชีพหลากหลายที่สร้างรายได้ในชุมชน ทั้งอาชีพโดยตรงและอาชีพเสริม อาทิเช่น เกษตรกรผู้ดำเนินกิจกรรมการเพาะเมล็ดเพื่อให้ได้จาวตาล การปาดตาล (ทั้งเกษตรกรเองหรือผู้รับจ้าง) การทำน้ำตาลสด และการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากน้ำตาลโตนด อาทิเช่น น้ำตาลปึก น้ำตาลงบ ขนมตาล จาวตาลเชื่อม เป็นต้น ตลอดจนต้นตาลโตนดเป็นพืชที่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ทุกปีติดต่อกันหลายชั่วอายุคน ทำให้มีรายได้สม่ำเสมอ ผลผลิตและรายได้ไม่ผันผวนมากนัก สามารถผลิตและดำรงชีพอยู่ได้โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ ทำให้เกิดผลพลอยได้ลดรายจ่ายและลดการพึ่งพาจากภายนอกทำให้ชุมชน เกษตรกรสามารถดำรงชีพอยู่ได้ในยุคที่เศรษฐกิจชะลอตัวโดยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ได้หลากหลายรูปแบบอีกด้วย

ผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นผลิตภัณฑ์ของผู้ประกอบการสินค้าชุมชนที่ผลิตโดยกลุ่มชุมชนที่สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้วัตถุดิบในพื้นที่ของแหล่งผลิตหรือพื้นที่ใกล้เคียงประกอบการผลิต ไม่ทำลายสภาพแวดล้อมและทรัพยากรท้องถิ่น เป็นผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนช่วยกันทำ ร่วมแรงทำเป็นกลุ่ม ความสำคัญด้านการออกแบบเป็นการพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ชุมชนที่สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นเอกลักษณ์ประจำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนหนึ่ง เนื่องจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ต้องใช้เงินลงทุน ดังนั้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เพื่อเป็นต้นแบบให้กับผู้ประกอบการ ซึ่งนอกจากจะเป็นประโยชน์ให้กับผู้ประกอบการสินค้าชุมชนต้นแบบแล้ว ยังจะ

สามารถสร้างความตระหนักให้กับผู้ประกอบการรายอื่นๆ ให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ อีกทั้งยังต้องได้รับพัฒนาบรรจุภัณฑ์อีกมาก จึงจะสามารถแข่งขันได้ทั้งตลาดภายในและตลาดต่างจังหวัด ในขณะที่ผู้ประกอบการผลิตสินค้าชุมชน ยังให้ความสำคัญด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ไม่มากนัก ส่วนหนึ่งเนื่องจากต้องใช้เงินลงทุนและขาดบุคลากรที่มีความชำนาญ อีกทั้งในการจัดทำต้นแบบเพื่อให้เป็นรูปแบบที่สอดคล้องกับผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นเอกลักษณ์ประจำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสู่เครือข่ายพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนต่อไป

ตำบลปากน้ำ เป็นชุมชนที่มีต้นตาลโตนตเป็นพืชเศรษฐกิจจำนวนมาก คนในชุมชนส่วนใหญ่ดำรงอาชีพจากการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากต้นตาลโตนตมาเป็นเวลาช้านาน การถ่ายทอดวิธีการสร้างผลิตภัณฑ์ที่มาจาก บรรพบุรุษมีมาช้านาน ทั้งวิธีการทำน้ำตาลโตนต การทำเครื่องจักสานจากใบตาล การทำเครื่องเรือนจากต้นตาลและสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น สืบเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำ ส่งผลต่อความเป็นอยู่ของเกษตรกรในตำบลปากน้ำเป็นอย่างมาก สินค้าประเภทผลิตภัณฑ์ตาลโตนตบางประเภทได้รับความนิยมลดลงส่งผลให้เกษตรกรบางกลุ่มมีความเป็นอยู่อย่างลำบาก ส่งผลให้เกษตรกรในตำบลปากน้ำ พยายามที่จะหาสินค้าในรูปแบบใหม่ออกสู่ตลาดเพื่อที่จะช่วยส่งเสริมรายได้ในครัวเรือนได้เพิ่มขึ้น ผู้ที่มีความรู้และความสามารถในการผลิตเครื่องใช้ในครัวเรือนจากต้นตาลโตนต ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่อาศัยอยู่ในตำบลปากน้ำที่เรียกว่า “ปราชญ์ชาวบ้าน” มีอยู่กลุ่มหนึ่ง ที่พร้อมจะถ่ายทอด ภูมิปัญญาในการผลิตสินค้า ผลิตภัณฑ์ จากตาลโตนต จากการศึกษา พบว่า ผู้นำชุมชนให้ความสำคัญของการนำการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นจากตาลโตนต เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจฐานราก อันส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของการประกอบอาชีพ จากที่เคยผลิตน้ำตาลสดจากต้นตาลโตนตก็ได้ผลน้อยลงเนื่องจากตัวต้นตาลโตนตที่มีปลูกอยู่แล้วมีอายุมากขึ้นเรื่อยๆ ลักษณะของต้นตาลโตนตถึงแม้ว่าจะมีอายุยืนมากกว่า 80 ปี แต่ถ้าอายุมากแล้วจะมีปริมาณน้ำหวานจากผลได้น้อย อีกประการหนึ่งคือขาดการปลูกทดแทนต้นเดิม เนื่องจากคนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับตาลโตนตหรือปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นผู้ถ่ายทอดอายุเริ่มมากขึ้น ส่งผลให้ป็นขึ้นไปตัดลูกตาลบนต้นได้ยากขึ้นเนื่องจากต้นสูง ระมัดระวังเป็นอย่างมากและที่สำคัญปัจจุบันท้องถิ่น ชุมชนจะเป็นชุมชนเมืองมากขึ้น ประจวบเหมาะกับการที่รัฐบาลมีนโยบายการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกของประเทศโดยเริ่มในพื้นที่ภาคตะวันออก 3 จังหวัด ได้แก่ ระยอง ชลบุรีและฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่พัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจและยกระดับธุรกิจในประเทศไทยให้กลายเป็นเศรษฐกิจระดับโลก เชื่อว่าในอนาคตต้นตาลโตนตในพื้นที่เหลือน้อยลง ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ที่ส่งผลให้คนในชุมชนและสังคมมองข้ามความสำคัญของภูมิปัญญาที่เคยมีในพื้นที่ไป จะหลงเหลือเพียงองค์ความรู้ที่ติดตัวคนรุ่นเก่า ฉะนั้น กลยุทธ์ในการรักษารักษาชื่อเสียงและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากตาลโตนตตลอดจนพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีไทยและ ยังเป็นการแสดงออกถึงวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะซ่อนอยู่ในชุมชนเหล่านี้ โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยผู้นำชุมชนและชุมชนร่วมกันวางแผนในการใช้ประโยชน์จากต้นตาลโตนตที่ต้นอายุมากจากต้นตาลที่ยืนต้นตายหรือต้นตาลที่มีกาบใบแห้ง เพราะต้องมีการตัดกาบใบออกทิ้งอยู่แล้วเพื่อให้ต้นตาลสูงขึ้นแล้วนำกาบใบมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ จากต้นตาลโตนต ซึ่งสามารถแปรรูปได้หลากหลายจากต้นและในส่วนที่ไม่ได้ให้คุณค่าในลักษณะสารอาหารหรือสิ่งบริโภคได้ อาจแปรรูปเป็นการผลิตเป็นเฟอร์นิเจอร์ ดังที่ได้จากความร่วมมือร่วมใจของการถ่ายทอดจากปราชญ์ชาวบ้านสู่ชุมชน ได้ผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมในการถ่ายทอดภูมิปัญญา 2 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์กระถางต้นไม้ตาลโตนต และผลิตภัณฑ์ไม้ตาลคลายเส้น เนื่องจากผลิตภัณฑ์ไม้ตาลคลายเส้นเหมาะกับทุกเพศทุกวัย ผู้ที่เหมื่อยล้าจากการทำงาน โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่สามารถออกกำลังกายหนักๆได้ ลดอาการปวดเมื่อยล้าที่มักเกิดกับผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่มักใช้วิธีการรับประทานยา จึงนำภูมิปัญญาไม้ตาลคลายเส้นนี้มาช่วยแก้ปวดเมื่อยแทนการรับประทานยา หากรับประทานยาในระยะเวลานานจะมีผลใกล้เคียงต่อระบอบอวัยวะภายในร่างกาย ดังนั้นเพื่อป้องกันการเกิดดังกล่าวจึงต้องเตรียมการทำทำการบริหารร่างกายด้วยไม้ตาลคลายเส้น 6 ท่า แก้อาการปวดเข่าปวดแก้อาการปวดข้อเท้า ส่วนผลิตภัณฑ์กระถาง

ต้นไม้ตาลโตนต เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าต่อจิตใจของคนในชุมชน ทั้งสองผลิตภัณฑ์ทุกเพศ ทุกวัย สามารถเรียนรู้และประกอบเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพเสริมในยามว่างจากการทำงานประจำได้ และที่สำคัญชุมชนสามารถรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชนเพื่อการวางแผนและการตลาดในการจำหน่ายที่เป็นระบบต่อไป

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) มีวัตถุประสงค์ของโครงการ เพื่อพัฒนารูปแบบและการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากตาลโตนต จากกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นประชาชนชาวบ้าน มุ่งเสริมสร้างการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของประชาชนชาวบ้าน ผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับการสร้างผลิตภัณฑ์จากตาลโตนต แต่ยังขาดผู้สืบทอดและขาดความรู้ภูมิปัญญาด้านนี้ และในชุมชนเองยังขาดการสนับสนุนอย่างเป็นทางการในการสร้างวิสาหกิจชุมชนของชาวตำบลปากน้ำ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทราอีกด้วย งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาที่มุ่งผลในการนำรูปแบบและผลงานการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์มาประยุกต์ให้กับผู้ที่ต้องการสืบทอดภูมิปัญญาด้านนี้ ประโยชน์จากตาลโตนต ไม่เพียงแต่เฉพาะทำน้ำตาลสดจากตาลโตนตอย่างเดียวจนทำให้ภูมิปัญญาอื่นๆ ที่เกี่ยวกับตาลโตนตหายไปได้ เนื่องจากการใช้ผลิตผลจากต้นตาลโตนต ยังสามารถนำไปใช้สร้างผลิตภัณฑ์ที่มีประโยชน์ในการใช้สอย และสามารถเพิ่มมูลค่าในสินค้าที่ผลิตขึ้นมาใหม่ได้ จากเดิมมีเพียงการผลิตน้ำตาลสดจากตาลโตนตเพียงอย่างเดียวเท่านั้นแต่ประชาชนชาวบ้านที่อยู่ในท้องถิ่นสามารถที่จะผลิตสินค้า ทำผลิตภัณฑ์จากตาลโตนตได้หลายชนิด เช่น ทำเฟอร์นิเจอร์ เครื่องตกแต่งบ้าน จากมุงหลังคา เป็นต้น รวมถึงจะได้ทราบถึงสภาพปัญหาของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของประชาชนชาวบ้านที่สร้างสรรค์งานจากผลิตภัณฑ์ตาลโตนต ได้ผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาและสามารถนำรูปแบบที่สร้างใหม่ร่วมกันระหว่างประชาชนชาวบ้านและนักวิจัย (ดัชนีชี้วัดที่เป็นเชิงปริมาณ: ได้รูปแบบที่เหมาะสมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของประชาชนชาวบ้าน อย่างน้อย 2 ผลิตภัณฑ์ และจัดทำเป็นคู่มือในการถ่ายทอดกับสมาชิกในชุมชนที่สนใจได้) และสมาชิกในชุมชนสามารถรวมกลุ่มกันและจัดการอบรมถ่ายทอดความรู้ด้านการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากตาลโตนตได้อย่างเป็นรูปธรรม และกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้สามารถดำเนินการผลิตสินค้าได้ ตลอดจนสมาชิกที่เข้ารับการฝึกอบรมสามารถทำเป็นอาชีพเสริม และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีไทยได้อย่างเหมาะสม

คณะผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญดังกล่าวถึง จึงดำเนินการศึกษารูปแบบและการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากตาลโตนต จากกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ของประชาชนชาวบ้านตำบลปากน้ำ จังหวัดฉะเชิงเทรา จึงเป็นงานที่สำคัญต่อการดำรงไว้ซึ่งอาชีพเกษตรกรของชาวปากน้ำ เพราะนอกจากจะช่วยให้ชุมชน เกษตรกรมีรายได้เสริมจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการสร้างสรรค์ผลงานของชุมชน เกษตรกรเองแล้ว ยังสามารถเชื่อมโยงไปสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้การแปรรูปสำหรับผลิตภัณฑ์จากต้นตาลโตนต และส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ในอนาคต ซึ่งนับเป็นคุณูปการอย่างยิ่ง ที่จะพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของคนในชุมชนที่มีต้นตาลโตนตซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถเกิดการใช้ประโยชน์จากสิ่งนี้เพื่อที่สามารถที่จะพึ่งพาตนเอง และสร้างความมั่นคงให้กับตนเอง ครอบครัวท้องถิ่นและประเทศชาติต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) จากการศึกษาปัญหาและความต้องการของคนในชุมชน คณะผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ดังต่อไปนี้

1. เพื่อหาแนวทางพัฒนารูปแบบการถ่ายทอดความรู้และสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากตาลโตนต
2. เพื่อถ่ายทอดและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากตาลโตนตจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสม ให้กับคนในชุมชนตำบลปากน้ำ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ได้รูปแบบที่เหมาะสมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างสรรค์งานจากผลิตภัณฑ์ตาลโตนด
2. ได้แนวทางการพัฒนาการถ่ายทอดความรู้ 3 แนวทาง คือการใช้ชุมชนเป็นฐาน (CBM) การสร้างกระบวนการเรียนรู้ (LP) และการจัดการความรู้ (KM) และได้ 2 ผลิตภัณฑ์ที่จะสร้างสรรค์ต่อไป
3. ได้สร้างภาพลักษณ์ใหม่ให้แก่ผลิตภัณฑ์ตาลโตนด
4. สมาชิกในชุมชนสามารถนำตัวแบบรวมกลุ่มกันและจัดการอบรมถ่ายทอดความรู้ด้านการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากตาลโตนดได้อย่างเป็นรูปธรรม
5. สมาชิกที่เข้ารับการฝึกอบรมสามารถทำเป็นอาชีพเสริมเลี้ยงครอบครัวได้
6. พัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีไทยได้อย่างเหมาะสม
7. จัดทำเป็นคู่มือให้กับสมาชิกในชุมชนที่สนใจศึกษาต่อยอดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ได้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) จากการศึกษาปัญหาและความต้องการของคนในชุมชน ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้รู้ ได้แก่ ผู้นำชุมชนและปราชญ์ท้องถิ่น จำนวน 4 คน ดังนี้ 1. นายประโยชน์ สวัสดิ์ กำนันตำบลปากน้ำหมู่ที่ 7 2. นายมนต์ชัย โภชนะ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 3. นางสมนึก โลหะเจริญ 4. นางสาวภา โภชนะ ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ ได้แก่ สมาชิกในเขตเทศบาลตำบลปากน้ำ หมู่ที่ 11 ที่สนใจในการรับความรู้จากการถ่ายทอดด้านการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากตาลโตนด จำนวน 34 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เนื่องจากชุมชนนี้มีภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. ขั้นตอนการวิจัย

1. การศึกษาข้อมูลวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นจากเอกสารทุติยภูมิ ทั้งจากเอกสาร วารสาร หนังสือ ตำรา เว็บไซต์ รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์

2. การศึกษารวบรวมข้อมูลในภาคสนาม โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

2.1 การวางแผนการลงพื้นที่สนามจากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

2.2 การประสานงานในพื้นที่และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อลงพื้นที่ศึกษารวบรวมข้อมูล

2.3 สร้างกรอบและเตรียมเครื่องมือในการศึกษาค้นคว้า โดยในการศึกษาคั้งนี้ใช้ เครื่องมือในการศึกษารวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง แบบการสนทนากลุ่ม เพื่อรวบรวมและบันทึกข้อมูลเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษาให้ตรงกรอบที่ตั้งไว้

3. ดำเนินการศึกษารวบรวมข้อมูล และสรุปวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิดที่ใช้โดยมีกระบวนการดังนี้

3.1 รวบรวมข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏในพื้นที่และรวบรวมเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2 ความต้องการของพื้นที่ในการพัฒนาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ตาลโตนด จัดสนทนากลุ่มกลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน และผู้สนใจที่เข้าร่วมกลุ่มด้วยกัน

3.3 วิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร จากเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้รูปแบบการถ่ายทอดและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากตาลโตนดที่เหมาะสม

3.4 ออกแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ตาลโตนด ร่วมประชุมกลุ่มจัดรูปแบบการถ่ายทอดความรู้พร้อมทั้งสาธิตกระบวนการต่างๆ

3.5 วิเคราะห์ผล ปรับปรุงแบบ และจัดทำผลิตภัณฑ์ตาลโตนดเป็นต้นแบบ จำนวน 2 ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ คิดค้นรูปแบบผลิตภัณฑ์จากต้นตาลโตนด ได้ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ จำนวน 2 ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ คือ กระถางต้นไม้ตาลโตนด และไม้ตาลคลายเส้น

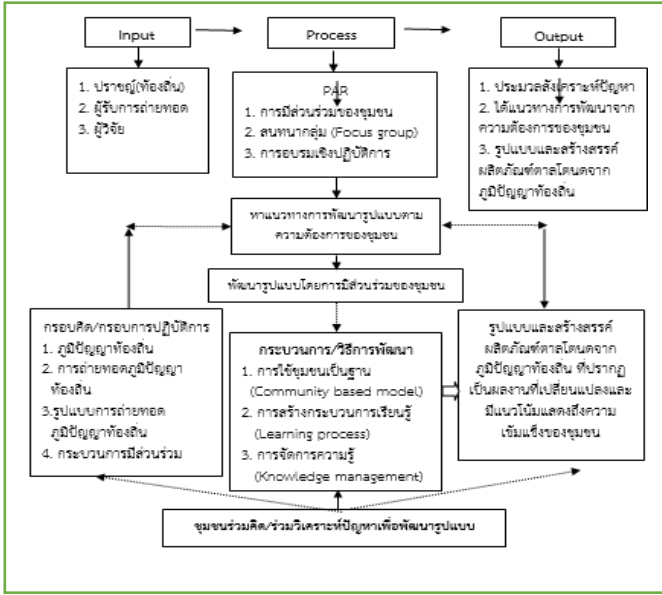
3.6 วิเคราะห์ผลการวิจัย จัดทำรายงานการวิจัย จัดทำเอกสารรวบรวมผลงานออกแบบเพื่อนำเสนอ และคืนข้อมูล ถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนและผู้สนใจ

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาริบทของพื้นที่และสถานการณ์ปัจจุบันด้านการใช้ประโยชน์จากตาลโตนด

การศึกษาข้อมูลวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการค้นคว้าเอกสาร ทั้งจากเอกสาร วารสาร หนังสือ ตำรา เว็บไซต์ รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ (Secondary data) และจากการลงภาคสนาม ในการสัมภาษณ์เพื่อให้ทราบบริบทในพื้นที่จริง ปฐมภูมิ (Primary data) กับกลุ่มผู้รู้ ได้แก่ ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 4 คน และกลุ่มผู้ปฏิบัติ ได้แก่ สมาชิกที่สนใจในการรับความรู้จากการถ่ายทอดด้านการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากตาลโตนด จำนวน 34 คน ชาวบ้านซึ่งอยู่ในหมู่บ้านทองหลาง หมู่ที่ 11 ตำบลปากน้ำ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ส่วนใหญ่ในแถบนี้มีอาชีพอาชีพทำนา และทำน้ำตาลสดบ้างแต่เป็นบางครอบครัว อาชีพการทำน้ำตาลสดเป็นอาชีพที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ สืบทอดต่อกันมาถึงรุ่นลูกหลาน ซึ่งแต่ก่อนจะทำเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน ถ้าเหลือก็จะแจกจ่ายญาติ พี่น้อง ปัจจุบันนี้มีการทำน้ำตาลสดเพื่อจำหน่าย หารายได้เลี้ยงครอบครัวแต่ปัญหาที่ชาวบ้านพบคือการนำไปปลายทางถึงจุดจำหน่ายที่เรียกว่าตลาดนั้น ค่อนข้างแคบและไม่มีความแน่นอน มีปัจจัยหลายอย่างที่เป็นตัวแปรในการจัดการ เช่น จำนวนผลิตภัณฑ์ที่ส่งออกไปพอกับความต้องการของโรงงาน ผลิตภัณฑ์ตาลสดจำนวนได้น้อยต่อวัน จำนวนต้นตาลโตนดที่ลดลง เป็นต้น ผู้ที่มีอาชีพทำน้ำตาลสดจะต้องมีใจรักที่จะทำ ต้องมีความอดทน ต่อสู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่ขึ้นต้นตาลโตนดเพื่อไปเก็บน้ำตาลสด จะเก็บในช่วงเช้าและเย็น ซึ่งต้นตาลโตนดจะอยู่สูงมาก ผู้ที่ปีนขึ้นไปเก็บน้ำตาลสดจะต้องมีความชำนาญ ความคล่องตัวจึงจะสามารถเก็บน้ำตาลจากต้นตาลโตนดได้ และโอกาสที่จะเกิดอุบัติเหตุหรือพลัดตกลงมาจากต้นตาลนั้นมีมาก ซึ่งจะต้องใช้ความระมัดระวังอย่างมาก การทำน้ำตาลสดไม่ต้องลงทุนอะไรมากนักเพียงแค่มีประสบการณ์ก็สามารถทำได้และไม่ต้องใช้ความรู้อะไรมากนักเพราะถือว่าเป็นความรู้ที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิดจากบรรพบุรุษ สืบทอดการอบรมการสอนจากครอบครัว ผลการวิจัย สรุปดังนี้

1. ผลการหาแนวทางพัฒนาการถ่ายทอดความรู้และสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ พบว่า การถ่ายทอดความรู้ต้องใช้หลัก 3 ประการคือ การใช้ชุมชนเป็นฐาน (CBM) การสร้างกระบวนการเรียนรู้ (LP) และการจัดการความรู้ (KM) ดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 รูปแบบการถ่ายทอดความรู้และสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากตาลโตนดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. ผลการถ่ายทอดและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากตาลโตนดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมให้กับคนในชุมชนตำบลปากน้ำ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า จำนวนกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมการอบรมมีความสนใจตั้งใจเรียนรู้การออกแบบผลิตภัณฑ์จากวิทยากรซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้านในท้องถิ่น เป็นผลงานเชิงปฏิบัติการในกิจกรรมสร้างสรรค์จากต้นตาลโตนดซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะการนำผลภูมิ

ปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นเกิดจากตาลโตนดมาแปรรูปให้เกิดประโยชน์ ไม่ว่าจะทำน้ำตาลสด ขนตาล น้ำตาลปึก เป็นต้น แต่ในเมื่อการใช้ประโยชน์จากต้นตาลโตนดไม่ได้ตลอดอายุของต้น ไม่นานต้นก็แก่เต็มที ต้นตาย และลำต้น กาบใบ ที่แห้งจากบนต้นหรือหล่นลงมา คนในชุมชนสามารถมาประยุกต์ในการใช้ประโยชน์จากต้นตาลโตนดที่ต้นแก่เหล่านั้น อาทิ เช่น การแปรรูปเป็นเฟอร์นิเจอร์ที่หลากหลาย สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ ได้ประเด็นการใช้ประโยชน์จากต้นตาลโตนดมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ได้ผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมในการถ่ายทอดภูมิปัญญา 2 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ 1. ผลิตภัณฑ์กระถางต้นไม้ตาลโตนด 2. ไม้ตาลคลายเส้น ดังแสดงภาพที่ 2-3

ภาพที่ 2 ผลิตภัณฑ์กระถางต้นไม้ตาลโตนด

ภาพที่ 3 ผลิตภัณฑ์ไม้ตาลคลายเส้น

อภิปรายผล

จากการดำเนินการวิจัย มีประเด็นที่นำมาอภิปรายดังนี้

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ตาลโตนดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลปากน้ำ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ผู้นำชุมชนให้ความสำคัญของการนำการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาตาลโตนด เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจฐานราก อันส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของการประกอบอาชีพ จากที่เคยผลิตน้ำตาลสดจากต้นตาลโตนดก็ได้ผลน้อยลงเนื่องจากต้นตาลโตนดที่มีปลูกอยู่แล้วมีอายุมากแล้ว ลักษณะของต้นตาลโตนดถึงแม้ว่าจะมีอายุยืนมากกว่า 80 ปี แต่ถ้าอายุมากแล้วจะมีปริมาณน้ำหวานจากผลได้น้อย อีกประการหนึ่งคือขาดการปลูกทดแทนต้นเดิม เนื่องจากคนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับตาลโตนดหรือปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นผู้ถ่ายทอดอายุเริ่มมากขึ้น ปีนขึ้นไปตัดลูกตาลบนต้นได้ยากขึ้น และที่สำคัญปัจจุบันจะเป็นชุมชนเมืองมากขึ้น กระจุกตัวเหมาะกับการที่รัฐบาลมีนโยบายการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกของประเทศโดยเริ่มในพื้นที่ภาคตะวันออก 3 จังหวัด ได้แก่ ระยอง ชลบุรี และฉะเชิงเทรา เป็นพื้นที่พัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจและยกระดับธุรกิจในประเทศไทยให้กลายเป็นเศรษฐกิจระดับโลก เชื่อว่าในอนาคตต้นตาลโตนดในพื้นที่เหลือน้อยลง ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ที่ส่งผลให้คนในชุมชนและสังคมมองข้ามความสำคัญของภูมิปัญญาที่เคยมีในพื้นที่ไป จะหลงเหลือเพียงองค์ความรู้ที่ติดตัวคนรุ่นเก่า ฉะนั้น กลยุทธ์ในการรักษาชื่อเสียงภูมิปัญญาท้องถิ่นจากตาลโตนดตลอดจนพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีไทย โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยผู้นำชุมชนและชุมชนร่วมกันวางแผนในการใช้ประโยชน์จากต้นตาลโตนดที่ต้นอายุมาก ต้นตาลที่ยืนต้นตายหรือต้นตาลที่มีกาบใบแห้ง เพราะต้องมีการตัดกาบใบออกทิ้งอยู่แล้วเพื่อให้ต้นตาลสูงขึ้นแล้วนำกาบใบมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ จากต้นตาลโตนด ซึ่งสามารถแปรรูปได้หลากหลายจากต้นและในส่วนที่ไม่ได้ให้คุณค่าในลักษณะสารอาหารหรือสิ่งบริโภคได้ ผลิตเป็นเฟอร์นิเจอร์ ดังที่ได้จากการร่วมมือร่วมใจของการถ่ายทอดจากปราชญ์ชาวบ้านสู่ชุมชน ได้ผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมในการถ่ายทอดภูมิปัญญา 2 ผลิตภัณฑ์ คือ ผลิตภัณฑ์กระถางต้นไม้ตาลโตนด และผลิตภัณฑ์ไม้ตาลคลายเส้น เนื่องจากผลิตภัณฑ์ไม้ตาลคลายเส้นเหมาะกับทุกเพศทุกวัย ผู้ที่เหมือนลักจากการทำงาน โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่สามารถออกกำลังกายหนักๆ อาการปวดเมื่อยมักเกิดกับผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่มักใช้วิธีการรับประทานยา จึงนำไม้ตาลคลายเส้นนี้มาช่วยแก้ปวดเมื่อยแทนการรับประทานยา หากรับประทานยาเป็นระยะเวลานาน จะมีผลต่อระบบอวัยวะร่างกาย จึงหาวิธีกันเพื่อไม่ให้เกิดด้วยการทำทำการบริหารร่างกายด้วยไม้ตาล 6 ท่าแก้อาการปวดเข่าปวดแก้อาการปวดข้อเท้า แก้อาการปวดเข่าปวด หมอนรองกระดูก ขาผิตรูป แก้อไหล่ติด สะบักจม ลดอาการตึงของคอ บ่าไหล่ และจากผลิต ภัณฑ์สร้างสรรค์ดังกล่าว สามารถยกระดับคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชน เสริมอาชีพที่สอง มีรายได้มาจุนเจือครอบครัว ก่อให้เกิดการมีกำลังซื้อเพื่อใช้จ่ายในครอบครัว และนำชุมชนสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีไทยตามภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน อาจต่อยอดถึงการรวมตัวในการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนได้ด้วย

เมื่อเปรียบเทียบกับผลงานวิจัยการออกแบบผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาของ ธัชพล ภัทรจรรยา (2557) ศึกษาการออกแบบผลิตภัณฑ์ทำเฟอร์นิเจอร์จากต้นตาล กลุ่มโหนดกิ่ง อำเภอ สหิงพระ จังหวัดสงขลา พบว่า การส่งเสริมผลิตภัณฑ์ใหม่ให้กับชุมชนให้มีรายได้นอกเหนือจากการทำผลิตภัณฑ์จากใยตาลและการเก็บน้ำตาลขาย การทำเฟอร์นิเจอร์แบบโบราณมีความซับซ้อน ต้องใช้ฝีมือของช่างไม้ ซึ่งในที่นี้คือช่างชาวบ้าน ที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นและเชิงช่างที่ตกทอดรุ่นสู่รุ่น การออกแบบเฟอร์นิเจอร์จากต้นตาลเป็นการออกแบบที่ผสมผสานความเป็นร่วมสมัยของเฟอร์นิเจอร์ นักวิจัยได้ทำการออกแบบให้ดูเป็นร่วมสมัยแต่แฝงไว้ด้วยความประณีตของช่างพื้นบ้านที่ยังคงความเป็นวิถีพื้นบ้านไว้ ไม้ตาลเป็นไม้พื้นถิ่นของภาคใต้ ซึ่งเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ต้นตาลสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ทั้งต้น และตัวไม้เองก็มีเสน่ห์ที่ไม้อื่นไม่เหมือนใคร ทั้งเรื่องสี และเรื่องความคงทนแต่ไม้ตาลมีข้อจำกัดในการสร้างสรรค์งาน เนื่องจากเป็นไม้ที่ไม่มีแกนกลางที่สามารถใช้ได้ ต้องใช้บริเวณรอบลำต้น จึงทำให้เนื้อไม้ที่แข็งมีจำนวนหน้ากว้างที่น้อย

จึงไม่สามารถทำงานที่เป็นขึ้นเดียวได้ต้องต่อกันเป็นขึ้น และผลที่ได้คือผลงานที่ช่างได้แสดงถึงความชำนาญในการสร้างสรรค์งานและได้ทราบถึงปัญหาของไม้ตาลและการร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไม้ตาลและแก้ไขจุดด้อย เพื่อเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ให้มากขึ้น อีกทั้งปลูกฝังให้ชาวบ้านรู้จักการอนุรักษ์วิถีชาวบ้านแบบพื้นถิ่นไว้เพราะว่าด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้ความงามและเชิงช่างในการสร้างงานได้ลดน้อยลง ส่วนของพนัชกร เพชรนาถ (2559) ศึกษาเรื่องการศึกษารูปแบบและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จักสานทางมะพร้าว จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลสาวชะโงก อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาพบว่าผลิตภัณฑ์จักสานทางมะพร้าวจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พบมีรูปแบบเรียบง่าย สามารถพบเห็นโดยทั่วไปในพื้นที่ตำบลสาวชะโงกรวมถึงพื้นที่ใกล้เคียง ด้านการถ่ายทอดพบว่าการเรียนรู้ภูมิปัญญาด้านการจักสานทางมะพร้าวกำลังจะเลือนหายไปจากชุมชน เนื่องจากไม่มีการส่งเสริมหรือการสืบทอดงาน จักสานทางมะพร้าวในพื้นที่ มีสาเหตุหลัก 2 ประการ คือ 1) ทางมะพร้าวมีความยุ่งยากในกระบวนการเตรียมวัสดุและไม่ใช่ที่ต้องการของตลาด คนนิยมใช้วัสดุสังเคราะห์ในการจักสานแทน และ 2) ด้านบริบททางเศรษฐกิจและสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง คือการปรับพื้นที่สวนมะพร้าวเป็นบ่อสำหรับเลี้ยงกุ้งที่สร้างรายได้ดีกว่า จึงเป็นผลให้วัสดุในการจักสานทางมะพร้าวลดลง ดังนั้นสรุปได้ว่า การถ่ายทอดรูปแบบและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ตาลโดนดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรเริ่มด้วยการศึกษาข้อมูลพื้นที่ตามความต้องการของชุมชน ภูมิปัญญาที่อยู่ในชุมชน เพื่อสะดวกเหมาะแก่การนำมาใช้ ประหยัดทรัพยากร ที่สำคัญเน้นการมีส่วนร่วมของทั้งผู้ถ่ายทอดนั้นคือ ผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้าน ชุมชนและนักวิชาการ สามารถช่วยยกระดับคุณภาพของผลิตภัณฑ์ การหาช่องทางตลาดเพื่อการจัดจำหน่าย เพิ่มรายได้ และการต่อยอดผลิตภัณฑ์ที่เพิ่มมูลค่าขึ้นเป็นระดับ OTOP ของชุมชนตลอดจนการส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนวัตวิถีต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการวิจัยและพัฒนาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์กระถางต้นไม้ตาลโดนด และไม้ตาลคลายเส้น สู่คุณภาพในระดับ OTOP ของชุมชนต่อไป
2. ควรมีการวิจัยและพัฒนาารูปแบบและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์อื่นๆ จากภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. ควรมีการวิจัยและพัฒนาการจัดหลักสูตรสถานศึกษาที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) สำนักงานอธิการบดี กองบริหารการวิจัยและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยบูรพา ในฐานะสถาบันแม่ข่าย เครือข่ายอุดมศึกษาภาคตะวันออก ที่ได้สนับสนุนทุนวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ ที่ได้อำนวยความสะดวกในการประสานงาน นายประโยชน์ สวัสดิ์ กำนันตำบลปากน้ำ นายมนต์ชัย โภชนะนะ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 11 บ้านบางทองกลาง ปราชญ์ชาวบ้าน คณะผู้วิจัย ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- โกมล แพรททอง. (2547). ชุมชนกับสิ่งแวดล้อม. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาพื้นฐานความรู้สิ่งแวดล้อม (หน่วยที่ 6 หน้า 216-242) นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2545). *วัฒนธรรมข้าวในสังคมไทย: การคงอยู่และการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ : เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น.
- เทศบาลตำบลบางคล้า. (2561). *แผนพัฒนาท้องถิ่นสี่ปี : แผนพัฒนาท้องถิ่นสี่ปี พ.ศ. 2561-2564 ส่วนที่ 1*. ตำบลปากน้ำ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา.
- ธวัช ปุณโณทก. (2531). *ภูมิปัญญาชาวบ้านอีสานทักษะของอาจารย์ปรีชา พิณทอง. ทิศทางหมู่บ้านไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หมู่บ้าน.
- ธัชพล ภัทรจริยา. (2557). *ศึกษาการออกแบบผลิตภัณฑ์ทำเฟอร์นิเจอร์จากต้นตาล กลุ่มหนองทั้ง อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา*. สงขลา : มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- นฤดม บุญหลง และกล้าณรงค์ ศรีรอด. (2545). *อาหารกับมนุษย์. ในอาหารเพื่อนมนุษย์ชาติ*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นันทวัน เรืองอร่าม. (2554). *การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนนาจอมเทียน. คุชฎินิพนธ์การศึกษาคุชฎินิพนธ์ิต, สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา*.
- ประภากร ดลกิจ. (2557). *การพัฒนารูปแบบชุมชนการเรียนรู้เสมือนด้านเทคโนโลยีการถ่ายภาพและภาพยนตร์ สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา. นิตยสารปริทัศน์, 18(1), 126-134*.
- ปรีชา ปัญญาณฤพล. (2558). *การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในสถานศึกษาเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต. วารสารบริหารการศึกษาบัวบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 15(ฉบับพิเศษ), 181-190*.
- พนัชกร เพชรนาค. (2559). *การศึกษารูปแบบและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จักสานทางมะพร้าว จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลสาวชะโงก อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา. ฉะเชิงเทรา : มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์*.
- เสนห์ จามริก. (2531). *ทิศทางหมู่บ้านไทย*. กรุงเทพฯ : หมู่บ้าน.
- เสรี พงษ์พิศ. (2529). *คือสุรากล่ำ : ทางเลือกและทักษะวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน*. กรุงเทพฯ : เทียนวรรณ.

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ* Legal Measure of Juvenile Vocational Training Center under state supervision

จิรวรรณ วารุณะ**

สุรีย์ฉาย พลวัน***

คมสัน สุขมาก****

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ โดยศึกษากฎหมายของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อวิเคราะห์หาแนวทางการจัดตั้งศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนของเอกชนที่เหมาะสมในประเทศไทย จากการศึกษาพบว่า ในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กฎหมายฉบับดังกล่าวยังมีข้อจำกัด ไม่ครอบคลุมอยู่บางประการ โดยเฉพาะในส่วนของกรฝึกและอบรมทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้น เช่น มีสถานที่แออัด เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอในการดูแลเด็กและเยาวชน จะให้เอกชนเข้ามาจัดทำศูนย์ฝึกและอบรมได้หรือไม่ ในเรื่องเงื่อนไขการปล่อยตัวเด็กและเยาวชนออกจากศูนย์ฝึกและอบรมของเอกชนไม่มีหน่วยงานที่มีอำนาจในการกำหนดเงื่อนไขการปล่อยตัว และในส่วนของค่านิยมของศูนย์ฝึกและอบรมและผู้อำนวยความสะดวกศูนย์ฝึกและอบรมไม่มีการกำหนดค่านิยมไว้ทำให้ศูนย์ฝึกและอบรมของเอกชนไม่มีสถานะเป็นศูนย์ฝึกและอบรมที่จะมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ดังนั้น จึงควรแก้ไขพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ตามมาตรา 4 มาตรา 55 มาตรา 56 และมาตรา 140 ให้บทบัญญัติดังกล่าวครอบคลุมถึงศูนย์ฝึกและอบรมของเอกชนด้วย เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน ส่วนเรื่องเงื่อนไขการปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนของศูนย์ฝึกและอบรม ควรแก้ไขให้คณะกรรมการสงเคราะห์เข้ามามีอำนาจในการกำหนดเงื่อนไขการปล่อยตัวของศูนย์ฝึกและอบรมของเอกชน เรื่องค่านิยมเกี่ยวกับศูนย์ฝึกและอบรมและผู้อำนวยความสะดวกศูนย์ฝึกและอบรม ควรบัญญัติค่านิยมให้รวมถึงศูนย์ฝึกและอบรมของเอกชนด้วย

คำสำคัญ : ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน/ การแก้ไขฟื้นฟู/ คดีอาญา

Abstract

This study is aimed at studying the basic concepts and legal theories related to training operation of the juvenile vocational training center under state supervision of Thailand and foreign countries and studying existing problems and ways of establishment of the juvenile vocational training center in Thailand. The study finds that the Juvenile and Family Court and Juvenile and Family Case Procedure Act B.E. 2553 has still had lacked clarity and had some limitations. It is inefficient operation, packed venue, inadequate number of officers, lack of government

*วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

**นักศึกษาลัทธิศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

***ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก สาขาวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

****พันตำรวจเอก ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม สาขาวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

agency authorized to determine conditions for releasing children and juveniles out of the private juvenile vocational training center, private juvenile vocational training center being exclusive by existing definition of the vocational training center and the director of vocational training center which results such private vocational training center does not have powers and duties by law. Therefore, the Juvenile and Family Court and Juvenile and Family Case Procedure Act B.E. 2553 should be amended in Section 4, Section 55, Section 56 and Section 140. It should cover the private juvenile vocational training center in benefit of more efficient rehabilitation of child and juvenile offenders as a whole, the assistance committee should have power to determine conditions for releasing children and juvenile out of the center and definitions of the vocational training center and the director of vocational training center should also include the private juvenile vocational training center.

Keywords : Juvenile vocational training center/ Rehabilitation/ Criminal Case

บทนำ

ประเทศไทยได้ลงนามเข้าเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 (Convention on the Right of the Child 1989) กำหนดขึ้นตามหลักกฏบัตรสหประชาชาติที่ว่าด้วยศักดิ์ศรีและคุณค่าของมนุษย์ที่เท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติและระลึกว่าเด็กมีสิทธิพิเศษที่จะได้รับการดูแลช่วยเหลือคุ้มครองบนรากฐานของประเพณีและค่านิยมทางวัฒนธรรม ซึ่งได้เน้นหลักการคุ้มครองเด็ก จากการเลือกปฏิบัติเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก การเคารพในสิทธิและหน้าที่ของบิดามารดา และการปกป้องสิทธิของเด็กในหลายมิติด้วยการวางมาตรการทางนิติบัญญัติและการบริหารทั้งปวง จึงมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับอนุสัญญาดังกล่าว ประเทศไทยจึงได้มีการบัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 และได้มีการแก้ไขล่าสุดตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2559 (องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (ยูนิเซฟ), (ม.ป.ป.).

เมื่อได้ศึกษาพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดในการฟื้นฟู แก้ไขเด็กและเยาวชน แล้วยังพบว่า มีข้อที่ต้องแก้ไขอยู่บางประการ เกี่ยวกับการดำเนินการฝึกและอบรมของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ เนื่องจากการปล่อยตัวเด็กและเยาวชนออกจากศูนย์ฝึกและอบรม และค่านิยมของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนผู้อำนวยการศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน

เนื่องจากในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน กรมพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชนเป็นหน่วยงานหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมที่มีหน้าที่ในการปฏิบัติดูแลเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ให้เป็นไปตามคำสั่งหรือพิพากษาของศาล การแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน คือ การควบคุมความประพฤติในสถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน สถานพินิจ ศูนย์ฝึกและอบรมของรัฐ จากสถิติเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในสถานพินิจทั่วประเทศ พบว่า มีจำนวนคดีที่เด็กกระทำความผิดซ้ำมีปริมาณเพิ่มขึ้นในทุก ๆ ปี ซึ่งหมายความว่า เด็กจำนวนหนึ่งได้กระทำความผิดมาแล้วมากกว่าจำนวนหนึ่งครั้ง (ระบบฐานข้อมูลด้านสังคมและคุณภาพชีวิต,2560). แสดงให้เห็นถึงการดำเนินงานที่ไม่สอดคล้องกับเป้าหมายในการแก้ไขพฤติกรรมเด็กหรือเยาวชนของศูนย์ฝึกและอบรมของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม ซึ่งไม่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนได้

จากการศึกษาเกี่ยวกับศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน พบว่า ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรมไม่สามารถแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของเด็กได้ ทำให้เด็กและเยาวชนต้องหวนกลับมากระทำความผิดซ้ำอีกครั้ง จากค่าเฉลี่ยการปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกระทรวงยุติธรรม พบว่า มีอัตราการกระทำความผิดซ้ำมากกว่าร้อยละ 15% (สรารุส เสงส์สวัสดิ์, 2560). ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนของรัฐซึ่งเป็นบ้านต้นทางในการเยียวยาผู้กระทำความผิด แต่สิ่งที่เด็กหรือเยาวชนได้รับคือสถานที่ที่พื้นที่แออัด เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอในการดูแลเด็กและเยาวชน สถานที่เป็นศูนย์ฝึกและอบรมแบบปิด มีกำแพงที่สูงมองไม่เห็นข้างนอก คดีความผิดบางฐานต้องให้เด็กอยู่ในห้องควบคุม มีการแต่งเครื่องแบบเหมือนกันหมด เป็นการควบคุมตัวมากกว่าการแก้ไขฟื้นฟู ความรู้สิทธิของเด็กหรือเยาวชนเสมือนถูกควบคุมตัว หมกมิดอิสระภาพ พนักงานเจ้าหน้าที่มาจากการสอบบรรจุซึ่งไม่เพียงพอในการดูแลเด็กและเยาวชน (ธวัชชัย ไทยเขียว และศิริประกาย วรปรีชา, 2554) ซึ่งกระบวนการเหล่านี้เป็นการควบคุมพฤติกรรมมากกว่าการแก้ไขฟื้นฟูปัญหาของเยาวชนที่กระทำความผิดด้วยสาเหตุที่แตกต่างกัน

ในส่วนเงื่อนไขการปล่อยตัวเด็กและเยาวชนออกจากศูนย์ฝึกและอบรม ศูนย์ฝึกและอบรมของเอกชนไม่มีสิทธิในการร้องขอกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยตัวนี้ทำให้มีผลกระทบต่อการปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนของศูนย์ฝึกและอบรมของเอกชน เพราะเด็กหรือเยาวชนบางคนอยู่ในสภาพแวดล้อมหรือสถานที่อันอาจถูกชักนำให้กระทำความผิดได้ง่าย เช่น อยู่ในกลุ่มเพื่อนในชุมชนแออัดชุมชนที่มีปัญหายาเสพติดซึ่งล้วนแต่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม หากศาลไม่มีการกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยให้กับศูนย์ฝึกและอบรมของเอกชน มีผลทำให้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดซ้ำได้ง่ายขึ้น

ในส่วนของคำนิยามนั้น คำว่า “ศูนย์ฝึกและอบรม” และ “ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรม” ตามคำนิยามในมาตรา 4 ไม่รวมถึงศูนย์ฝึกและอบรมและผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนของเอกชน

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนของรัฐ ใช้แนวทางการควบคุมความประพฤติมากกว่าการแก้ไขฟื้นฟู ในการแก้ปัญหาเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดจึงไม่สอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้เด็กหรือเยาวชนที่ได้รับการปล่อยตัวไปแล้วกลับมากระทำความผิดซ้ำในอัตราที่สูงอีก จึงเห็นควรมีการศึกษาพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เพื่อแก้ไขให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และเพื่อให้กฎหมายฉบับนี้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ปรับปรุงมาตรฐานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนให้มีประสิทธิภาพโดยเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความเป็นมา แนวคิด ที่เกี่ยวกับการดำเนินการฝึกและอบรมของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ
2. ศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินการฝึกและอบรมของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ ของประเทศไทยและต่างประเทศ
3. ศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดตั้งศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนโดยเอกชนในประเทศไทย
4. ศึกษาเพื่อให้ได้แนวทางการจัดตั้งศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนโดยเอกชนที่เหมาะสมในประเทศไทย

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษานี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาในประเด็นศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เฉพาะขาออก ไม่รวมถึงขาเข้า กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กฎหมายภายในประเทศ ได้แก่ ระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยคุณสมบัติ ลักษณะต้องห้าม วิธีการสรรหาและการพัน

จากตำแหน่ง ของกรรมการสงเคราะห์เด็กและเยาวชนสำหรับสถานพินิจ พ.ศ. 2558 กฎหมายระหว่างประเทศ ศึกษาอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ ว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน (กฎแห่งกรุงปักกิ่ง) ข้อเสนอแนะของสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน (ข้อเสนอแนะแห่งกรุงริยาด) และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ส่วนกฎหมายของต่างประเทศ ศึกษาจากกฎหมายเกี่ยวกับศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนของประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐโคโลราโด รัฐมิสซูรี และประเทศอินเดีย

สมมติฐานของการวิจัย

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เป็นกฎหมายสำคัญในการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่กระทำความผิด แต่กฎหมายฉบับดังกล่าวยังมีข้อขัดข้องในเรื่องการดำเนินการฝึกและอบรมของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนทำให้เกิดปัญหาขึ้น ได้แก่ การดำเนินการฝึกและอบรมของศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ เงื่อนไขการปล่อยตัวเด็กและเยาวชนออกจากศูนย์ฝึก และค่านิยมของศูนย์ฝึกและอบรมและผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรม จึงเห็นควรแก้ไขพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เพื่อคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนโดยเน้นเด็กเป็นศูนย์กลางของการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนต่อไป

การทบทวนวรรณกรรม

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนมีแนวคิดที่ว่า เด็กเป็นทุนทางสังคม เป้าหมายสำคัญจึงมิได้มุ่งเน้นทำการลงโทษเพราะการลงโทษไม่เกิดประโยชน์กับตัวเด็ก แต่มุ่งไปสู่การแก้ไข บำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่พลัดหลงเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมให้สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว กลไกต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนจึงต้องออกแบบขึ้นเป็นการเฉพาะให้มีความเหมาะสมต่อพัฒนาการเจริญเติบโตของเด็กและเยาวชน

ระบบในการจัดการกับเด็กกระทำผิดเดิมทั่วโลกใช้อยู่ 2 ระบบ คือระบบที่หนึ่ง ระบบการลงโทษ ถือว่าเมื่อเด็กกระทำผิดแล้วต้องถูกลงโทษให้เช็ดหลาบเพื่อไม่ให้กระทำผิดอีก หรืออีกกรณีหนึ่ง คือ การกักตัวไว้ในสถานที่ที่จำกัดไม่ให้ออกไปกระทำความผิดหรือไปก่อให้เกิดความเดือดร้อนให้แก่สังคมได้อีก และระบบที่สอง การให้การสงเคราะห์ แนวคิดนี้เห็นว่าเด็กกระทำผิดเพราะสภาพสังคมแวดล้อมเด็กจึงไม่ควรได้รับโทษ แต่ควรได้รับการสงเคราะห์ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2545, หน้า 89)

แนวคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ เป็นแนวคิดกระแสใหม่ของการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยเหตุผลที่ว่า ผู้กระทำความผิดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม จึงไม่สามารถแยกแยะผู้กระทำความผิดออกจากสังคมได้ เว้นแต่ผู้กระทำความผิดที่เป็นอันตรายร้ายแรงต่อสังคมและไม่สามารถแก้ไขได้จริง การจำคุกจึงเป็นเพียงการป้องกันสังคมโดยแยกผู้กระทำความผิดออกจากสังคมเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น หากเมื่อเขาพ้นโทษแล้วจะต้องกลับเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งต่อสังคม ผู้กระทำความผิดบางประเภทการแก้ไขฟื้นฟูโดยไม่ใช้เรือนจำจึงเป็นวิธีการที่ดีที่สุด เพื่อให้ผู้กระทำความผิดเหล่านั้นกลับตนเป็นพลเมืองดี สามารถกลับมาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้ ไม่ให้สร้างความเดือดร้อนและเป็นอันตรายต่อสังคมอีก (ฐิติมา ประเสริฐ, 2553, หน้า 10-11)

ในการการดำเนินการฟื้นฟูสุขภาพเด็กและเยาวชน จึงควรใช้รูปแบบใหม่ที่แตกต่างจากเดิมจำเป็นต้องมีฐานคิดใหม่เป็นพื้นฐานสำคัญเพื่อก่อให้เกิดแนวคิดและมุมมองในการสร้างกระบวนการที่คนใหม่เกี่ยวกับตัวเด็กในกระบวนการยุติธรรมแนวคิดที่เป็นพื้นฐานสำคัญที่นำมาเป็นพื้นฐานในการทำงานฟื้นฟูสุขภาพเด็กและเยาวชน คือ การ

เปลี่ยนสถานพินิจ ให้กลายเป็นบ้านโดยการสร้างบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมใหม่ ให้เหมาะสมต่อการฟื้นฟูเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชนคือลูกหลานไม่ใช่คนโทษ เจ้าหน้าที่มีสถานะเป็นที่ปรึกษาไม่ใช่ผู้ควบคุม ลดการใช้อำนาจ ลดการควบคุมด้วยอำนาจของเจ้าหน้าที่ต่อเด็ก แล้วใช้สื่ออย่างอื่นเข้ามาทำงานกับความคิด อารมณ์จิตใจของเด็กแทน ทั้งความรู้ ตัวละคร สภาพชีวิตของผู้คน ที่แท้จริงในสังคม บรรยากาศที่เต็มไปด้วยเสรีภาพและการทำให้ศูนย์ฝึกและอบรม เป็นพื้นที่ที่ให้อิสระแก่เด็กและเยาวชนมากขึ้น (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, ม.ป.ป., หน้า 10-12) จึงควรมีศูนย์ฝึกและอบรมที่เข้าใจเด็กและเยาวชน โดยใช้แนวคิดในการฟื้นฟู แก่ไขเด็กและเยาวชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนกลับตนเป็นคนดีไม่หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยทำการศึกษาค้นคว้า รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ จากบทบัญญัติของสนธิสัญญา ข้อตกลง และกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ รวมถึงบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ กฎหมาย บทความทางวิชาการ หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสารประกอบการอบรมและเอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ และการค้นคว้าจากอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ

ผลการวิจัย

จากที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยมีความสนใจจะศึกษาปัญหาของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ในประเด็น ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาการดำเนินการของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 แสดงให้เห็นว่า กระบวนการยุติธรรมของไทยใช้แนวทางการควบคุมความประพฤติมากกว่าการแก้ไขฟื้นฟูในการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด เนื่องจากมีสถานที่และพื้นที่แออัดจำนวนเด็กและเยาวชนมีมากกว่าที่หน่วยงานดังกล่าวจะรองรับได้ ประกอบเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอในการดูแลเด็กและเยาวชนซึ่งมีจำนวนไม่เหมาะสมกับปริมาณของเด็กและเยาวชน จึงทำให้ไม่สามารถดูแลเด็กและเยาวชนได้ทั่วถึง จากกรณีศึกษาคดีฆ่าปาดคอบุคลากร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ชิงโทรศัพท์มือถือยี่ห้อไอโฟน จะเห็นว่าคดีนี้ผู้กระทำความผิด ได้เริ่มกระทำความผิดตั้งแต่อายุ 13 ปี ซึ่งการกระทำความผิดครั้งแรกยังเป็นเด็กตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 4 เคยถูกดำเนินคดีเกี่ยวข้องกับยาเสพติดและทำร้ายร่างกาย ถูกส่งเข้าฝึกและอบรมในศูนย์ฝึกและอบรมของรัฐมาแล้วถึง 8 ครั้ง กระทำความผิดมาตลอดจนกระทั่งปัจจุบัน สุดท้ายยอกคดีเดือนขวัญ (ไทยรัฐ, 2560) แสดงให้เห็นถึงการดำเนินงานที่ไม่สอดคล้องกับเป้าหมายในการแก้ปัญหาเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดจึงทำให้เด็กหรือเยาวชนที่ได้รับการปล่อยตัวไปแล้วกลับมากระทำความผิดซ้ำ ศูนย์ฝึกและอบรมของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ไม่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนได้ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดในการฟื้นฟู แก่ไขเด็กและเยาวชน ที่เน้นเปลี่ยนให้สถานพินิจเป็นเหมือนบ้านมีการแก้ไข ลดการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ต่อเด็กหรือเยาวชน เชื่อมั่นว่าเด็กมีความสามารถในการเรียนรู้ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ ดังนั้นจึงควรให้มีการจัดตั้งศูนย์ฝึกและอบรมของเอกชนขึ้น เพื่อเข้ามาช่วยเหลือศูนย์ฝึกและอบรมของรัฐร่วมกัน ให้มีการแก้ไขฟื้นฟูและเยียวยาเด็กหรือเยาวชนให้มีประสิทธิภาพโดยเน้นเด็กและเยาวชนเป็นศูนย์กลาง

สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐโคโลราโด มีศูนย์ฝึกและอบรมของประเทศสหรัฐอเมริกาตามกฎหมายนั้น มีทั้งศูนย์ฝึกและอบรมที่ดำเนินการโดยรัฐบาล ซึ่งอาศัยอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย Colorado Revised Statutes 2017

ให้อำนาจหน่วยงานนั้น ๆ เอาไว้ และศูนย์ฝึกที่ดำเนินการโดยเอกชน ในส่วนของรัฐมิสซูรี มีทั้งศูนย์ฝึกที่ดำเนินการโดยรัฐบาล และที่ดำเนินการโดยเอกชน ซึ่งรัฐมิสซูรีมีกฎหมาย Missouri Revised Statutes 2017 บัญญัติให้อำนาจศูนย์ฝึกที่ดำเนินงานโดยเอกชนเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลและคุ้มครองเด็ก และประเทศอินเดีย กฎหมาย The Juvenile Justice (Care and Protection of Children) Act 2015 กำหนดหน้าที่ให้รัฐสามารถจัดตั้ง และดูแลองค์กรไม่ว่าจะเป็นของรัฐหรือเอกชน สำหรับการฟื้นฟูเด็กที่กระทำการขัดต่อกฎหมาย กำหนดให้หน่วยงานในการคุ้มครองดูแลเด็กและเยาวชน ไม่ว่าจะหน่วยงานนั้นจะได้รับเงินช่วยเหลือจากรัฐหรือไม่ก็ตาม

ผู้วิจัยเห็นว่า ควรนำรูปแบบของศูนย์ฝึกและอบรมของรัฐมิสซูรี ประเทศสหรัฐอเมริกา มาใช้กับศูนย์ฝึกและอบรมของประเทศไทย เนื่องจากรัฐมิสซูรีมีสถานที่ตั้งของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่อยู่ใกล้บ้าน ทำให้เด็กและเยาวชนมีความรู้สึกเหมือนอยู่บ้าน เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดในการฟื้นฟู แก่ไขเด็กและเยาวชน คือ การเปลี่ยนสถานพินิจ ให้กลายเป็นบ้าน ลดอำนาจของเจ้าหน้าที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลเด็กและเยาวชนโดยการเปิดรับอาสาสมัคร หรือจิตอาสาเข้ามาช่วยในการดูแลเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรม เด็กจะได้ไม่เกิดความวิตกกังวลและหวาดกลัวเมื่อต้องมาอยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน (Edelman, 2018) ในส่วนของรัฐโคโลราโด มีศูนย์ฝึกและอบรมทั้งที่ดำเนินการโดยรัฐบาลและเอกชน ในระบบรูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูและเยียวยาที่มุ่งเน้นให้เยาวชนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในเชิงบวกเพื่อให้เด็กและเยาวชนเห็นคุณค่าในตัวเองไม่หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก เมื่อถูกปล่อยตัวออกไป เช่น ให้ศูนย์ฝึกและอบรมอยู่ใกล้ชุมชนครอบครัวจะได้มาเยี่ยมบ่อยขึ้นเด็กจะได้ไม่รู้สึกโดดเดี่ยว ให้เด็กได้รับการศึกษา สอนการทำงานหรืองานอาชีพ หลังจากการปล่อยตัวเด็กและเยาวชนออกจากศูนย์ฝึกและอบรมแล้ว ทำให้เด็กและเยาวชนได้รับวุฒิการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อให้เยาวชนกลับไปเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัยได้ไม่เป็นการตัดโอกาสในอนาคตเด็ก ยังได้นำความรู้ความสามารถในระหว่างที่อยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมไปประกอบอาชีพหลังจากการปล่อยตัวด้วย ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของสมมติฐานหลักสามข้อ ของประเทศอินเดีย ข้อแรก ผู้กระทำความผิดที่อายุน้อยไม่ควรถูกดำเนินคดีในศาล แต่ควรได้รับการแก้ไขในวิธีที่ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ข้อสอง พวกเขาไม่ควรถูกศาลลงโทษ แต่พวกเขาควรได้รับโอกาสในการกลับตัว ข้อสาม กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กที่กระทำการอันขัดต่อกฎหมาย ควรอยู่บนพื้นฐานของการปฏิบัติที่ไม่ต้องโทษทางอาญาผ่านชุมชนที่อยู่บนพื้นฐานของหน่วยงานควบคุมทางสังคม เช่น บ้านสังเกตการณ์ และบ้านพิเศษ (Vyas, 2016).

จึงควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2561 ข้อ 13 และพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 55 มาตรา 56 เพื่อให้มีหลักเกณฑ์ วิธีการฝึกอบรม ที่เป็นมาตรฐาน ตลอดจนการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนให้มีประสิทธิภาพและเพื่อกระตุ้นให้ภาครัฐตื่นตัวในการพัฒนาศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนโดยการเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง จึงควรให้มีศูนย์ฝึกและอบรมของเอกชนด้วยเพื่อให้แก้ไขและฟื้นฟูเด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิด และเพิ่มจำนวนของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนให้ครอบคลุมในทุกพื้นที่หรือจังหวัด เพื่อผู้ปกครองจะได้ไปเยี่ยมเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดซึ่งเป็นบุตรหลานของตนได้สะดวกขึ้น เด็กหรือเยาวชนจะได้มีกำลังใจในการทำมาความดีเพื่อจะได้กลับมาอยู่กลับครอบครัวเร็วขึ้น ตามแนวทางของทั้งสองประเทศ เพราะจะได้ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่แก้ไขฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

2. ปัญหาเงื่อนไขการปล่อยตัวเด็กและเยาวชนออกจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 การปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนตามมาตรา 140 ให้อำนาจศาลกำหนดเงื่อนไขในการปล่อย เมื่อครบกำหนดการฝึกและอบรมจะต้องปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนไป ศาลมีอำนาจในการกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยตัวเด็ก ซึ่งในการกำหนดเงื่อนไขนั้นอาจจะมีข้อเดียวหรือหลายข้อก็ได้รวมถึงระยะเวลาในการปฏิบัติตามเงื่อนไขด้วย เมื่อศูนย์ฝึกและอบรมของเอกชนไม่มีสถานะเป็นศูนย์

ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จึงไม่มีอำนาจในการกำหนดเงื่อนไขในการร้องขอกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยนี้ ทำให้มีผลกระทบต่อ การปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนของศูนย์ฝึกและอบรมของเอกชน เพราะเด็กหรือเยาวชนบางคนอยู่ในสภาพแวดล้อมหรือสถานที่อันอาจชักนำให้กระทำความผิดได้ง่าย เช่น อยู่ในกลุ่มเพื่อนในชุมชนแออัดชุมชนที่มีปัญหาเสพติดซึ่งล้วนแต่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม หากไม่มีคณะกรรมการในการกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยตัวเด็กและเยาวชนให้กับศูนย์ฝึกและอบรมของเอกชน อาจทำให้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดซ้ำได้ง่ายขึ้น เช่น การห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนออกนอกสถานที่อยู่อาศัยในเวลากลางคืน ภายในกำหนดระยะเวลาตามที่ศาลกำหนด เงื่อนไขนี้อาจเปลี่ยนแปลงแก้ไขหรือเพิกถอนได้ การปฏิบัติตามเงื่อนไขนี้เป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี แต่ต้องไม่เกินกว่าจำเลยมีอายุครบยี่สิบปีบริบูรณ์

ในขณะที่กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐโคโลราโด กฎหมาย Colorado Revised Statutes 2017 ให้อำนาจศาลออกเงื่อนไขในการปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชน เมื่อเด็กหรือเยาวชนฝึกอบรมในสถานที่ครบกำหนดแล้ว ผู้พิพากษาสามารถกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนหลังจากการควบคุมตัวได้ ในส่วนรัฐมิสซูรี กฎหมาย Missouri Revised Statutes 2017 ให้อำนาจศาลออกเงื่อนไขในการปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชน กำหนดเงื่อนไขเบื้องต้นว่าบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือผู้ที่มีอำนาจปกครองตามกฎหมาย จะต้องนำตัวเด็กมาয়ศาลตามเวลาที่กำหนด หรือตามคำสั่งของศาล และศาลอาจกำหนดเงื่อนไขอื่นเพิ่มเติมอีกก็ได้ ซึ่งเงื่อนไขสำหรับการปล่อยตัวหรือควบคุมตัวดังกล่าวนี้ ให้แจ้งไปยังบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือผู้ที่มีอำนาจปกครองตามกฎหมายโดยเร็วที่สุด และประเทศอินเดีย The Juvenile Justice (Care and Protection of Children) Act 2015 กำหนดให้อำนาจคณะกรรมการที่จะสั่งปล่อยตัวเด็ก และให้ถูกคุมประพฤติและอยู่ภายใต้การดูแลของบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เหมาะสม ไม่ว่าจะ มีหรือไม่มีประกัน หรือสั่งปล่อยตัวเด็ก และให้ถูกคุมประพฤติและอยู่ภายใต้การดูแลของหน่วยงานที่เหมาะสม หรือสั่งให้เด็กไปอยู่ที่บ้านพิเศษ โดยกำหนดระยะเวลาตามที่เห็นสมควร กล่าวคือ รัฐโดยคณะกรรมการสามารถออกคำสั่งปล่อยตัวเด็ก รวมทั้งกำหนดเงื่อนไขหรือวิธีการให้ปฏิบัติหลังจากปล่อยตัวได้ ซึ่งกฎหมายเปิดช่องไว้ให้เป็นดุลพินิจของคณะกรรมการตามที่เห็นสมควร

ผู้วิจัยเห็นว่า จึงควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมให้มีคณะกรรมการที่มีอำนาจในการกำหนดเงื่อนไขการปล่อยตัวเด็กและเยาวชนออกจากของศูนย์ฝึกและอบรมของเอกชน ให้กรรมการสงเคราะห์ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ตามระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยคุณสมบัติ ลักษณะต้องห้าม วิธีการสรรหาและการพ้นจากตำแหน่ง ของกรรมการสงเคราะห์เด็กและเยาวชนสำหรับสถานพินิจ พ.ศ. 2558 เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจในการดูแลเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โดยให้มีการศึกษา การฝึกอาชีพ การบำบัด แก้ไข ฟื้นฟูและการสงเคราะห์เพื่อให้เด็กและเยาวชนกลับไปอยู่ร่วมกับครอบครัวและสังคมได้อย่างปกติสุข ให้มีอำนาจในการกำหนดเงื่อนไขการปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนออกจากศูนย์ฝึกและอบรมของเอกชน เพื่อให้มีกลไกในการปฏิบัติติดตามเด็กหรือเยาวชนหลังจากออกจากกระบวนการยุติธรรม มิให้หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก มาตรฐานในการติดตามเด็กหรือเยาวชนของรัฐและเอกชนไปในทิศทางเดียวกันโดยเน้นเด็กหรือเยาวชนเป็นศูนย์กลาง จึงควรให้คณะกรรมการสงเคราะห์เข้ามามีอำนาจในการกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยตัวเด็กและเยาวชนออกจากศูนย์ฝึกและอบรมของเอกชนด้วย ตามแนวทางของทั้งสองประเทศ เพราะเป็นการติดตามผลว่าศูนย์ฝึกและอบรมดังกล่าวมีประสิทธิภาพหรือไม่ และเป็นการพัฒนาการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน

หลังจากเด็กหรือเยาวชนได้รับการปล่อยตัวออกจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนของเอกชนแล้ว หากพบว่าเด็กหรือเยาวชนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขของคณะกรรมการสงเคราะห์หรือเห็นได้ว่าเด็กและเยาวชนกระทำความผิดเงื่อนไขของคณะกรรมการสงเคราะห์ ให้ศูนย์ฝึกและอบรมจัดส่งตัวเด็กและเยาวชนกลับไปสู่สถานพินิจอีกครั้ง เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการบำบัดฟื้นฟูอีกครั้ง

3. ปัญหาเกี่ยวกับคำนิยามของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้ คำว่า “ศูนย์ฝึกและอบรม” หมายความว่า ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน และ “ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรม” หมายความว่า ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน แต่ศูนย์ฝึกและอบรมและผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรมตามคำนิยามในมาตรา 4 ไม่รวมถึงศูนย์ฝึกและอบรมของเอกชน

ในขณะที่กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐโคโลราโด ให้อำนาจหน่วยงานทั้งที่ดำเนินการโดยรัฐและที่ดำเนินการโดยเอกชนเข้ามามีบทบาทในการควบคุมดูแลเด็กและเยาวชนที่ถูกควบคุมตัวในกระบวนการยุติธรรม ดังนั้นกฎหมายจึงมีบทบัญญัติเกี่ยวกับคำนิยามที่กำหนดความหมายของศูนย์ฝึกเอาไว้ ว่าให้ศูนย์ฝึกนั้น รวมทั้งที่ดำเนินการโดยรัฐและที่ดำเนินการโดยเอกชน กล่าวคือ ให้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการควบคุมดูแลเด็กและเยาวชนที่ถูกควบคุมตัวในกระบวนการยุติธรรมไว้ใกล้เคียงกัน ไม่ว่าจะเป็ศูนย์ฝึกที่ดำเนินการโดยรัฐหรือโดยเอกชน ในส่วนรัฐมิสซูรี มีกฎหมายบัญญัติเกี่ยวกับคำนิยามที่กำหนดความหมายของศูนย์ฝึกเอาไว้ สถานกักกันเด็กและเยาวชน ให้หมายถึงสถานที่ที่แยกต่างหากจากคุกหรือสถานกักกันผู้ใหญ่ โดยจะมีหน่วยงานของรัฐหรือของเอกชนเป็นเจ้าของหรือดำเนินการก็ได้ กล่าวคือ ให้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการควบคุมดูแลเด็กและเยาวชนที่ถูกควบคุมตัวในกระบวนการยุติธรรมไว้ใกล้เคียงกัน ไม่ว่าจะเป็ศูนย์ฝึกที่ดำเนินการโดยรัฐหรือโดยเอกชน และประเทศอินเดียกฎหมายมีบทบัญญัติเกี่ยวกับคำนิยามที่กำหนดความหมายของศูนย์ฝึกเอาไว้ว่า ให้บ้านพิเศษต่าง ๆ และหน่วยงานดูแลเด็กพิเศษ เหล่านั้น ให้หมายความรวมทั้งที่ดำเนินการโดยรัฐและที่ดำเนินการโดยเอกชน กล่าวคือ ให้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการควบคุมดูแลเด็กและเยาวชนที่ถูกควบคุมตัวในกระบวนการยุติธรรมของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเอาไว้ใกล้เคียงกัน ไม่ว่าจะเป็ศูนย์ฝึกที่ดำเนินการโดยรัฐหรือโดยเอกชน

ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 4 เพื่อให้ศูนย์ฝึกและอบรมและผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรมของเอกชนเข้ามามีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ส่งเสริมและพัฒนาการแก้ไขฟื้นฟู และการเยียวยาเด็กและเยาวชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีลักษณะนิสัยที่ดี เสริมสร้างระเบียบวินัย ความสัมพันธ์การอยู่ร่วมกันในสังคม ปลุกฝังค่านิยมที่ดีโดยสอดแทรกจริยธรรม ศีลธรรม อบรมให้การศึกษา ปรับพฤติกรรมขัดเกลาให้เด็กกลับตัวเป็นคนดี จึงควรมีให้มีศูนย์ฝึกและอบรมของเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือดูแลเด็กและเยาวชนโดยเน้นเด็กและเยาวชนเป็นศูนย์กลาง ดังนั้น ควรนำกฎหมายของต่างประเทศมาปรับใช้กับประเทศไทยด้วยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงควรออกกฎหมายกำหนดคำนิยามให้ศูนย์ฝึกและอบรมหมายความรวมถึงศูนย์ฝึกและอบรมของเอกชนด้วย ตามแนวทางของทั้งสองประเทศ

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 พบว่า มีปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เกิดขึ้น เนื่องจากพระราชบัญญัติขาดความชัดเจน มีข้อจำกัด ซึ่งผู้วิจัยสรุปปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการดำเนินการฝึกและอบรมของศูนย์ฝึกและอบรม และทำการเสนอแนะการแก้ปัญหา ดังนี้

1. ในเรื่องศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ตามมาตรา 55 และ 56 ไม่รวมถึงศูนย์ฝึกและอบรมของเอกชน เนื่องจากพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้บัญญัติไว้ว่า

เดิม มาตรา 55 ให้อธิบดีมีอำนาจในการออกใบอนุญาตให้ส่วนราชการดำเนินการ หรือให้เอกชนจัดตั้งสถานศึกษา สถานฝึกและอบรม หรือสถานแนะนำทางจิตเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นผู้ต้องหว่ากระทำความผิด

เป็นจำเลย หรือเป็นผู้ต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน และมีอำนาจควบคุมดูแลสถานที่ดังกล่าว รวมทั้งมีอำนาจเพิกถอนใบอนุญาตที่ได้ออกให้ด้วย

การออกใบอนุญาตและการเพิกถอนใบอนุญาตตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง มาตรา 56 ผู้รับใบอนุญาตตามมาตรา 55 ต้องปฏิบัติตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด

ให้ผู้รับใบอนุญาตได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด

ดังนั้น จึงควรแก้ไขในมาตรา 55 เป็น ดังนี้

ใหม่ มาตรา 55 ให้อธิบดีมีอำนาจในการออกใบอนุญาตให้ส่วนราชการดำเนินการ หรือให้เอกชนจัดตั้งสถานศึกษา สถานฝึกและอบรม หรือสถานแนะนำทางจิตเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน **ศูนย์ฝึกและอบรม** ซึ่งเป็นผู้ต้องหาค่ากระทำความผิด เป็นจำเลย หรือเป็นผู้ต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน และมีอำนาจควบคุมดูแลสถานที่ดังกล่าว รวมทั้งมีอำนาจเพิกถอนใบอนุญาตที่ได้ออกให้ด้วย **เพื่อให้การแก้ไขฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดมีประสิทธิภาพมากขึ้นให้บทบัญญัติดังกล่าวครอบคลุมถึงศูนย์ฝึกและอบรมของเอกชนด้วย ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง**

การออกใบอนุญาตและการเพิกถอนใบอนุญาตตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

2. ในส่วนของเงื่อนไขในการปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนของศูนย์ฝึกและอบรม ตามมาตรา 140 ไม่ครอบคลุมไปถึงศูนย์ฝึกและอบรมของเอกชน เนื่องจากพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้บัญญัติไว้ว่า

เดิม มาตรา 140 ภายใต้บังคับมาตรา 143 ในกรณีที่จะมีการปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชน ซึ่งได้รับการฝึกอบรมในสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมวด 4 ครบตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด หรือตามที่ศาลมีคำสั่งแก้ไขเปลี่ยนแปลงตามมาตรา 137 ถ้ามีเหตุอันสมควรกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับการคุมประพฤติของเด็กหรือเยาวชนก่อนปล่อยตัวไป เมื่อศาลเห็นเองหรือผู้อำนวยการสถานพินิจหรือผู้ปกครองสถานศึกษาหรือสถานฝึกและอบรมร้องขอ ให้ศาลมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขดังที่ระบุไว้ในมาตรา 138 ได้ ถ้าได้กำหนดเงื่อนไขไว้ให้นำบทบัญญัติมาตรา 138 วรรคสองและวรรคสามและมาตรา 139 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ดังนั้น จึงควรแก้ไขในมาตรา 140 เป็น ดังนี้

ใหม่ มาตรา 140 ภายใต้บังคับมาตรา 143 ในกรณีที่จะมีการปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชน ซึ่งได้รับการฝึกอบรมในสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมวด 4 ครบตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด หรือตามที่ศาลมีคำสั่งแก้ไขเปลี่ยนแปลงตามมาตรา 137 ถ้ามีเหตุอันสมควรกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับการคุมประพฤติของเด็กหรือเยาวชนก่อนปล่อยตัวไป เมื่อศาลเห็นเองหรือผู้อำนวยการสถานพินิจหรือผู้ปกครองสถานศึกษาหรือสถานฝึกและอบรม **ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรม** ร้องขอ ให้ศาลมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขดังที่ระบุไว้ในมาตรา 138 ได้ ถ้าได้กำหนดเงื่อนไขไว้ให้นำบทบัญญัติมาตรา 138 วรรคสองและวรรคสามและมาตรา 139 มาใช้บังคับโดยอนุโลม **รวมทั้งให้คณะกรรมการสงเคราะห์เข้ามา มีอำนาจในการกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยตัวเด็กและเยาวชนออกจากศูนย์ฝึกและอบรมของเอกชนด้วย**

3. กรณีของคำนิยามในมาตรา 4 เกี่ยวกับศูนย์ฝึกและอบรมและผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรม ไม่รวมไปถึงศูนย์ฝึกและอบรมของเอกชนด้วย เนื่องจากพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้บัญญัติไว้ว่า

เดิม มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้ “ศูนย์ฝึกและอบรม” หมายความว่า ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน “ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรม” หมายความว่า ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน
ดังนั้น จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมในมาตรา 4 เป็น ดังนี้

ใหม่ มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้ “ศูนย์ฝึกและอบรม” หมายความว่า ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ให้รวมถึงศูนย์ฝึกและอบรมของเอกชนด้วย ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

“ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรม” หมายความว่า ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ให้รวมถึงผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเอกชนด้วย ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

เพื่อให้กฎหมายฉบับนี้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 เพื่อเยียวยา แก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนร่วมกันและพัฒนาปรับปรุงมาตรฐานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนให้มีประสิทธิภาพโดยเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง

เอกสารอ้างอิง

- ฐิติมา ประเสริฐ. (2553). *การจำคุกในสถานที่อื่นที่ไม่ใช่เรือนจำ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไทยรัฐ. (2560). *ไม่ชัดขึ้นก็ไม่ตาย (ทะเลงด้านมืด ไอ้ต้อม โจรฆ่า ปาดคอชิงไอโฟน)*. วันที่ค้นข้อมูล 6 กุมภาพันธ์ 2562, เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/content/829670>
- ธวัชชัย ไทยเขียว และศิริประกาย วรปรีชา. (2554). *สาเหตุ แนวทางแก้ไขและป้องกันการลอบหนีของเด็กและเยาวชน ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน*. วันที่ค้นข้อมูล 16 กรกฎาคม 2562, เข้าถึงได้จาก <http://www2.djop.moj.go.th>
- พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. (2553, 22 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 127 ตอนที่ 72 ก, หน้า 12.
- ระบบฐานข้อมูลด้านสังคมและคุณภาพชีวิต. (2560). จำนวนและร้อยละของคดีที่เด็กและเยาวชนที่เป็นการกระทำผิดซ้ำเมื่อเปรียบเทียบกับคดีที่จับกุมส่งสถานพินิจทั่วประเทศ ปี พ.ศ. 2539-2559 รายปี. วันที่ค้นข้อมูล 7 มิถุนายน 2562, เข้าถึงได้จาก http://social.nesdb.go.th/SocialStat/StatReport_Final.aspx?reportid=150&template=1R1C&yeartype=M&subcatid=45.
- สรารุช เอ็งสวัสดิ์. (2560). *พื้นที่ชีวิต (โรงเรียนของผู้แพ้)*. วันที่ค้นข้อมูล 3 กุมภาพันธ์ 2562, เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=S8LRu3Jogik>
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว). (2545). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (ม.ป.ป.). *การศึกษาวิจัยการพัฒนาารูปแบบการฟื้นฟูสุขภาพของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน*. กรุงเทพฯ: กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (ยูนิเซฟ). (ม.ป.ป.). *อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC)*. วันที่ค้นข้อมูล 7 มิถุนายน 2562, เข้าถึงได้จาก http://www.unicef.org/thailand/tha/overview_5954.html
- Edelman, M. W. (2018). *Juvenile justice reform: making the “missouri model” an american model*. Retrieved from <https://www.childrensdefense.org/child-watch-columns/health/2010/juvenile-justice-reform-making-the-missouri-model-an-american-model/>
- Vyas, P. (2016). *An Analytical Study of Juvenile Justice System in India*. Retrieved From <https://blog.iplayers.in/juvenile-justice-system-india/>

คุณค่าของลิเกต่อการพัฒนาสังคม*

Values of Likay on Social Development

ภรสรัญ แก่นทอง**
ศรীরรณ ยอดนิล***
สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์****

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติ พัฒนาการ และคุณค่าของลิเกที่มีต่อสังคม 2) วิเคราะห์คุณค่าของลิเกต่อการพัฒนาสังคม และ 3) สังเคราะห์กระบวนการส่งเสริมคุณค่าของลิเกต่อการพัฒนาสังคม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึกผู้แสดงลิเกและผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 52 คน สันทนา กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพลิเกและนักวิชาการ จำนวน 17 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ลิเกเกิดจากพิธีการสวดบูชาพระอัลเลาะห์ของมุสลิม เรียกว่า ตัจเจ รัชกาลที่ 6 ทรงใช้คำว่า ลิเก พัฒนาการของลิเกมี 11 ยุค ได้แก่ ลิเกสวดแขก ลิเกออกภาษา ลิเกทรงเครื่อง ลิเกวิทยุ ลิเกลูกบท ลิเกเครื่องเพชร ลิเกโทรทัศน์ ลิเกลูกทุ่ง ลิเกคอนเสิร์ต ลิเกซีดี และลิเกเคเบิลทีวี ในอดีตลิเกมีคุณค่าต่อสังคมด้านความบันเทิง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านจริยธรรม และด้านศิลปะ คุณค่าของลิเกต่อการพัฒนาสังคม ได้แก่ 1) คุณค่าด้านเศรษฐกิจ 2) คุณค่าด้านวัฒนธรรม 3) คุณค่าด้านศาสนา 4) คุณค่าด้านศิลปะ 5) คุณค่าด้านการศึกษา กระบวนการส่งเสริมคุณค่าของลิเกต่อการพัฒนาสังคม 1) ด้านเศรษฐกิจ สร้างมูลค่าให้กับโลกสามารถยึดเป็นอาชีพได้ จัดแสดงลิเกในกิจกรรมต่าง ๆ นำวัสดุและแรงงานในท้องถิ่นมาใช้ 2) ด้านวัฒนธรรม สร้างความตระหนักให้เยาวชนเห็นคุณค่าของลิเก อนุรักษ์การใช้ฉากและเครื่องแต่งกายลิเกแบบดั้งเดิม จัดแสดงเนื้อเรื่องที่ให้ข้อคิด สรุบบข้อคิดให้แก่สังคม สร้างแนวปฏิบัติที่ดีให้แก่ผู้แสดงลิเกรุ่นใหม่ 3) ด้านศาสนา ปลุกฝังค่านิยมการเป็นศาสนิกชนที่ดีให้แก่ผู้แสดงลิเก แสดงเรื่องเกี่ยวกับศาสนา เนื้อเรื่องสอดแทรกหลักธรรม 4) ด้านศิลปะ สอดแทรกวิชาที่เกี่ยวข้องกับการแสดงลิเกในหลักสูตรการศึกษา อนุรักษ์อัตลักษณ์ลิเกไทย ประกาศเกียรติคุณศิลปินลิเกดีเด่น ปลุกฝังค่านิยมศิลปวัฒนธรรมลิเกให้แก่เด็กและเยาวชน อนุรักษ์ช่างเขียนฉากลิเก 5) ด้านการศึกษา จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่น ใช้ลิเกเป็นสื่อเพื่อการเรียนรู้ จัดทำแหล่งเรียนรู้ชุมชนลิเก

คำสำคัญ : คุณค่า/ ลิเก/ การพัฒนาสังคม

Abstract

This research aimed at 1) investigating history, development, and values of Likay on society; 2) analyzing values of Likay on social development; and 3) synthesizing the process of promoting values of Likay on social development. This qualitative research used the data derived from document analysis; in-depth interviews of 52 Likay performers and relevant people; and focus group discussions of 17 Likay performers and academia. Content analysis was used to analyze the data. It was found that Likay was derived from Islamic chant for Allah called “Jikay”. King Rama VI,

*คุณภิญโญประยูรชัยบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

**นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

***รองศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ภาควิชาการอาชีวศึกษาและการพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

****รองศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ภาควิชาการอาชีวศึกษาและการพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

used the word “Likay”. The development of Likay was divided into 11 periods: Likay Suad Kaek (Islamic chant), Likay ork pasaa, Likay song kruang, radio Likay, Likay luk bot, jewelry Likay, television Likay, folk Likay, concert Likay, CD Likay, and cable TV Likay. Likay had values on Thai society in terms of entertainment, economics, society, ethics and arts. Values of Likay on social development included: 1) Economics. 2) Culture. 3) Religion. 4) Arts. 5) Education. The process of promoting values of Likay on social development. 1) Economics. This could be promoted by creating values of Likay to be one of careers, organizing Likay performances in activities, and using resources and labor in the local community. 2) Culture. The process included raising youth’s awareness of Likay values, preserving use of Likay screens and traditional costumes, organizing Likay performances that included concepts and summarizing concepts for the society, and creating good practices for young generation of Likay performers. 3) Religion. The process of this aspect included cultivating values of being religious for Likay performers, performing religious content with embedded morality. 4) Arts. The process involved integrating subjects that included Likay performance into the curricula, conserving the identity of Thai Likay, acknowledging the outstanding Thai Likay performers as honorable, cultivating values of Thai Likay’s arts and culture for youths, and conserving Likay screen creators. 5) Education. This could be promoted by developing Likay curricula at educational institution and local levels, utilizing Likay as a learning media, and establishing community Likay learning resources.

Keywords : Values/ Likay/ Social development

บทนำ

การดำเนินชีวิตของมนุษย์ล้วนมีความสัมพันธ์กับศิลปวัฒนธรรมทั้งสิ้น เมื่อกล่าวถึงศิลปวัฒนธรรมในชาติใดย่อมแสดงถึงวิถีชีวิตของชนชาตินั้น ศิลปะอันเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมที่ล้ำค่าแขนงดนตรีและนาฏศิลป์ประเภทหนึ่งเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติไทยอยู่คู่กับการพัฒนาบ้านเมืองมาอย่างช้านาน คือ ลิเก ซึ่งเกิดจากการสวดบูชาในศาสนาอิสลามด้วยเพลงแขกให้เข้ากับจังหวะรำมะนา พัฒนาสู่การแสดงที่นำการพูด ร้อง รำ ผสมกับดนตรีจากวงปี่พาทย์ดำเนินเรื่องแบบละครพื้นบ้าน สร้างความสนุกสนานให้กับผู้ชมในแต่ละยุคสมัย (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2559, หน้า 89) นอกจากลิเกจะให้ความบันเทิงและความสนุกสนานแล้ว ยังสอดแทรกแนวความคิดสะท้อนสังคมในแง่มุมต่างๆ เช่น การศึกษา การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ ค่านิยม ความเชื่อ ตลอดจนชี้แนะสังคมให้ประพฤติปฏิบัติในแนวทางที่ดี และเป็นการแสดงที่บ่งชี้ให้เห็นถึงความเป็นไทย ทั้งภาษา การร่ายรำ จารัตประเพณี กิริยา มารยาท ที่สืบทอดอยู่ในการแสดงลิเก (รัตนะ บัวสนธ์ และคณะ, 2554, หน้า 116) อีกทั้ง ลิเกสามารถสร้างรายได้ให้กับผู้แสดงและผู้เกี่ยวข้อง เช่น ลิเกวัดสระแก้ว เป็นคณะลิเกที่จัดตั้งขึ้นมา เพื่อให้เด็กกำพร้าวัดสระแก้วได้ยึดเป็นอาชีพติดตัวไปในวันข้างหน้า (พันทิพา มาลา, 2551, หน้า 2) ด้านสถาบันการศึกษาเล็งเห็นคุณค่าของลิเก จึงได้ร่วมกับสมาคมลิเกแห่งประเทศไทยจัดโครงการถ่ายทอดการแสดงพื้นบ้านสู่เด็กและเยาวชน ซึ่งเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการสามารถรับงานแสดงลิเก ทำให้มีรายได้จากการเล่นลิเกเพื่อเป็นทุนการศึกษา (สมาคมลิเกแห่งประเทศไทย, 2561)

ปัจจุบันลิเกคณะไชยา แอน มิตรชัย คณะทวีป ชัยณรงค์ วงศ์เทวีญ และคณะศรธรรม น้ำเพชร ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้นำธุรกิจลิเกไทย (ไทยรัฐออนไลน์, 2558) เนื่องจากลิเกทั้ง 3 คณะนี้มีต้นทุนการผลิตทั้งทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมและที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ ซึ่งนำทุนเหล่านี้มาพัฒนามิติการแสดงให้ยิ่งใหญ่อ

อสังการตามแนวทางของแต่ละคณะ โดยมุ่งสู่ความเป็นมืออาชีพ ซึ่งนำมาสู่การพัฒนาสังคมด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม ด้านศาสนา ด้านศิลปะ และด้านการศึกษา ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการศึกษาวิเคราะห์คุณค่าดังกล่าว เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติ พัฒนาการ และคุณค่าของลิเกที่มีต่อสังคม
2. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของลิเกต่อการพัฒนาสังคม
3. เพื่อสังเคราะห์กระบวนการส่งเสริมคุณค่าของลิเกต่อการพัฒนาสังคม

คำถามของการวิจัย

1. ลิเกมีประวัติความเป็นมา พัฒนาการ และมีคุณค่าต่อสังคมตั้งแต่อดีตเป็นอย่างไร
2. ลิเกมีคุณค่าต่อการพัฒนาสังคมปัจจุบันอย่างไร
3. กระบวนการส่งเสริมคุณค่าของลิเกต่อการพัฒนาสังคมมีลักษณะเป็นอย่างไร

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องคุณค่าของลิเกต่อการพัฒนาสังคม ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ศึกษาประวัติ พัฒนาการ และคุณค่าของลิเกที่มีต่อสังคม ดำเนินการโดยการวิเคราะห์เอกสาร ตอนที่ 2 วิเคราะห์คุณค่าของลิเกต่อการพัฒนาสังคม ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ หัวหน้าคณะลิเก ผู้ประกอบอาชีพแสดงลิเกจากคณะไชยา แอน มิตรชัย, คณะทวีป ชัยณรงค์ วงศ์เทวีญ และคณะศรราม น้ำเพชร และผู้เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ป้าพาทย์ ช่าง แดนเซอร์ ผู้ให้การสนับสนุน ช่างตัดชุดลิเก เจ้าภาพ แม่ยก แฟนคลับ ผู้ชมลิเก พ่อค้าแม่ค้า รวมจำนวน 52 คน คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง โดยเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ ผู้วิจัยสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลระหว่างวันที่ 15 กันยายน 2560 ถึงวันที่ 21 ตุลาคม 2561 ตอนที่ 3 สังเคราะห์กระบวนการส่งเสริมคุณค่าของลิเกต่อการพัฒนาสังคม ดำเนินการโดยวิธีการสนทนากลุ่ม ระหว่างวันที่ 13 - 14 ธันวาคม 2561 ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มลิเก จำนวน 9 คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้มีประสบการณ์ทางการแสดงลิเกโดยตรง และผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มนักวิชาการ จำนวน 8 คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้มีความเชี่ยวชาญและมีผลงานด้านนาฏศิลป์ วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ และการพัฒนาสังคม ที่ได้รับการยกย่องในระดับท้องถิ่นหรือจังหวัด วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอโดยการพรรณนา (สุภางค์ จันทวานิช, 2561, หน้า 131)

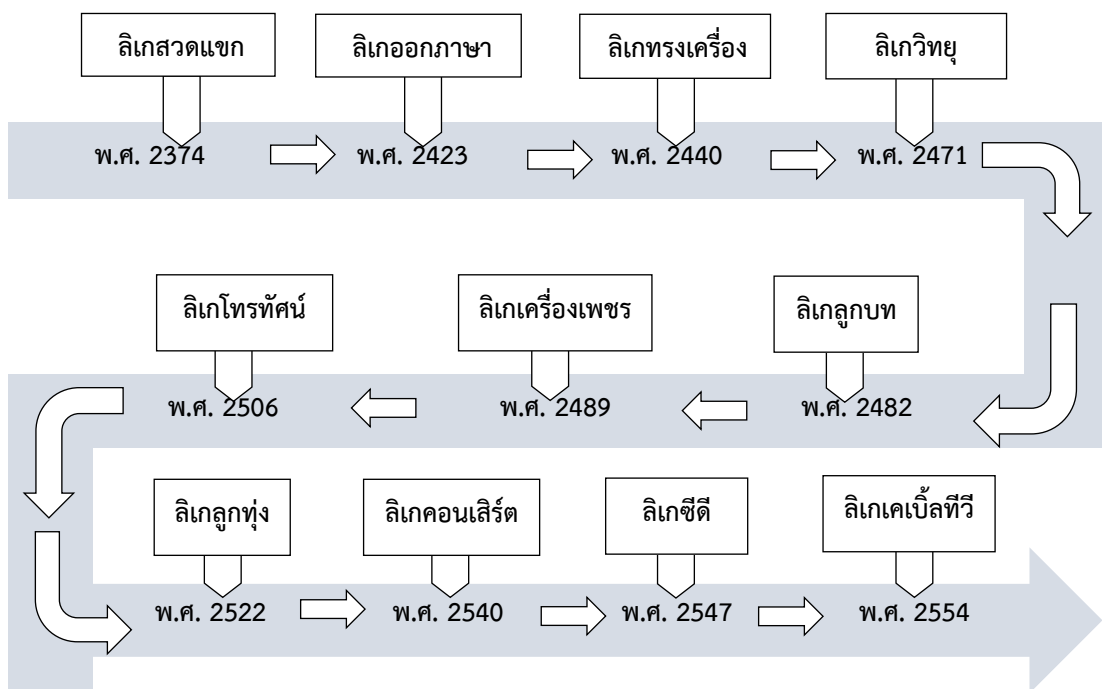
ผลการวิจัย

ประวัติ พัฒนาการ และคุณค่าของลิเกที่มีต่อสังคม

ลิเก เดิมที่เรียกว่า ดิจิเก เป็นการสวดบูชาพระอัลเลาะห์ของศาสนาอิสลาม สมัยรัชกาลที่ 2 และรัชกาลที่ 3 เกิดการผสมผสานการสวดแขกกับการสวดมลายู เรียกว่า สวดออกภาษา สมัยรัชกาลที่ 4 ฆราวาสทำหน้าที่สวดออกภาษาแทนพระสงฆ์ เรียกว่า บทสวดคฤหัสถ์ สมัยรัชกาลที่ 5 มีการบันทึกการแสดงลิเกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ยี่เกกลายเป็นมหรสพตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา สมัยรัชกาลที่ 6 และรัชกาลที่ 7 วงการลิเกไทยก้าวสู่ยุคทองที่ได้รับความนิยมมาก สมัยรัชกาลที่ 8 รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ลิเกถูกจัดให้อยู่ในศิลปะการแสดงสาขานาฏดนตรี และสมัยรัชกาลที่ 9 นายหอมหวล นาคศิริ ได้รับการยกย่องเป็นศิลปินเพื่อประชาชน จากอดีตจนถึงปัจจุบันมีศิลปินแห่งชาติ สาขา

ศิลปะการแสดงลิเก จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ ครูบุญยัง เกตุคง (พ.ศ. 2534) ครูบุญเลิศ นางพินิจ (พ.ศ. 2539) และครูวิโรจน์ วีระพัฒนานนท์ (พ.ศ. 2561)

ลิเกมีพัฒนาการ ดังนี้ 1) ลิเกสวดแขก เป็นการสวดสรรเสริญพระอัลเลาะห์ 2) ลิเกออกภาษา เป็นการนำเพลงออกภาษาของการบรรเลงปี่พาทย์มาผสมผสานกับการสวดคฤหัสถ์ในงานศพ 3) ลิเกทรงเครื่อง เป็นละครพูดสลับลำต้นกลอนสด แต่งกายด้วยเครื่องแบบข้าราชการพลเรือนในยุครัชกาลที่ 5 เนื้อเรื่องนำมาจากละครนอก ละครพันทาง เพลงที่ใช้มีเพลงทำนองหลักเรียกว่า ราชนิเกลิง 4) ลิเกวิทยุ เป็นการแสดงลิเกออกอากาศทางวิทยุ มี 2 ประเภท คือ การแสดงสดในห้องและการแสดงแบบออกตัว 5) ลิเกลูกบท นายหอมหวล นาคศิริ นำเพลงราชนิเกลิงไปร้องต้นกลอนสดอย่างยาวหลายคำกลอน ทำให้ลิเกได้รับความนิยมมาก 6) ลิเกเครื่องเพชร เป็นการแต่งตัวให้หรูหรา ชุดปักเพชรสวมเครื่องประดับ และนำการแสดงประเภท อื่น ๆ เข้ามาเสริม เพื่อให้การแสดงเป็นที่นิยมอยู่เสมอ 7) ลิเกโทรทัศน์ เป็นการแสดงลิเกออกอากาศทางโทรทัศน์ ปี พ.ศ. 2506 ลิเกคณะสุรางรัตน์ ออกอากาศเป็นครั้งแรก 8) ลิเกลูกทุ่ง สมศักดิ์ ภักดี นำเพลงลูกทุ่งเข้ามาประกอบการแสดงลิเก 9) ลิเกคอนเสิร์ต ไชยา มิตรชัย และสุริราช วงศ์เทเวศย์ เป็นผู้พัฒนารูปแบบการแสดงลิเกคอนเสิร์ต 10) ลิเกซีดี เป็นการบันทึกการแสดงลิเก ออกวางจำหน่ายตามร้านค้าซีดี และ 11) ลิเกเคเบิลทีวี เกิดขึ้นปี พ.ศ. 2554 มีผู้ชมเป็นสมาชิกจำนวนมาก เนื่องจากเข้าถึงผู้ชมได้ทุกบ้านที่เป็นสมาชิกจากที่กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับพัฒนาการของลิเก สามารถสรุปเป็นภาพได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 ลำดับพัฒนาการของลิเกจำแนกตามช่วงเวลา

คุณค่าของลิเกที่มีต่อสังคมในอดีต ได้แก่ 1) ด้านความบันเทิง เป็นการประกอบพิธีกรรมและการแสดงในงานศพ 2) ด้านเศรษฐกิจ สามัญชนประกอบอาชีพสวดคฤหัสถ์และการแสดงลิเกเพื่อยังชีพ 3) ด้านสังคม เป็นการแสดงที่เน้นปฏิสัมพันธ์โดยตรงระหว่างผู้แสดงกับผู้ชม เกิดความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระหว่างแม่ยกกับผู้แสดงลิเก 4) ด้านจริยธรรม เป็นการแสดงที่สะท้อนความจริงของชีวิตมนุษย์ และ 5) ด้านศิลปะ เป็นการแสดงที่มีการขับร้องราชนิเกลิงและการรำแบบราชสำนัก

คุณค่าของลิเกต่อการพัฒนาสังคม

1. คุณค่าด้านเศรษฐกิจ

ลิเกมีคุณค่าด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ 1) ด้านการผลิต พบว่า ผู้ประกอบอาชีพลิเกและผู้เกี่ยวข้อง ทำหน้าที่ในการผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับลิเก เพื่อหารายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัว สร้างสัมมาอาชีวะ เกิดความมั่นคงทางอาชีพ มีฐานะความเป็นอยู่สุขสบาย มีปัจจัยสี่ครบถ้วน สามารถยึดเป็นอาชีพหลักได้ และส่งผลให้เกิดอาชีพที่เกี่ยวข้องกับลิเกเพิ่มขึ้น ผู้ประกอบอาชีพภายในคณะลิเก ได้แก่ หัวหน้าคณะลิเก มีรายได้หลักจากการรับงานแสดงของคณะ ทำให้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคง แม้จะต้องหักค่าใช้จ่ายภายในคณะ ก็ยังเหลือทุนทรัพย์ในการพัฒนาคณะลิเกของตนต่อไป ผู้แสดงลิเก มีรายได้จากค่าตัว รางวัลจากแม่ยก ค่าจ้างการโฆษณาและการขายสินค้า นักดนตรีปี่พาทย์ แคนเซอร์ ผู้จัดการส่วนตัว ช่าง และพนักงานขับรถ มีรายได้จากค่าจ้างที่ได้รับจากหัวหน้าคณะลิเก ทำให้สามารถลืมตาอ้าปากได้ มีรายได้เลี้ยงดูครอบครัว ช่างตัดชุดลิเก เป็นอาชีพที่เกิดขึ้นมาพร้อม ๆ กับลิเก การตัดชุดลิเกนั้นจำเป็นต้องใช้ช่างที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน ช่างตัดชุดลิเกจึงเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว อีกทั้งก่อให้เกิดการจ้างงานภายในชุมชน ทำให้เกิดอาชีพและสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนด้วย 2) ด้านการกระจายสินค้า พบว่า ผู้ให้การสนับสนุนใช้ลิเกเป็นช่องทางในการกระจายสินค้า โดยทำสัญญากับคณะลิเกเป็นรายปี คณะลิเกต้องจัดทำป้ายโฆษณาสินค้าติดตั้งบนเวทีลิเก ผู้แสดงลิเกต้องโฆษณาสินค้าบนเวทีการแสดง เพื่อกระตุ้นยอดขาย ซึ่งเป็นประโยชน์ต่างตอบแทน พ่อค้าแม่ค้า ทำหน้าที่ในการกระจายสินค้าอุปโภคและบริโภคระหว่างการแสดงลิเก และมีการผลิตสินค้าที่เกี่ยวข้องกับลิเก ทำให้เกิดการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจ และเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชน 3) ด้านการบริโภคสินค้าและบริการต่าง ๆ พบว่า ลิเกเป็นสินค้าเพื่อจิตใจ ที่บริโภคบนพื้นฐานของความพึงพอใจส่วนบุคคล ซึ่งไม่ใช่สินค้าที่เป็นปัจจัยสี่อันเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ แต่ลิเก ก็ยังคงได้รับการจ้างงานจากเจ้าภาพอย่างต่อเนื่อง ทำให้ลิเกมีรายได้ และก่อให้เกิดการสร้างรายได้ให้กับอาชีพต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับลิเกด้วย สำหรับแม่ยก แฟนคลับ และผู้ชมลิเก เป็นกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทในการกระตุ้นยอดขายให้กับร้านค้าต่าง ๆ ในบริเวณที่มีงานแสดงลิเก ทำให้เศรษฐกิจหมุนเวียน ส่วนหัวหน้าคณะลิเก ผู้แสดงลิเก บุคลากรในคณะลิเก ช่างตัดชุดลิเก รวมถึงอาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จำเป็นต้องจัดหาวัสดุอุปกรณ์เพื่อนำมาใช้ในการประกอบอาชีพของตน ตลอดจนการบริโภคและอุปโภคสินค้าต่าง ๆ เพื่อใช้ในการดำรงชีวิต จึงเกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีความหลากหลาย ทำให้มีเงินหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง

2. คุณค่าด้านวัฒนธรรม

ลิเกมีคุณค่าด้านวัฒนธรรม ได้แก่ 1) ด้านคติธรรม พบว่า ลิเกเป็นการแสดงที่ให้ความบันเทิงแก่สังคมซึ่งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม ซื่อสัตย์ คดีสอนใจ ที่สอดคล้องกับค่านิยมที่ถูกต้องของสังคม ลิเกจึงเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดคำสอนไปสู่ผู้ชมและตัวผู้แสดงลิเก 2) ด้านเนติธรรม พบว่า ลิเกแสดงให้เห็นถึงแนวปฏิบัติตนต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นแบบแผนปฏิบัติของคนไทยที่ต้องยึดมั่น ถ่ายทอดสู่ผู้ชมผ่านเนื้อเรื่องที่แสดง ในบางโอกาสลิเกถูกเลือกให้เป็นสื่อในการรณรงค์ให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมาย ลิเกจึงมีคุณค่าในฐานะสื่อที่ช่วยในเรื่องของการรักษา กฎ กติกาของสังคม การบริหารจัดการภายในคณะ มีระเบียบกฎเกณฑ์ในการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิก เพื่อให้สมาชิกอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข การบริหารจัดการภายนอกคณะ มีการทำหนังสือสัญญาจ้างงานแสดง หนังสือสัญญากับผู้ให้การสนับสนุน ซึ่งหนังสือสัญญาดังกล่าวมีผลบังคับใช้ตามกฎหมาย 3) ด้านวัตถุธรรม พบว่า ลิเกได้สร้างวัตถุธรรมที่มีคุณค่าเป็นที่ยอมรับของวงการลิเก ได้แก่ การประดิษฐ์เพลงราชานิเคลิง การประดิษฐ์ชุดลิเกที่เน้นการประดับเพชรและคริสตัลให้มีความอลังการ สวยงาม ร่วมสมัย จึงเกิดชุดลิเกที่มีความหลากหลาย และการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้เพื่อเป็นช่องทางให้ประชาชนเข้าถึงลิเกได้ง่ายขึ้น โดยการเผยแพร่ตามสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และสื่อสังคมออนไลน์ นับว่าเป็นการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเพื่อช่วยสืบสานและต่อยอดการแสดงลิเกให้เข้ากับสังคมปัจจุบัน 4) ด้าน

สธรรมชาติ พบว่า สมาชิกในคณะประเพณีปฏิบัติตนอยู่ภายใต้ขนบธรรมเนียมของลิกที่เป็นแบบแผนอันดีงาม ที่ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาแต่โบราณกาล ได้แก่ การไหว้ครูประจำปี การไหว้ครูก่อนการแสดง การแสดงความเคารพต่อผู้อาวุโส ในคณะ ด้านมารยาททางสังคมที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตนต่อแม่ยก แฟนคลับ ผู้ชม พบว่า ผู้แสดงลิกจะแสดงออกถึงความ เป็นมิตร มีสัมมาคารวะ ทำให้แม่ยก แฟนคลับ ผู้ชม เกิดความเอ็นดู รักใคร่ และให้การอุปถัมภ์อย่างต่อเนื่อง มารยาททางสังคมที่ลิกมีต่อเจ้าภาพและผู้ให้การสนับสนุน พบว่า ลิกต้องมีความรับผิดชอบและซื่อสัตย์ต่ออาชีพ จึงจะทำให้เจ้าภาพและผู้ให้การสนับสนุนเกิดความไว้วางใจที่จะจ้างงานหรือร่วมงานด้วย ส่วนเนื้อเรื่องที่ใช้แสดงนั้น ลิกได้สอดแทรกความงดงามที่เป็นมารยาท ทางสังคม โดยมุ่งหวังให้ผู้ชมเห็นตัวอย่างการประพฤติปฏิบัติตนที่สอดคล้องกับค่านิยมที่ถูกต้องในสังคมผ่านบทบาทการแสดง ซึ่งผู้ชมสามารถปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้ จะเห็นได้ว่า มารยาททางสังคมที่เป็นแนวทางการประพฤติของคนในสังคมลิก มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของลิกและส่งผลให้สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

3. คุณค่าด้านศาสนา

ลิกมีคุณค่าด้านศาสนา ได้แก่ 1) ด้านศาสนบุคคล พบว่า สมาชิกในคณะลิกเป็นผู้อุปถัมภ์พระพุทธศาสนา ปฏิบัติตามหลักธรรมในศาสนา และเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางศาสนาอย่างต่อเนื่อง 2) ด้านศาสนพิธี พบว่า ลิกมีบทบาทต่อศาสนาทางด้านศาสนพิธีตั้งแต่อดีต โดยในศาสนาอิสลามมีการสวดบูชาพระอัลเลาะห์ ซึ่งถือเป็นต้นกำเนิดของลิก ส่วนศาสนพิธีของศาสนาพุทธ ลิกเป็นการแสดงที่มีความสัมพันธ์กับงานศพ ปัจจุบัน การจัดงานมงคลต่าง ๆ นิยมนำลิกเข้ามามีส่วนร่วมพิธี ในฐานะเป็นกิจกรรมสมโภช นอกจากนี้ ลิกยังมีบทบาทร่วมแสดงในการเทศน์มหาชาติ โดยมีส่วนในการส่งเสริมให้การเทศน์มหาชาติ มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ทำให้คนฟัง คนดูเข้าใจง่าย เข้าถึงผู้ฟังได้หลากหลายกลุ่ม ทำให้การแสดงลิกเทศน์มหาชาติทรงเครื่องยังคงอยู่คู่พระพุทธศาสนา 3) ด้านศาสนธรรม พบว่า ลิกมีบทบาทหน้าที่เป็นเครื่องมือที่ช่วยประเทืองจิตใจมนุษย์เบื้องต้น โดยเป็นกระบอกเสียงของศาสนาในการกล่อมเกลาคิดใจผู้คน อยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ทำให้ผู้ชมได้ข้อคิดจากการดูลิก ซึ่งสามารถยึดถือเป็นไปในชีวิตประจำวันได้ 4) ด้านศาสนสถาน พบว่า ลิกมีการทำนุบำรุงศาสนสถานอย่างต่อเนื่อง ทำให้ศาสนสถานได้รับการพัฒนา โดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากแม่ยก แฟนคลับ ผู้ชม ผ่านกิจกรรมหรือการบอกบุญของคณะ จะเห็นได้ว่า ลิกมีส่วนช่วยส่งเสริมความศรัทธาในศาสนา และมีส่วนช่วยทำนุบำรุงศาสนาให้คงอยู่ในสังคม

4. คุณค่าด้านศิลปะ

ลิกมีคุณค่าด้านศิลปะ ได้แก่ 1) ด้านนาฏศิลป์ พบว่า ลิกมีการอนุรักษ์การรำ โดยใช้ท่ารำแบบเดียวกับนาฏศิลป์ของกรมศิลปากร ประกอบด้วย การรำเพลงช้าเพลงเร็ว การรำแม่บทเล็กแม่บทใหญ่ ท่ารำ ที่ใช้ประกอบการแสดงลิก ได้แก่ การรำเข้ารำออก รำใช้บท รำประกอบเรื่อง ซึ่งการอนุรักษ์รูปแบบการรำนี้ ทำให้แบบแผนการรำยังคงอยู่และมีการเผยแพร่ตลอดเวลาโดยผ่านการแสดงลิก อีกทั้ง ลิกมีการประยุกต์ ท่ารำร่วมสมัย เป็นการสร้างสรรค์ ตัดแปลงท่ารำให้มีความแปลกใหม่และมีความน่าสนใจมากขึ้น ทำให้เข้าถึงเยาวชนและผู้ชมรุ่นใหม่ได้ 2) ด้านดุริยางคศิลป์ พบว่า ลิกใช้วงปี่พาทย์มอญในการบรรเลงเพลงประกอบการแสดงลิก การบรรเลงเพลง มี 2 ลักษณะ คือ การบรรเลงเพลงดั้งเดิม ได้แก่ เพลงตามจารีต และเพลงตามบท ซึ่งเป็นแบบแผนของการแสดงลิก การบรรเลงเพลงดั้งเดิมนี้นี้ ทำให้เกิดการอนุรักษ์และสืบสานศิลปะทางดนตรีสู่สังคมอย่างต่อเนื่อง และการบรรเลงเพลงร่วมสมัย จะ บรรเลงในฉากการแสดงที่ผู้แสดงร้องเพลงลูกทุ่ง ทำให้นักดนตรีปี่พาทย์ต้องปรับการบรรเลงดนตรีโดยการนำเพลงสมัยใหม่เข้ามาใช้ ซึ่งอาจมีการบรรเลงเพลงร่วมกับเครื่องดนตรีสากลด้วย ทำให้เกิดการผสมผสานทางดนตรี เป็นสิ่งที่ลิกสรรค์สร้างขึ้นมาให้เข้ากับยุคสมัย และสามารถเข้าถึงผู้ชมรุ่นใหม่ได้ ด้านการขับร้อง ลิกให้ความสำคัญกับการขับร้องราชนิเกลิง และยังคงอนุรักษ์การร้องแบบดั้งเดิม คือ เพลงสองชั้นและเพลงชั้นเดียว 3) ด้านวรรณศิลป์ พบว่า การเจรจาของลิกต้องออกเสียงดั้งเดิมที่ และเน้นคำมากกว่าการพูดธรรมดา เพื่อให้เกิดความชัดเจน น้ำเสียงที่ใช้ในการเจรจานั้นต้อง

แสดงออกตามบุคลิกลักษณะของบทบาทที่แสดงและมีการใช้คำราชาศัพท์ในการเจรจาด้วยเสมอ ซึ่งถือเป็นการรักษาเอกลักษณ์ทางภาษาของลิเก จะเห็นได้ว่า การแสดงลิเกเป็นการส่งเสริมทักษะทางภาษา เนื่องจาก เกิดการใช้ภาษาประกอบการเจรจาในการแสดงทุกครั้ง สำหรับวรรณกรรมที่ลิเกนำมาใช้แสดง มี 2 ประเภท คือ วรรณกรรมดั้งเดิม ได้แก่ วรรณคดีและชาดก การที่ลิเกเลือกรวมวรรณกรรมดั้งเดิมมาแสดงนั้น เป็นการเผยแพร่และอนุรักษ์ศิลปะด้านวรรณกรรมให้คงอยู่ ไม่ให้เลือนหายไปตามกาลเวลา และวรรณกรรมร่วมสมัย เป็นวรรณกรรมที่ลิเกแต่งขึ้นมาใหม่ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ชมและสอดคล้องกับยุคสมัย แต่ยังคงไว้ซึ่งความเป็นเรื่องราวจักร ๆ วงศ์ ๆ และแฝงข้อคิด คติสอนใจ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม 4) ด้านวิจิตรศิลป์ พบว่า ศิลปะการแต่งกายของลิเกนั้น มีการพัฒนารูปแบบเครื่องแต่งกายอย่างต่อเนื่อง โดยการประยุกต์เครื่องแต่งกายให้มีความร่วมสมัย การแต่งหน้า พบว่า ผู้แสดงต้องแต่งหน้าให้เข้ากับบทบาทการแสดง ทำให้เกิดภาพลักษณ์ของตัวละคร เพื่อสื่อความหมายไปยังผู้ชม ด้านเวที พบว่า เวทีลิเกแบ่งพื้นที่เป็น 3 ส่วน คือ หน้าเวที หลังเวที และส่วนของเครื่องดนตรีปี่พาทย์ ส่วนของฉาก พบว่า แต่เดิมใช้ฉากผ้าใบที่มีการวาดลวดลายต่าง ๆ พัฒนามาเป็นฉากไวนิลและฉากจอแอลอีดี ซึ่งเป็นความงดงามที่ให้ความสำคัญกับศิลปะการออกแบบด้วยเทคโนโลยีที่เข้ามาช่วยเติมเต็มการแสดงลิเกให้เกิดความสมจริง ด้านแสงสี เสียง พบว่า ลิเกใช้ระบบเทคนิคเวทีด้านแสงสี เสียงที่ทันสมัย เครื่องเสียงเป็นระบบเซอร์ราวด์รอบทิศทางเหมือนโรงภาพยนตร์ องค์ประกอบเหล่านี้ทำให้การแสดงลิเกมีความสมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น

5. คุณค่าด้านการศึกษา

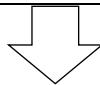
ลิเกมีคุณค่าด้านการศึกษา ได้แก่ 1) การเรียนรู้ของผู้แสดงลิเกและผู้เกี่ยวข้องกับคณะลิเก ได้แก่ ด้านการศึกษาในระบบ พบว่า ลิเกมีส่วนช่วยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ในระบบ โดยผู้แสดงลิเกและผู้เกี่ยวข้องกับคณะลิเกมีโอกาสเข้ารับการศึกษาในระบบ ทั้งการศึกษาภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งเป็นการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย พบว่า การฝึกหัดลิเก มี 2 วิธี คือ การเรียนรู้โดยตรงกับครูหรือพ่อแม่ เป็นการสอนแบบตัวต่อตัว โดยผู้เรียนจะซึมซับกิริยา ท่าทาง อารมณ์ สีลา น้ำเสียงจากครู ในช่วงแรกเป็นการจดจำ ลอกเลียนแบบ แล้วค่อย ๆ พัฒนานจนกลายเป็นแบบฉบับของตนเอง และการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ตลอดเวลา เพื่อสั่งสมองค์ความรู้ ที่เป็นแบบฉบับของตนเอง ซึ่งเกิดจากการฟังคำแนะนำ จดจำและดูตัวอย่างที่ดีของผู้อื่น แบ่งเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ การเรียนรู้จากผู้แสดงลิเกร่วมคณะและระหว่างคณะ และการเรียนรู้จากสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น ยูทูบ 2) การเรียนรู้ของผู้ชมและบุคคลทั่วไป ได้แก่ ด้านการศึกษาในระบบ พบว่า ลิเกเป็นสื่อเพื่อการศึกษาที่คุณครูใช้สอนในวิชาต่าง ๆ และเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะความรู้ให้กับนักเรียนในรูปแบบชมรม ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย พบว่า ลิเกเปรียบเสมือนผู้อบรมสั่งสอนและให้ความรู้แก่ชุมชน โดยลิเกได้สอดแทรกสาระเรื่องราวที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมในการแสดงด้วยทุกครั้ง นอกจากนี้ ผู้ชมยังเกิดการเรียนรู้ด้านศิลปะด้วยการซึมซับความงดงามด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ วรรณศิลป์ และวิจิตรศิลป์ ที่ปรากฏอยู่ในการแสดงลิเก

กระบวนการส่งเสริมคุณค่าของลิเกต่อการพัฒนาสังคม

กระบวนการส่งเสริมคุณค่าของลิเกต่อการพัฒนาสังคมด้านต่าง ๆ มีรายละเอียด ดังนี้

การส่งเสริมคุณค่าของลิเก	กระบวนการ	ผู้เกี่ยวข้อง
ด้านเศรษฐกิจ	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างมูลค่าให้กับลิเก สามารถยึดเป็นอาชีพได้ - จัดให้มีการแสดงลิเกในงานต่าง ๆ - นำวัสดุและแรงงานในท้องถิ่นมาใช้ 	<ul style="list-style-type: none"> - กระทรวงวัฒนธรรม - กระทรวงการอุดมศึกษา - กระทรวงดิจิทัลฯ - วัด ชุมชน ท้องถิ่น - คณะลิเก ผู้แสดงลิเก

การส่งเสริมคุณค่าของลิเก	กระบวนการ	ผู้เกี่ยวข้อง
ด้านวัฒนธรรม	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างความตระหนักให้เยาวชนเห็นคุณค่าของลิเก - อนุรักษ์ฉากและเครื่องแต่งกายลิเกแบบดั้งเดิม - จัดแสดงเรื่องที่มีเนื้อหาให้ข้อคิดแก่สังคม - สรุปร้อยคิด คติสอนใจ - สร้างแนวปฏิบัติตนให้แก่ผู้แสดงลิเกรุ่นใหม่ 	<ul style="list-style-type: none"> - กระทรวงวัฒนธรรม - กระทรวงการอุดมศึกษา - สถาบันการศึกษา - คณะลิเก ผู้แสดงลิเก - ครูลิเก
ด้านศาสนา	<ul style="list-style-type: none"> - ปลุกฝังการเป็นศาสนิกชนที่ดีให้แก่ผู้แสดงลิเก - จัดแสดงเรื่องศาสนาโดยตรง - สอดแทรกเนื้อหาสาระด้านศาสนา 	<ul style="list-style-type: none"> - กรมการศาสนา - กระทรวงวัฒนธรรม - วัด ชุมชน ท้องถิ่น - คณะลิเก ผู้แสดงลิเก
ด้านศิลปะ	<ul style="list-style-type: none"> - สอดแทรกวิชาที่เกี่ยวกับการแสดงลิเกในหลักสูตรการศึกษา - อนุรักษ์อัตลักษณ์ลิเกไทย - ประกาศเกียรติคุณศิลปินลิเกดีเด่น - ปลุกฝังค่านิยมศิลปวัฒนธรรมลิเกให้แก่เยาวชน - อนุรักษ์ช่างเขียนฉากลิเก 	<ul style="list-style-type: none"> - กระทรวงวัฒนธรรม - กระทรวงการอุดมศึกษา - สถาบันการศึกษา - คณะลิเก ผู้แสดงลิเก - ครูลิเก - ครู อาจารย์ นักเรียน
ด้านการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - จัดทำหลักสูตรการศึกษาที่เกี่ยวกับศิลปะการแสดงลิเก - บูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ลิเกเป็นสื่อ - จัดทำแหล่งเรียนรู้ชุมชนลิเกในพื้นที่ที่มีศักยภาพ 	<ul style="list-style-type: none"> - กระทรวงวัฒนธรรม - กระทรวงการอุดมศึกษา - กระทรวงดิจิทัลฯ - คณะลิเก ผู้แสดงลิเก - ครูลิเก - ครู อาจารย์ นักเรียน - ชุมชน ท้องถิ่น

การพัฒนาสังคม

อภิปรายผล

ประวัติ พัฒนาการ และคุณค่าของลิเกที่มีต่อสังคม

จุดเริ่มต้นของลิเกมาจากการสวดบูชาในศาสนาอิสลามด้วยเพลงแขกให้เข้ากับจังหวะรำมะนา พัฒนาสู่การแสดงที่นำการพูด ร้อง รำ ผสมกับดนตรีปี่พาทย์ และดำเนินเรื่องแบบละครพื้นบ้านที่สร้างความสนุกสนานให้กับผู้ชม ซึ่งเป็นมหรสพตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา สมัยรัชกาลที่ 6 และรัชกาลที่ 7 ลิเกได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ในสมัยรัชกาลที่ 8 รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ลิเกถูกจัดให้อยู่ในสาขานาฏดนตรี สมัยรัชกาลที่ 9 นายหอมหวล นาคศิริ ได้รับการยกย่องเป็นศิลปินเพื่อประชาชน ลิเกมีพัฒนาการแบ่งได้ 11 ยุค ได้แก่ ลิเกสวดแขก ลิเกออกภาษา ลิเกทรงเครื่อง ลิเกวิทยุ ลิเกลูกบท ลิเกเครื่องเพชร ลิเกโทรทัศน์ ลิเกลูกทุ่ง ลิเกคอนเสิร์ต ลิเกซีดี และลิเกเคเบิลทีวี ตามลำดับ เนื่องจาก สังคมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จึงส่งผลให้ลิเกต้องปรับตัวให้สอดคล้องตามสภาพของสังคมเพื่อความอยู่รอด มีการปรับรูปแบบการแสดงให้มีความทันสมัยและถูกใจผู้ชม ทำให้ลิเกยังคงได้รับความนิยม มีการจ้างงานไปแสดงในเทศกาล งานมหรสพต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เกิดเป็นอาชีพลิเกที่สร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว สามารถเลี้ยงชีพได้ โดยไม่เดือดร้อน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของพันทิพา มาลา (2551, หน้า 133-134) ที่ศึกษาเรื่องการแสดง

ลิเกเด็กกำพร้าวัดสระแก้ว อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง พบว่า คนดูเริ่มรู้สึกเบื่อรูปแบบของลิเกทรงเครื่อง เพราะเรื่องที่น่ามาแสดงค่อนข้างจำกัดและเป็นเรื่องไกลตัวเกินไป ลิเกเด็กกำพร้าวัดสระแก้วจึงได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงจากลิเกทรงเครื่องเป็นลิเกลูกบท ซึ่งเป็นที่ถูกใจของคนดูและเจ้าภาพเป็นอย่างมาก

คุณค่าของลิเกที่มีต่อสังคมในอดีต ได้แก่ ด้านความบันเทิง เศรษฐกิจ สังคม จริยธรรม และศิลปะ เนื่องจากสรรพสิ่งทุกอย่างล้วนมีคุณค่า ไม่ว่าจะเป็นคุณค่านอกตัว หรือคุณค่าในตัว ซึ่งมนุษย์จะเป็นผู้กำหนดคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ตามที่มนุษย์ปรารถนา ดังนั้น ลิเกจึงเป็นการแสดงที่มีคุณค่าต่อสังคม ตามที่ทฤษฎีคุณค่าของสตีท วงศ์สุวรรณ (2543, หน้า 133-135) ที่กล่าวว่า การกระทำทั้งหลายย่อมมีคุณค่า มนุษย์จะค่อย ๆ เรียนรู้และตีค่าของสิ่งต่าง ๆ เมื่ออยู่ในชนบทธรรมนิยมประเพณีนั้น ๆ บุคคลแต่ละคนอาจเลือกหรือรวมแนวความคิดทางด้านคุณค่า เกิดเป็นทัศนคติส่วนบุคคลขึ้นมา ส่งผลต่อการตัดสินใจคุณค่า

คุณค่าของลิเกต่อการพัฒนาสังคม

1. คุณค่าด้านเศรษฐกิจ

จากผลการวิจัย พบว่า ลิเกเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจอย่างครบวงจร เป็นการสร้างงาน สร้างรายได้ รวมถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่น ๆ จึงทำให้ผู้ประกอบการอาชีพลิเกและอาชีพอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้อง มีรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัว มีอาชีพที่มั่นคง สามารถยึดเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพเสริมได้ ประกอบอาชีพได้อย่างสุจริต และพึ่งพาตนเองได้ เนื่องจาก ลิเกเป็นธุรกิจที่ทำให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลายและต่อเนื่อง เกิดวงจรของระบบเศรษฐกิจที่สมบูรณ์ ทั้งการผลิต การแลกเปลี่ยน และการบริโภค เป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน โดยลิเกจะได้รับรางวัลไปแสดงตามงานวัด งานประจำปี และงานศพ อีกทั้งการแสดงลิเกในแต่ละค่ำคืน มีกิจกรรมเปิดตัวโฆษณาสินค้า มีร้านค้ามากมายมาตั้งร้านขายสินค้าอุปโภคบริโภคต่าง ๆ ผู้คนมาเที่ยวชมงานเกิดการจับจ่ายใช้สอย เกิดการแลกเปลี่ยนกระจายสินค้าและบริการ ทำให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น เป็นการกระจายรายได้ สร้างรายได้ให้แก่ผู้แสดงลิเกและอาชีพที่เกี่ยวข้อง สามารถยึดเป็นอาชีพหลักได้ ทำให้มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เกิดการเลื่อนชั้นทางสังคม มีสถานภาพทางสังคมที่สูงขึ้น เมื่อบุคคลสามารถเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ มีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคง บุคคลเหล่านั้นก็จะไม่เป็นภาระของสังคม สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาสังคมด้านเศรษฐกิจของเกรียงไกร ธุระพันธ์ (2560, หน้า 38) ที่กล่าวว่า การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นให้ความสนใจต่อการบริหารจัดการความมั่งคั่งไปสู่ผู้คน เป็นการผลิต การเพิ่มมูลค่าและคุณค่าของทรัพยากรที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุด การผลิตที่ดีมีคุณภาพ สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค การแลกเปลี่ยนหรือการจำหน่ายจ่ายแจกสินค้าและบริการด้วยวิธีการที่หลากหลาย ทันสมัย ประทับใจต่อผู้บริโภค และมุ่งที่จะพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญ ผู้คนในสังคมอยู่ดีมีสุข

2. คุณค่าด้านวัฒนธรรม

จากผลการวิจัย พบว่า ลิเกมีคุณค่าทางวัฒนธรรมทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านคตินิยม ลิเกเป็นสื่อสะท้อนให้เห็นถึงความตึงตัวของสังคมผ่านเนื้อเรื่องที่แสดง ด้านเนติธรรม ลิเกทำให้เกิดแบบแผนการปฏิบัติที่เป็นข้อบังคับ กฎกติกาของสังคม เช่น แนวปฏิบัติตนต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีระเบียบกฎเกณฑ์ในการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิก การทำหนังสือสัญญาจ้างงานแสดง และหนังสือสัญญากับผู้ให้การสนับสนุน เป็นต้น ด้านวัตถุธรรม ลิเกได้ประดิษฐ์สิ่งที่มีคุณค่าต่อสังคม เป็นสิ่งประดิษฐ์ที่มีความงดงามทางศิลปะ ได้แก่ บทร้องราชนิเกลิง ชุดลิเก เครื่องประดับ การแต่งหน้า ฉาก เวที การนำเทคโนโลยีมาประดิษฐ์เป็นวัตถุเพื่อเผยแพร่การแสดงลิเกตามสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ซีดี และสื่อสังคมออนไลน์ ด้านสทธรรม ลิเกสร้างมรยาททางสังคมอันเป็นแบบแผนปฏิบัติอันดีงาม เช่น มารยาททางสังคมระหว่างผู้แสดงลิเกด้วยกัน ได้แก่ การไหว้ครูประจำปี การไหว้ครูก่อนการแสดง การแสดงความเคารพต่อผู้อาวุโสในคณะ มารยาททางสังคมระหว่างผู้แสดงลิเกกับแม่ยก แฟนคลับ ผู้ชม เจ้าภาพ ผู้ให้การสนับสนุน ได้แก่ การมีสัมมา

การระ ความรับผิดชอบและชื่อเสียงต่ออาชีพ เนื่องจาก การทำให้คนอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขนั้น จำเป็นต้องจัดระเบียบสังคมเพื่อควบคุมแบบแผนแห่งพฤติกรรมของมนุษย์ ดังนั้น ลิเกจึงสร้างแบบแผนปฏิบัติที่เป็นข้อบังคับ กฎกติกาขึ้นมาให้สมาชิกในวงการลิเก และบุคคลทั่วไปปฏิบัติตาม เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม สอดคล้องกับบทความของสุนทรียา ไชยปัญหา และอรุณรักษ์ ศรีประเสริฐ (2559, หน้า 105) เรื่องแนวคิด ทฤษฎีวิวัฒนาการจัดการ: การปรับตัวภายใต้ความแตกต่างทางวัฒนธรรม ที่กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญในการหล่อหลอมพฤติกรรมของประชาชนให้เป็นรูปแบบที่มีบรรทัดฐานเดียวกัน เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องตามครรลองคลองธรรมของสังคม

3. คุณค่าด้านศาสนา

จากผลการวิจัย พบว่า ลิเกมีคุณค่าทางศาสนาทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านศาสนบุคคล เป็นผู้ปฏิบัติตามหลักศาสนา และเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ด้านศาสนพิธี ลิเกเข้ามามีส่วนร่วมในพิธี ฐานะเป็นกิจกรรมสมโภช ด้านศาสนธรรม ลิเกเป็นกระบอกเสียงในการกล่อมเกลาคิดใจผู้คนให้อยู่ในศีลธรรมอันดีงาม โดยสอดแทรกสาระธรรมผ่านเนื้อเรื่องที่แสดง ด้านศาสนสถาน ลิเกมีบทบาทในการทำนุบำรุงศาสนสถาน ทำให้ศาสนสถานได้รับการพัฒนา เนื่องจากลิเกเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานด้านจิตใจ ลิเกมีส่วนช่วยในการทำนุบำรุงศาสนาตามหน้าที่ของศาสนิกชนที่ดี ทำให้ศาสนามีความรุ่งเรืองและมีส่วนช่วยในการปลูกฝังคุณธรรมในสังคม สอดคล้องกับผลงานวิจัยของสุพัตรา คงขำ (2556, หน้า 285) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาพื้นบ้านหนังตะลุงเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่น พบว่า หนังตะลุงมีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสังคม ซึ่งถือว่าหนังตะลุงทรงคุณค่าทางด้านจิตใจ คือการกล่อมเกลาคิดใจผู้ชม ผู้ฟังให้ดำรงตนเป็นคนดีที่ประพฤติดี โดยการสอดแทรกแนวปฏิบัติต่าง ๆ ไว้ในบทกลอนและเนื้อเรื่อง

4. คุณค่าด้านศิลปะ

จากผลการวิจัย พบว่า ลิเกมีคุณค่าด้านศิลปะ ด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ วรรณศิลป์ และวิจิตรศิลป์ โดยลิเกมีการอนุรักษ์ สืบทอด พัฒนา และสร้างสรรค์ศิลปะเหล่านี้ให้มีความร่วมสมัย เพื่อให้การแสดงลิเกเป็นที่ยอมรับและคงอยู่ในสังคม ด้วยการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาประยุกต์เข้ากับความคิดเชิงสร้างสรรค์และจินตนาการ เพื่อสรรค์สร้างผลงานการแสดงให้มีความสอดคล้องกับยุคสมัย ให้มีความแปลกใหม่ น่าสนใจมากขึ้น ทำให้เข้าถึงเยาวชนรุ่นใหม่ได้ โดยยังคงความงดงามทางด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ วรรณศิลป์ และวิจิตรศิลป์ อันเป็นเอกลักษณ์ของลิเก เนื่องจากยุคโลกาภิวัตน์แห่งความทันสมัยที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ขับเคลื่อนเข้ามาปะทะสังสรรค์โดยตลอดเวลา นั้น ส่งผลให้เกิดการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ จึงทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น ลิเกจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบ ทั้งเนื้อเรื่อง การแสดง การแต่งกาย การร้อง การรำ ให้มีความทันสมัยและสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน เพื่อให้เป็นที่สนใจของผู้ชม แต่ยังคงเอกลักษณ์ของความเป็นลิเก คือ การขับร้องราชนิเกลิงและการรำรำแบบเดียวกับนาฏศิลป์ของกรมศิลปากร ลิเกจึงเป็นการแสดงที่ได้รับความนิยมตลอดมา สอดคล้องกับลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของ พิชรินทร์ สิริสุนทร (2556, หน้า 235-236) ที่กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ สังคมจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งไม่ได้เกิดจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่มีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น อุดมคติ เทคโนโลยี ศาสนา ค่านิยม เศรษฐกิจ ประชากร เป็นต้น

5. คุณค่าด้านการศึกษา

จากผลการวิจัย พบว่า ลิเกมีคุณค่าด้านการศึกษา ลิเกทำให้เกิดการเรียนรู้ของผู้แสดงลิเกและผู้เกี่ยวข้องกับคณะลิเก ด้านการศึกษาในระบบ ลิเกมีส่วนช่วยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ในระบบ ทำให้มีโอกาสเข้ารับการศึกษาดัง การศึกษาภาครัฐและภาคเอกชน เนื่องจาก ปัจจุบันลิเกเป็นอาชีพที่ได้รับการยอมรับจากสังคมมากขึ้น ทำให้มีงานแสดงเข้ามาอย่างต่อเนื่อง เกิดความมั่นคงทางอาชีพ ส่งผลให้ผู้แสดงลิเกและผู้เกี่ยวข้องกับคณะลิเกมีโอกาสในการเข้าถึง

การศึกษาในระบบมากขึ้น ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย ลีเกช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ของผู้แสดงลีเกและผู้เกี่ยวข้องกับคณะลีเก ด้วยการเรียนรู้โดยตรงกับครูหรือพ่อแม่ และการเรียนรู้ด้วยตนเอง เนื่องจาก ลีเกเป็นอาชีพที่เกิดจากครอบครัว พ่อแม่จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้กับสมาชิกในครอบครัวลีเก อีกทั้งสมาชิกในครอบครัวลีเกสามารถเรียนรู้ด้วยตัวเองตามความสนใจ อาจศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์สังคม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่น ๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเอง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของอนุกุล โรจนสุขสมบูรณ์ (2557, หน้า 241) ที่ศึกษาเรื่องลีเกในประเทศไทย พบว่า ศิลปินลีเกส่วนใหญ่ฝึกหัดลีเกตั้งแต่เด็กประมาณ 4 ขวบขึ้นไป โดยมีบิดามารดา เป็นผู้ฝึกสอนให้ เมื่อโตขึ้นจึงหาครูฝึกสอน ทั้งทางร้อง ทางรำ ทางเจรจา กล่าวได้ว่าเป็นสายเลือดศิลปินตั้งแต่เด็ก หรือตามสายสกุล สำหรับการเรียนรู้ของผู้ชมและบุคคลทั่วไป ด้านการศึกษาในระบบ ลีเกเป็นสื่อการเรียนรู้เพื่อการศึกษาในโรงเรียน เนื่องจาก ลีเกเป็นศิลปการแสดงที่ไม่มีรูปแบบการแสดงตายตัว สามารถปรับประยุกต์ให้เข้ากับจุดประสงค์ของการเรียนรู้ได้ ครูจึงนำลีเกมาเป็นสื่อในการจัดกระบวนการเรียนการสอน ในวิชาต่าง ๆ ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย ลีเกมีบทบาทในการเป็นสื่อให้ความรู้แก่ชุมชน เนื่องจาก ลีเกเป็นการแสดงเชิงสร้างสรรค์ที่ถ่ายทอดคุณธรรม ความรู้ และศิลปะแขนงต่าง ๆ ให้แก่บุคคลด้วยการให้การศึกษาแก่คนในสังคม ลีเกเปรียบเสมือนห้องเรียนเคลื่อนที่ ทำให้ผู้ชมได้รับความรู้และความบันเทิงภายในคืนเดียว หากผู้ชมทั้งหลายชมการแสดงลีเกอย่างตั้งใจและคิดตามในสิ่งที่ลีเกต้องการนำเสนอ ผู้ชมจะได้รับประโยชน์จากลีเกมากกว่าความบันเทิง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของชินศรีสวัสดิ์ (2550, หน้า 67) ที่ศึกษารูปแบบและคุณค่าของหนังบักตื้อในทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมต่อชุมชนอีสาน: กรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดยโสธร พบว่า หนังบักตื้อได้สอดแทรกความรู้ ข้อคิด คติธรรม ผ่านไปยังตัวละครในเรื่อง ซึ่งผู้ชม จะได้ซึมซับและเรียนรู้โดยไม่รู้ตัว

กระบวนการส่งเสริมคุณค่าของลีเกต่อการพัฒนาสังคม

1. การส่งเสริมคุณค่าด้านเศรษฐกิจ มีกระบวนการ ดังนี้ 1) สร้างมูลค่าให้กับลีเก สามารถยึดลีเกเป็นอาชีพได้ 2) จัดให้มีการแสดงลีเกประกอบในงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ 3) นำวัสดุและแรงงานในท้องถิ่นมาใช้ในการแสดงลีเก เนื่องจาก การสร้างมูลค่าเป็นเครื่องมือการตลาดที่ทำให้เกิดการพัฒนามลิตภัณฑ์ การจำหน่าย การโฆษณา และการส่งเสริมการตลาด ซึ่งทำให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ดังนั้น การที่จะให้ลีเก เป็นอาชีพเพื่อสร้างรายได้ต่อการดำรงชีวิต จำเป็นต้องยกระดับมาตรฐานลีเกให้เป็นวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ที่มีมูลค่า ซึ่งส่งผลให้ลีเกสามารถประกอบเป็นอาชีพและยืนหยัดอยู่ได้ในสังคม การสร้างมูลค่าให้กับลีเกนั้นควรนำวัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เพื่อแสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย สอดคล้องกับผลงานวิจัยของชินศรีสวัสดิ์ (2550, หน้า 78) ที่ศึกษารูปแบบและคุณค่าของหนังบักตื้อในทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมต่อชุมชนอีสาน: กรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดยโสธร เสนอว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเห็นคุณค่าของหนังบักตื้อ โดยให้การสนับสนุน ทั้งในรูปของการหาเวทีให้มีโอกาสได้แสดง การหาโอกาสว่าจ้างไปแสดงในงานต่าง ๆ

2. การส่งเสริมคุณค่าด้านวัฒนธรรม มีกระบวนการ ดังนี้ 1) สร้างความตระหนักให้เยาวชนเห็นคุณค่าของลีเก 2) อนุรักษ์การใช้ฉากและเครื่องแต่งกายลีเกแบบดั้งเดิม 3) จัดแสดงเรื่องที่มีเนื้อหาให้ข้อคิด แก่สังคม 4) สรုပ်ข้อคิด คติสอนใจ 5) สร้างแนวปฏิบัติตนให้แก่ผู้แสดงลีเกรุ่นใหม่ เนื่องจาก ลีเกเป็นวัฒนธรรมที่แสดงถึงความเป็นไทย ลีเกจึงควรที่จะรักษาลิขิตดั้งเดิมอันดีงามไว้ เพื่อให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้ศึกษาเรียนรู้ โดยจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องส่งเสริมให้เยาวชนตระหนักและเห็นคุณค่าของลีเก เพื่อให้เยาวชนมีจิตสำนึกรักและหวงแหนในมรดกทางวัฒนธรรม และเนื่องจาก ลีเกเป็นสื่อการเรียนรู้ของชุมชน ลีเกจึงควรนำเสนอเนื้อเรื่องที่สะท้อนสังคม สะกิดสังคม เสนอสังคม สร้างสรรค์ทันสมัย และสอดคล้องกับสังคม และมีการสรုပ်ข้อคิด คติสอนใจ หลังจากจบการแสดง เพื่อให้ผู้ชมเกิดความเข้าใจและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้ สอดคล้องกับบทความวิจัยของจารียา อรรถอนุชิต (2554, หน้า 20) เรื่อง แง่งามของสื่อ

พื้นที่บ้านคุณค่าที่ยังคงอยู่คู่สังคมภาคใต้ เสนอว่า แนวทางพัฒนาเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอสื่อพื้นบ้านภาคใต้นั้น ควรมีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาเพื่อให้เข้ากับวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมปัจจุบัน กระชับเนื้อหาให้ใช้เวลาสั้นลงแต่สามารถสะท้อนสังคมได้

3. การส่งเสริมคุณค่าด้านศาสนา มีกระบวนการ ดังนี้ 1) ปลุกฝังการเป็นศาสนิกชนที่ดีให้แก่ผู้แสดงลิเก 2) จัดแสดงเรื่องศาสนาโดยตรง และ 3) สอดแทรกเนื้อหาสาระด้านศาสนา เนื่องจาก ศาสนาจะดำรงอยู่ได้ จำเป็นต้องมีศาสนิกชนเป็นผู้อุปถัมภ์ศาสนา ดังนั้น จึงควรปลุกฝังให้บุคคลเป็นศาสนิกชนที่ดี เพื่อทำหน้าที่ในการเผยแผ่ศาสนา และทำนุบำรุงศาสนาให้รุ่งเรืองสืบไป โดยลิเกเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยประเทืองจิตใจมนุษย์เบื้องต้น มีส่วนช่วยกลมเกลียวจิตใจผู้คนให้รู้จักผิดชอบชั่วดี อยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ซึ่งลิเกได้สอดแทรกข้อคิดและคุณธรรมอันเป็นประโยชน์ต่อสังคมไว้ในเนื้อเรื่องที่แสดงเสมอ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของมณฑิตา สังขรัตน์ (2547, หน้า 47-48) ที่ศึกษาบทบาทและผลกระทบจากบทบาทของโนราในจังหวัดพัทลุง กล่าวว่า โนราต้องสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมไว้ในเนื้อหาของละครที่โนราแสดง ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยผดุงสังคมได้

4. การส่งเสริมคุณค่าด้านศิลปะ มีกระบวนการ ดังนี้ 1) จัดทำหลักสูตรการศึกษาหรือสอดแทรกวิชาที่เกี่ยวข้องกับการแสดงลิเกตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา 2) อนุรักษ์อัตลักษณ์ลิเกไทย 3) ประกาศเกียรติคุณศิลปินลิเกดีเด่น 4) ปลุกฝังค่านิยมศิลปวัฒนธรรมลิเกให้แก่เยาวชน และ 5) อนุรักษ์ช่างเขียนฉากลิเก เนื่องจาก ลิเกเป็นการแสดงที่ประกอบด้วยศิลปะหลายแขนงด้วยกัน ทั้งนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ วรรณศิลป์ และวิจิตรศิลป์ ลิเกจึงเป็นเสมือนบันทึกรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ควรอนุรักษ์และสืบทอดไว้ให้อยู่คู่แผ่นดินไทย สอดคล้องกับผลงานวิจัยของชนิษฐา ทองขุ่ม (2556, หน้า 312) ที่ศึกษาการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของสื่อพื้นบ้านประเภทลิเกศึกษากรณี ลิเกคณะไชยา-แอน มิตรชัย เสนอว่า ควรมีการเพิ่มสาขาวิชาเรียนที่เกี่ยวกับสื่อพื้นบ้านลิเกในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ เพื่อช่วยส่งเสริมให้สื่อพื้นบ้านลิเกยังคงอยู่และเป็นที่รู้จักแก่เยาวชนในรุ่นต่อ ๆ ไปมากขึ้น

5. การส่งเสริมคุณค่าด้านการศึกษา มีกระบวนการ ดังนี้ 1) จัดทำหลักสูตรการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการแสดงลิเก 2) บูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ลิเกเป็นสื่อ และ 3) จัดทำแหล่งเรียนรู้ชุมชนลิเกในพื้นที่ ที่มีศักยภาพ เนื่องจาก ลิเกเป็นองค์ความรู้ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทย เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง แนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาการแสดงลิเกในระยะยาวนั้น จำเป็นต้องผลักดันลิเกให้เข้ามามีบทบาททางการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อเป็นการรักษาและสืบสานให้ลิเกคงอยู่คู่ประเทศไทยชาติสืบไป สอดคล้องกับผลงานวิจัยของมณี เทพาขมภู (2553, หน้า 160) ที่ศึกษาลิเก: การอนุรักษ์ และพัฒนาตามมิติทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เสนอว่า ควรจัดตั้งพิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับลิเก เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา ครู อาจารย์ ตลอดจนประชาชนทั่วไปได้ใช้เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ที่เป็นประโยชน์ ถือเป็นแหล่งเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. กระทรวงวัฒนธรรมและกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ควรดำเนินการเผยแพร่การแสดงลิเกผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีความหลากหลาย เช่น การจัดทำสารคดี หนังสือการ์ตูน การเผยแพร่ทางสื่ออินเทอร์เน็ต เป็นต้น และสนับสนุนให้มีการจัดทำศูนย์การเรียนรู้ศิลปะการแสดงลิเก เพื่อเป็นคลังแห่งภูมิปัญญาและเป็นแหล่งสืบค้นแก่ผู้ที่สนใจต่อไป

2. ชุมชน ท้องถิ่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้ลิเก มีโอกาสแสดงในงานประเพณีหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน และในหน่วยงานต่าง ๆ ให้มากขึ้น

3. สถาบันการศึกษาควรจัดทำหลักสูตรการแสดงลิเกเป็นวิชาเฉพาะ หรือบูรณาการในวิชาอื่น ๆ จัดตั้งชมรมจัดอบรมสัมมนาโดยเชิญศิลปินลิเกที่มีความรู้ความสามารถมาเป็นวิทยากร รวมทั้งส่งเสริมให้นักเรียน นักศึกษาจัดแสดงลิเกในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ศึกษาวิจัยอัตลักษณ์ลิเกแต่ละภูมิภาค เพื่อค้นหาแกนกลางของอัตลักษณ์ลิเกไทย
2. ศึกษาองค์ความรู้ที่มีอยู่ในตัวศิลปินลิเกที่เป็นที่ยอมรับและสามารถถ่ายทอดสู่สังคม
3. ศึกษารูปแบบกระบวนการถ่ายทอดศิลปะการแสดงลิเกในสถานศึกษาระดับต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2559). *วัฒนธรรม วิถีชีวิตและภูมิปัญญา*. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1997).
- เกรียงไกร ชูระพันธ์. (2560). *เทคนิคการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาสังคม*. อุดรธานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ชนิษฐา ทองชุ่ม. (2556). การปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของสื่อพื้นบ้านประเภทลิเก ศึกษารณีย์ ลิเกคณะไชยา-แอน มิตรชัย. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิเทศศาสตร์, คณะนิเทศศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยรังสิต.
- จารียา อรรถอนุชิต. (2554). แง่งามของสื่อพื้นบ้าน คุณค่าที่ยังคงอยู่คู่สังคมภาคใต้. *วารสารการจัดการคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*, 6(2), 1-26.
- ชื่น ศรีสวัสดิ์. (2550). *รูปแบบและคุณค่าของหนังสือคู่มือในทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมต่อชุมชนอีสาน: กรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดยโสธร*. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2558). *เปิดม่านวงการลิเก ตอนที่ 1 หุหุรา อลัง รวย: เจาะชุมชนทรัพย์เงินล้าน ควักค่าจ้างคณะดัง*. วันที่ค้นข้อมูล 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560, เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/content/539020>
- พัชรินทร์ สิริสุนทร. (2556). *แนวคิด ทฤษฎี เทคนิค และการประยุกต์เพื่อการพัฒนาสังคม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พันทิพา มาลา. (2551). *การแสดงลิเกเด็กกำพร้าวัดสระแก้ว อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง*. พระนครศรีอยุธยา: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- มณฑิตา สังขรัตน์. (2547). *ศึกษาบทบาทและผลกระทบจากบทบาทของโนราในจังหวัดพัทลุง*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- มณี เทพาชมภู. (2553). *ลิเก: การอนุรักษ์ และพัฒนาตามมิติทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.
- รัตน์ บัวสนธ์ และคณะ. (2554). *ฉากแห่งชีวิตจ้าวและไพร่ของชาวลิเก*. พิษณุโลก: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สถิต วงศ์สุวรรณ. (2543). *ปรัชญาเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: รวมสาส์น.
- สมาคมลิเกแห่งประเทศไทย. (2561). *โครงการถ่ายทอดการแสดงพื้นบ้านสู่เด็กและเยาวชน ประจำปี 2561*. วันที่ค้นข้อมูล 2 สิงหาคม พ.ศ. 2561. เข้าถึงได้จาก http://www.facebook.com/สมาคมลิเก-ประเทศไทย-732167577044187/?/?hc_ref=ARTQvqLczW8MbKkalSnQPICa24sUXTFwhimxbfEWtSrCzfWPH8ejxrZJ-2HOrzPSMg.

- สุพัตรา คงขำ. (2556). *การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านหนังตะลุงเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่น*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุนทรียา ไชยปัญหา และอุรารักษ์ ศรีประเสริฐ. (2559). แนวคิด ทฤษฎีวัฒนธรรม การจัดการ: การปรับตัวภายใต้ความแตกต่างทางวัฒนธรรม. *วารสารวิชาการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 1(2), 104-111.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2561). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 24). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนุกุล โรจนสุขสมบูรณ์. (2557). *ลิเกในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.

ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดี เยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553*

Legal Problems of Enforcing Juvenile and Family Court and Juvenile and Family Case Procedure Act B.E. 2553

ภัตสร เรืองฤทธิ์**
เอกพงษ์ สารน้อย***
คมสัน สุขมาก****

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีจุดประสงค์ในการศึกษาการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน แนวทางปฏิบัติในกระบวนการจับกุมเด็กและเยาวชนของต่างประเทศ วิเคราะห์ถึงปัญหาและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เนื่องจากพระราชบัญญัตินี้มีส่วนที่ต้องแก้ไขในประเด็นเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้จับกุมไม่ได้เป็นผู้ให้ศาลตรวจสอบการจับกุมด้วยตนเอง รวมถึงเรื่องระยะเวลาในการตรวจสอบการจับกุมที่พนักงานสอบสวนต้องใช้ระยะเวลาในการรวบรวมข้อมูล และในประเด็นการตีความถ้อยคำกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบการจับกุมเด็กและเยาวชนกรณีที่พนักงานสอบสวนเห็นว่าคดีอาจเปรียบเทียบปรับได้ การตีความกฎหมายที่ต่างกันอาจส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายในกรณีนี้เกิดผลกระทบต่อรูปคดีหรือตัวเด็กและเยาวชนผู้ถูกจับได้ รวมถึงการสอบปากคำในกรณีที่บุคคลกระทำความผิดในขณะที่เป็นเด็กหรือเยาวชนและต่อมาถูกจับได้ ในขณะที่เป็นผู้ใหญ่หรือพ้นเกณฑ์ที่จะเป็นเด็กหรือเยาวชนแล้ว ที่เป็นปัญหาในทางปฏิบัติซึ่งกฎหมายไม่ได้บัญญัติกรณีดังกล่าวไว้ ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นควรเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 72 ในกรณีการตรวจสอบการจับกุมควรให้เจ้าหน้าที่ชุดจับกุมกับพนักงานสอบสวนนำตัวเด็กและเยาวชนไปศาล การตีความถ้อยคำกฎหมายกรณีที่พนักงานสอบสวนเห็นว่าคดีอาจเปรียบเทียบปรับได้ ควรให้พิจารณาจากเกณฑ์อัตราโทษ และกรณีการสอบปากคำควรใช้การสอบปากคำแบบผู้ใหญ่

คำสำคัญ : สิทธิ/ เด็กและเยาวชน/ การจับกุม

Abstract

This research article aimed to study the protection of children and youth rights. studying foreign countries' practice in arrest procedure towards child or juvenile, analyzing problems in order to provide suggestion in a revision of the Juvenile and Family Court and Juvenile and Family Case Procedure Act B.E. 2553 (2010). Because the said act for consideration of a revision i.e. police officers who commit an arrest are usually not present at the Court for its examination of the arrest, period of time when the inquiry officials have collected information and examined the arrest and an

*วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

**นักศึกษาลัทธิสุตฺรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

***ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก สาขาวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

****พันตำรวจเอก ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม สาขาวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

interpretation of matter of law relating to examination of the arrest of child or juvenile where the inquiry officials view a case of finable power.

Such distinctive interpretation of law may bring about the law enforcement in this regard being significantly impacting on the case or the arrested child or juvenile. An additional practical problem is a wrongdoing was alleged while the accused was child or juvenile and then the accused is arrested and interrogated while he or she is adult or being no longer child or juvenile, as this case is not stipulated in substantive law.

The researcher, as a result, has some suggestions in an amendment to the Juvenile and Family Court and Juvenile and Family Case Procedure Act B.E. 2553 (2010) by requiring the police in team of the arrest and the inquiry official to take the arrested child or juvenile to the court for its examination of the arrest, taking consideration of penalty criteria and interrogating the accused as the adult in such regard

Keywords : Rights/ Child and Juvenile/ Arrest

บทนำ

ประเทศไทยมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กหรือเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กหรือเยาวชน พ.ศ. 2494 พร้อมทั้งตั้งสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง เพื่อแก้ไขฟื้นฟูเด็กที่กระทำความผิดเป็นครั้งแรก และต่อมาเพื่อให้เกิดความชัดเจนและมีมาตรฐานการปฏิบัติอย่างสากลมากขึ้น ประกอบกับในปี พ.ศ. 2535 ประเทศไทยได้ให้สัตยาบันอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งเป็นอนุสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ได้รับความเห็นชอบมากที่สุดในโลก โดยอนุสัญญาระบุว่าสิทธิขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ไว้ว่า ทุกประเทศต้องรับประกันเด็กในประเทศของตนในสิทธิที่จะมีชีวิตรอด สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง สิทธิในการมีส่วนร่วม ส่งผลให้มีการปรับปรุงในส่วนที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิทธิ สวัสดิภาพ และวิธีปฏิบัติต่อเด็กเยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว รวมทั้งส่วนของกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว จึงได้มีพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ที่กำหนดให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาคดีเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา ไม่ว่าจะมีความผิดตามพระราชบัญญัติต่าง ๆ หรือความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2562)

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีบทบัญญัติที่แก้ไขเพิ่มเติมไปจากกฎหมายฉบับเดิมหลายประการ โดยเฉพาะเรื่องการสอบสวนคดีอาญา มาตรา 72 วรรคหนึ่ง ที่กำหนดว่า “เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับ ให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมทันที ภายในเวลาสี่ชั่วโมง นับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ โดยไม่นับเวลาเดินทางระหว่างที่ทำการของพนักงานสอบสวนมาถึงศาลรวมเข้าในกำหนดสี่ชั่วโมง” และวรรคสาม กำหนดว่า “บทบัญญัติมาตรานี้มีให้นำไปใช้บังคับ ในคดีที่พนักงานสอบสวนเห็นว่าอาจเปรียบเทียบปรับได้” (สทรัฐ กิติ ศุภการ, 2561, หน้า 155) ผลทางกฎหมายของมาตรา 72 พนักงานสอบสวนจะได้นำตัวเด็กหรือเยาวชนที่ถูกจับไปให้ศาลตรวจสอบการจับกุมว่าการจับและการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เว้นแต่ในคดีที่พนักงานสอบสวนเห็นว่าอาจเปรียบเทียบปรับได้ และหากการจับไม่ชอบ

ด้วยกฎหมายศาลจะต้องปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนไป เป็นหลักการที่บัญญัติเพิ่มเติมขึ้นใหม่ เพื่อให้ศาลมีบทบาทในการถ่วงดุลและตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานตำรวจในการจับกุมเด็กหรือเยาวชน

จากปัญหาที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงได้ทำการเสนอแนะโดยเปรียบเทียบกับบทบัญญัติกฎหมายในเรื่องเดียวกันของต่างประเทศ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริงและอยู่ภายใต้การปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาประวัติความเป็นมา แนวคิด ที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนและ บทบัญญัติแห่งกฎหมายในการตรวจสอบการจับกุมเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553
2. ศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน และแนวทางปฏิบัติในกระบวนการจับกุมเด็กและเยาวชนของต่างประเทศ
3. ศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในการบังคับใช้กฎหมายของประเทศไทย
4. ศึกษาเพื่อนำข้อเสนอแนะไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 72 ว่าด้วยการตรวจสอบการจับกุมเด็กหรือเยาวชนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กฎหมายภายในประเทศ ศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายระหว่างประเทศ ศึกษาอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน (กฎแห่งกรุงปักกิ่ง) ข้อเสนอของสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน (ข้อเสนอแนะแห่งกรุงริยาด) ส่วนกฎหมายของต่างประเทศ ศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนของสาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสหราชอาณาจักร

สมมติฐานของการวิจัย

ขั้นตอนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจยังไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการจับกุมเด็กหรือเยาวชน ตามมาตรา 72 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 จึงทำให้เด็กหรือเยาวชนต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมที่มีขั้นตอนมากเกินความจำเป็น อีกทั้งยังมีปัญหาการตีความกฎหมายในบางถ้อยคำในเรื่องของคดีที่พนักงานสอบสวนอาจเปรียบเทียบปรับได้ จึงควรมีการแก้ไขกฎหมายในขั้นตอนและกระบวนการตรวจสอบการจับกุม เพื่อให้เกิดความชัดเจนและเพื่อความเหมาะสมในการใช้กฎหมายต่อเด็กหรือเยาวชน

ทบทวนวรรณกรรม

เด็กและเยาวชน โดยทั่วไปอาจหมายถึง บุคคลทั้งเพศชายและเพศหญิงที่มีอายุน้อย ซึ่งจะต้องได้รับการอบรมสั่งสอนและได้รับการดูแลเอาใจใส่ การนิยามความหมายของคำว่า “เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด (Juvenile Delinquent)” โดยทั่วไปนานาชาติจะกำหนดหลักเกณฑ์อายุของบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 7 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่เกิน 21 ปีบริบูรณ์ ในขณะที่กระทำความผิดหรือในขณะฟ้องศาล หรือในขณะศาลพิพากษา แล้วแต่กรณี (อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989) โดยจะถือว่าบุคคลนั้นเป็นเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดจะต้องได้รับความคุ้มครองสิทธิภายใต้กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ทั้งนี้ การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนจะไม่ถือว่าเป็นอาชญากรรม (Crime) ดังเช่นการกระทำผิดของผู้ใหญ่และไม่เรียกเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดว่าเป็นอาชญากร (Criminal) แต่จะเรียกการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนว่า “การกระทำความผิดหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบน (Delinquency)” และจะเรียกผู้กระทำความผิดว่า “เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด (Juvenile Delinquency)” เท่านั้น (วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, 2545, หน้า 86)

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน มีหลักการพื้นฐานที่ต้องการให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดนั้นรู้สึกถึงความผิดที่ตนได้กระทำ และพร้อมยอมรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองกระทำนั้น โดยมีสถาบันครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคอยช่วยเหลือดูแลให้คำปรึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด มีขั้นตอนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมที่เป็นระบบยืดหยุ่นทางการแก้ไขปัญหาของเด็กและเยาวชนให้ตรงจุด เน้นการแก้ไขที่ครอบครัวควบคู่ไปกับการแก้ไขปัญหากจากตัวเด็กและเยาวชน องค์กรที่ทำหน้าที่นี้คือ ศาลเยาวชนและครอบครัว โดยมุ่งคำนึงถึงบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย และภาวะแห่งจิตของเด็กและเยาวชน ใช้ความเหมาะสมกับตัวเด็กหรือเยาวชนและพฤติการณ์เฉพาะเรื่อง อันเป็นไปตามมาตรฐานการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน (ณัฐสา ฉัตรไพฑูริย์, 2547, หน้า 84) ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลจะพิจารณาจากตัวเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นครีตแพ่งหรือคดีอาญา โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชน ซึ่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ได้รับรองสิทธิของเด็กไว้ว่าการดำเนินมาตรการเกี่ยวกับเด็ก รัฐสมาชิกต้องเลือกใช้วิธีที่เหมาะสม เด็กต้องได้รับความคุ้มครอง ต้องไม่เลือกปฏิบัติ และการลงโทษต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของวัยและวุฒิภาวะ สถานภาพ ความคิดเห็นที่แสดงออกหรือความเชื่อของบิดามารดา หรือสมาชิกครอบครัวของเด็กเป็นสำคัญ หลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก จึงถือว่ามีความสำคัญต่อการให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กเป็นอย่างมาก

การดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่จะแตกต่างไปจากเจตนารมณ์ในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ กฎหมายมุ่งเน้นการลงโทษเป็นสำคัญ ใช้หลักการแก้แค้นและให้แยกผู้กระทำความผิดออกจากสังคม แต่สำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชนนั้น กฎหมายมุ่งเน้นการคุ้มครองสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชน รวมถึงการหามาตรการต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลแห่งสหประชาชาติและเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ การพิจารณาและพิพากษาคดีกรณีของเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ศาลเยาวชนและครอบครัวจะคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กหรือเยาวชน ซึ่งควรจะได้รับ การอบรม ส่งเสริม และสงเคราะห์ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดีแทนการลงโทษเด็กหรือเยาวชน (จิตรรา เพียรล้ำเลิศ, 2561) ทั้งนี้ ศาลจะพิจารณาจากบุคลิก ลักษณะร่างกายและจิตใจของเด็กหรือเยาวชนเป็นรายเฉพาะ การลงโทษหรือเปลี่ยนโทษควรใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนให้เหมาะสมกับตัวเด็กหรือเยาวชนและพฤติการณ์เฉพาะเรื่อง แม้เด็กหรือเยาวชนนั้นจะได้กระทำความผิดร่วมกัน (สุพจน์ สุโรจน์, 2554, หน้า 4-5)

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากบทบัญญัติของอนุสัญญา ข้อตกลง และกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ รวมถึงบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ กฎหมาย บทความทางวิชาการสาขานิติศาสตร์และสาขาอื่น วิทยานิพนธ์ รายงาน และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการค้นคว้าทางอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยพบว่าพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ยังมีขั้นตอนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการจับกุมเด็กหรือเยาวชนตามมาตรา 72 และปัญหาการตีความถ้อยคำกฎหมายในคดีที่อาจเปรียบเทียบปรับได้ แยกพิจารณา ดังนี้

ปัญหาที่ 1. ปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ผู้จับกุม ไม่ไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมและระยะเวลาในการควบคุมตัวเด็กและเยาวชน เพื่อนำตัวไปให้ศาลตรวจสอบการจับกุม ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 72 ซึ่งสามารถแยกออกเป็น

ปัญหาที่ 1.1 ปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ผู้จับกุม ไม่ไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุม ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 72

เมื่อกฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้มีหน้าที่นำตัวเด็กหรือเยาวชนที่ถูกจับกุมไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุม ในการไต่สวนและตรวจสอบการจับกุมนั้น พนักงานสอบสวนจะเป็นผู้ร้องขอให้ศาลทำการตรวจสอบการจับกุม คอยตอบข้อซักถามของศาลและตอบข้อโต้แย้งข้อคัดค้านของเด็กหรือเยาวชนตลอดจนที่ปรึกษากฎหมายของเด็กหรือเยาวชน พนักงานสอบสวนจึงจำเป็นต้องรู้เห็นเหตุการณ์ในขณะที่จับกุมตัวเด็กหรือเยาวชนหรือเป็นเจ้าหน้าที่ชุดที่อยู่ในเหตุการณ์ที่มีการจับกุมตัวเด็กหรือเยาวชนนั้น

การที่กฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่รัฐที่ไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์การจับกุมเด็กหรือเยาวชนและไม่รู้ถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการจับกุมเด็กหรือเยาวชน มีหน้าที่ตอบคำถามและชี้แจงข้อเท็จจริงต่อศาลตลอดจนตอบข้อคัดค้านของเด็กหรือเยาวชนและที่ปรึกษากฎหมายของเด็กหรือเยาวชน ย่อมทำให้ศาลได้ข้อเท็จจริงที่อาจคาดเคลื่อนและไม่ถูกต้อง อันจะนำมาประกอบดุลพินิจว่าการจับกุมเด็กหรือเยาวชนนั้นชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

ในการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนจะมีเรื่องวินัยพนักงานสอบสวน หากพนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมแล้ว พนักงานสอบสวนให้ข้อเท็จจริงตามที่พบหรือทราบจากการสอบสวนเด็กหรือเยาวชน จนเป็นเหตุให้ศาลปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนไป ส่งผลกระทบต่อการทำสำนวนการสอบสวน เพราะแม้ศาลจะปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนไปพนักงานสอบสวนก็ต้องทำการสอบสวนส่งคดีนั้นต่อไป และหากภายหลังพนักงานสอบสวนไม่สามารถนำตัวเด็กหรือเยาวชนมาส่งให้พนักงานอัยการพร้อมสำนวนการสอบสวนได้แล้ว ทำให้พนักงานสอบสวนถูกผู้บังคับบัญชาดำเนินการทางวินัย พนักงานสอบสวนจึงต้องให้การต่อศาลหรือตอบข้อซักถามหรือข้อคัดค้านของเด็กหรือเยาวชนและที่ปรึกษาของเด็กหรือเยาวชนในการไต่สวนการตรวจสอบการจับกุมอย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้ศาลเห็นชอบการจับกุมเด็กหรือเยาวชนและส่งตัวเด็กหรือเยาวชนให้ได้ เพราะพนักงานสอบสวนเกรงว่าศาลจะปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนไปและตนเองอาจจะเดือดร้อน เมื่อพนักงานสอบสวนต้องกระทำทุกวิธีการเพื่อให้ศาลเห็นชอบกับการจับกุมตัวเด็กหรือเยาวชนที่ตนเองทำการสอบสวน โดยไม่ได้คำนึงถึงข้อเท็จจริง สิทธิ เสรีภาพของเด็กหรือเยาวชน ตลอดจนหลักการคุ้มครองเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ อาจส่งผลทำให้เด็กและเยาวชนไม่ได้รับความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพอย่างแท้จริง เพราะข้อเท็จจริงจะถูกบิดเบือนโดยพนักงานสอบสวนเอง เนื่องจากพนักงานสอบสวนไม่รู้

ข้อเท็จจริงในเหตุการณ์ขณะจับกุมเด็กหรือเยาวชน แต่พนักงานสอบสวนต้องเป็นผู้ที่มีหน้าที่นำตัวเด็กและเยาวชนไปตรวจสอบการจับกุม

ปัญหาที่ 1.2 ปัญหาเกี่ยวกับระยะเวลาในการควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุม ตามมาตรา 72

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 66 กำหนดว่าห้ามจับกุมเด็กซึ่งต้องหว่ากระทำความผิด เว้นแต่เด็กจะกระทำความผิดซึ่งหน้าหรือมีหมายจับหรือคำสั่งของศาล และการจับกุมเยาวชนซึ่งต้องหว่ากระทำความผิดให้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

เมื่อพิจารณาการจับกุมเด็กและเยาวชนตามมาตรา 66 จะเห็นได้ว่า โดยหลักจะจับกุมเด็กไม่ได้เว้นแต่เด็กนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีหมายจับหรือคำสั่งของศาลเท่านั้น เป็นการให้ความคุ้มครองผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กมากกว่าผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชน

ในคดีอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 87 วรรคสาม พนักงานสอบสวนมีเวลาควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ได้ 48 ชั่วโมง ก่อนจะนำตัวมาขอฝากขัง แต่ในกรณีของเด็กและเยาวชน พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 72 วรรคหนึ่ง พนักงานสอบสวนมีเวลาเพียง 24 ชั่วโมง ในการนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุม ถ้าปรากฏว่าเป็นการจับกุมโดยไม่ชอบ ศาลจะปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไป ซึ่งแม้จะมีการผ่อนปรนการนี้ระยะเวลา 24 ชั่วโมง โดยให้เริ่มตั้งแต่วันที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ แต่มีให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวเด็กและเยาวชนผู้ถูกจับจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนมาศาลเข้าในกำหนดเวลา 24 ชั่วโมงนั้นด้วยก็ตาม แต่ในการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน ก่อนจะนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมจะต้องดำเนินการตามมาตรา 70 กล่าวคือ พนักงานสอบสวนต้องสอบถามเด็กหรือเยาวชน เพื่อทราบชื่อตัว ชื่อสกุล อายุ สัญชาติ ถิ่นที่อยู่ สถานที่เกิด และอาชีพของเด็กหรือเยาวชน ตลอดจนชื่อตัว ชื่อสกุล และรายละเอียดเกี่ยวกับบิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กรซึ่งเด็กและเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย แล้วแจ้งชื่อกล่าวหาให้บุคคลหรือผู้แทนองค์กรซึ่งเด็กอาศัยอยู่ด้วยทราบ โดยให้ออกาสบุคคลหรือผู้แทนองค์กรแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่เด็กหรือเยาวชน และแจ้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ในเขตอำนาจเพื่อดำเนินการตามมาตรา 82 ซึ่งการสอบถามเด็กหรือเยาวชน พนักงานสอบสวนต้องกระทำในสถานที่เหมาะสม ไม่เลือกปฏิบัติและไม่ปะปนกับผู้ต้องหาอื่น หรือมีบุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องอยู่ในสถานที่นั้นอันมีลักษณะเป็นการประจานเด็กหรือเยาวชน คำนึงถึงศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ อายุ เพศ สภาพของเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ และต้องใช้ภาษาหรือถ้อยคำที่เข้าใจได้โดยง่าย ถ้าเด็กหรือเยาวชนไม่สามารถสื่อสารหรือไม่เข้าใจภาษาไทยให้จัดหาล่ามให้หรือจัดหาเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก หากเด็กหรือเยาวชนประสงค์จะติดต่อสื่อสารหรือปรึกษาหารือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลหรือผู้แทนองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยและอยู่ในวิสัยที่จะดำเนินการได้ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการให้ตามควรแก่กรณีโดยไม่ชักช้า

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่ากฎหมายกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนไว้หลายขั้นตอนภายในกรอบระยะเวลา 24 ชั่วโมง โดยคำนึงถึงการคุ้มครองเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญมากกว่าความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวน หรือภาระหน้าที่ที่พนักงานสอบสวนต้องรับผิดชอบว่ามีมากน้อยเพียงใด ซึ่งก่อนนำตัวเด็กและเยาวชนไปตรวจสอบการจับกุมที่ศาล พนักงานสอบสวนต้องจัดเตรียมเอกสารต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นคำร้องตรวจสอบการจับกุม บันทึกการจับกุม สำเนาภาพถ่ายผู้ต้องหา สำเนาบัตรประชาชนผู้ต้องหาและผู้ปกครอง สำเนาทะเบียนบ้านผู้ต้องหาและผู้ปกครอง หนังสือแจ้งการจับกุม จำนวนมากน้อยตามแต่ละกรณีให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้เกิดความเปื้อนหนายในการจับกุมเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิด แม้เจ้าพนักงานตำรวจผู้จับกุมจะไม่ใช่พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการที่ต้องนำตัวเด็กไปตรวจสอบการจับกุมต่อศาลและเป็นผู้ทำสำนวนการ

สอบสวนก็ตาม ก็อาจนำไปสู่การหลีกเลี่ยงหรือละเว้นการจับกุมเด็กและเยาวชน ทำให้ผู้เสียหายในคดีที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิดไม่ได้รับความยุติธรรมและไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่กำหนดให้ต้องมีการตรวจสอบการจับกุมเพื่อคุ้มครองเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิด

ผู้วิจัยได้ศึกษากฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสหราชอาณาจักร ซึ่งให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจควบคุมเด็กหรือเยาวชน เพื่อสอบสวนได้โดยทั่วไปไม่เกินยี่สิบสี่ชั่วโมง (Code of Criminal Procedure France)(Criminal Procedure Code Strafprozeßordnung, StPO) แต่ของสหราชอาณาจักร หากเข้าข้อยกเว้นสามารถควบคุมได้สามสิบหกชั่วโมง (Police and Criminal Evidence Act 1984) ซึ่งกฎหมายของประเทศเหล่านี้ อยู่ภายใต้กรอบอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อแนะนำแห่งกรุงเวียนนา และกฎแห่งกรุงปักกิ่ง หากประเทศไทยได้มีการแก้ไขระยะเวลาการนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปตรวจสอบการจับกุม โดยกำหนดให้ในคดีทั่วไปให้นำไปตรวจสอบการจับกุมภายในยี่สิบสี่ชั่วโมง เพื่อให้สอดคล้องกับของประเทศอื่น แต่ในคดีร้ายแรงที่มีอัตราโทษขั้นต่ำตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปหรือในคดีที่พนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชน ซึ่งถูกจับตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ให้ขยายระยะเวลาการนำตัวเด็กและเยาวชนไปตรวจสอบการจับกุม ภายในสี่สิบแปดชั่วโมง เพื่อให้พนักงานสอบสวนมีเวลาเพียงพอและสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดีและมีประสิทธิภาพ ถือเป็นกรคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชนยิ่งขึ้น

2. ปัญหาการตีความถ้อยคำกฎหมาย กรณีที่พนักงานสอบสวนเห็นว่าคดีอาจเปรียบเทียบปรับได้ ตามมาตรา 72 วรรคสาม

การตรวจสอบการจับกุมเด็กหรือเยาวชน พนักงานสอบสวนต้องนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมทุกฐานความผิด ตามมาตรา 72 วรรคหนึ่ง เว้นแต่เป็นความผิดที่พนักงานสอบสวนเห็นว่าอาจเปรียบเทียบปรับได้ ตามมาตรา 72 วรรคสาม

ในกรณีเด็กอายุไม่เกิน 15 ปี กระทำความผิดที่พนักงานสอบสวนมีอำนาจเปรียบเทียบได้ เช่น ความผิดลหุโทษ ความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ ความผิดที่มีโทษปรับสถานเดียว ไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท พนักงานสอบสวนจะต้องนำตัวเด็กนั้นไปตรวจสอบการจับกุมหรือไม่ เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญากำหนดว่าเด็กอายุยังไม่เกิน 10 ปี กระทำความผิดเด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ ตามมาตรา 73 และเด็กอายุกว่า 10 ปี แต่ยังไม่เกิน 15 ปี กระทำความผิดเด็กนั้น ไม่ต้องรับโทษ แต่ให้ศาลมีอำนาจที่จะใช้วิธีการสำหรับเด็ก ตามมาตรา 74 พนักงานสอบสวนจึงไม่อาจเปรียบเทียบปรับคดีที่ผู้กระทำความผิดเป็นเด็กอายุไม่เกิน 15 ปี ได้ (พิชญ์ สอนง่าย, 2554, หน้า 12)

ตามที่ผู้วิจัยกล่าวมาข้างต้นก่อให้เกิดประเด็นปัญหาทางกฎหมายขึ้นมา กล่าวคือ พนักงานสอบสวนเห็นว่าคดีที่เด็กกระทำความผิดนั้น เป็นความผิดที่อาจเปรียบเทียบปรับในชั้นพนักงานสอบสวนได้ เพราะโทษปรับไม่ใช่ การลงโทษทางอาญา แต่คณะกรรมการกฤษฎีกากลับให้ความเห็นว่าการปรับเป็นโทษทางอาญาพนักงานสอบสวนไม่สามารถเปรียบเทียบปรับได้ และไม่มีอำนาจรับชำระค่าปรับในอัตราอย่างสูงได้ การตีความกฎหมายที่แตกต่างกันเช่นนี้ ย่อมส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายไม่สอดคล้องและไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ก่อให้เกิดความสับสนแก่เจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติ อันอาจส่งผลกระทบต่อรูปคดีหรือต่อตัวเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับได้

การตีความคำว่า คดีที่พนักงานสอบสวนเห็นว่าอาจเปรียบเทียบปรับได้ ผู้วิจัยเห็นว่าควรตีความให้สมกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย เนื่องจากการตีความตามเกณฑ์อายุเด็กหรือเยาวชน จะส่งผลให้ไม่มีคดีที่เป็นข้อยกเว้นให้พนักงานสอบสวนไม่ต้องนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลตรวจสอบการจับกุม อันจักทำให้บทบัญญัติดังกล่าวไม่มีผลใช้บังคับ กล่าวคือ หากผู้กระทำความผิดเป็นเด็กอายุยังไม่เกิน 15 ปี เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 73 และมาตรา 74 พนักงานสอบสวนจึงไม่อาจเปรียบเทียบปรับเด็กดังกล่าวได้ เพราะจะเป็นการลงโทษเด็ก จึงไม่เข้าข้อยกเว้นตามมาตรา 72 วรรคสาม ส่งผลให้พนักงานสอบสวนต้องนำตัวเด็กไปตรวจสอบการจับกุม ส่วนกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นเยาวชนซึ่งมีอายุ 15 ปีเศษ แต่ไม่เกินกว่า 18 ปี ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 75 ไม่ได้

หมายความว่าเยาวชนจะต้องรับโทษทุกคดี หากศาลพิจารณาถึงความรู้สำนึกและความรับผิดชอบแล้ว เห็นว่าไม่สมควรพิพากษาลงโทษ ศาลมีอำนาจจัดการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74 ฉะนั้น เยาวชนก็ไม่ต้องรับโทษ พนักงานสอบสวนไม่สามารถเปรียบเทียบปรับเยาวชนได้ ประกอบกับบทบัญญัติที่กำหนดให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนที่ถูกจับไปให้ศาลตรวจสอบการจับนั้นเป็นไปเพื่อคุ้มครองไม่ให้เด็กหรือเยาวชนถูกควบคุมตัวจากกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมาย แต่ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดนั้นมิใช่เด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับในความผิดลหุโทษ พนักงานสอบสวนย่อมไม่มีเหตุที่จะร้องขอต่อศาล เพื่อให้ศาลออกหมายขังผู้ถูกจับไว้ในระหว่างการสอบสวน พนักงานสอบสวนจะควบคุมได้เท่าที่จะถามค่าให้การ เมื่อถามค่าให้การเสร็จพนักงานสอบสวนก็ต้องปล่อยตัวไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87

ดังนั้น ไม่ว่าจะการจับกุมเด็กหรือเยาวชนในความผิดลหุโทษจะกระทำโดยชอบหรือไม่ ก็ไม่มีเหตุที่ศาลจะต้องมีคำสั่งให้ควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนไว้ การนำตัวเด็กหรือเยาวชนมาตรวจสอบสวนการจับกุม จึงไม่เป็นประโยชน์ต่อเด็กหรือเยาวชนและครอบครัวที่ต้องเสียเวลาในการมาศาล นอกจากนี้ จะทำให้เด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับจะต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีรูปแบบเป็นทางการโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ทั้ง ๆ ที่ความผิดที่พนักงานสอบสวนมีอำนาจเปรียบเทียบได้นั้นเป็นความผิดที่มีอัตราโทษและความชั่วร้ายน้อยยกเว้นนำตัวเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีรูปแบบเป็นทางการ อาจส่งผลกระทบต่อตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นมากกว่าผลดีที่จะได้รับจากกระบวนการตรวจสอบการจับกุมในความผิดดังกล่าว

3. ปัญหาเกี่ยวกับการสอบสวนในกรณีที่บุคคลกระทำความผิด ในขณะที่เป็นเด็กหรือเยาวชน และต่อมาถูกจับกุม ในขณะที่เป็นผู้ใหญ่หรือเมื่ออายุพ้นเกณฑ์ที่จะเป็นเด็กหรือเยาวชนแล้ว

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 4 กำหนดว่า เด็ก หมายถึง บุคคลที่มีอายุเกินกว่าอายุที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 73 แต่ยังไม่เกิน 15 ปีบริบูรณ์ เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 73 เด็กจึงหมายถึงบุคคลที่มีอายุเกินกว่า 10 ปี แต่ยังไม่เกิน 15 ปีบริบูรณ์ และเยาวชน หมายถึง บุคคลอายุเกิน 15 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ และมาตรา 5 กำหนดว่า คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ให้ถืออายุเด็กหรือเยาวชนในวันกระทำความผิด ผลทางกฎหมายคือ พนักงานสอบสวนจะต้องนำตัวบุคคลซึ่งได้กระทำความผิดในขณะที่เป็นเด็กและเยาวชนไปยังศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อตรวจสอบการจับกุมตามมาตรา 72 แม้ว่าในขณะที่จับกุมตัวบุคคลนั้นจะมีอายุพ้นเกณฑ์เด็กหรือเยาวชนแล้วก็ตามแต่ทั้งนี้ขั้นตอนการสอบสวนผู้ต้องหาที่อายุพ้นเกณฑ์เด็กหรือเยาวชนแล้ว ไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามวิธีการสำหรับเด็ก ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิ

เนื่องจากการที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดขณะอายุไม่เกิน 18 ปี แต่วันที่แจ้งข้อกล่าวหาเด็กมีอายุเกิน 18 ปี การสอบสวนไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามมาตรา 133 ทวิ เมื่อพิจารณาคำพิพากษาฎีกาที่ 1220/2496 และคำพิพากษาฎีกาที่ 1361/2496 ต่างก็วินิจฉัยว่าพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2496 มาตรา 8 (1) บัญญัติให้ศาลคดีเด็กและเยาวชนมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาเฉพาะที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดเท่านั้น กล่าวคือ จำเลยต้องมีอายุไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ ในขณะที่ยื่นฟ้อง ไม่ใช่ถืออายุของจำเลยในขณะที่กระทำความผิดเป็นเกณฑ์พิจารณาถ้าขณะที่ฟ้องจำเลยมีอายุ 18 ปีบริบูรณ์หรือกว่านั้นขึ้นไป จำเลยก็ไม่อยู่ในความหมายของเยาวชนตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2496 ศาลคดีเด็กและเยาวชนจึงไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษา หลักการที่ให้ถืออายุเด็กหรือเยาวชนขณะกระทำความผิดได้มีการบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 5

สำหรับบทบัญญัติมาตรา 73 วรรคสาม ที่วางหลักว่าถ้าเยาวชนนั้นมีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป และมีลักษณะหรือพฤติการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่นหรือมีอายุเกิน 20 ปีบริบูรณ์แล้ว ศาลอาจมีคำสั่งให้ควบคุมไว้ใน

เรือนจำหรือสถานที่อื่นได้นั้น แม้จะเป็นการบัญญัติไว้ในหมวดเกี่ยวกับการตรวจสอบการจับกุมเด็กหรือเยาวชน แต่เป็นการดำเนินการต่างชั้นตอนกัน กล่าวคือ บทบัญญัติในมาตรา 73 วรรคสามเป็นเรื่องการพิจารณาว่ามีเหตุสมควรที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือไม่ ในสถานที่ใด เนื่องจากพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวฉบับเดิมไม่ได้บัญญัติให้ศาลมีอำนาจสั่งควบคุมผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน เมื่อมีการจับกุมเด็กหรือเยาวชนได้แล้วพนักงานสอบสวนจะต้องนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปยังสถานพินิจ และผู้อำนวยการสถานพินิจจะเป็นผู้พิจารณาว่าจะควบคุมเด็กหรือเยาวชนหรือไม่ ดังนั้น มาตรา 73 วรรคสาม ไม่ขัดแย้งกับการตีความโดยถืออายุของผู้ต้องหาในขณะจับกุม และสามารถบังคับใช้ได้ในกรณีที่มีการจับกุมบุคคลที่กระทำผิดในขณะที่เป็นเด็กหรือเยาวชน แต่ในขณะจับกุมมีอายุพ้นเกณฑ์เยาวชนไปแล้ว โดยพนักงานสอบสวนจะต้องนำตัวมาส่งศาลเพื่อให้พิจารณาว่า จะต้องมีการควบคุมตัวผู้ถูกจับกุมดังกล่าวหรือไม่ โดยไม่จำเป็นต้องตรวจสอบการจับกุม

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ปัญหาที่ 1. ปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ผู้จับกุม ไม่ไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมและระยะเวลาในการควบคุมตัวเด็กและเยาวชน เพื่อนำตัวไปให้ศาลตรวจสอบการจับกุม ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 72 ซึ่งสามารถแยกออกเป็น

ปัญหาที่ 1.1 เจ้าหน้าที่ผู้จับกุม ไม่ไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุม ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 72

ควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 72 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 จากเดิม

“ในกรณีที่พนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับ ให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมทันที ภายในเวลาสี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน แต่มิให้นำเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนมาศาลเข้าในกำหนดเวลาสี่สิบสี่ชั่วโมงนั้นด้วย”

แก้ไขเพิ่มเติมดังนี้

ในกรณีที่พนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับ ให้พนักงานสอบสวนและ “เจ้าพนักงานตำรวจผู้จับกุมนำตัว” เด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมทันที ทั้งนี้ ภายในเวลาสี่สิบสี่ชั่วโมง นับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน แต่มิให้นำเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนมาศาลเข้าในกำหนดเวลาสี่สิบสี่ชั่วโมงนั้นด้วย

ปัญหาที่ 1.2 ปัญหาเกี่ยวกับระยะเวลาในการควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาล เพื่อตรวจสอบการจับกุม ตามมาตรา 72

ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 72 วรรคหนึ่ง พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 จากเดิม

“ในกรณีที่พนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับ ให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมทันที ทั้งนี้ ภายในเวลาสี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ แต่มิให้นำเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนมาศาลเข้าในกำหนดเวลาสี่สิบสี่ชั่วโมงนั้นด้วย”

แก้ไขเพิ่มเติมดังนี้

ในกรณีที่พนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมทันที ทั้งนี้ ภายในเวลาสี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ แต่มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนมาศาลเข้าในกำหนดเวลาสี่สิบสี่ชั่วโมงนั้นด้วย “เว้นแต่เป็นความผิดซึ่งมีอัตราโทษขั้นต่ำตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป หรือในความผิดที่พนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับตั้งแต่สองคนขึ้นไป ให้ขยายระยะเวลาเป็นสี่สิบแปดชั่วโมง”

ปัญหาที่ 2. การตีความข้อกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบการจับกุมเด็กหรือเยาวชน กรณีที่พนักงานสอบสวนเห็นว่าคดีอาจเปรียบเทียบปรับได้ ตามมาตรา 72 วรรคสาม

ควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 72 วรรคสาม จากเดิม

“บทบัญญัติมาตรานี้มิให้นำไปใช้บังคับในคดีที่พนักงานสอบสวนเห็นว่าคดีอาจเปรียบเทียบปรับได้”

แก้ไขเพิ่มเติมดังนี้

“บทบัญญัติมาตรานี้มิให้นำไปใช้บังคับในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) เมื่อมีกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดที่เปรียบเทียบปรับได้
- (2) ...”

ปัญหาที่ 3. การสอบสวนในกรณีที่บุคคลกระทำความผิด ในขณะที่เป็นเด็กหรือเยาวชน และต่อมาถูกจับกุมในขณะที่เป็นผู้ใหญ่หรือเมื่ออายุพ้นเกณฑ์ที่จะเป็นเด็กหรือเยาวชนแล้ว

ควรแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 72 วรรคสามจากเดิม

“บทบัญญัติมาตรานี้มิให้นำไปใช้บังคับในคดีที่พนักงานสอบสวนเห็นว่าคดีอาจเปรียบเทียบปรับได้”

แก้ไขเพิ่มเติมดังนี้

“บทบัญญัติมาตรานี้มิให้นำไปใช้บังคับในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) เมื่อมีกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดที่เปรียบเทียบปรับได้
- (2) เมื่อบุคคลใดกระทำความผิด ในขณะที่เป็นเด็กหรือเยาวชนและต่อมาถูกจับในขณะที่บุคคลนั้น มีอายุครบสี่สิบสี่บริบูรณ์”

เอกสารอ้างอิง

กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2562). ทศพิชราชธรรมน้อมนำการปฏิบัติของเด็กและเยาวชน.

วารสารกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. สืบค้นเมื่อ 19 มีนาคม 2562, เข้าถึงได้จาก

http://www.2.djop.moj.go.th/images/djopimage/ch_p3.pdf

จิตรรา เพียรล้ำเลิศ. (2018). การกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนและการกระทำความผิดทางอาญาต่อเด็กและเยาวชน. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2562, เข้าถึงได้จาก

<http://law.stou.ac.th/dynfiles/Ex.41716-8.pdf>.

ณัฐสา ฉัตรโพธิ์. (2547). มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. กรุงเทพฯ: เตือนตุลา.

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. (2553, 22 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 127 ตอนที่ 72 ก, หน้า 12.

พิชญ์สินี วงศ์ปราโมทย์. (2557). ปัญหาการตรวจสอบการจับกุมเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

พิชญ์ สอนง่าย. (2554). ปัญหาการตรวจสอบการจับกุมเด็กหรือเยาวชน : กรณีอายุของผู้ถูกจับและในคดีที่อาจเปรียบเทียบปรับได้. กรุงเทพฯ : รายงานส่วนบุคคลหลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล. (2545). การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมเยาวชนและครอบครัว : เพื่อตอบสนองความคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัว. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนากระบวนการยุติธรรมเยาวชนและครอบครัว.

สหรัฐ กิตติศุภการ. (2561). คำอธิบายพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Children and Young Persons Act 1933 in United Kingdom. Retrieved from <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo5/23-24/12>

Code of Criminal Procedure in France. Retrieved from <https://www.legislationline.org/>

การสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักสื่อสารมวลชน Creating Learning Activity Package with Emphasis on Ethical Reasoning for Mass Media

ผุสดี กลิ่นเกสร*

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักสื่อสารมวลชน” มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักสื่อสารมวลชน โดยมีการดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความต้องการเรียนรู้สำหรับนักสื่อสารมวลชนเพื่อสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักสื่อสารมวลชน

ผลการวิจัยพบว่าการสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักสื่อสารมวลชนมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นนำก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 2) ขั้นตอนการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ 4 กิจกรรม คือ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 การพัฒนาความรู้จริยธรรมสำหรับนักสื่อสารมวลชน กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเพื่อคนรอบข้าง กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเพื่อสังคม และกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 4 การสรุปสะท้อนคิด 3) ขั้นตอนประเมินผลหลังการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

คำสำคัญ : ชุดกิจกรรมการเรียนรู้/ การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม/ นักสื่อสารมวลชน

Abstract

Research "Creating packages of learning activities with emphasis on ethical reasoning for mass media" aims to research to create a set of learning activities with an emphasis on ethical reasoning for the media. The research is conducted in 2 steps: Step 1: study the learning needs for the mass media to create a set of learning activities with emphasis on ethical reasoning And step 2, designing and creating learning activity sets with emphasis on ethical reasoning for the mass media.

The results of the research showed that the creation of learning activity packages with emphasis on moral reasoning for mass media students had 3 steps to organize learning activities as follows: (1) pre-learning activities (2) learning activities There are four learning activities: learning activities 1, ethics development and ethics in journalism. Learning Activity 2 Ethical Reasoning for the Neighbors Learning Activities 3 Ethical Reasoning for Society (3) Steps of evaluation after learning activities.

Keywords : Learning activity package/Ethical reasoning/Mass media

บทนำ

อาชีพนักสื่อสารมวลชนเป็นอาชีพหนึ่งที่มีบทบาทและความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตเป็นอย่างมากในสังคมยุคดิจิทัลที่การสื่อสารเป็นแบบไร้พรมแดน สามารถติดต่อสื่อสารกันได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ทันเหตุการณ์ โดยมีผู้ประกอบการอาชีพนักสื่อสารมวลชนคอยทำหน้าที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ประชาชนจึงมีโอกาสดำเนินชีวิตได้อย่างปลอดภัย และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน สังคม และในพื้นที่อื่น ๆ ที่อยู่ห่างไกลกัน ทำให้นักสื่อสารมวลชนมีบทบาทมากขึ้นในการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ ทั้งในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ จนกระทั่งสื่อสมัยใหม่ ที่มีการเชื่อมต่อกันเป็นเครือข่าย เช่น อินเทอร์เน็ต ล้วนแล้วแต่มีศักยภาพที่ทำให้สามารถติดต่อสื่อสารกันได้มากขึ้น สะดวกขึ้น รวดเร็วขึ้น และสามารถเข้าถึงผู้รับสารจำนวนมากได้พร้อม ๆ กันด้วยการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันจึงหนีไม่พ้นการบริโภคสื่อ ข้อมูลข่าวสารทั้งความรู้และความบันเทิงอยู่ตลอดเวลา จากการทำให้นักสื่อสารมวลชนเข้ามามีบทบาทอย่างมากทำให้สื่อมีอิทธิพลในการขับเคลื่อนทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจไปพร้อม ๆ กัน ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่มีการนำเสนอออกสู่สาธารณชน มักได้รับความเชื่อถือ ไว้วางใจ เชื่อว่าข้อมูลข่าวสารที่ได้รับรู้มาจากนักสื่อสารมวลชนเป็นความจริง แต่แทนที่นักสื่อสารมวลชนจะนำเสนอความจริงอย่างตรงไปตรงมา บางครั้งให้ความสำคัญกับข่าว โดยเฉพาะข่าวลืออื้อฉาวเพื่อความตื่นตาดังของผู้อ่าน หรือเพื่อหวังเพิ่มยอดขายเพื่อทางธุรกิจในทางอาชีพสื่อมวลชนถือว่าการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ไม่มีความเป็นมืออาชีพและไร้จริยธรรมในการประกอบอาชีพนักสื่อสารมวลชนของตน ซึ่งลักษณะดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาทางด้านการขาดจริยธรรมและจรรยาบรรณในอาชีพสื่อมวลชน โดยเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานาน เนื่องจากผู้ผลิตหรือเจ้าของสื่อให้ความสำคัญกับการทำกำไรจากธุรกิจสื่อมากเกินไป จนเกิดเป็นปัญหาการขาดจริยธรรมจรรยาบรรณของนักสื่อสารมวลชน (ศิริวรรณ อนันต์โท, 2555, หน้า 3-5)

หน้าที่หลักที่สำคัญของนักสื่อสารมวลชนคือ การให้ข้อมูลข่าวสาร การให้การศึกษา และการให้ความบันเทิง แต่การทำหน้าที่เหล่านั้นก็ยังเป็นด้านที่กล่าวถึงความมีจริยธรรมและจรรยาบรรณในอาชีพที่บิดเบือนจากความเป็นจริง เช่น กรณีที่สื่อมีการนำเสนอภาพและเนื้อหาที่รุนแรง ลามกอนาจาร ไม่เหมาะสมต่อกาลเทศะและวุฒิภาวะของผู้อ่านและผู้ชมที่เป็นเด็กและเยาวชน หรือการนำเสนอและรายงานข่าวที่ไม่เป็นกลาง การรับสินบน เป็นต้น ซึ่งลักษณะของนักสื่อสารมวลชนที่ขาดจริยธรรมและจรรยาบรรณดังกล่าวมีให้เห็นอยู่บ่อยครั้งในสังคมยุคปัจจุบันนำความเสื่อมเสียชื่อเสียงและเกียรติศักดิ์ศรีมาสู่อาชีพสื่อมวลชน (ศิริวรรณ อนันต์โท, 2555, หน้า 278-280) ส่วนสาเหตุหลักที่ทำให้ให้นักสื่อสารมวลชนเกิดปัญหาการขาดจริยธรรมเป็นผลมาจากปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยภายนอก โดยปัจจัยส่วนบุคคลเป็นผลมาจากความผิดพลาดที่เกิดจากการกระทำที่เจตนาของสื่อมวลชนที่แสดงออกมาทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ อันเนื่องมาจากสื่อมวลชนได้รับผลประโยชน์หรือสิ่งจูงใจที่มากพอที่จะ “กระทำ” คือการสื่อสารข้อมูลหรือให้เนื้อหาที่สนับสนุน เชิดชูผู้ให้ประโยชน์ ในขณะที่เดียวกันการให้ผลประโยชน์อาจเป็นไปได้เพื่อขอให้ “ไม่กระทำ” คือการระงับการเสนอข้อมูลการวิพากษ์วิจารณ์ที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลหรือองค์กรที่พาดพิง ส่วนปัจจัยภายนอกเป็นปัจจัยที่สืบเนื่องมาจากการดำเนินธุรกิจขององค์กรหรือสภาวะการแข่งขันในเชิงธุรกิจที่ได้รับแรงกดดันจากการแข่งขัน เช่น การเสนอข่าวที่น่าหวาดเสียว ล่อแหลมต่อการยั่วยุทธทางเพศ เพื่อเป็นการเรียกร้องความสนใจจากผู้ชมหรือผู้อ่านที่หายอดการขายเพิ่มมากขึ้น เพราะสนองความอยากรู้อยากเห็นตามธรรมชาติของมนุษย์ จนถูกสังคมถามถึงความเหมาะสมและจริยธรรม ตลอดจนจรรยาบรรณในอาชีพสื่อมวลชน (รัตนวดี นาควานิช, 2551, หน้า 57-58) การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักสื่อสารมวลชนจึงเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาบุคคลากรในอาชีพสื่อมวลชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักสื่อสารมวลชน

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ แนวคิดและทฤษฎีหลักการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ (Andragogy Theory) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งแบ่งระดับพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามลักษณะโครงสร้างของวัฒนธรรมสังคมไทย (ชลวิทย์ เชื้อหอม, 2542, หน้า 3) ที่กำหนดระดับสูงต่ำของเหตุผลเชิงจริยธรรมไว้ 4 ระดับ ดังนี้

1. ระดับที่ 1 การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่ยึดหลักการได้รับผลประโยชน์บางประการของตนเองเป็นใหญ่ หมายถึง การกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง
2. ระดับที่ 2 การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่ยึดหลักการให้ผู้อื่นในสังคมแคบ ๆ ได้รับผลประโยชน์ เช่น เพื่อญาติพี่น้อง เพื่อนสนิท ซึ่งหมายถึง การกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดเพื่อผลประโยชน์ของผู้ใกล้ชิด เช่น ญาติพี่น้อง เพื่อน ฯลฯ
3. ระดับที่ 3 การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่ยึดหลักการเพื่อผลประโยชน์ของสังคมส่วนใหญ่ เช่น ชุมชน สังคม ประเทศชาติ ซึ่งหมายถึง การกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดเพื่อผลประโยชน์ของสังคมส่วนใหญ่ เช่น ชุมชน สังคม ประเทศชาติ
4. ระดับที่ 4 การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่ยึดหลักการเพื่อความถูกต้องดีงาม อันเป็นอุดมคติ หรืออุดมการณ์ในจิตใจ ทำความดีเพื่อความดี ซึ่งหมายถึง การกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดเพื่อความถูกต้องดีงาม อันเป็นอุดมคติหรืออุดมการณ์ในจิตใจ หรือที่เรียกว่าทำความดี เพราะอยากทำหรือทำความดีเพื่อความดี

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้

ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นรูปแบบการสื่อสารระหว่างผู้สอนที่สร้างรูปแบบขึ้นมาและผู้เรียน โดยเป็นสื่อนวัตกรรมมีความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างความรู้ใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นได้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ (Duane, 1975, p. 140) โดยยึดหลักของความแตกต่างระหว่างบุคคล ตามความสามารถของแต่ละคน รู้จักแก้ไขปัญหาคด้วยตนเองได้ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2545, หน้า 119-120) โดยมีสื่อการเรียนหลายอย่างประกอบกันจัดเข้าไว้ด้วยกันเป็นชุด (Package) เรียกว่าสื่อประสม (Multimedia) ซึ่งชุดกิจกรรมการเรียนรู้จะต้องประกอบด้วย หัวเรื่องหลักและหัวเรื่องรอง หลักการและเหตุผล จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม แบบทดสอบก่อนเรียน กิจกรรมการเรียนรู้ และแบบประเมินตนเอง การทดสอบย่อย และการประเมินหลังเรียน อาจเน้นการฝึกทักษะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงโดยใช้สื่อประสม ผู้สอนอาจเป็นเพียงผู้ชี้แนะและคอยกระตุ้นหรือเสริมแรงให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นที่จะเรียน (Good, 1973, p. 306) ผู้สอนจัดเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ตลอดจนหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมตามเป้าหมาย ของการเรียนรู้ที่ผู้สอนอยากให้เกิดขึ้น (Kotler & Miriam, 1972, pp. 3-10) สรุปได้ว่าชุดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นนวัตกรรมการสอนในลักษณะของสื่อประสมที่ผู้สอนสร้างขึ้น เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามความถนัด และความสนใจของตนเอง โดยที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพ และผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ได้จากประสบการณ์ หรือการฝึกหัดที่สอดคล้องกับเนื้อหา จุดประสงค์ และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างบรรลุเป้าหมาย

แนวคิดและทฤษฎีหลักการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ (Andragogy Theory)

หลักการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ หรือ Andragogy นั้น มีการศึกษาค้นคว้ากันมานานตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 20 โดยมีงานวิจัย ทั้งในด้านวิทยาศาสตร์และด้านศิลปศาสตร์ที่ออกมาสนับสนุน แนวคิดที่ว่าผู้ใหญ่สามารถเรียนรู้ได้ใน

รูปแบบที่ต่างจากเด็ก (ศิริภัสสรค์ วงศ์ทองดี, 2556, หน้า 3) โดย Malcolm Knowles นักวิชาการด้านการศึกษผู้ใหญ่ เป็นผู้ใช้คำว่า Andragogy ในความหมายของศาสตร์ด้านการศึกษผู้ใหญ่ที่แตกต่างจากเด็ก ซึ่งต่อมาก็เป็นที่นิยมและใช้กันทั่วไป Andragogy นั้น เป็นแนวคิดหรือความเชื่อเบื้องต้น สำหรับการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้ใหญ่ อาจกล่าวได้ว่าก่อนจัดการเรียนรู้ให้กับผู้ใหญ่ นักการศึกษาจำเป็นต้องศึกษาแนวคิด เบื้องต้นของ Andragogy เสียก่อน (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2555, หน้า 27)

Knowles (1978, p. 18) ได้กล่าวถึงศาสตร์และศิลป์ในการช่วยให้ผู้ใหญ่ได้เรียนรู้ ซึ่งมีความเชื่อเบื้องต้นที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่ต่างจากเด็ก 4 ประการ ดังนี้

1. ความเข้าใจต่อตนเอง (Self-concept) เมื่อบุคคลเจริญเติบโตและมีวุฒิภาวะมากขึ้น ความรู้สึกที่รับผิดชอบต่อตนเองก็มีมากขึ้นตามลำดับ และถ้าหากบุคคลรู้สึกว่าคุณเองเจริญวัยและมีวุฒิภาวะถึงขั้นที่จะควบคุมและนำตนเองได้ บุคคลก็จะเกิดความต้องการทางจิตใจ โดยเปลี่ยนจากผู้ที่มีบุคลิกภาพที่พึ่งพาผู้อื่น ไปเป็นพึ่งพาตนเองมากขึ้นเพื่อที่จะได้ควบคุมและนำตนเองได้ (Self-directing)

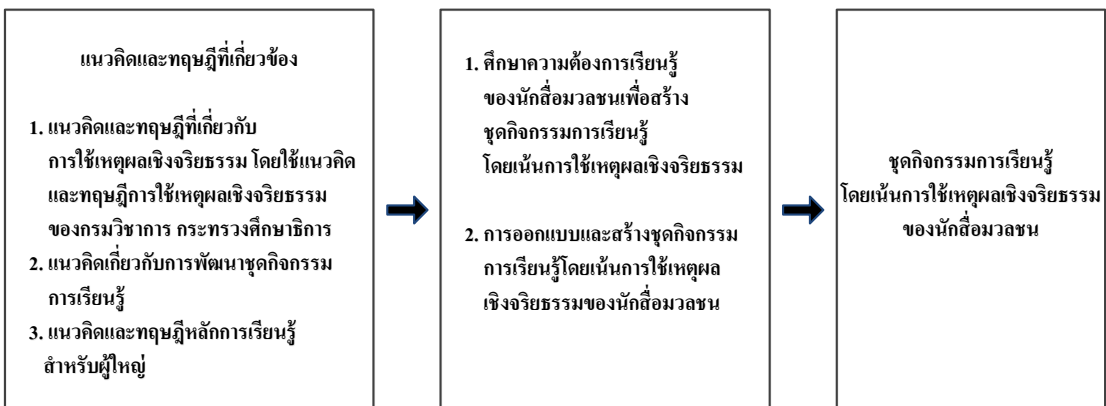
2. ประสบการณ์ (Experience) บุคคลเมื่อมีอายุมากขึ้นก็ยังมีประสบการณ์เพิ่มมากขึ้น ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่แต่ละคนได้รับจะเสมือนแหล่งทรัพยากรมหาศาลของการเรียนรู้ และจะสามารถรองรับการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นอย่างกว้างขวาง การเรียนรู้ที่เหมาะสมจึงควรเป็นการเรียนรู้ที่ใช้ประโยชน์จากประสบการณ์เดิม ซึ่งผู้ใหญ่สามารถนำประสบการณ์ของตนมาเป็นแหล่งความรู้แลกเปลี่ยนกับผู้อื่นได้ และจะเกิดกระบวนการการเรียนรู้ร่วมกันจากการใช้ประสบการณ์

3. ความพร้อมที่จะเรียนรู้ (Readiness to Learn) ผู้ใหญ่พร้อมที่จะเรียนรู้ เมื่อเห็นว่าสิ่งที่เรียนไปนั้นมีความหมายและมีความจำเป็นต่อบทบาทและสถานภาพทางสังคมของผู้ใหญ่ เนื่องจากว่าผู้ใหญ่เป็นผู้ที่มีหน้าที่การงานมีบทบาทในสังคมและพร้อมที่จะเรียนรู้เสมอ ถ้าหากสิ่งนั้นมีประโยชน์ต่อตนเอง

4. เป้าหมายในการเรียนรู้ (Orientation to Learning) เป้าหมายในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่มีความแตกต่างจากของเด็ก เนื่องจากผู้ใหญ่เป็นผู้ที่มีหน้าที่บทบาทสถานภาพทางสังคม การเรียนรู้ของผู้ใหญ่จึงเป็นการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันที จึงเป็นการเรียนรู้เพื่อนำไปแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้ ดังนั้นเป้าหมายในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่จะเกิดผลทันที (Immediacy) คือเป็นการเรียนรู้ในลักษณะของเนื้อหาที่ยืดหยุ่นเป็นศูนย์กลาง หรือปัญหาในชีวิตประจำวันเป็นสำคัญ (Problem-centered)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยการสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักส้อมวลชน มีกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการออกแบบและสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักสื่อสารมวลชน เป็นการวิจัยเชิงทดลองเบื้องต้น (Pre-Experimental Research Design) แบบ The One-Group Posttest-Only Design โดยการสร้างสิ่งทดลอง (Treatment) คือ ชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักสื่อสารมวลชน ซึ่งมีการดำเนินการวิจัยที่ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความต้องการเรียนรู้สำหรับนักสื่อสารมวลชนเพื่อสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาความต้องการเรียนรู้สำหรับนักสื่อสารมวลชนเพื่อสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม โดยผู้วิจัยดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ ตำรา บทความ และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมสำหรับนักสื่อสารมวลชน การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม การสร้างชุดกิจกรรม และหลักการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ (Andragogy) เพื่อทราบความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ที่มีความต้องการในการเรียนรู้ที่แตกต่างจากเด็ก โดยผู้ใหญ่มีความต้องการที่จะเรียนรู้เมื่อเห็นว่าสิ่งนั้นเป็นประโยชน์ (วิกิร ตันทวุฑโฒ, 2535, หน้า 195) สามารถนำมาแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้และมีความจำเป็นต่อบทบาทและสถานภาพทางสังคมของตน เนื่องจากว่าผู้ใหญ่เป็นผู้ที่มีหน้าที่การงาน ความต้องการในการเรียนรู้จึงมีความสำคัญมากกับผู้เรียนที่เป็นวัยผู้ใหญ่ โดยการศึกษาความต้องการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เพื่อสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมมี โดยมีรายละเอียดในการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. จากการศึกษาหนังสือ ตำรา และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักสื่อสารมวลชนที่ยึดเป็นหลักและแนวทางในการประพฤติปฏิบัติทำหน้าที่สื่อสารมวลชน โดยผู้วิจัยศึกษาหนังสือ ตำรา และเอกสารจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งได้รวบรวมเอาสาระประเด็นเกี่ยวกับจริยธรรมที่นักสื่อสารมวลชนจำเป็นต้องมีในการทำหน้าที่ในเอกสารดังกล่าว มาจำแนกและจัดหมวดหมู่ประเด็นทางจริยธรรมสำหรับนักสื่อสารมวลชน เพื่อนำไปใช้เป็นกรอบแนวทางในการออกแบบชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักสื่อสารมวลชน โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เอกสารและงานวิจัยที่ใช้ศึกษาประเด็นจริยธรรมสำหรับนักสื่อสารมวลชน

ลำดับ	ชื่อผู้แต่ง	ปี พ.ศ. ที่แต่ง	ชื่อเรื่อง
1	รัตนวดี นาควนิช	2551	การรุกร้าสิทธิของบุคคลในดวงวงบันเทิงที่ปรากฏทางสื่อมวลชน
2	มาลี บุญศิริพันธ์	2556	วารสารศาสตร์เบื้องต้น: ปรัชญาและแนวคิด
3	ศูนย์ศึกษานโยบายการสื่อสาร สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช	2557	จริยธรรมสื่อมวลชนในภูมิภาคอาเซียน
4	ศิริวรรณ อนันต์โท	2558	จริยธรรมในวิชาชีพสื่อสารมวลชน: การศึกษาในประเทศไทยและภูมิภาคอาเซียน
5	หลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม	2558	มคอ.2 รายละเอียดของหลักสูตร หลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ ฉบับปรับปรุงปี 2559
6	McQuail	2010	McQuail's mass communication theory.
7	UNESCO และ IFJ	2012	The first ever World Press Freedom Day celebrated in Myanmar and Lao PDR

2. ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าระดับการพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามลักษณะโครงสร้างของวัฒนธรรมในสังคมไทย ชลวิทย์ เชื้อหอม (2542, หน้า 3) ที่ระบุว่ากรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดระดับสูงต่ำของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมไว้ 4 ระดับ ดังนี้

2.1 ระดับที่ 1 การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่ยึดหลักการได้รับผลประโยชน์บางประการของตนเองเป็นใหญ่ หมายถึง การกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง

2.2 ระดับที่ 2 การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่ยึดหลักการให้ผู้อื่นในสังคมแคบ ๆ ได้รับผลประโยชน์ เช่น เพื่อญาติพี่น้อง เพื่อนสนิท ซึ่งหมายถึง การกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดเพื่อผลประโยชน์ของผู้ใกล้ชิด เช่น ญาติพี่น้อง เพื่อน ฯลฯ

2.3 ระดับที่ 3 การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่ยึดหลักการเพื่อผลประโยชน์ของสังคมส่วนใหญ่ เช่น ชุมชน สังคม ประเทศชาติ

2.4 ระดับที่ 4 การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่ยึดหลักการเพื่อความถูกต้องดีงาม อันเป็นอุดมคติ หรือ อุดมการณ์ในจิตใจ ทำความดีเพื่อความดี ซึ่งหมายถึง การกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดเพื่อความถูกต้องดีงาม อันเป็นอุดมคติหรืออุดมการณ์ในจิตใจ หรือที่เรียกว่าทำความดี เพราะอยากทำหรือทำความดีเพื่อความดี

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักศึกษามวลชน

ผู้วิจัยนำผลจากการศึกษาความต้องการเรียนรู้ของนักศึกษามวลชนเพื่อมาสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอันเป็นผลจากขั้นตอนที่ 1 มาออกแบบเป็นชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักศึกษามวลชน ซึ่งมีส่วนประกอบดังนี้ สำคัญในการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ ขั้นตอนการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและอุปกรณ์ การประเมินผลการเรียนรู้กิจกรรม ที่ใช้พัฒนาจริยธรรมนักศึกษามวลชน ใช้การแบ่งระดับพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม 4 ระดับ ภายใต้หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Andragogy) แล้วจึงนำกรอบการสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวนี้มาออกแบบชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักศึกษามวลชน

ผู้วิจัยนำผลการศึกษาระดับพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมมาเป็นกรอบและแนวทางในการสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักศึกษามวลชน โดยอาศัยพื้นฐานทางทฤษฎีของ Kohlberg (1976) ที่เชื่อว่า ระดับพัฒนาการใช้เหตุผลทางจริยธรรมจะพัฒนาจากขั้นที่หนึ่งผ่านแต่ละขั้นขึ้นไปเรื่อย ๆ ไปจนถึงขั้นสุดท้าย บุคคลจะพัฒนาข้ามขั้นไม่ได้ เพราะการใช้เหตุผลในขั้นสูงขึ้นไป จะเกิดขึ้นได้ด้วยการมีความสามารถในการใช้เหตุผลในขั้นที่ต่ำกว่าอยู่ก่อนแล้ว และต่อมากุศลได้รับประสบการณ์ทางสังคมใหม่ ๆ หรือสามารถเข้าใจความหมายของประสบการณ์เก่า ๆ ได้ดีขึ้น จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและเหตุผล ทำให้การใช้เหตุผลในขั้นที่สูงต่อไปมีมากขึ้นเป็นลำดับ ส่วนเหตุผลในขั้นที่ต่ำกว่าก็จะถูกใช้น้อยลงทุกทีจนถูกทิ้งไปในที่สุด นอกจากนั้นมนุษย์ทุกคนก็ไม่จำเป็นต้องพัฒนาทางจริยธรรม ไปถึงขั้นสุดท้ายแต่อาจจะหยุดชะงักที่ขั้นใดขั้นหนึ่งก็ได้ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ออกแบบชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักศึกษามวลชนให้พัฒนาระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับ 3 การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่ยึดหลักการเพื่อผลประโยชน์ของสังคมส่วนใหญ่ เช่น ชุมชน สังคม ประเทศชาติ

โดยการพัฒนาชุดกิจกรรมที่ใช้สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้สอนใช้กับ ผู้เรียน ชุดกิจกรรมสำหรับผู้สอนเป็นชุดสำหรับผู้สอนใช้เป็นผู้สอนใช้เป็นคู่มือของผู้สอน พร้อมทั้งจะนำไปใช้สอนให้ผู้เรียนเกิดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ผู้สอนจะเป็นผู้ดำเนินการควบคุมกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมด ส่วนผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมโดยมีผู้สอนดูแลให้คำแนะนำ นอกจากนี้แล้วผู้สอนมีหน้าที่จัดอุปกรณ์ประกอบกิจกรรมให้ผู้เรียน และคอยให้

คำแนะนำเมื่อเกิดปัญหาหรือข้อสงสัย ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนเป็นเพียงที่ปรึกษาและให้คำแนะนำ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และมีความรู้ตรงตามที่ต้องการ (บุญเกื้อ ควรหาเวช, 2542, หน้า 91) ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีผู้สอนเป็นผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือ (สุดารัตน์ ไผ่พงศาวงศ์, 2543, หน้า 52) ให้ผู้เรียนทำกิจกรรมการเรียนรู้จนบรรลุพฤติกรรมที่เป็นผลของการเรียนรู้ได้ โดยการรวบรวมเนื้อหาที่นำมาสร้างชุดการเรียนรู้นั้นได้มาจากความรู้ที่ผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ซึ่งเนื้อหามีความตรงและชัดเจนที่สื่อความหมายให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมตามเป้าหมายของการเรียนรู้ที่ผู้สอนอยากให้เกิดขึ้น (Kotler and Miriam, 1972, p. 3) ซึ่งในการออกแบบชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เน้นที่ความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคนทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยปราศจากความวิตกกังวล และมีการคำนึงถึงพื้นฐานความรู้เดิม ประสบการณ์เดิมที่ไม่เท่ากันของผู้เรียนแต่ละคน โดยชุดกิจกรรมการเรียนรู้จะต้องประกอบด้วย สารสำคัญในการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ ขั้นตอนการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและอุปกรณ์ การประเมินผลการเรียนรู้กิจกรรม โดยเน้นการฝึกทักษะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงโดยใช้สื่อจากชุดกิจกรรม ผู้สอนเป็นเพียงผู้ชี้แนะและคอยกระตุ้น หรือเสริมแรงให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นที่จะเรียน สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ เพื่อเอื้อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Duane, 1975, p. 140)

ผลการวิจัย

จากการออกแบบชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับสื่อมวลชนได้ผลการสร้างชุดกิจกรรมที่ประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 4 กิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 การพัฒนาความรู้พื้นฐานจริยธรรม กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเพื่อคนรอบข้าง กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเพื่อสังคม และกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 4 การสรุปสะท้อนคิด โดยมีขั้นตอนการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังนี้

1. **ขั้นการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้** เป็นการสร้างบรรยากาศ ความสนิทสนม ความคุ้นเคยที่เป็นกันเอง ให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน กล้าแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์อย่างเต็มที่ มีอิสระในการแสดงออก เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนแนะนำตนเอง ตำแหน่ง สถานที่ทำงาน และแจกแบบทดสอบความรู้ก่อนการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักสื่อมวลชน ใช้ระยะเวลาประมาณ 1 ชั่วโมง

2. **ขั้นการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้** ประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ 4 กิจกรรม

2.1 กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1: การพัฒนาความรู้พื้นฐานการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักสื่อมวลชน เป็นกิจกรรมการพัฒนาความรู้ด้านจริยธรรมของนักสื่อมวลชน เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนก่อนเริ่มทำกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละกิจกรรม ซึ่งลักษณะของกิจกรรมเป็นการบรรยาย เนื้อหาการบรรยายเป็นการทบทวนและเพิ่มเติมความรู้พื้นฐานให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในจริยธรรมของนักสื่อมวลชน ความรู้เกี่ยวกับหน้าที่ของนักสื่อมวลชน การประพฤติปฏิบัติตนในการทำหน้าที่ และระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักสื่อมวลชนมีการแจกเอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง Ethics In Professional Media และแบบบันทึกอนุทินการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักสื่อมวลชน และร่วมแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นซักถามระหว่างวิทยากรและผู้เรียนใช้ระยะเวลาประมาณ 1.30 ชั่วโมง

2.2 กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2: การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเพื่อคนรอบข้าง เป็นกิจกรรมที่พัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมระดับที่ 2 ของนักสื่อมวลชน คือการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่ยึดหลักการให้ผู้อื่นในสังคมแคบ ๆ ในดวงของนักสื่อมวลชนให้ได้รับผลประโยชน์ เช่น ญาติพี่น้อง เพื่อนสนิท ซึ่งหมายถึง การกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใด

เพื่อผลประโยชน์ของผู้ใกล้ชิด โดยบุคคลจะตัดสินใจเลือกแสดงพฤติกรรมที่ตอบสนองความต้องการของตนเองและบุคคลที่อยู่รอบข้าง เพื่อการเป็นที่ยอมรับในกลุ่มสังคมรอบข้าง ที่ประกอบอาชีพสื่อมวลชนด้วยกัน โดยลักษณะของกิจกรรมเป็นการแบ่งกลุ่มย่อย กลุ่มละ 5-6 คน ให้แต่ละกลุ่มเลือกประธาน และเลขานุการกลุ่ม เพื่อคอยควบคุมการดำเนินกิจกรรมภายในกลุ่มและคอยจัดบันทึกข้อมูลลงบนกระดานพลิกชาร์ต (Flip Chart) แจกเอกสารกรณีศึกษาที่ 1 เรื่อง “กองปราบบุกรวบ บอย ยูนิตี้ หน้าศาล” เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ อภิปราย แสดงความคิดเห็น สถานการณ์ทางจริยธรรมใน 5 ด้าน ได้แก่ ความเสียสละ (Sacrifice) ความซื่อสัตย์สุจริต (Probity) ความรับผิดชอบ (Responsibility) ความยุติธรรม (Impartiality) และการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม (Common Interest) ซึ่งเป็นประเด็นจริยธรรมสำหรับนักสื่อมวลชนที่ผู้วิจัยศึกษาความต้องการเรียนรู้สำหรับนักสื่อมวลชนเพื่อสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นตอนที่ 1 โดยใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่ยึดหลักการให้ผู้อื่นในสังคมแคบ ๆ ได้รับผลประโยชน์เป็นการกระทำหรือไม่กระทำการสิ่งใดเพื่อผลประโยชน์ของผู้ใกล้ชิด ให้ผู้เรียนอภิปรายร่วมกันเพื่อสรุปความสำคัญในเนื้อหาสาระที่กำหนดให้และมีการจัดบันทึกลงบนกระดานพลิกชาร์ต (Flip Chart) เพื่อเตรียมพร้อมในการนำเสนอ และให้ผู้เรียนในกลุ่มทุกคนบันทึกสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 ลงในแบบบันทึกอนุทินการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักสื่อมวลชน ใช้ระยะเวลาประมาณ 1 ชั่วโมง

2.3 กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3: การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเพื่อสังคม เป็นกิจกรรมที่พัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ระดับที่ 3 ของนักสื่อมวลชน คือการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่ยึดหลักการเพื่อผลประโยชน์ของสังคมส่วนใหญ่ เช่น ชุมชน สังคม ประเทศชาติ โดยปฏิบัติตามระเบียบของสังคมของนักอาชีพสื่อมวลชนอย่างเคร่งครัด โดยขั้นนี้จะแสดงพฤติกรรมเพื่อทำตามหน้าที่ของสังคม ซึ่งบุคคลรู้ถึงบทบาทและหน้าที่ของเขาในฐานะเป็นนักสื่อมวลชน จึงมีหน้าที่ทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สังคมกำหนดให้หรือคาดหมายไว้ บุคคลจะมีเหตุผลในการเลือกกระทำหรือไม่กระทำ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของคนหมู่มาก ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น สามารถควบคุมตนเองได้ เคารพการตัดสินใจที่จะกระทำด้วยตนเอง ไม่ถูกควบคุมจากบุคคลอื่น มีพฤติกรรมที่ถูกต้องตามค่านิยมของตนและมาตรฐานของสังคมนักสื่อมวลชน ถือว่ากฎเกณฑ์ต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงได้ โดยพิจารณาประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก พฤติกรรมที่ถูกต้องจะต้องเป็นไปตามค่านิยมส่วนตัวผสมผสานกับมาตรฐานซึ่งได้รับการตรวจสอบและยอมรับจากสังคม ในอาชีพสื่อมวลชน ลักษณะของกิจกรรมเป็นการแบ่งโดยใช้กลุ่มเดิม เนื่องจากว่ามีประธานและเลขานุการกลุ่มอยู่แล้ว และเพื่อความต่อเนื่องจากการดำเนินแผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 ซึ่งผู้เรียนได้เกิดความคุ้นเคย สนับสนุนกันแล้วในการอภิปรายปัญหาสถานการณ์ทางด้านจริยธรรมเกิดความกล้าแสดงออกในการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ มีการแจกเอกสารกรณีศึกษาที่ 2 เรื่อง “งานเข้า นิชคาร์กรุ๊ป DSI บุกยึด ลัมโบกินี เฟอร์รารี 60 คัน” เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ อภิปราย แสดงความคิดเห็น สถานการณ์ทางจริยธรรมใน 5 ด้าน ได้แก่ ความเสียสละ (Sacrifice) ความซื่อสัตย์สุจริต (Probity) ความรับผิดชอบ (Responsibility) ความยุติธรรม (Impartiality) และการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม (Common Interest) ให้ผู้เรียนอภิปรายร่วมกันเพื่อสรุปความสำคัญในเนื้อหาสาระที่กำหนดให้และมีการจัดบันทึกลงบนกระดานพลิกชาร์ต (Flip Chart) เพื่อเตรียมพร้อมในการนำเสนอ และให้ผู้เรียนบันทึกสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 ลงในแบบบันทึกอนุทินการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับอาชีพสื่อมวลชน ใช้ระยะเวลาประมาณ 1 ชั่วโมง

2.4 กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 4: การสรุปสะท้อนคิด เป็นขั้นที่ผู้เรียนได้มีโอกาสนำเอาประสบการณ์การเรียนรู้เดิมและประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่ที่ได้จากขั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 การพัฒนาความรู้พื้นฐานจริยธรรม ขั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเพื่อคนรอบข้าง และขั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเพื่อสังคม มาสรุปเนื้อหาสาระและใจความสำคัญ และสะท้อนความคิดของผู้เรียนลักษณะของกิจกรรมให้ผู้เรียนออกมานำเสนอผลงานที่วิเคราะห์สถานการณ์ทางจริยธรรมสื่อมวลชนกรณีศึกษาทั้ง 2 กรณีศึกษา โดยนำเสนอถึงการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเพื่อคนรอบข้างและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเพื่อสังคมใน

ประเด็นความเสียสละ ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความยุติธรรม และการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม โดยใช้เวลาในการนำเสนอกลุ่มละ 15 นาที แล้วอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันกับผู้เรียนกลุ่มอื่น ๆ ในความเสียสละ ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความยุติธรรม และการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม วิทยากรสรุปผลการนำเสนอของแต่ละกลุ่มโดยเน้นย้ำถึงประเด็นจริยธรรมความเสียสละ ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความยุติธรรม และการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมที่สื่อมวลชนต้องยึดถือเป็นแนวทางในการทำงาน และให้ผู้เรียนทุกคนบันทึกสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง 4 กิจกรรม ลงในแบบบันทึกอนุทินการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักสื่อมวลชน ใช้ระยะเวลาประมาณ 1 ชั่วโมง

3. ขั้นการประเมินหลังการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการประเมินผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักสื่อมวลชน โดยประเมินผลการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม วิธีการพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม การเรียนรู้ในการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ และระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักสื่อมวลชน โดยแจกแบบทดสอบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมนักสื่อมวลชน เพื่อฝึกให้มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในด้านความเสียสละ ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความยุติธรรม และการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม แบบสอบถามวิธีการพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักสื่อมวลชน เพื่อเป็นการสอบถามถึงวิธีการพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักสื่อมวลชน แบบบันทึกอนุทินการเรียนรู้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักสื่อมวลชน โดยเป็นการเขียนบรรยายความคิดเห็น ความรู้สึก ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักสื่อมวลชน ได้เรียนรู้อะไรบ้าง และคิดเห็นอย่างไรโดยบูรณาการความรู้เก่าและความรู้ใหม่ ประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ ที่ได้เรียนรู้มาในด้านความเสียสละ ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความยุติธรรม และการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม แบบทดสอบความรู้ก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักสื่อมวลชน เพื่อวัดผลการเรียนรู้การใช้ชุดกิจกรรม ใช้ระยะเวลาประมาณ 1 ชั่วโมง หลังจากดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านไป 6 สัปดาห์ ผู้วิจัยได้ให้ผู้เรียนประเมินผลจากแบบวัดระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักสื่อมวลชน โดยมีสถานการณ์จำลองทางจริยธรรมในด้านความเสียสละ ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความยุติธรรม และการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งให้ตอบคำถามโดยใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในการเลือกที่จะกระทำ หรือ เลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งในสถานการณ์นั้น ๆ โดยให้ผู้ตอบได้มีอิสระเสรีในการตอบ เพื่อวัดระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักสื่อมวลชน

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัย

การสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักสื่อมวลชนที่นักวิจัยสร้างขึ้นควรมีการศึกษาประเด็นจริยธรรมในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักสื่อมวลชนในประเด็นอื่นบ้าง เช่น ความสามัคคี ความอดทน การรักษาความลับ ที่นอกเหนือจาก 5 ด้านที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- ชลวิทย์ เชื้อหอม. (2542). *การศึกษาเปรียบเทียบเหตุผลเชิงจริยธรรมของเยาวชนที่ผ่านการอบรมและไม่ผ่านการอบรม ในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2545). *เทคโนโลยีทางการศึกษา*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- บุญแก้ว ควรหาเวช. (2542). *นวัตกรรมการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- รัตนวดี นาควานิช. (2551). *การรื้อกล้ำลัทธิของบุคคลในแวดวงบันเทิงที่ปรากฏทางสื่อมวลชน*.
กรุงเทพฯ: มูลนิธิดำรงชัยธรรม.
- วิกร ตัณฑวุฑฒ. (2535). *หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่*. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศิริภัสสรค์ วงศ์ทองดี. (2556). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริวรรณ อนันต์โท. (2555.). *การพัฒนาแนวปฏิบัติด้านจริยธรรมของสื่อมวลชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุดารัตน์ ไผ่พงศาวงค์. (2543). *การพัฒนาชุดกิจกรรมคณิตศาสตร์ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนแบบ CIPPA MODEL เรื่องเส้นขนานและความคล้าย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2*. ปรียญฐานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการมัธยมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. (2555). *จิตวิทยาเพื่อการฝึกอบรมผู้ใหญ่* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- Duane, J. E. (1975). *Individualized Instruction-Programs and Materials*. New Jersey: Educational Technology Publications.
- Good, C. V. (1973). *Dictionary of Educational*. New York : Mc Graw-Hill. Book Company Inc.
- Knowles, M. S. (1978). *The Adult Learning: A Neglected Species* (2nd ed.) Houston: Gulf Publishing.
- Kohlberg, L. (1976). *Moral Stage and Moralization: The Cognitive Development Approach in Moral Development and Behavior*. New York: Holt Rinehart and Winston.
- Kotler, P., & Miriam, K. (1972). *Introduction to Learning Package*. n.p.

การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี*

Transformational Leadership and Instructional Leadership of School Administrators Affecting the Effectiveness of Schools under Chonburi Provincial Organization Administration

นครินทร์ อิ่มสวาสต์**
 เจริญวิทย์ สมพงษ์ธรรม***
 ภารตี อนันต์นาวิ****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ปีการศึกษา 2560 โดยใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น ตามประเภทโรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการ และแบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลของโรงเรียนซึ่งมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อระหว่าง .52-.88, .69-.88 และ .55-.86 และมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .96, .97 และ .97 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน และประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก
2. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี โดยรวมอยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน และประเภทของโรงเรียนส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
4. สมการพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี

ในรูปสมการคะแนนดิบได้ดังนี้

$$\hat{Y} = .855 + .404 (X_{2.5}) + .237 (X_{2.1}) + .163 (X_{2.4})$$

หรือในรูปสมการคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

$$\hat{Z} = .479 (Z_{2.5}) + .270 (Z_{2.1}) + .197 (Z_{2.4})$$

*วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

**นิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

***ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

****ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง/ ภาวะผู้นำทางวิชาการ/ ประสิทธิภาพของโรงเรียน

Abstract

The purpose of this study was to investigate the effects of transformational leadership and instructional leadership of school administrators on the effectiveness of schools under Chonburi Provincial Organization Administration. The sample of the study, derived by means of stratified random sampling according to type of schools, consisted of teachers teaching in schools under Chonburi Provincial Organization Administration in the academic year 2017. Three five-level rating scale questionnaires on transformational leadership, instructional leadership, and effectiveness of schools, having the discriminating power at .52-.88, .69-.88, and .55-.86, and the reliability at .96, .97, and .97 were an instrument used for data collection. Mean, standard deviation, Pearson's product moment correlation coefficient, Multiple regression analysis, and Stepwise multiple regression analysis were statistical devices employed for the data analysis.

The findings revealed as follows:

1. Transformational leadership, instructional leadership of school administrators, and the effectiveness of schools under Chonburi Provincial Organization Administration, both as a whole and in each particular aspect, were rated at a high level.

2. Transformational leadership and instructional leadership of school administrators were found, as a whole, positively correlated with the effectiveness of schools under Chonburi Provincial Organization Administration at a high level with significance level at .01.

3. Transformational leadership, instructional leadership of school administrators, and type of schools were found having significant effects on the effectiveness of schools under Chonburi Provincial Organization Administration at the level of .05.

4. The equation of factors affecting the effectiveness of schools under Chonburi Provincial Organization Administration in the form of raw scores was written as the following:

$$\hat{Y} = .855 + .404 (X_{2.5}) + .237 (X_{2.1}) + .163 (X_{2.4})$$

Or in the form of standard score as:

$$\hat{Z} = .479 (Z_{2.5}) + .270 (Z_{2.1}) + .197 (Z_{2.4})$$

Keywords : Transformational leadership/ instructional leadership/ effectiveness of schools

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ เพราะการพัฒนาประเทศต้องอาศัยกำลังคนเป็นสำคัญ และกำลังคนที่จะมีประสิทธิภาพเพียงใดขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นฐานของการศึกษาในระดับสูงต่อไป (สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น, 2542) จากกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2557 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดบทบาทและหน้าที่ที่เป็นนโยบายการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงไว้อย่างชัดเจนที่จำเป็นต้องใช้กระบวนการปฏิรูปการศึกษาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 ทำให้มีการปฏิรูปทาง

การศึกษาทั้งระบบ ได้แก่ การปฏิรูประบบการบริหารจัดการ การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้และการประกันคุณภาพการศึกษา ในปัจจุบันมีองค์ประกอบหลายอย่างที่จะช่วยให้องค์การหรือสถานศึกษาอยู่ได้อย่างมั่นคง มีความเจริญก้าวหน้าและพัฒนาขึ้น องค์ประกอบที่สำคัญที่ขาดเสียไม่ได้เลย คือ ผู้บริหารและบุคคลในองค์การ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2555, หน้า 4)

การบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพสอดคล้องกับประสิทธิผลของโรงเรียนและความต้องการของบุคคลและสังคมนั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคนซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศ โดยผู้บริหารโรงเรียนมีอำนาจในการจัดการศึกษาของโรงเรียน มีหน้าที่และรับผิดชอบในการตัดสินใจที่เกี่ยวกับงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานทั่วไป โดยเป็นไปตามความต้องการของนักเรียนและชุมชน ซึ่งการที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะสร้างความพึงพอใจให้แก่ทุกคนในสถานศึกษานั้นมิใช่ของง่าย เพราะไม่เพียงแต่ต้องเผชิญกับความยุ่งยากจากบุคคลภายในสถานศึกษาเท่านั้น แต่ยังต้องเผชิญกับบุคคลภายนอกสถานศึกษาด้วย บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนเป็นปัจจัยสำคัญในการรวมกลุ่ม และจูงใจคนเพื่อก่อให้เกิดผลต่อการเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติงานและเสริมสร้างความก้าวหน้าของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพตามนโยบายที่กำหนดไว้ (วิรัตน์ มะโนวัฒน์, 2548, หน้า 26) และเพื่อให้เกิดความก้าวหน้างานวิชาการโดยให้สามารถดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะนำไปสู่เป้าหมายของความสำเร็จในองค์การ ในการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพนั้น ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการบริหารคนทั้งทางด้านบุคคล สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างระบบการบริหารภายในสถานศึกษาที่ดีให้เกิดประสิทธิผลของงานและเกิดแรงจูงใจในการทำงานมากที่สุด เนื่องจากบุคลากรในสถานศึกษามีความแตกต่างกัน ในด้านความคิด เจตคติ อุปนิสัย และคุณลักษณะส่วนตัว ผู้บริหารจึงควรสร้างความสัมพันธ์กับบุคลากรให้เกิดความร่วมมือรวมใจในการทำงาน โดยมีความเป็นผู้นำของผู้บริหารเป็นเครื่องเกื้อหนุนอยู่เบื้องหลัง จะช่วยส่งเสริมในด้านการบริหารสถานศึกษา และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมถึงการทำงานของครูผู้สอน ซึ่งจะช่วยให้ประสบความสำเร็จได้ตามแนวนโยบายของโรงเรียน (ยุกตนันท์ หวานฉ่ำ, 2550, หน้า 3)

องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นองค์การที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษามาตั้งแต่ในอดีตและยังมีบทบาทมากยิ่งขึ้นในปัจจุบันและอนาคต อันเนื่องมาจากนโยบายกระจายอำนาจการจัดการศึกษาสู่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งได้กำหนดไว้ในกฎหมายสำคัญหลายฉบับ โดยเฉพาะกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 80(4) บัญญัติให้ส่งเสริมสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจัดและมีส่วนร่วมในการจัดมาตรา 289 บัญญัติให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรมและ ฝึกอาชีพตามความเหมาะสม และความต้องการภายในท้องถิ่นนั้น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐ ซึ่งตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่น รวมทั้งให้กำหนดหลักเกณฑ์ การประเมินความพร้อมขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และประสานส่งเสริมองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการด้านวิชาการ เช่นการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน การระดมผู้รู้ในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้ยังมีส่วนร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา กรรมการเขตพื้นที่การศึกษา กรรมการที่ปรึกษาหรือกรรมการอื่น ๆ (องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี, 2556, หน้า 5)

โรงเรียนเทศบาลเป็นองค์กรหนึ่งที่ได้ร่วมรับภาระการจัดการศึกษาโดยมีกองการศึกษาเทศบาลมีหน้าที่ดูแลส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียนจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ได้รับการดูแลจากหลายหน่วยงานเทศบาล การจัดการศึกษาก็ยังประสบปัญหาหลายประการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 16) ถ้าโรงเรียนจะสร้าง

หลักประกันและความมั่นคงให้กับชุมชน สังคมได้นั้นสิ่งสำคัญ คือ ประสิทธิภาพของโรงเรียน เพราะคุณภาพและประสิทธิผลของโรงเรียน เป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งจะทำให้เกิดความเชื่อถือของผู้ปกครอง และช่วยในการตัดสินใจที่จะทำให้ผู้ปกครองเลือกที่จะส่งบุตรหลานของตนเองเข้ามาศึกษาในโรงเรียน ในการพิจารณาว่าโรงเรียนจะมีประสิทธิภาพอยู่ระดับใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ ได้แก่ โรงเรียน การบริหาร ผู้บริหาร ครู บุคลากรของโรงเรียน และนักเรียนเป็นปัจจัยสำคัญ (สุนทร ทองโพธิ์, 2548, หน้า 2) ซึ่งจากการสรุปผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และรายงานผลการดำเนินการในปีการศึกษา 2556 พบว่า ในการจัดการศึกษาในกลุ่มสาระต่าง ๆ โดยสรุปมีการประเมินผลต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทำให้การจัดการศึกษาไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งอาจมาจากหลายสาเหตุ และส่วนหนึ่งซึ่งถือได้ว่าเป็นความสำคัญ นั่นคือ ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่ให้ความสนใจและขาดความเอาใจใส่ ไม่มีการถ่ายทอดให้บุคลากรในสถานศึกษาของตนให้รับทราบถึงเป้าหมายและแผนกลยุทธ์ในการดำเนินงาน ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ยังไม่บรรลุเป้าหมาย การช่วยเหลือระบบดูแลนักเรียน ปรับไม่ทันกระแสความเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้เกิดช่องว่างระหว่างครูและนักเรียนอย่างรวดเร็วและมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น การร่วมมือบริหารจัดการศึกษา การมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนยังมีน้อย (องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี, 2556)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน และภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ผลการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการหาทางปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการบริหารงานวิชาการให้มีคุณภาพยิ่ง ๆ ขึ้นไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน และประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำทางวิชาการ ของผู้บริหารโรงเรียน และประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี
3. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน และประเภทของโรงเรียน ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี
4. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีจากตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน และประเภทของโรงเรียน

คำถามการของการวิจัย

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน และประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี อยู่ในระดับใด
2. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน และประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี มีความสัมพันธ์กันหรือไม่
3. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน และประเภทของโรงเรียนส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีหรือไม่
4. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน และประเภทของโรงเรียนสามารถพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีได้หรือไม่

สมมติฐานของการวิจัย

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี
2. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน และประเภทโรงเรียน ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี
3. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน และประเภทโรงเรียน สามารถสร้างสมการพยากรณ์ประสิทธิผลโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีได้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ปีการศึกษา 2560 จำนวน 558 คน
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ปีการศึกษา 2560 กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, pp. 607-610) ได้จำนวน 227 คน และใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) ตามประเภทโรงเรียนปรากฏดังตารางที่ 1

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม จำนวน 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับประเภทของสถานศึกษา เป็นคำถามเกี่ยวกับประเภทของสถานศึกษา ได้แก่ ประถมศึกษา ขยายโอกาสทางการศึกษา และมัธยมศึกษา โดยใช้คำถามแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน แบบวัดนี้มีผู้วิจัยสร้างโดยอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ Bass (1985, p. 66)

ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน แบบสอบถามนี้เป็นแบบสอบถามที่ปรับปรุงมาจากเครื่องมือของ Morris (1981) และพิชญภาณี อิงคามาระธร (2532) ผู้วิจัยได้ดัดแปลงนำมาใช้ในการศึกษาเรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและผู้นำทางวิชาการ

ตอนที่ 4 สอบถามประสิทธิผลของโรงเรียน มาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ โดยมีคะแนนจาก 5-1 เรียงจาก มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด เกี่ยวกับประสิทธิผลของโรงเรียนโดยผู้วิจัยพัฒนาเครื่องมือวัดประสิทธิผลของโรงเรียน ที่มีชื่อว่า “Index of perceived organizational effectiveness” ของ Mott (1972, p. 373)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดกระทำข้อมูลที่รวบรวมมาได้ตามลำดับ ดังนี้

1. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์และใช้ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่มีความสมบูรณ์
2. ตรวจสอบให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้
แบบสอบถามทั้ง 4 ส่วน ได้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

- 5 หมายถึง มีการปฏิบัติมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีการปฏิบัติมาก
- 3 หมายถึง มีการปฏิบัติปานกลาง
- 2 หมายถึง มีการปฏิบัติน้อย
- 1 หมายถึง มีการปฏิบัติน้อยที่สุด

การแปลความหมายของระดับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับประสิทธิผลโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีการแปลความหมายค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ดังนี้ (Cohen, 1988, p. 238 cited in Runyon & Haber, 1996, p. 238)

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ถือว่ามีความสัมพันธ์กันในระดับ
ค่าอยู่ระหว่าง ± 0.10 ถึง ± 0.29	ระดับต่ำ
ค่าอยู่ระหว่าง ± 0.30 ถึง ± 0.49	ระดับกลาง
ค่าอยู่ระหว่าง ± 0.50 ถึง ± 1.00	ระดับสูง

สรุปผลการวิจัย

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการกระตุ้นปัญหา และด้านการสร้างบารมี ตามลำดับ

2. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านความสามารถในการจัดสรรและใช้ทรัพยากร ด้านความสามารถในการติดต่อประสานงาน และด้านความสามารถในการพัฒนางาน ตามลำดับ

3. ประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทักษะคติทางบวก ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และด้านความสามารถแก้ปัญหาภายในโรงเรียน ตามลำดับ

4. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน และประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี โดยรวมอยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5. ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำทางการวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนและประ ภาพของโรงเรียน โดยรวมและรายด้านส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน และประ ภาพโรงเรียน ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ซึ่งสามารถพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี เรียงลำดับจากตัวพยากรณ์ที่ดีที่สุด คือ ภาวะผู้นำทางวิชาการ ด้านความสามารถในการจัดสรรและใช้ทรัพยากร (X_{25}) ภาวะผู้นำทางวิชาการ ด้านลักษณะการเป็นผู้นำทางวิชาการ (X_{21}) ภาวะผู้นำทางวิชาการ ด้านความสามารถในการติดต่อประสานงาน (X_{24}) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณทั้ง 3 ด้าน เท่ากับ

.878 และสามารถพยากรณ์ร่วมกันได้ร้อยละ 77.10 และสามารถสร้างสมการพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ในรูปสมการคะแนนดิบได้ดังนี้

$$\hat{Y} = .855 + .404 (X_{2_1}) + .237 (X_{2_{11}}) + .163 (X_{2_{14}})$$

หรือในรูปสมการคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

$$\hat{Z} = .479 (Z_{25}) + .270 (Z_{21}) + .197 (Z_{24})$$

อภิปรายผล

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ได้รับการพัฒนาศักยภาพก่อนเข้าสู่ตำแหน่ง ประกอบกับผู้บริหารโรงเรียนรุ่นใหม่ในปัจจุบันจะต้องปรับตัวและพัฒนาตนเองให้สามารถบริหารให้ห้องค์การ โดยการปรับเปลี่ยนการทำงานให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกิงกาญ จิตต์กะวาน (2553) ได้ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ตามความคิดเห็นของข้าราชการครู โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของนพวรรณ เกษะบุตร (2557) ได้ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญของการจัดการศึกษาให้ได้คุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดี เก่ง และมีความสุข เป็นความหวังสูงสุดของคนในชาติ ในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าของสังคมให้เป็นไปในทิศทางที่ปรารถนา เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ โดยสถานศึกษาทุกแห่งได้นำกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาซึ่งเป็นวิธีการจัดการคุณภาพอย่างเป็นระบบ และผู้บริหารโรงเรียนมีการบริหารจัดการสถานศึกษาให้เป็นไปตาม

การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) ตามกรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษา อันได้แก่ พัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ พัฒนาคุณภาพครูยุคใหม่ พัฒนาคุณภาพสถานศึกษายุคใหม่และแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ และพัฒนาการบริหารจัดการยุคใหม่ สอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติวรรณ แสนโท (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครระยอง จังหวัดระยอง ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครระยอง จังหวัดระยอง ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ งานวิจัยของลัดดาวรรณ นันดาเทพ (2557) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

3. ประสิทธิภาพผลของโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ได้ประกาศนโยบายเพื่อประกันคุณภาพการศึกษา โดยสร้างคณาจารย์แก่ผู้บริหารและครูในสังกัดเพื่อให้เข้าใจในบทบาทและหน้าที่ ตลอดจนความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนตามแนวทางปฏิรูป รวมถึงการที่ผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูได้ร่วมกันจัดทำ

แผนปฏิบัติการประจำปีให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษา หรือแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา และผู้บริหารโรงเรียนได้ส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนาวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างหลากหลายและต่อเนื่อง อีกทั้งยังส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ และปฏิบัติตนเป็นคนดีของสังคม จึงส่งผลให้ประสิทธิผลของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเกตุฉัตรภรณ์ นาเมืองรักษ์ (2551) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนเอกชนในเขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนเอกชนในเขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก โดยรวมรายด้านอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของกรรณา บุญแก้ว (2552) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานวิชาการกับประสิทธิผลของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอวังสมบูรณ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิผลของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอวังสมบูรณ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สระแก้ว เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ

4. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน และประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี โดยรวมอยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารโรงเรียนสามารถกระตุ้นบัณฑิตใจให้ครูทำงานอย่างทุ่มเทและมุ่งมั่นทำงานร่วมกันเป็นทีม มีความกระตือรือร้น อุทิศตัว เพื่อพัฒนาเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานทั้งในด้านการเรียนการสอนเพื่อให้โรงเรียนมีความก้าวหน้าทันสมัย มีการพัฒนาอาคารสถานที่ จัดสภาพแวดล้อมและใช้สื่อและเทคโนโลยีในการเรียนได้อย่างเหมาะสม และส่งเสริมให้ครูได้มีส่วนร่วมในการวางแผนหรือจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมโชค โพธิ์งาม (2550) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนกับประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนมีความสัมพันธ์กันในทางบวก กับประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 สอดคล้องกับงานวิจัยของโสภา วงษ์นาคเพ็ชร (2553) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการกับประสิทธิผลของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 พบว่า การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษาเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 มีความสัมพันธ์โดยรวมในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5. ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนและประเภทของโรงเรียน โดยรวมและรายด้านส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารโรงเรียนมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและให้ความสำคัญกับการบริหารงานวิชาการ โดยมีการวิเคราะห์และวางแผนการบริหาร การเปลี่ยนแปลงระบบงานใหม่ โดยการพัฒนากลยุทธ์ในการจัดการให้มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมปัจจัย สอดคล้องกับงานวิจัยของจรรยาภรณ์ พรหมมิ (2559) ได้ศึกษาปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีความสามารถในการพยากรณ์ร้อยละ 62.10

6. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน และประเภทโรงเรียน ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ซึ่งสามารถพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี เรียงลำดับจากตัวพยากรณ์ที่ดีที่สุด คือ ภาวะผู้นำทางวิชาการ ด้านความสามารถใน

การจัดสรรและใช้ทรัพยากร (X_{25}) ภาวะผู้นำทางวิชาการ ด้านลักษณะการเป็นผู้นำทางวิชาการ (X_{21}) ภาวะผู้นำทางวิชาการ ด้านความสามารถในการติดต่อประสานงาน (X_{24}) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณทั้ง 3 ด้าน เท่ากับ .878 และสามารถพยากรณ์ร่วมกันได้ร้อยละ 77.10 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ที่ภาวะผู้นำทางวิชาการ โดยให้ความสำคัญกับการบริหารงานวิชาการในด้านความสามารถในการจัดสรรและใช้ทรัพยากร ด้านลักษณะการเป็นผู้นำทางวิชาการ และด้านความสามารถในการติดต่อประสานงาน โดยการส่งเสริม และพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เจริญงอกงามในทุกด้าน และเป็นพลเมืองดีของสังคม ให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของของธวัชรัตน์ ไบบัว (2555) ได้ทำ การศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนกับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียน มีความสัมพันธ์กันทุกคู่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับ นันทนา เทพิน (2556) ได้ศึกษาปัจจัยด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษามีอำนาจพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน ด้านการคำนึงถึงความเป็นเอกัตบุคคล ผู้บริหารโรงเรียนควรให้ความสนใจและเอาใจใส่ครูอย่างสม่ำเสมอ ด้วยการศึกษถึงคุณสมบัติของครูและมอบหมายงานตามความสามารถของแต่ละบุคคล ให้คำปรึกษา แนะนำ และส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการปฏิบัติงาน
2. ภาวะผู้นำทางวิชาการ ด้านความสามารถในการวางแผน ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการระดมความคิดในการปรับปรุงวิธีการทำงานที่ดีกว่าเดิมของกลุ่มสาระวิชาการเรียนรู้ ด้วยการส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมวางแผนงานวิชาการ เพื่อให้แผนมีความคิดกว้างไกล และสามารถจัดวางแผนทางปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. ประสิทธิผลของโรงเรียน ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนควรนำผลการประเมินนักเรียนมาวิเคราะห์เพื่อพัฒนาและปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้วยการกระตุ้นและสร้างบรรยากาศให้เกิดความตื่นตัว ความอยากเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในโรงเรียน ร่วมกับคณะครูวิเคราะห์ในการนำผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน พัฒนาผู้เรียนให้สามารถคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้
4. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน และประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูง ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรต้องมีการบริหารที่ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ โดยมีการวางแผนที่ดีด้วยแผนกลยุทธ์ นโยบาย แผนงานที่ชัดเจนเข้าใจง่าย และการวางแผนนั้นต้องมีแนวปฏิบัติที่เป็นแนวทางในการวางแผนกลยุทธ์ได้เป็นอย่างดีและสามารถปรับปรุงยืดหยุ่นให้สอดคล้องกับนโยบายให้เป็นวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควบคู่ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี
2. ควบคู่ศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ
3. ควบคู่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนกับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). *การพัฒนาสถานศึกษาสู่ประชาคมอาเซียน*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กรอุณา บุญแก้ว. (2552). *ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานวิชาการกับประสิทธิผลของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอวังสมบูรณ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1*. งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กิ่งกาญจน์ จิตต์กะวาน. (2553). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี*. งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กิตติวรธมน แสนโท. (2556). *การศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครระยอง จังหวัดระยอง*. งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เกตุฉัตรภรณ์ นาเมืองรักษ์. (2551). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนเอกชนในเขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- จริยาภรณ์ พรหมมี. (2559). *ปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 3*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นพวรรณ เถายะบุตร. (2557). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ยุกตนันท์ หวานฉ่ำ. (2550). *การบริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียน ในอำเภอคลองหลวง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเทคโนโลยีการบริหารการศึกษา, คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ลัดดาพรรณ นัตดาเทพ. (2557). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี*. งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.

- สมโชค โพธิ์งาม. (2550). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนกับประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2*. งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- โสภา วงษ์นาคเพ็ชร. (2553). *การบริหารงานวิชาการกับประสิทธิผลของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี เขต 2*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี. (2556). *รายงานการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ประจำปี 2556*. ชลบุรี: องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี.
- Bass, B. M. (1985). *Leadership and performance beyond expectations*. New York: Free Press.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Morris, V. C. (1981). *Deaning: Middle management in academe*. Champaign: University of Illinois.
- Mott. P. E. (1972). *The characteristics of effective organizations*. New York: Harper & Row.
- Runyon, R. P., & Haber, A. (1996). *Fundamentals of behavioral statistics* (8th ed.). New York: McGraw-Hill.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้บริการศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์กรของบริษัท เอสทีทีซี จำกัด*

Factors Effect to the Using of Internal Organization Cafeteria Welfare in STTC Co., Ltd.

นิธิญาภา ชูช่วย**
ธีรเดช สนองทวีพร***

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้บริการศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์กรของบริษัท เอสทีทีซี จำกัด ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พนักงานที่มาใช้บริการศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์กรของบริษัท เอสทีทีซี จำกัด จำนวน 367 คน สถิติที่ใช้คือ สถิติร้อยละ การแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์สถิติ t-test และค่า F-test สถิติการวิเคราะห์การผันแปรทางเดียว (One Way ANOVA) และการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffee ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 อีกทั้งวิเคราะห์ค่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและปัจจัยด้านมูลเหตุจูงใจ กับความถี่ในการใช้บริการศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์กรด้วยค่าสหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson correlation)

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับของผู้ใช้บริการและรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการใช้บริการศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์กร ของบริษัท เอสทีทีซี จำกัด ที่แตกต่างกัน ในภาพรวม กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการใช้บริการศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์กร ของบริษัท เอสทีทีซี จำกัด ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านบุคคล ด้านกระบวนการ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านที่ให้ความสำคัญน้อยที่สุด คือ ด้านส่งเสริมทางการตลาด

ในส่วนปัจจัยด้านมูลเหตุจูงใจที่ส่งผลต่อการใช้บริการศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์กร ของบริษัท เอสทีทีซี จำกัด ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยให้ความสำคัญกับการจัดลำดับในการเข้าแถวรอรับอาหารที่สะดวก เพื่อเพิ่มผู้ใช้บริการมากขึ้นอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ มีอาหารจานด่วนให้บริการอย่างรวดเร็ว มีบริการสัญญาณอินเตอร์เน็ตไร้สายโดยไม่คิดค่าบริการ บทเพลงเสียงตามสาย เป็นต้น มีอาหารจริงของ แต่ละร้าน จัดตั้งเป็นโมเดล ให้ตัดสินใจก่อนเข้าใช้บริการ มีเครื่องดื่มประเภทชงให้บริการในราคาสุดคุ้ม มีเมนูแนะนำหรือเมนูพิเศษประจำวัน หรือประจำสัปดาห์ มีการจัดจำหน่ายอาหารเป็นชุด (อาหาร+ผลไม้) หรือ (อาหาร+เครื่องดื่มชง) ในราคาสุดคุ้ม ตามลำดับ

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับของผู้ใช้บริการและรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่แตกต่างกันส่งผลต่อความถี่ในการใช้บริการศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์กร ของบริษัท เอสทีทีซี จำกัด ที่แตกต่างกัน ผลการทดสอบพบว่ามีความสอดคล้องตามสมมติฐาน

ด้านปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและปัจจัยด้านมูลเหตุจูงใจส่งผลต่อความถี่ในการใช้บริการศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์กร ของบริษัท เอสทีทีซี จำกัด ผลการทดสอบสมมติฐานส่วนใหญ่ ไม่สอดคล้องตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อันเนื่องจากผู้ใช้บริการมีตัวเลือกในการเข้าใช้ศูนย์อาหารเพียง 2 แห่ง จึงทำให้ผลการทดสอบทั้ง 2 ปัจจัยไม่มีความสำคัญต่อความถี่ในการใช้บริการศูนย์อาหาร

*สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการองค์การ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก

**นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการองค์การ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก

***ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกริก

อย่างไรก็ตามข้อเสนอแนะควรนำปัจจัยด้านมูลเหตุจูงใจไปปรับใช้ในการบริหารจัดการภายในศูนย์อาหาร เพื่อเพิ่มทางเลือกและความหลากหลายในการให้บริการ อีกทั้งควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยในด้านอื่นๆ เช่น ความพึงพอใจในการใช้บริการหรือการศึกษาด้านการบริการที่แตกต่างกันระหว่างศูนย์อาหาร 1 กับศูนย์อาหาร 2 รวมทั้งศึกษาถึงพฤติกรรมของกลุ่มผู้ใช้บริการศูนย์อาหารเป็นต้น

Abstract

This research is objectivized to study the factors effect to the using of Internal Organization Cafeteria Welfare in STTC Co., Ltd. The study used quantitative research method, consolidated sources by using questionnaire and technical simply sample group from 367 staff users in the Internal Organization Cafeteria Welfare in STTC Co., Ltd. Statistics conversed into percentage, frequency, means, standard diversion, T-test analysis, F-test, One Way ANOVA, Scheffee's variance test was at 0.05 statistically, relationship between the factors of marketing mix and attractive factors used Pearson Correlation to analyze with the frequency of using Internal Organization Cafeteria Welfare in STTC Co., Ltd.

From the study was found that the demographic factors were sex, age, level of the users. Different monthly average income effected to the different frequency of using Internal Organization Cafeteria Welfare in STTC Co., Ltd.

Overall, the sample group was focused on the factors of marketing mix that effected to the using of Internal Organization Cafeteria Welfare in STTC Co., Ltd. was at medium level which mostly emphasized on the physical facilities and followed by the people, the process, the product, the price and the place. The least prominent was the promotion. The factor of attractive sources effected to the using of Internal Organization Welfare Cafeteria in STTC Co., Ltd. was overall at medium level which mostly focused on the convenient queue line for food in order to increase more users was at the highest level and followed by the prompt service of fixed menu, free WiFi, on line music, food always available at the shops and set it up as a standard before using the service. Service special menu, course menu (food and fruit) or (food and hot drink) respectively.

From the demographic assumption proved that sex, age, level of service users and different monthly average income resulted to the different frequency of using Internal Organization Cafeteria Welfare in STTC Co., Ltd. consorted to the assumption.

The factors of marketing mix effected to the frequency of using Internal Organization Cafeteria Welfare in STTC Co., Ltd. from the assumption test was mostly not consort with the determined assumption since there were only 2 choices of using service for the users and affected to the test of the two factors had no meaning to the frequency of using service.

However, it is recommended that should bring the attractive source to adjust and manage the Cafeteria Welfare as to promote option and choices in using service. Furthermore, should study other factors additionally like satisfaction in using service or study on diverse services between Cafeteria Welfare 1 and Cafeteria Welfare 2, including study the using behavior of the service users group.

บทนำ

บริษัท เอสทีทีซี จำกัด จัดตั้งอยู่ที่ นิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ชลบุรี เป็นบริษัทจัดอยู่ในกลุ่มประเภทของ อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ชั้นนำของโลก จำหน่ายเครื่องเสียงดีทรอนด์ กล้องถ่ายรูป และโทรศัพท์มือถือ ที่มีชื่อเสียง จากอดีตจนถึงปัจจุบันบริษัทฯ ได้ยึดหลักการดำเนินงานภายใต้มาตรฐานคือ มุ่งมั่นสู่ความเป็นเลิศด้วยวิสัยทัศน์ในการ สร้างสรรค์โลกอนาคตที่มีรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบดิจิทัล ทั้งนี้บริษัทฯ มีพนักงานมากถึง 4,500 คน จึงจำเป็นต้อง ดูแลสวัสดิการของพนักงานในด้านต่างๆให้เป็นอย่างดี เพราะหัวใจหลักของบริษัทฯ คือพนักงานเป็นสำคัญ เนื่องจาก ประเภทของงานกลุ่มอิเล็กทรอนิกส์นั้นต้องอาศัยใช้ฝีมือแรงงานเพียงอย่างเดียว ทำให้ด้านสวัสดิการศูนย์อาหารถือเป็น เรื่องที่บริษัทฯ ให้ความสำคัญเป็นหลัก ณ ปัจจุบันบริษัทฯ มีศูนย์อาหารทั้งหมด 2 ศูนย์อาหารเพื่อรองรับต่อการใช้ บริการของพนักงานตามช่วงเวลาพัก โดยแบ่งออกเป็นศูนย์อาหาร 1 และศูนย์อาหาร 2 ซึ่งในปัจจุบันศูนย์อาหารเริ่ม ขำรุดทรุดโทรม สุขอนามัยก็ลดน้อยลงและสิ่งอำนวยความสะดวกสบายต่าง ๆ เริ่มพบปัญหาและมีการซ่อมแซม ค่อนข้างมาก อีกทั้งสาธารณสุขในแต่ละตำบล เริ่มเข้ามามีบทบาทในการควบคุมดูแลศูนย์อาหารภายในบริษัทฯ อย่าง เข้มงวด จึงเป็นเหตุทำให้บริษัทฯ ต้องกำหนดนโยบายใหม่ โดยให้มีการปรับปรุงศูนย์อาหาร 1 เป็นศูนย์อาหารแรก เพื่อ พัฒนาคุณภาพชีวิตของพนักงานในด้านสวัสดิการหลักให้ดียิ่งขึ้น โดยเริ่มตั้งแต่การปรับปรุงรูปแบบโครงสร้างศูนย์ อาหารใหม่ ระบบการบริหารจัดการภายในศูนย์อาหาร ปรับระดับการให้บริการที่ทันสมัยมากขึ้น ด้วยระบบการชำระ เงินด้วยบัตรแทนเงินสด (Rabbit Card) และภายในศูนย์อาหารมีครบวงจร เช่น ร้านกาแฟ ร้านสะดวกซื้อ(Lawson) ตู้ สินค้าหยอดเหรียญอัตโนมัติ รวมทั้งจัดสรรพื้นที่รองรับพนักงานให้ได้อย่างเพียงพอ แต่เมื่อมีการปรับปรุงแล้ว พบว่า พนักงานไม่เข้าใช้บริการศูนย์อาหารใหม่อย่างเต็มที่ ซึ่งจากเดิมก่อนการปรับปรุงพนักงานเข้าใช้บริการศูนย์อาหาร 1 อยู่ ที่ 1,500 คน หลังจากการปรับปรุงแล้วเสร็จพนักงานเข้าใช้บริการศูนย์อาหารใหม่อยู่ที่ 1,200 คน

ด้วยเหตุผลข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้บริการศูนย์ อาหารสวัสดิการภายในองค์การ ของบริษัท เอสทีทีซี จำกัด เนื่องจากผู้วิจัยได้ปฏิบัติงานในบริษัท เอสทีทีซี จำกัด และ เป็นผู้ร่วมดำเนินการในการปรับปรุงสถานที่ของศูนย์อาหารและการบริหารจัดการศูนย์อาหารแบบใหม่ อีกทั้งการนำ ระบบการชำระเงินด้วยบัตรแทนเงินสด (Rabbit card) เข้ามาใช้กับศูนย์อาหารในกลุ่มอุตสาหกรรมเป็นที่แรกของ ประเทศไทย ประกอบกับการปรับปรุงด้านสุขาภิบาลและโภชนาการอาหารให้ถูกสุขอนามัย การศึกษาครั้งนี้เพื่อนำ มาใช้ในการวางแผนและพัฒนาการให้บริการของศูนย์อาหาร 1 เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้อย่าง ครบถ้วนและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่กลุ่มผู้ใช้บริการที่เพิ่มมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความถี่ในการใช้บริการศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์การของบริษัท เอสทีทีซี จำกัด
2. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการใช้บริการศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์การ ของบริษัท เอสทีทีซี จำกัด
3. เพื่อศึกษามูลเหตุจูงใจที่ส่งผลต่อการใช้บริการศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์การ ของบริษัท เอสทีทีซี จำกัด

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน เช่น เพศ อายุ ระดับของผู้ใช้บริการ และรายได้ที่ส่งผลต่อความถี่ในการใช้ บริการศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์การ ของบริษัท เอสทีทีซี จำกัด

2. ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด ในด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านส่งเสริมการตลาด ด้านบุคคล ด้านกระบวนการ และด้านลักษณะทางกายภาพส่งผลต่อความถี่ในการใช้บริการศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์กร ของบริษัท เอสทีทีซี จำกัด

3. ปัจจัยด้านมูลเหตุจูงใจส่งผลต่อความถี่ในการใช้บริการศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์กร ของบริษัท เอสทีทีซี จำกัด

วิธีการวิจัย

การกำหนดกลุ่มประชากร (Population) คือ ประชากรทั้งหมดมีจำนวน 4,500 คน โดยมีการ กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ โดยใช้สูตรคำนวณของ Taro Yamane (ทาโร ยามาเน่) ที่ระดับความเชื่อมั่นเท่ากับ 95% ให้ค่าความคาดเคลื่อนเท่ากับ 0.5 ดังนั้นจำนวนตัวอย่างที่ผู้วิจัยใช้ในครั้งนี้ จึงใช้ขนาดตัวอย่างเท่ากับ 367 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยผู้วิจัยได้แบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับของผู้ใช้บริการ รายได้ ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่มีให้เลือกหลายคำตอบ โดยเป็นคำถามลักษณะปลายเปิด

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการใช้บริการศูนย์อาหาร เป็นแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ใช้มาตราวัดแบบ Likert scale 5 ระดับ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามมูลเหตุจูงใจในการใช้บริการศูนย์อาหาร เป็นแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ใช้มาตราวัดแบบ Likert scale 5 ระดับ

ส่วนที่ 4 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยดำเนินการแจกแบบสอบถามให้กับพนักงานที่เข้าใช้บริการศูนย์อาหาร โดยใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) ด้วยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) และชี้แจงสำหรับข้อสงสัยต่อกลุ่มตัวอย่าง โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองเพื่อที่จะสามารถอธิบายชี้แจงข้อสงสัยให้ผู้ตอบแบบสอบถามให้เข้าใจการวิจัยครั้งนี้ และติดตามแบบสอบถามกลับคืนมาได้จำนวนทั้งสิ้น 367 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสอบถามได้มาทั้งหมดแล้ว จึงดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ตามที่กำหนดลักษณะค่าของตัวแปรแต่ละตัว และนำไปลงรหัสตามที่กำหนดไว้ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป และนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ สถิติตักร้อยละ (Percentage) การแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าเฉลี่ย (Mean)

2. วิเคราะห์คะแนนรวมแต่ละปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด ทั้ง 7 ด้าน โดยคำนวณค่าสถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: SD)

3. เปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการใช้บริการศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์กร ของบริษัท เอสทีทีซี จำกัด โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลที่มี 2 กลุ่ม โดยใช้ค่า t-test และ 3 กลุ่มขึ้นไปใช้ค่า F-test และพบว่าปัจจัยใดมีความแตกต่างกัน จะนำมาทดสอบความแตกต่างแบบเป็นรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffe มีการกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและปัจจัยด้านมูลเหตุจูงใจ กับความถี่ในการบริการศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์กร ของบริษัท เอสทีทีซี จำกัด โดยใช้สถิติเชิงอนุมาน ด้วยวิธีการสหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson correlation)

ผลการวิจัย

ในภาพรวมของความถี่ที่กลุ่มตัวอย่างเข้าใช้บริการศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์กร ของบริษัท เอสทีทีซี จำกัด ในภาพรวมส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างเข้าใช้บริการเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 71.4 และมีอายุระหว่าง 26 - 34 ปี คิดเป็นร้อยละ 46.6 ซึ่งเป็นผู้ใช้บริการมากที่สุด ในระดับปฏิบัติการ คิดเป็นร้อยละ 54.5 ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ที่ 10,001 - 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 45.8 ซึ่งในความถี่ที่เข้าใช้บริการ 5 วันต่อสัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 64.6 รองลงมาคือ 1 วันต่อสัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 10.1 และที่กลุ่มตัวอย่างเข้าใช้บริการน้อยที่สุด คือ 2 วันต่อสัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 7.9 ตามลำดับ

ในภาพรวม กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ในภาพรวมให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 22.5 โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพ คิดเป็นร้อยละ 30.7 รองลงมา ได้แก่ ด้านบุคคลากรและกระบวนการ คิดเป็นร้อยละ 27.3 ด้านผลิตภัณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 26.6 ด้านราคา คิดเป็นร้อยละ 26 ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย คิดเป็นร้อยละ 25.2 และด้านที่ให้ความสำคัญน้อยที่สุด คือ ด้านส่งเสริมทางการตลาด คิดเป็นร้อยละ 24.2 รายละเอียดในแต่ละด้านสามารถสรุปได้ดังนี้

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการใช้บริการในด้านผลิตภัณฑ์ พบว่า โดยรวมกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 26.6 โดยให้ความสำคัญกับความสะอาดของอาหาร ถูกหลักอนามัยอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 37.6 รองลงมา ได้แก่ วัตถุดิบที่ใช้ประกอบอาหาร มีความสดใหม่ มีคุณภาพ คิดเป็นร้อยละ 36.8 มีคุณค่าทางโภชนาการอาหาร คิดเป็นร้อยละ 30.2 รสชาติของอาหาร อร่อยถูกปาก คิดเป็นร้อยละ 24.8 และข้อที่ให้ความสำคัญน้อยที่สุดคือ อาหารมีความหลากหลาย จัดสรรเมนูตามเทศกาล คิดเป็นร้อยละ 19.3 ตามลำดับ

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการใช้บริการด้านราคา พบว่า โดยรวมกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 30.7 โดยให้ความสำคัญกับราคาอาหารที่คณะกรรมการส่วนกลางกำหนด ร้านอาหารปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ไม่มีการจำหน่ายอาหารเกินราคา อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 31.28 รองลงมา ได้แก่ ราคาอาหารเป็นราคาสวัสดิการ ถูกกว่าร้านอาหารภายนอก เมื่อเทียบกับปริมาณและคุณภาพที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 24.0 คุณภาพ วัตถุดิบของอาหารและราคามีความเหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 20.4 และข้อที่ให้ความสำคัญน้อยที่สุดคือ ปริมาณอาหารและราคามีความเหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 12.3 ตามลำดับ

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการใช้บริการด้านช่องทางการจัดจำหน่าย พบว่า โดยรวมกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 27.3 โดยให้ความสำคัญกับร้านอาหารทุกร้านมีป้ายแนะนำเมนูอาหารชัดเจนอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 35.1 รองลงมาคือการเลือกซื้ออาหาร รวดเร็ว ไม่ยุ่งยาก คิดเป็นร้อยละ 27.0 การเข้าคิวหน้าร้าน เข้าถึงหน้าร้านอาหารได้สะดวก คิดเป็นร้อยละ 20.4 อาหารที่จัดจำหน่ายมีเพียงพอทุกช่วงเวลา 14.7 และข้อที่ให้ความสำคัญน้อยที่สุดคือ ร้านอาหารมีความหลากหลายในการจัดจำหน่าย คิดร้อยละ 11.4 ตามลำดับ

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการใช้บริการด้านส่งเสริมการตลาด พบว่า โดยรวมกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 26.0 โดยให้ความสำคัญกับร้านสะดวกซื้อ Lawson และร้านกาแฟ มีการนำเสนอโปรโมชั่นทุกเดือนอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 36.5 รองลงมา ได้แก่ มีการประชาสัมพันธ์ในสื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับเมนูอาหาร เช่น โทรท์สัน อีเมลล์ ป้ายหน้าร้าน ลิงค์ไฟล์ส่วนกลาง คิดเป็นร้อยละ 29.7 สามารถเปลี่ยนแปลง

อาหารได้ทันที หากไม่ตรงตามความต้องการของผู้ใช้บริการ คิดเป็นร้อยละ 27.0 ทุกครั้งในการเลือกซื้ออาหารได้เต็ม สะสมบัตรแทนเงินสด (Rabbit Award) คิดเป็นร้อยละ 23.4 และข้อที่ให้ความสำคัญน้อยที่สุดคือ ร้านอาหารมีการจัด โปรโมชันคืนกำไรให้กับพนักงานตามเทศกาล เช่น วันสงกรานต์และวันปีใหม่ คิดเป็นร้อยละ 22.3 ตามลำดับ

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการใช้บริการด้านบุคคล พบว่า โดยรวมกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 24.7 โดยให้ความสำคัญกับพนักงานให้บริการแต่งกายสะอาด สุภาพ เรียบร้อย ถูกสุขลักษณะ (ชุดยูนิฟอร์มของร้าน) อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 41.7 รองลงมา ได้แก่ สวมหมวกคลุมผม ผ่ากันเปื้อน ผ่าปิดปาก และใช้อุปกรณ์หรือสวมถุงมือขณะหยิบจับอาหารปรุงสุกแล้ว คิดเป็นร้อยละ 36.8 พนักงานให้บริการด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น และมีความเป็นมืออาชีพ คิดเป็นร้อยละ 35.4 มีพนักงานภายในร้านเพียงพอต่อการให้บริการ คิดเป็นร้อยละ 33.8 และข้อที่ให้ความสำคัญน้อยที่สุดคือ พนักงานมีความสามารถในการแก้ไขปัญหา ได้อย่างรวดเร็ว คิดเป็นร้อยละ 28.3 ตามลำดับ

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการใช้บริการด้านกระบวนการ พบว่า โดยรวมกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 25.2 โดยให้ความสำคัญกับรับคำสั่งในการตักเมนูอาหาร ที่ลูกค้า ต้องการได้อย่างถูกต้องอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 37.3 รองลงมา ได้แก่ มีการต่อคิวอย่างเป็นระเบียบ ก่อน-หลัง คิดเป็นร้อยละ 36.8 มีการบริการที่ดีเป็นมาตรฐาน ในการให้บริการกับพนักงานทุกระดับ คิดเป็นร้อยละ 35.7 มีการบริการที่รวดเร็ว ถูกต้อง แม่นยำ คิดเป็นร้อยละ 33.0 และข้อที่ให้ความสำคัญน้อยที่สุดคือ การชำระเงินด้วยบัตร Rabbit รวดเร็ว ถูกต้อง และระบบไม่มีปัญหา คิดเป็นร้อยละ 30.2 ตามลำดับ

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการใช้บริการด้านลักษณะทางกายภาพ พบว่า โดยรวมกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ โดยให้ความสำคัญกับมีสถานที่ล้างมือ และเครื่องเป่ามือ ติดตั้ง อยู่ในที่เหมาะสมอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 32.7 รองลงมา ได้แก่ บรรยากาศภายในศูนย์อาหารมีการตกแต่ง สวยงาม โปร่ง สบาย ไม่แออัด ไม่มีกลิ่นเหม็น คิดเป็นร้อยละ 27.5 ความสะอาดของภาชนะใส่อาหาร เช่น จาน ชาม ซ้อน ส้อม ตะเกียบ ไม่ชำรุดและมีเพียงพอต่อการใช้บริการ คิดเป็นร้อยละ 20.4 ภายในศูนย์อาหารมีการจัดโต๊ะ เก้าอี้ นั่งเพียงพอต่อการใช้บริการของพนักงานในแต่ละช่วงเวลาพักเบรก คิดเป็นร้อยละ 20.2 และข้อที่ให้ความสำคัญน้อยที่สุดคือ บริเวณที่ตั้งของศูนย์อาหารมีความเหมาะสม สะดวกต่อการเข้าไปใช้บริการ คิดเป็นร้อยละ 17.4 ตามลำดับ

ปัจจัยด้านส่วนบุคคล อันได้แก่ เพศ อายุ ระดับ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ใช้บริการศูนย์อาหาร สวัสดิการภายในองค์กร ของบริษัท เอสทีทีซี จำกัดที่แตกต่างกันนั้นส่งผลต่อความถี่ในการใช้บริการศูนย์อาหาร สวัสดิการภายในองค์กร ของบริษัท เอสทีทีซี จำกัดมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อความถี่ในการใช้บริการศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์กร ของบริษัท เอสทีทีซี จำกัด สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

ด้านผลิตภัณฑ์ส่งผลต่อความถี่ในการใช้บริการศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์กร ของบริษัท เอสทีทีซี จำกัด พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์ไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ด้านราคาส่งผลต่อความถี่ในการใช้บริการศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์กร ของบริษัท เอสทีทีซี จำกัด พบว่า ด้านราคามีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายส่งผลต่อความถี่ในการใช้บริการศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์กรของบริษัท เอสทีทีซี จำกัด พบว่า ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ด้านส่งเสริมทางการตลาดส่งผลต่อความถี่ในการใช้บริการศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์กร ของบริษัท เอสทีทีซี จำกัด พบว่า ด้านส่งเสริมทางการตลาดไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ด้านบุคคลส่งผลต่อความถี่ในการใช้บริการศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์กร ของบริษัท เอสทีทีซี จำกัด พบว่า ด้านบุคคลไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ด้านกระบวนการส่งผลต่อความถี่ในการใช้บริการศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์กร ของบริษัท เอสทีทีซี จำกัด พบว่า ด้านกระบวนการไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ด้านลักษณะทางกายภาพส่งผลต่อความถี่ในการใช้บริการศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์กร ของบริษัท เอสทีทีซี จำกัด พบว่า ด้านลักษณะทางกายภาพไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ส่วนปัจจัยด้านมูลเหตุจูงใจส่งผลต่อความถี่ในการใช้บริการศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์กร ของบริษัท เอสทีทีซี จำกัด พบว่า โดยรวมปัจจัยมูลเหตุจูงใจไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างได้ให้ความสำคัญมูลเหตุจูงใจที่ส่งผลต่อการใช้บริการศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์กร ของบริษัท เอสทีทีซี จำกัด ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยให้ความสำคัญต่อมูลเหตุจูงใจในข้อมีการจัดลำดับในการเข้าแถวรอรับอาหารที่สะดวก เพื่อเพิ่มผู้ใช้บริการมากขึ้น มีสัญญาณอินเทอร์เน็ตโดยไม่คิดค่าบริการ บทเพลงเสียงตามสาย อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 40.3 รองลงมาคือ มีการจัดจำหน่ายอาหารเป็นชุด (อาหาร+ผลไม้) หรือ (อาหาร+เครื่องดื่ม) ในราคาสุดคุ้ม อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 39.2 มีอาหารจานด่วนให้บริการอย่างรวดเร็ว อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 38.4 มีการโฆษณาให้ความรู้ด้านโภชนาการอาหารชัดเจน อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 36.5 มีเมนูแนะนำหรือเมนูพิเศษประจำวัน หรือประจำสัปดาห์ อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 34.6 มีอาหารจริงของแต่ละร้าน จัดตั้งเป็นโมเดล ให้ตัดสินใจก่อนเข้าใช้บริการอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 34.1 มีเครื่องดื่มประเภทชงให้บริการในราคาสุดคุ้ม อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 33.5 มีพื้นที่พักผ่อนเพียงพอ เช่น มุมหนังสือพิมพ์ มุมสนทนา มุมความรู้ อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 32.4 ตามลำดับ และข้อที่ให้ความสำคัญน้อยที่สุดคือ มีบริการอื่น ๆ ภายในศูนย์อาหาร เช่น โทรทัศน์ อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 26.4

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาในภาพรวมปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน เช่น เพศ อายุ ระดับของผู้ใช้บริการ และรายได้ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อความถี่ในการใช้บริการศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์กร ของบริษัท เอสทีทีซี จำกัดมีความแตกต่างกัน เนื่องด้วยเพศ อายุ ระดับของผู้ใช้บริการ และรายได้ ทำให้ความต้องการของกลุ่มตัวอย่างแตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นความหลากหลายของเมนูอาหาร ความสะดวกสบายในการเลือกซื้ออาหาร ความรวดเร็วในการรับประทาน ซึ่งมีเวลาอย่างจำกัด ไม่สามารถตอบสนองผู้ที่เข้ามาใช้บริการศูนย์อาหารได้อย่างหลากหลายและรวดเร็วที่สุด จึงทำให้ทั้งเพศ อายุ ระดับของผู้ใช้บริการ และรายได้ส่งผลต่อความถี่ในการใช้บริการศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมการบริโภคอาหารจานด่วนของบุคคลวัยทำงาน เครื่องมาต มีเกษม, (2554) เนื่องจากมีกลุ่มลักษณะทางประชากรที่ต่างกัน รวมถึงพฤติกรรมในการเข้าใช้บริการศูนย์อาหารก็แตกต่างกันออกไป

ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดส่งผลต่อการใช้บริการด้านลักษณะทางกายภาพอยู่ในระดับมาก เพราะโดยรวมกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับการมีสถานที่ล้างมือ และเครื่องเป่ามือ ติดตั้งอยู่ในที่เหมาะสม บรรยากาศภายในศูนย์อาหารมีการตกแต่งสวยงาม โปร่ง สบาย ไม่แออัด ไม่มีกลิ่นเหม็น และความสะอาดของภาชนะใส่อาหาร เช่น จาน ชาม ช้อน ส้อม ตะเกียบ ไม่ชำรุดและมีเพียงพอต่อการให้บริการ อยู่ในระดับมาก ที่กล่าวมาถือเป็นสภาพแวดล้อมของสถานที่ให้บริการของศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์กร ดังนั้นการออกแบบ จัดพื้นที่ แบ่งสัดส่วนภายในศูนย์อาหารให้มีความเหมาะสมกัน มีความทันสมัย สะอาด และด้านอื่นๆ ที่สามารถดึงดูดกลุ่มเป้าหมายเข้ามาใช้บริการศูนย์อาหาร

ได้ อีกทั้ง อุปกรณ์ ภาชนะที่มีไว้บริการต้องสะอาดอย่างสม่ำเสมอ สิ่งเหล่านี้สามารถบ่งบอกถึงคุณภาพในการให้บริการของภายในศูนย์อาหารได้อย่างชัดเจน และมีความสอดคล้องในงานวิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการร้านอาหาร ชามานา เสริฐสนิท (2556) เนื่องจากธุรกิจร้านอาหารด้านลูกค้าจะให้ความสำคัญเรื่องความสะอาดเป็นหลัก ซึ่งเป็นสิ่งที่ลูกค้าสัมผัสได้ตั้งแต่เข้าร้าน และสิ่งเหล่านี้จะทำให้ลูกค้าเกิดความน่าเชื่อถือในการใช้บริการ รวมทั้งเป็นสิ่งที่ดึงดูดความสนใจของกลุ่มลูกค้าได้ด้วยเช่นกัน

ปัจจัยด้านมูลเหตุจูงใจที่ส่งผลต่อการใช้บริการศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์กร ของบริษัท เอสทีทีซี จำกัด พบว่า โดยรวมกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญต่อมูลเหตุจูงใจในข้อมีการจัดลำดับในการเข้าแถวรอรับอาหารที่สะดวก เพื่อเพิ่มผู้ใช้บริการมากขึ้น มีสัญญาณอินเทอร์เน็ตโดยไม่คิดค่าบริการ บทเพลงเสียงตามสาย ในระดับปานกลาง รองลงมาคือ มีการจัดจำหน่ายอาหารเป็นชุด (อาหาร+ผลไม้) หรือ (อาหาร+เครื่องดื่มขง) ในราคาสุดคุ้ม มีอาหารจานด่วนให้บริการอย่างรวดเร็ว มีการโฆษณาให้ความรู้ด้านโภชนาการอาหารชัดเจน มีเมนูแนะนำหรือเมนูพิเศษประจำวัน หรือประจำสัปดาห์ มีอาหารจริงของแต่ละร้าน จัดตั้งเป็นโมเดล ให้ตัดสินใจก่อนเข้าใช้บริการ มีเครื่องดื่มประเภทขงให้บริการในราคาสุดคุ้ม มีพื้นที่พักผ่อนเพียงพอ เช่น มุมหนังสือพิมพ์ มุมสนทนา มุมความรู้ ตามลำดับ เพราะปัจจัยมูลเหตุจูงใจเหล่านี้ ถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นการเพิ่มทางเลือกหรือเป็นสิ่งที่เพิ่มเติมจากการบริการศูนย์อาหารในปัจจุบันและเป็นมูลเหตุจูงใจที่สามารถดึงดูดกลุ่มเป้าหมายเข้ามาใช้บริการศูนย์อาหารสวัสดิการภายในองค์กรเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของประชาชนในการเลือกใช้บริการร้านอาหาร (ดนตรีรัตน์ ใจดี, 2553)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยเพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงศูนย์อาหาร

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในด้านผลิตภัณฑ์ ผู้ประกอบการร้านค้าและผู้บริหารควรปรับปรุงสำหรับการให้บริการของศูนย์อาหาร โดยการควบคุมวัตถุดิบที่จะนำมาประกอบอาหาร ให้มีความสดใหม่และมีการตรวจสอบจากหน่วยงานและติดตามผลให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด เพื่อตอบสนองความต้องการต่อผู้ใช้บริการให้ได้มากยิ่งขึ้น

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในด้านราคา ผู้ประกอบการร้านค้าและผู้บริหารควรมีการกำหนดราคาจากคณะกรรมการส่วนกลางต้องมีความเหมาะสมระหว่างปริมาณและราคา ต้องเพิ่มการควบคุมราคาอาหารก่อนการจัดจำหน่ายอาหารทุกครั้ง สำหรับราคาอาหารที่นอกเหนือจากคณะกรรมการส่วนกลางกำหนด ให้ผู้ประกอบการปฏิบัติตามข้อกำหนดอย่างเคร่งครัด

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ผู้ประกอบการร้านค้าและผู้บริหารต้องทำการสำรวจความต้องการของผู้ใช้บริการ เกี่ยวกับประเภทอาหารที่ลูกค้าต้องการแนะนำให้เพิ่มเติมในการจำหน่ายอาหารภายในศูนย์อาหาร เพื่อสร้างความหลากหลายในเข้าใช้บริการ

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในด้านส่งเสริมการตลาด ผู้ประกอบการร้านค้าและผู้บริหารควรจัดโปรโมชันจับคู่อาหารในการจำหน่ายอาหารเป็นชุดในราคาสุดคุ้ม เพิ่มข้อมูลด้านคุณค่าทางโภชนาการในรายการเมนูอาหารพิเศษในแต่ละวันเพื่อเป็นอีกทางเลือกหนึ่ง

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในด้านบุคคล ผู้ประกอบการร้านค้าและผู้บริหารต้องเพิ่มความเข้มงวดในการตรวจสอบการแต่งกายที่ถูกต้องตามมาตรฐานที่สาธารณสุขกำหนด ควรกำหนดข้อบังคับสำหรับการแต่งกายให้มีความเหมาะสมกับหน่วยงานในแต่ละส่วนของศูนย์อาหาร อีกทั้งฝึกอบรมเกี่ยวกับการให้บริการด้วยความเต็มใจจนถึงความสามารถในการแก้ไขปัญหาหน้างานได้อย่างทันท่วงที

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในด้านกระบวนการ ผู้ประกอบการร้านค้าและผู้บริหารควรมีการเตรียมความพร้อมก่อนการให้บริการ เพื่ออำนวยความสะดวกต่อผู้ใช้บริการได้อย่างรวดเร็ว ไม่แออัดและไม่ยุ่งยาก ผู้ประกอบการต้องบริหารจัดการในภาพรวม ตั้งแต่การต่อคิวเลือกซื้ออาหาร ขั้นตอนการรับคำสั่ง การตักอาหาร การเสิร์ฟ จนถึงจุดชำระเงิน เพื่อไม่ให้เกิดความขัดข้องในการบริการ

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในด้านลักษณะทางกายภาพ ผู้ประกอบการร้านค้าและผู้บริหารควรจัดทีมงานสำหรับตรวจสอบอุปกรณ์ภายในศูนย์อาหารให้พร้อมใช้งาน โต๊ะ เก้าอี้ มีให้บริการอย่างเพียงพอต่อผู้ใช้บริการในแต่ละช่วงเวลา เพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกแออัด ไม่สะดวกสบาย รวมทั้งต้องรักษาความสะอาดภายในศูนย์อาหารอย่างสม่ำเสมอ ไม่มีกลิ่นอับ ดูเป็นระเบียบเรียบร้อย

ในปัจจุบันด้านมูลเหตุจูงใจ ผู้ประกอบการร้านค้าและผู้บริหารควรนำข้อเสนอแนะไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาการให้บริการที่ตอบสนองตรงตามความต้องการของผู้ใช้บริการได้มากที่สุด โดยเพิ่มการบริการในด้านอาหารจานด่วนให้บริการอย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากผู้ใช้บริการมีเวลาพักรับประทานอาหารอย่างจำกัด และมีเครื่องดื่มประเภทชงให้บริการ เพื่อเพิ่มทางเลือกให้กับผู้ใช้บริการนอกเหนือจากน้ำเปล่าที่เป็นสวัสดิการของบริษัทฯ และมีการจัดจำหน่ายอาหารเป็นชุด (อาหาร+ผลไม้) หรือ (อาหาร+เครื่องดื่มชง) ในราคาสุดคุ้มซึ่งเป็นอีกช่องทางในการใช้บริการศูนย์อาหารได้อย่างรวดเร็วและราคาเหมาะสม มีเมนูแนะนำหรือเมนูพิเศษประจำวัน หรือประจำสัปดาห์โดยเป็นเมนูอาหารที่มีความแตกต่างจากเมนูเดิมในแต่ละวัน ทำให้ผู้ใช้บริการเกิดความสนใจในเมนูนั้น ๆ รวมทั้งมีการโฆษณาให้ความรู้ด้านโภชนาการอาหารอย่างชัดเจน เช่น การกำหนดเมนูอาหารแต่ละประเภทเป็นกิโลแคลอรี เพื่อให้เกิดความสนใจสำหรับกลุ่มผู้ใช้บริการที่รักษาสุขภาพ อีกอย่างที่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้ใช้บริการได้ คือ การมีอาหารจริงของแต่ละร้าน จัดตั้งเป็นโมเดล ให้ผู้ใช้บริการตัดสินใจก่อนเข้าใช้บริการ และที่สำคัญภายในศูนย์อาหารต้องมีบริการอื่น ๆ อาทิเช่น มุมสำหรับการอ่านหนังสือพิมพ์ หรือโทรทัศน์เพื่อเป็นสื่อกลางด้านข้อมูลข่าวสาร และสุดท้าย มีบริการฟรีไวไฟ บทเพลงเสียงตามสาย เป็นต้น เพื่อเป็นการเพิ่มความสนใจของผู้ใช้บริการและการบริการที่ครบวงจรภายในศูนย์อาหารที่เดียว

ข้อเสนอแนะในด้านอื่น ๆ ได้แก่ ควรปรับปรุงด้านรสชาติอาหารโดยให้คณะกรรมการส่วนกลางเป็นกลุ่มตัวแทนผู้ใช้บริการเป็นผู้ทดสอบรสชาติอาหาร และควรปรับปรุงการตักอาหารให้ปริมาณอาหารและราคามีความเหมาะสมกัน อีกทั้งด้านคุณภาพอาหารคือการป้องกันสิ่งปนเปื้อนไปในอาหารถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่ต้องตระหนักถึง

ในการศึกษาครั้งต่อไปควรมุ่งเน้นการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยในด้านความพึงพอใจในการใช้บริการศูนย์อาหาร 1 เปรียบเทียบกับศูนย์อาหาร 2 หรือการศึกษาในด้านการบริการที่แตกต่างกันระหว่างศูนย์อาหาร 1 กับศูนย์อาหาร 2 รวมทั้งพฤติกรรมของกลุ่มผู้ใช้บริการศูนย์อาหาร เป็นต้น เพื่อทำให้ได้ผลของการศึกษาที่ผู้ประกอบการร้านค้าและผู้บริหารสามารถนำไปปรับปรุงในการให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพในด้านการบริหารจัดการศูนย์อาหาร เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่ผู้ประกอบการร้านค้าและผู้บริหารสามารถนำไปปรับปรุงในแผนกลยุทธ์ที่สามารถวางแผนการบริหารจัดการศูนย์อาหารได้อย่างทันสมัยและก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็วทันยุคสมัย

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎา โสมนะพันธ์. (2556) แรงจูงใจในการรับประทานอาหารไทยนอกบ้านของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร และ
ปริมณฑล. *วารสารการเงิน การลงทุน การตลาด และการบริหารธุรกิจ*, 3(4), 695-714.
กฤษฎา รัตนพฤกษ์. (2545). *การตลาดบริการ*. เชียงใหม่: คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- กัณคริษฐา แสงวงกิจ. (2554). *กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดของผู้ประกอบการโฮมสเตย์ จังหวัดสมุทรสงคราม*. การค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการตลาด, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
- เครื่องมือ มีเกษม. (2554). การศึกษาพฤติกรรมการบริโภคอาหารจานด่วนของบุคคลวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร สารนิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาวิชาบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ชาติชาย ฐรนิกร. (2558). ปัจจัยการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าร้านค้าปลีกแบบดั้งเดิม (โชห่วย) ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลเมืองเลย จังหวัดเลย. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ชามานา เสริฐสนิท. (2556). ศึกษาปัจจัยการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการร้านอาหารในอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ดนตรีรัตน์ ใจดี. (2553). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของประชาชนในการเลือกใช้บริการร้านอาหารในจังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
- พิมพ์ชนก พรหมจรรย์ และคณะ. (2556) “ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการโรงแรมสวนดุสิต เฟส กรุงเทพมหานคร. งานวิจัยนิตยศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการสื่อสารธุรกิจบริการ, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- วรุตม์ ประไพภัคตร์. (2556). ปัจจัยพฤติกรรมผู้บริโภคและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทเครื่องครัวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดระยอง. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาวิชาบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- วศินี พงศพัฒนศักดิ์. (2557). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกร้านอาหารญี่ปุ่นของคนทำงานในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. วิทยานิพนธ์วิทยาศาตรมหาบัณฑิต, สาขาพาณิชยศาสตร์และการบัญชี, คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิจิตรา ยวดยิ่ง. (2553). การบริหารจัดการพื้นที่อาคารร้านอาหาร (ส่วนรับประทานอาหาร) ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด. สารนิพนธ์วิทยาศาตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาบริหารทรัพยากรอาคาร, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2541). พฤติกรรมผู้บริโภค (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สัมคคีสาร (ดอกหญ้า).
- สุทามาศ จันทรถาวร. (2556). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าบนFacebook ของประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาธุรกิจผ่านอิเล็กทรอนิกส์, คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยรังสิต.
- เสรี วงษ์มณฑา. (2554). กลยุทธ์การตลาด วางแผนการตลาด. กรุงเทพฯ: ดวงกลมสมัย.
- Kotler, P. (2000). *Marketing Management (The Millennium edition)*: 15 MaGrath, A.J (1986). *Journal of Marketing*, 61(1), 51–67.
- Likert, R. (1970). A technique for the measurement of attitude. Chicago: Rand McNally. Schiffman, Leon G; & Kanuk, Leslie Lazar. (1994) *Consumer Behavior (5th ed.)*. New Jersey: Prentic-Hall.

การประเมินความต้องการจำเป็นของครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อกำหนดประเด็นสาระ การผลิตสื่อการเรียนทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ*

The Needs Assessment of Eastern Teachers for Configuration Issues to Substance Media Production Distance Learning via Information Technology Systems

อุทิศ บำรุงชีพ**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นของครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อกำหนดประเด็นสาระการผลิตสื่อการเรียนทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ภาษาไทย สาระคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาต่างประเทศ จำแนกตามรายเนื้อหาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับชั้นประถมศึกษา และมัธยมศึกษา กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือสายสามัญ 8 จังหวัด จำนวน 506 คน ซึ่งได้มาโดยคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการคำนวณจากสูตรของ ทาโร ยามาเน่ หลังจากนั้นคำนวณหาจำนวนตัวอย่างประชากรในแต่ละกลุ่ม โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ และในแต่ละชั้นภูมิจะทำการสุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วน หลังจากนั้นทำการสุ่มอย่างง่าย เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มตัวอย่างครูในแต่ละจังหวัด เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เทคนิค Modified Priority Needs Index (PNI_{Modified}) ในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้ลำดับความสำคัญความต้องการจำเป็นสาระเนื้อหามากที่สุด ลำดับที่ 1 ได้แก่ กลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง การประกอบอาหาร มีลำดับความสำคัญมากที่สุดโดยมีค่า (PNI_{Modified} = 0.82) รองลงมา คือกลุ่มสาระภาษาต่างประเทศระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 คำพังเพย ไทย & อังกฤษ และเทคนิคการทำข้อสอบ error โดยมีค่า (PNI_{Modified} = 0.76) และลำดับที่สาม คือ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง สหกรณ์และเศรษฐกิจชุมชน โดยมีค่า (PNI_{Modified} = 0.75) เมื่อพิจารณาความคิดเห็นที่ครูต้องการเกี่ยวกับสื่อประกอบการสอนเพิ่มเติมของโครงการคลังสื่อการเรียนทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (DLIT Resource : คลังสื่อการสอน) ทุกกลุ่มสาระพบว่า ครูมีความต้องการสื่อบทเรียนออนไลน์มากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาอันดับ 2 คือสื่อวีดิทัศน์ (VDO) ความต้องการอันดับ 3 คือ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน

คำสำคัญ : ความต้องการจำเป็น/ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ/สื่อการเรียนทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ

*งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนวิจัยจากศูนย์วิจัยพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ปีงบประมาณ 2559

**ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จ.ชลบุรี

Abstract

The objective of this research was to need assessment of eastern teachers for configuration issues to substance media production distance learning via information technology systems. The studied subject groups were those that provided in the social studies, Thai language, the foreign language, mathematics, scientific of primary schools and secondary schools. The samples group in this study of 506 teachers selected from the method of Taro Yamane sample from 8 provinces. After that, calculate the number of samples in each group. By using stratified sampling and on each floor, the sampling is proportional. After that, make a simple random sampling and to collect data from samples from teachers in each province. The Questionnaires were used to collect the data. The statistics used for analyzing the data were percentage, mean, standard deviation, analysis and setting priority in terms of needs using Modified Priority Needs Index (PNI_{Modified}) and content analysis.

The research findings were summarized as follows: The sample group of Eastern teachers gave priority to the need for the most content in the first order, namely foreign language content groups. Eleventh grade for cooking have the most needed sequence of needs. (PNI_{Modified} = 0.82) ; followed by foreign language subjects at grade level 1, Thai & English aphorism, error test techniques (PNI_{Modified} =0.76) and the third is social studies eleventh grade in cooperative and community economy (PNI_{Modified} =0.75). Moreover, when considering the opinions that teachers need about additional instructional media of distance learning via information technology systems (DLIT Resource) which all groups found that teachers have the highest demand for online lesson materials, second is video, and the third demand is computer-assisted instruction.

Keywords: The Needs Assessment/ Eastern/ Distance Learning via Information Technology Systems

บทนำ

มิติของเทคโนโลยีการศึกษานั้นครอบคลุมพลวัตของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารซึ่งเป็นวิทยาการร่วมสมัยที่มีการพัฒนาปรับเปลี่ยนอย่างต่อเนื่อง โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ระบุสาระที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร นั้นอยู่ในหมวดที่ 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มาตราที่ 63-69 โดยครอบคลุมเทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคม เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ได้ตามความต้องการของผู้เรียนในทุกเวลาและสถานที่ทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเทคโนโลยีสารสนเทศนั้นมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเป็นเครื่องมือสนับสนุนด้านการศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นการจัดการศึกษาเริ่มแรกของคนในชาติ ที่ต้องมีการเสริมศักยภาพและปฏิรูประบบการศึกษาให้รอบด้าน โดยมุ่งให้เกิดความรู้และทักษะที่แข็งแกร่งสามารถปรับตัวให้เท่าทันยุคทันสมัย ทันเหตุการณ์ และทันโลกท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21

จากการปฏิรูปและการปรับเปลี่ยนดังกล่าวพบว่าประเด็นปัญหาด้านไอซีทีเพื่อการศึกษาของไทย ได้แก่ การขาดความเสถียร ไม่ทันสมัย ไม่ทั่วถึง การจัดการที่ทับซ้อน ขาดการบูรณาการ มีการผลิตแต่ไม่เผยแพร่และนำไปใช้ รวมทั้งไม่ได้นำข้อมูลสารสนเทศจากสถานการณ์จริงมาใช้ในการวางแผนและตัดสินใจ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559) ดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 ได้มีการกำหนดนโยบาย จากความ

เห็นชอบของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558 หน้า 1) ให้เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และกระบวนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งระบบให้มีประสิทธิภาพ ทันสมัย ทันเหตุการณ์ทันโลก ให้สำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้ง เร่งพัฒนาความแข็งแกร่งทางการศึกษามุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกระดับทุกประเภท รวมถึง เด็กพิการ และด้อยโอกาส ให้มีความรู้ และทักษะแห่งโลกยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 ควบคู่กันไป โดยเฉพาะทักษะ การอ่าน เขียน และความคิด เพื่อให้มีความพร้อมเข้าสู่การศึกษาระดับสูงและโลกของการทำงานโดยประยุกต์ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งจากนโยบายเร่งด่วนข้างต้นนำไปสู่โครงการที่หลากหลายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และโครงการหนึ่งที่เป็นประโยชน์และสามารถตอบโจทย์กระบวนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเป็นรูปธรรมด้วยการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล (Distance Educational Technology) รวมทั้งบทบาทและความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศในมิติของยุคอินเทอร์เน็ตทุกสรรพสิ่ง (Internet of Things : IoT) และการจัดการศึกษาไทย 4.0 จึงมีโครงการที่ผสานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาที่สามารถเสริมศักยภาพ และเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทย นั่นคือ โครงการการศึกษาทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (Distance Learning via Information Technology Systems : DLIT)

การศึกษาทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558 หน้า 1-6) เป็นแก้ปัญหาการขาดแคลนครูในโรงเรียนขนาดเล็ก ครูสามารถ จัดการเรียนรู้อันมีประสิทธิภาพ นักเรียนและครูได้เข้าถึงสื่อเทคโนโลยี ที่ทันสมัย นักเรียนและครูมีเครือข่าย ในการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และเป็นการระดมทรัพยากรจากทุกภาคส่วน เข้ามามีส่วนร่วม ต่อการจัดการศึกษา โดยมีการจัดสภาพการสนับสนุน การจัดการเรียนการสอน ของครูอย่างครบถ้วน ทั้งกระบวนการออกแบบ กิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้น กระบวนการสร้างความรู้ จากการลงมือปฏิบัติ เนื้อหา ตลอดจนสื่อและอุปกรณ์ที่จำเป็นในการจัดเรียนการสอน อันจะเป็นการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ลดช่องว่างและเพิ่ม โอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพให้กับ ประชาชนไทยทุกคน โดยรูปแบบของการเรียนทางไกลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ นั้นเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการจัดทำ บันทึก ถ่ายทอด และเผยแพร่สัญญาณภาพและเสียงตลอดจนทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง จากต้นทางไปยังปลายทางผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยในทุกช่องทาง โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดูแลคุณภาพได้แก่ ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีหน้าที่นี้เทศกำกับ ติดตาม ประเมินผล รายงานผล พัฒนาครู และบุคลากร สร้างเครือข่าย และสร้างคามยั่งยืน ในการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมทั้งในรูปแบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (Distance Learning Television : DLTV) และการจัดการศึกษาทางไกลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ (Distance Learning via Information Technology : DLIT) ทั้งนี้จากรายงานการตรวจสอบการดำเนินงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางไกลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ (Distance Learning Information Technology: DLIT) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2 (สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน, 2558) พบว่า กระบวนการดำเนินงานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางไกลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ (DLIT) ในปีงบประมาณ 2556-2557 ไม่มีประสิทธิภาพ โดยประเด็นในการตรวจสอบกระบวนการดำเนินงานของการกำหนดนโยบาย และแผนพัฒนาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตามโครงการจัดการศึกษาทางไกลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 37 แห่ง และตรวจสอบด้วยการสังเกตการณ์จำนวน 39 แห่ง พบว่า มีการดำเนินงานไม่ครบถ้วนทุกองค์ประกอบ โดยไม่มีการสำรวจ วิเคราะห์ สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาทางไกลทั้งนี้ครอบคลุมถึงปัญหา และความต้องการสาระในการผลิตสื่อการเรียนทางไกล รวมทั้ง ครูผู้สอนในสถานศึกษาไม่มีการจัดทำบันทึกการสอนในการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อการสอนในรูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ (DLIT) ซึ่งข้อมูลจากการ

สำรวจ วิเคราะห์ สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการ และการจัดบันทึก เป็นข้อมูลสารสนเทศที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการวางแผนและการจัดการศึกษาทางไกลที่สามารถตอบสนองกับความต้องการของครูและบุคลากรทางการศึกษาในการนำบทเรียนและแหล่งการเรียนรู้ของการจัดการศึกษาทางไกลประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอนตามวิธีระบบ (System Approach) ดังที่ แมนทีลา และกิวเดน (Mantyla and Gividen, 1997) ได้กล่าวสรุปขั้นตอนการจัดการศึกษาทางไกลในขั้นตอนแรกที่เป็นปัจจัยนำเข้า อันประกอบด้วย การประเมินความต้องการ การศึกษาความต้องการขอบเขตเนื้อหาแค่นั้น ต้องการสื่อประเภทใด รูปแบบอย่างไร ดังนั้นการศึกษาความต้องการและจำเป็นอย่างยิ่งเป็นการประเมินตามกระบวนการของวิธีระบบเพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานวางแผนการจัดการศึกษาทางไกลให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมาย

การประเมินความต้องการจำเป็นนั้นมีความสำคัญกับการดำเนินงานทั้งระบบการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ ดังคำกล่าวของสุวิมล ว่องวานิช (2542, หน้า 14) ที่สรุปว่า การประเมินความต้องการจำเป็น เป็นกระบวนการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างสภาพในปัจจุบัน (What is) กับสภาพที่ควรจะเป็นที่มีระบบเพื่อจัดลำดับความสำคัญก่อนหลัง โดยเป็นการระบุความต้องการจำเป็น พิจารณาตัดสินใจ ความขัดแย้ง ตรวจสอบสภาพทั่วไปตามธรรมชาติและหาสาเหตุที่ทำให้เกิดความต้องการจำเป็นและจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังของสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไข การจัดสรรงบประมาณ การจัดทำแผนการดำเนินงานในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ของโครงการนั้น ๆ ซึ่งโครงการการเรียนรู้ทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (Distance Learning via Information Technology Systems : DLIT) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559) นั้นมุ่งหมายสำหรับการจัดการศึกษาทางไกลในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย DLIT Classroom หรือห้องเรียน DLIT สำหรับการถ่ายทอดการจัดการเรียนรู้หัวข้อเรื่องที่ยากจากครูต้นแบบของโรงเรียนชั้นนำไปยังห้องเรียนปลายทาง เพื่อช่วยครูในห้องเรียนปลายทาง โดยเฉพาะกรณีที่ครูปลายทางไม่ใช่ครูตรงกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือครูประสบปัญหาการสอนหัวข้อเรื่องที่ยากมาโดยตลอด DLIT Resources คลังสื่อประกอบการจัดการเรียนการสอนที่ตรงกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน DLIT Digital Library หรือห้องสมุดดิจิทัล เพื่อครู นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้สนใจทั่วไป ได้มีเนื้อหาถูกต้อง ตอบสนองความต้องการและความสนใจเรียนรู้ DLIT PLC (Professional Learning Community) หรือการพัฒนาวิชาชีพครู เครื่องมือในการสร้างและพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู พร้อมพื้นที่แห่งการแบ่งปันและเรียนรู้หรือ Share and Learn และ DLIT Assessment คลังข้อสอบ ที่รวบรวมข้อสอบมากมาย โดยกลุ่มเป้าหมายและสาระเนื้อหาครอบคลุมตั้งแต่ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 และ สาระเนื้อหาจำนวนมาก ซึ่งการดำเนินโครงการดังกล่าวจำเป็นต้องมีการพัฒนาประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่องและสามารถเพิ่มศักยภาพส่งผลให้เกิดผลต่อนักเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษาทั่วประเทศ แต่ภูมิภาคหนึ่งซึ่งแบ่งตามแผนที่ภูมิศาสตร์ของประเทศไทยเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่สำคัญ นั่นคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งประกอบด้วย 8 จังหวัด ได้แก่จังหวัดจันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ตราด ปราจีนบุรี ระยอง สระแก้ว และนครนายก ซึ่งมีความหลากหลายทางด้านภูมิประเทศ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ที่ต้องมีกระบวนการศึกษาที่หยั่งรากลึกถึงความต้องการจำเป็นในการจัดการศึกษาทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างเท่าทัน การเปลี่ยนแปลงและทันสมัยตอบสนองต่อความต้องการทั้งด้านเนื้อหา และเทคนิคการถ่ายทอดเรื่องราวผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศที่สามารถเกื้อหนุนก่อให้เกิดผลในการนำเนื้อหาสาระของการจัดการศึกษาทางไกลดังกล่าวไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

จากความสำคัญและบทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาดังกล่าวข้างต้น นำไปสู่โครงการการเรียนรู้ทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (Distance Learning via Information Technology Systems : DLIT) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความหลากหลายของกลุ่มเป้าหมาย และสาระ

เนื้อหา อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มศักยภาพของการจัดการเรียนการสอนทางไกลในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาคตะวันออกที่ต่ออาศัยกระบวนการที่เป็นระบบในการหาความต้องการจำเป็น (Need Assessment) เพื่อการกำหนดประเด็นสาระการผลิตสื่อการเรียนทางไกล ผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศโดยมุ่งเน้นหาความต้องการจำเป็น 5 กลุ่มสาระ ประกอบด้วย วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ และสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 6 เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการสังเคราะห์องค์ประกอบ และข้อเสนอเชิงนโยบายต่อโครงการของสื่อการเรียนทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ตามความเห็นของครู พร้อมทั้งจะพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านการจัดการเรียนการสอนทางไกลในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สมบูรณ์แบบสมดังเจตนารมณ์ของการศึกษาไทย 4.0 และศตวรรษที่ 21 ที่ยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นของครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือสำหรับกำหนดประเด็นสาระการผลิตสื่อการเรียนทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ จำแนกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ภาษาไทย สาระคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ และจำแนกตามรายเนื้อหาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับชั้นประถมศึกษา และมัธยมศึกษา

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบความต้องการจำเป็นของครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือสำหรับกำหนดประเด็นสาระการผลิตสื่อการเรียนทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ จำแนกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ภาษาไทย สาระคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ โดยจำแนกตามรายเนื้อหาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับชั้นประถมศึกษา และมัธยมศึกษา
2. นำไปใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการวางแผนและส่งเสริมการใช้สื่อการเรียนทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูนำไปสู่การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในโอกาสต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบสำรวจ (Survey Research) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตเนื้อหาของการวิจัย

1.1 ประเมินความต้องการจำเป็นในสาระเนื้อหาสำหรับการผลิตสื่อการเรียนทางไกล ผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาใน 5 กลุ่มสาระ ได้แก่ สาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และภาษาต่างประเทศ จำแนกตามรายเนื้อหาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังนี้

- 1.1.1 สาระการผลิตสื่อการเรียนทางไกล DLIT ของครูประถมศึกษาในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์
- 1.1.2 สาระการผลิตสื่อการเรียนทางไกล DLIT ของครูประถมศึกษาในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์
- 1.1.3 สาระการผลิตสื่อการเรียนทางไกล DLIT ของครูประถมศึกษาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ

1.1.4 สาระการผลิตสื่อการเรียนทางไกล DLIT ของครูมัธยมศึกษาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

1.1.5 สาระการผลิตสื่อการเรียนทางไกล DLIT ของครูมัธยมศึกษาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1.2 การใช้สื่อการเรียนทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของครูภาคตะวันออกเฉียง ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ได้แก่ สื่อวีดิทัศน์ (VDO) บทเรียนออนไลน์ e-book แอ็บเสียง และคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ซึ่งเป็นสื่อประกอบการสอนเพิ่มเติมของโครงการคลังสื่อการเรียนทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (DLIT Resource : คลังสื่อการสอน)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ ครูระดับมัธยมศึกษาและประถมศึกษา 8 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียง ประกอบด้วยครูในจังหวัดจันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ตราด ปราจีนบุรี ระยอง สระแก้ว และนครนายก ซึ่งมีประชากรทั้งหมด 35,515 คน โดยได้ข้อมูลสถิติสาขาการศึกษา สำนักงานสถิติแห่งชาติ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557)

2.2 ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ในการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมจากจำนวนประชากรที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 คำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการคำนวณจากสูตรของ ทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973 อ้างใน อีรุณี เอกะกุล, 2543) จากจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการคำนวณ คือ 400 คน ผู้วิจัยได้เพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างเป็น 506 คน เพื่อให้ครอบคลุมเขตภูมิศาสตร์ในภาคตะวันออกเฉียงที่มีความหลากหลายทางด้านภูมิประเทศ และสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม นำไปสู่ความถูกต้องแม่นยำของข้อมูลความต้องการจำเป็นในสาระเนื้อหาสำหรับการผลิตสื่อการเรียนทางไกล ผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของครูภาคตะวันออกเฉียง ที่น่าเชื่อถือ โดยส่งแบบสอบถามไปจำนวน 510 ฉบับ ได้รับกลับคืนมาจำนวน 506 ฉบับ

ขั้นตอนที่ 2 เทียบสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนประชากร โดยทำการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิภาคตะวันออกเฉียง (Stratified Random Sampling) และในแต่ละชั้นภูมิจังหวัดจะทำการสุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) ซึ่งใช้สูตรดังนี้

$$\text{จำนวนตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม} = \frac{\text{จำนวนตัวอย่างทั้งหมด} \times \text{จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่ม/ชั้น}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}}$$

ตารางที่ 1 แสดงการสุ่มตัวอย่างจากครูในภาคตะวันออกเฉียงสายสามัญ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557)

โดยการสุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling)

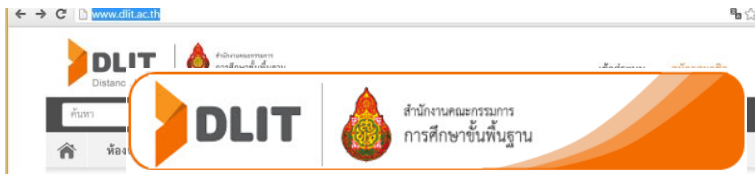
จังหวัด	จำนวนประชากรครู (คน)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง(คน)
(1) จันทบุรี	3,980	57
(2) ชลบุรี	10,080	144
(3) ระยอง	6,095	87
(4) ตราด	1,651	23
(5) ปราจีนบุรี	2,548	36
(6) ฉะเชิงเทรา	5,280	75
(7) นครนายก	1,754	25
(8) สระแก้ว	4,127	59
รวม	35,515	506

ขั้นตอนที่ 3 หลังจากนั้นทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มตัวอย่างครูในแต่ละจังหวัด

3. ตัวแปรในการวิจัย การวิจัย เรื่อง “การประเมินความต้องการจำเป็นของครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การกำหนดประเด็นสาระการเรียนรู้ทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ” ได้มีการดำเนินการวิจัยเพื่อศึกษาตัวแปรที่ครอบคลุมประเด็นสาระเนื้อหาและความต้องการใช้สื่อการเรียนรู้ทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ของครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยรายละเอียดตัวแปรในการวิจัยดังนี้

3.1 สภาพที่เป็นจริง สภาพที่คาดหวังและลำดับความต้องการจำเป็นของสาระการเรียนรู้ทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ จำแนกตามเนื้อหา 5 กลุ่มสาระ และระดับชั้น ของกลุ่มตัวอย่างครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.2 ความคิดเห็นของครูที่มีความต้องการในการใช้สื่อการเรียนรู้ทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ สื่อวีดิทัศน์ (VDO) บทเรียนออนไลน์ e-book แอปเสียง และคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ซึ่งเป็นสื่อประกอบการสอนเพิ่มเติมของโครงการคลังสื่อการเรียนรู้ทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (DLIT Resource : คลังสื่อการสอน)

ภาพที่ 1 เมนูการเข้าถึงเว็บไซต์ของการเรียนการสอนทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (DLIT) ของ สพฐ.

<http://www.dlit.ac.th/home.php>

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจความต้องการจำเป็นความต้องการจำเป็นของสาระการเรียนรู้ทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ของ สพฐ. โดยผู้วิจัยได้แบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วยแบบสอบถามแบบเลือกตอบ จำนวน 2 ตอน และปลายเปิด 1 ตอน ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น และผ่านการหาคุณภาพของเครื่องมือโดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ของคำถามและการใช้ภาษาเพื่อนำมาปรับปรุงให้เป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์จากนั้นนำทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากร จำนวน 30 คน เพื่อคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นหรือความเที่ยง ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือเท่ากับ 0.98 จึงนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลครูกลุ่มตัวอย่างในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความต้องการจำเป็นสาระการเรียนรู้ทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (DLIT) ประกอบด้วย 2 ตอน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 ครูกลุ่มตัวอย่างในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความต้องการจำเป็นสาระการเรียนรู้ทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (DLIT) ของ สพฐ. <http://www.dlit.ac.th/home.php> ตามกลุ่มสาระวิชา และระดับชั้น ดังตารางผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ตารางที่ 2 สภาพที่เป็นจริง สภาพที่คาดหวังและลำดับความต้องการจำเป็นในสาระสื่อการเรียนรู้ทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีอันดับมากที่สุด จำแนกตามเนื้อหาาระดับชั้นและสาระวิชา ของกลุ่มตัวอย่างครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีลำดับความต้องการจำเป็นมากที่สุดในลำดับที่ 1 ของแต่ละเนื้อหาในสาระรายวิชา

n = 506

ระดับชั้น	กลุ่มสาระ/เนื้อหา	D		I		PNI
		สภาพที่เป็นจริง		สภาพที่คาดหวัง		
		\bar{x}	SD	\bar{x}	SD	
คณิตศาสตร์						
ป.1	บอกรูปและความสัมพันธ์ในแบบรูปของรูปที่มีรูปร่างหรือสีสัมพันธ์กัน	3.86	0.69	4.71	0.49	0.22
ป.2	การเขียนรูปเรขาคณิตสองมิติ	3.00	1.53	3.86	1.21	0.29
ป.3	การบอกความสัมพันธ์ของหน่วยการวัดความยาว น้ำหนัก และเวลา	3.50	0.53	4.13	0.64	0.18
ป.4	การสร้างโจทย์ได้	2.57	1.27	3.43	1.72	0.33
ป.5	การบอกลักษณะความสัมพันธ์และจำแนกรูปสี่เหลี่ยมชนิดต่าง ๆ	3.38	0.52	3.63	1.69	0.07
ป.6	การลบแบบมีการกระจาย	2.78	1.20	3.78	0.83	0.36
ม.1	การบวกและการลบพหุนาม	2.88	0.83	4.25	0.89	0.48
ม.2	การบวกและการลบพหุนาม	3.38	0.74	4.63	0.74	0.37
ม.3	พาราโบลา	3.25	0.71	3.38	2.13	0.04
ม.4	ขั้นตอนวิธีการหาร	3.38	0.92	4.38	0.74	0.30
ม.5	เอกลักษณ์ตรีโกณมิติ	2.63	1.19	4.50	0.76	0.71
ม.6	พื้นที่ปิดล้อมใต้ส่วนโค้ง	2.75	0.46	4.38	0.52	0.59
ภาษาไทย						
ป.1	การตอบคำถามเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน (เรื่องอย่างง่าย)	3.13	1.55	3.75	1.67	0.20
ป.2	การผันวรรณยุกต์คำที่ประสมด้วยอักษรต่ำ และอักษรสูง	3.11	0.78	4.11	0.78	0.32
ป.3	การผันวรรณยุกต์	3.22	0.67	3.67	1.50	0.14
ป.4	การเขียนคำอธิบายที่มีความหมายโดยนัย สำนวน สุภาษิต คำพังเพย	3.22	0.67	4.44	0.88	0.38
ป.5	การพูดรายงานแบบมีเหตุผล	3.57	0.79	3.43	1.81	-0.04
ป.6	การพูดรายงาน	2.71	1.11	3.71	1.70	0.37
ม.1	การระบุเหตุและผล และข้อเท็จจริงกับข้อคิดจากเรื่องที่อ่าน	3.14	0.38	4.57	0.79	0.45
ม.2	การระบุข้อสังเกต การชวนเชื่อ การโน้มน้าว หรือสมเหตุสมผลของข้อความ	3.14	0.69	3.43	1.72	0.09
ม.3	การพูดโน้มน้าวโดยนำเสนอหลักฐาน	3.29	1.38	4.29	0.76	0.30
ม.4	เขียนข้อความจากสื่อที่มีรูปแบบและเนื้อหาหลากหลาย, บันทึกประจำวัน	3.43	0.53	4.29	0.49	0.25

ระดับชั้น	กลุ่มสาระ/เนื้อหา	D		I		PNI
		สภาพที่เป็นจริง		สภาพที่คาดหวัง		
		\bar{x}	SD	\bar{x}	SD	
ม.5	ผลิตงานเขียนของตนเองในรูปแบบต่างๆ และ การศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้าน ใน 4 ภาค	3.43	0.98	4.86	0.38	0.42
ม.6	เขียนรายงานการศึกษาค้นคว้าเชิงวิชาการ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	2.75	1.16	4.00	1.07	0.45
ป.1	วัฒนธรรมปักษะ, สุวัฒนธรรมสามชาดก, พุทธศาสนสุภาษิต	3.00	0.87	3.44	1.59	0.15
ป.2	พุทธศาสนสุภาษิต	3.13	0.64	3.13	1.46	0.00
ป.3	พุทธศาสนสุภาษิต	3.25	0.71	3.75	0.71	0.15
ป.4	แนวทางการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี	3.00	0.93	3.50	1.60	0.17
ป.5	พฤติกรรมของผู้บริโภค	3.25	1.04	3.75	1.67	0.15
ป.6	ศัพท์ราชาศัพท์	2.88	1.46	3.38	1.60	0.17
ม.1	การเปรียบเทียบศักราช	2.75	1.26	3.25	2.22	0.18
ม.2	ยกตัวอย่างการแข่งขันกันทางเศรษฐกิจในเอเชีย	2.86	0.90	4.71	0.49	0.65
ม.3	อธิบายความแตกต่าง คดีอาญาและแพ่ง	3.33	0.82	4.33	0.52	0.30
ม.4	การประสานความร่วมมือ ป้องกัน และแก้ไขปัญหา ด้านกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	3.38	1.19	4.38	0.52	0.30
ม.5	สหกรณ์และเศรษฐกิจชุมชน	2.67	1.03	4.67	0.52	0.75
ม.6	วิธีการทางประวัติศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ	3.00	0.76	4.50	0.76	0.50
ป.1	My class	3.50	1.05	4.50	0.84	0.29
ป.2	My clothes	3.29	1.60	3.86	1.86	0.17
ป.3	Present simple tense, Vehicles	3.43	0.79	3.57	1.62	0.04
ป.4	Shapes	3.50	0.76	4.25	0.71	0.21
ป.5	Symptom, Sickness and disease	3.75	0.46	4.13	0.35	0.10
ป.6	Read the sign	3.50	0.76	3.50	1.69	0.00
ม.1	คำพังเพย ไทย & อังกฤษ, เทคนิคการทำข้อสอบ error	2.63	1.06	4.63	0.52	0.76
ม.2	เทคนิคการทำข้อสอบ error	2.43	1.51	2.86	2.19	0.18
ม.3	เทคนิคการทำข้อสอบ error	2.75	1.04	3.25	2.05	0.18
ม.4	การอ่านบทความเกี่ยวกับสมุนไพรไทย	2.50	0.76	3.88	1.73	0.55
ม.5	วิธีการประกอบอาหาร	1.38	1.60	2.50	2.27	0.82
ม.6	วิธีการประกอบอาหาร วิทยาศาสตร์	3.00	1.10	4.67	0.52	0.56
ป.1	สมบัติของดิน, การอธิบายองค์ประกอบและสมบัติ ทางกายภาพของดิน	3.00	0.82	4.29	0.95	0.43
ป.2	แม่เหล็ก, แรงที่เกิดจากแม่เหล็ก	3.75	0.89	4.63	0.52	0.23
ป.3	การถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรม (พงศาวลี)	3.33	0.71	4.22	0.83	0.27

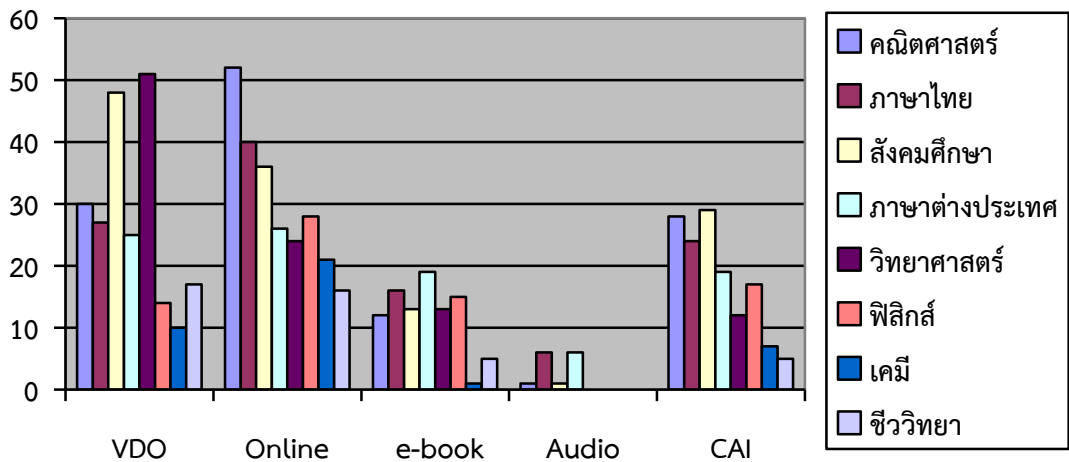
ระดับชั้น	กลุ่มสาระ/เนื้อหา	D		I		PNI
		สภาพที่เป็นจริง		สภาพที่คาดหวัง		
		\bar{x}	SD	\bar{x}	SD	
ป.4	โซล่าเซลล์	3.44	1.01	4.56	0.73	0.32
ป.5	การทำกิฟท์, เด็กหลอดแก้ว	3.13	1.13	4.00	1.69	0.28
ป.6	สมบัติของหิน	3.00	0.71	4.22	1.09	0.41
ม.1	การทดลองการเกิดฝนกรด	2.13	1.64	3.50	0.76	0.65
ม.2	การอธิบาย โครงสร้างและการทำงานของระบบ ขับถ่าย	2.88	0.35	4.38	0.74	0.52
ม.3	ความสัมพันธ์ระหว่างดวงอาทิตย์ โลก ดวงจันทร์และ ดาวเคราะห์ดวงอื่นๆภายใต้แรงโน้มถ่วง	2.75	1.04	3.63	1.06	0.32
ฟิสิกส์						
ม.4	การใช้กฎทรงพลังงานแก้ปัญหาโจทย์	3.33	1.00	4.11	1.62	0.23
	การใช้กฎการทรงโมเมนตัม	3.44	1.13	4.22	1.64	0.23
ม.5	วงจร R, L, C	2.86	1.35	3.86	1.86	0.35
ม.6	การทดลองของฟรังก์และเอิร์ตซ์	3.14	1.21	4.43	0.79	0.41
เคมี						
ม.4	ทำนายแนวโน้มสมบัติของธาตุในตารางธาตุ	2.43	1.40	3.86	1.77	0.59
ม.5	การไทเทรต กรด - เบส	2.86	0.69	4.14	0.69	0.45
ม.6	การถลุงโลหะชนิดต่างๆ, กระบวนการผลิตเซรามิกส์	2.63	1.30	4.38	0.52	0.67
ชีววิทยา						
ม.4	ระบบย่อยอาหารของสิ่งมีชีวิตชนิดต่างๆ (สัตว์ กระบวนการกินอาหารของสัตว์แต่ละชนิด)	3.50	1.20	4.63	0.52	0.32
ม.5	กลไกการสร้างเซลล์สืบพันธุ์	3.50	0.55	4.67	0.52	0.33
ม.6	มิวเทชัน กระบวนการต่างๆ	2.71	1.89	4.14	0.38	0.53

จากตารางที่ 2 พบว่า ลำดับความต้องการจำเป็นของสาระสื่อการเรียนทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีอันดับมากที่สุด จำแนกตามเนื้อหาในระดับชั้น และสาระวิชาของกลุ่มตัวอย่างครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีลำดับความต้องการจำเป็นมากที่สุดในระดับชั้นที่ 1 ของแต่ละเนื้อหาในสาระรายวิชา พบว่า กลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง การประกอบอาหาร มีลำดับลำดับความต้องการจำเป็นมากที่สุดโดยมีค่า PNI_{Modified} (0.82) รองลงมา คือกลุ่มสาระภาษาต่างประเทศระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 คำพังเพย ไทย & อังกฤษ, เทคนิคการทำข้อสอบ error โดยมีค่า PNI_{Modified} (0.76) และลำดับที่สาม คือ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง สหกรณ์และเศรษฐกิจชุมชน โดยมีค่า PNI_{Modified} (0.75) ซึ่งเป็นแนวทางในการวางแผนหรือกำหนดสาระเนื้อหาสำหรับการพัฒนาสื่อการเรียนทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (DLIT) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ตอบสนองต่อความต้องการให้มีประสิทธิภาพต่อไป

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นที่ครูต้องการเกี่ยวกับสื่อประกอบการสอนเพิ่มเติมของโครงการคลังสื่อการเรียนรู้ทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (DLIT Resource : คลังสื่อการสอน) จากการสำรวจความคิดเห็นที่ครูกลุ่มตัวอย่างในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือเกี่ยวกับสื่อประกอบการสอนเพิ่มเติมของโครงการคลังสื่อการเรียนรู้ทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศแต่ละกลุ่มสาระวิชาดังรายละเอียดตารางสรุปต่อไปนี้

กลุ่มสาระ	ความถี่ของความต้องการลักษณะสื่อ				
	วีดิทัศน์ (VDO)	บทเรียนออนไลน์	e-book	แถบเสียง	คอมพิวเตอร์ช่วยสอน
คณิตศาสตร์	30	52	12	1	28
ภาษาไทย	27	40	16	6	24
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	48	36	13	1	29
ภาษาต่างประเทศ	25	26	19	6	19
วิทยาศาสตร์	51	24	13	0	12
ฟิสิกส์	14	28	15	0	17
เคมี	10	21	1	0	7
ชีววิทยา	17	16	5	0	5
รวม	222	243	94	14	141

ภาพที่ 1 กราฟแท่งแสดงความถี่ของความต้องการลักษณะสื่อประกอบการสอนเพิ่มเติมของโครงการคลังสื่อการเรียนรู้ทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (DLIT Resource : คลังสื่อการสอน)

จากตารางที่ 3 และภาพที่ 1 พบว่า ทุกกลุ่มสาระพบว่า ภาพรวมครูมีความต้องการสื่อบทเรียนออนไลน์มากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาอันดับ 2 คือสื่อวีดิทัศน์ (VDO) ความต้องการอันดับ 3 คือ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน ความต้องการอันดับ 4 คือ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-book) และความต้องการอันดับสุดท้ายคือแถบเสียง จากผลการวิจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า สื่อที่สามารถเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลาผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ สื่อบทเรียนออนไลน์ นำไปสู่การวางแผนการเลือกสื่อในการผลิตที่เหมาะสมต่อไป

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพความเป็นจริงและสภาพที่คาดหวังของการใช้สื่อการเรียนทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของครูภาคตะวันออกเฉียงใต้

2.1 สภาพความเป็นจริงการใช้สื่อการเรียนทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของครูภาคตะวันออกเฉียงใต้

2.1.1 บางช่วงเวลาในการใช้ เป็นสื่อการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตพบว่าสัญญาณอินเทอร์เน็ตหลุดบ่อย ไม่เสถียร ตวานโหลดช้า (จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 18.18)

2.1.2 อยากให้ทุกห้องเรียนในโรงเรียนได้มีเครื่องฉายหรืออุปกรณ์พร้อมใช้ในการเชื่อมต่อสื่อการเรียนทางไกลซึ่งถ้ามีจะสะดวกในการจัดการเรียนการสอนอย่างมาก สื่อการสอนใน DLIT มาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมได้ดี (จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 4.94)

2.1.3 จำนวนชั่วโมงในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีจำนวน 50 นาที ครูต้องวางแผนและเชื่อมโยงกับสื่อการสอนใน DLIT มาเป็นอย่างดีเพื่อให้สามารถใช้ประกอบการเรียนการสอนได้ทุกชั้นตอนของกิจกรรมครอบคลุมขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นสอน และขั้นสรุป (จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 3.55)

2.1.4 บางคลิปวิดีโอจากคลังสื่อการสอนมีเวลามากเกินไปอยากให้สรุปเป็นคลิปสั้น ๆ ไม่เกิน 7 นาที เพราะบางเนื้อหาถ้านานเกินไปนักเรียนไม่สนใจชมคลิป (จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 5.73)

2.2 สภาพที่คาดหวังการใช้สื่อการเรียนทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของครูภาคตะวันออกเฉียงใต้

2.1 อยากให้มีสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่มีความเสถียรในการเข้าถึงสื่อของโครงการ DLIT (จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 20.75)

2.2 อยากให้มีคลิปวิดีโอสั้น ๆ เกี่ยวกับวิชาภาษาอังกฤษ ได้แก่ ทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษและใช้ภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวัน เช่น แนะนำแหล่งท่องเที่ยว การซื้ออาหาร การปรุงอาหาร (จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 5.73)

2.3 อยากให้มีการสร้างแรงจูงใจในการใช้สื่อ DLIT เพื่อการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) โดยอาจมีการให้เกียรติบัตร หรือประกวดแผนการจัดการเรียนรู้ หรือวิจัยในชั้นเรียน ที่เกิดจากสื่อของโครงการ DLIT (จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 2.37)

2.4 อยากให้มีอุปกรณ์ในการอำนวยความสะดวกในการใช้สื่อ DLIT ให้มากกว่านี้ (จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 3.95)

2.5 อยากให้มีการประเมินผลและติดตามผลความคุ้มค่าในการใช้สื่อ DLIT อย่างต่อเนื่อง (จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.59)

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยขอแนะนำเสนอการอภิปรายผลดังต่อไปนี้ กลุ่มตัวอย่างครูภาคตะวันออกเฉียงใต้ลำดับความต้องการจำเป็นเนื้อหามากที่สุดในระดับที่ 1 ได้แก่ กลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง การประกอบอาหาร มีลำดับลำดับความต้องการจำเป็นมากที่สุดโดยมีค่า PNI_{Modified} (0.82) รองลงมา คือกลุ่มสาระภาษาต่างประเทศระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 คำพังเพย ไทย & อังกฤษ และเทคนิคการทำข้อสอบ error โดยมีค่า PNI_{Modified} (0.76) และลำดับที่สาม คือ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง สหกรณ์และเศรษฐกิจชุมชน โดยมีค่า PNI_{Modified} (0.75) จากความต้องการจำเป็นกลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง การประกอบอาหาร สูงสุดเป็นลำดับหนึ่งของเนื้อหาทั้งหมด เนื่องจากภาษาอังกฤษเป็นที่ต้องใช้ทักษะในการสื่อสารโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่อง การประกอบอาหารที่ต้องใช้ศัพท์ที่สามารถใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น

พื้นฐาน (2559 หน้า 3) ที่ระบุว่า เป้าหมายด้านคุณภาพตามผลผลิตนักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 มีความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิดความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ โดยในประเด็นนี้ครูผู้สอนสามารถใช้เป็นสื่อประกอบในการจัดการเรียนรู้ในชั่วโมงปกติ ด้วยโมดูล DLIT Classroom หรือเป็นสื่อในการสอนซ่อมเสริม หรือต่อยอดในชั่วโมงว่าง รวมทั้งใช้ DLIT Resources ใช้สื่อการสอนจาก DLIT Resources สำหรับให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ดังรายงานผลการดำเนินงาน 5 โมดูล ของรายงานการศึกษาผลการนิเทศติดตามการดำเนินงานโครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางไกลด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ (DLIT) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559 หน้า 78) นั้นแสดงให้เห็นถึงครูผู้สอนได้คำนึงถึงเป้าหมายของโครงการ และผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมทั้งเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนที่ครูต้องมีการบูรณาการเทคนิควิธีการสอนเชิงรุก (Active Learning) เช่น การเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) การสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นต้น โดยครูต้องมีการออกแบบและเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับคลังสื่อการเรียนรู้ของ DLIT โดยคำนึงถึง คุณสมบัติของสื่อ ความแตกต่างระหว่างบุคคล ความพร้อม การใช้เวลาเพื่อเรียนรู้ และการฝึกหัดเพื่อทบทวนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการคิดที่สามารถปรับตัวให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตลอดจนบทบาทของครูต้องปรับเปลี่ยนโดยครูต้องสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นด้วยคำถามแทรกในระหว่างการเรียนการสอนด้วยคลังสื่อการเรียนรู้ของ DLIT ดังนั้นขอบเขตสาระในการวางแผนหรือกำหนดสาระเนื้อหาสำหรับการพัฒนาสื่อการเรียนทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (DLIT) จึงต้องพิจารณาถึงสาระที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิต (Life Skills) และเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิต

นอกจากนี้ภาพรวมครูต่อความต้องการสื่อบทเรียนออนไลน์มากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาอันดับ สองคือสื่อวีดิทัศน์ (VDO) อันดับสามคือ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน อันดับสี่คือ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-book) และความต้องการอันดับสุดท้ายคือแถบเสียง นั้นแสดงให้เห็นว่า ครูมีความต้องการสื่อบทเรียนออนไลน์มากที่สุดเนื่องจากคุณสมบัติของสื่อที่สามารถเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลาทุกคน (Anywhere Anytime Anyone) ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบการเรียนรู้สำหรับคนรุ่นใหม่ โดยสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ ร่วมกับ สถาบันการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (2560) ที่ระบุว่า ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีส่งผลให้ รูปแบบการเรียนรู้สำหรับคนรุ่นใหม่ เปลี่ยนแปลงไปแบบก้าวกระโดด โดยเฉพาะการเรียนรู้รูปแบบออนไลน์ โดย Platform ออนไลน์ ที่มีความนิยม มีตัวอย่างที่เป็นที่ประสบความสำเร็จ มีการใช้โดยแพร่หลายทั้งในและต่างประเทศ มีความสอดคล้องกับพฤติกรรมของคนรุ่นใหม่ มีโอกาสสูงที่คนรุ่นใหม่จะเข้าถึงได้ และมีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการเรียนรู้ในอนาคต ได้แก่ หลักสูตรออนไลน์แบบเปิด Massive Open Online Courses (MOOCs) สื่อวีดิทัศน์แซริง (YouTube) เกมคอมพิวเตอร์ (Games) สื่อสังคม (Social Media) สื่อทางเสียง (Audiobooks and Podcasts) ดังนั้นการนำ Platform การเรียนรู้แต่ละชนิดมาปรับใช้ ควรคำนึงถึงการเลือกสื่อให้เหมาะสมกับความต้องการและบริบท รวมทั้งเตรียมความพร้อมเพื่อให้ได้รับประโยชน์จากสื่อการเรียนรู้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับการสำรวจสถิติของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ.2561 (สำนักพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2562) ของคนไทยพบว่ากิจกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของคนไทยส่วนใหญ่อ่านหนังสือทางออนไลน์ เป็นอันดับสูงสุด ข้อมูลสถิติการทำกิจกรรมทางสื่อสังคมและบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตดังกล่าวข้างต้น แสดงว่าสื่อออนไลน์มีอิทธิพลต่อการใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตของคนไทยในปี พ.ศ. 2561 ซึ่งอันเป็นผลนำไปสู่พฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ ซึ่งผู้สอนต้องออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับพฤติกรรมดังกล่าว นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการประเมินความต้องการการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาวิทยาลัยวิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมาลาया ประเทศมาเลเซีย (Azimi and M.Hamid, 2014) ที่พบว่า ความต้องการในการเรียนรู้ผ่านการสอนทางไกลผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ลำดับ 1 คือ บทเรียนออนไลน์ที่มีกิจกรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ลำดับที่ 2 คือ บทเรียนออนไลน์ด้วยการสตรีมมิ่งวิดีโอและ

การบรรยายในลักษณะสื่อประสม โดยมีการเรียนการสอนโดยมีได้นัดหมายให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง จากที่กล่าวมาแสดงว่าบทเรียนออนไลน์ เป็นสื่อการเรียนทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของครูภาคตะวันออกเฉียงใต้ตรงกับกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปฏิวัติดิจิทัลที่ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง สื่อการเรียนทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของครูภาคตะวันออกเฉียงใต้ ยิ่งไปกว่านั้น ผลการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพความเป็นจริงและสภาพที่คาดหวังของการใช้สื่อการเรียนทางไกลผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของครูกลุ่มตัวอย่าง พบว่าบางช่วงเวลาในการใช้เป็นการเรียนการสอนออนไลน์สัญญาณอินเทอร์เน็ตหลุดบ่อย ไม่เสถียร ดาวนโหลดช้า ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่หน่วยงานเกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการบริการโครงสร้างพื้นฐานของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนรู้โดยพัฒนาบทเรียนออนไลน์เพื่อเป็นสื่อการเรียนทางไกลให้มีคุณภาพตอบสนองการเปลี่ยนแปลงและความเป็นพลเมืองดิจิทัลให้กับนักเรียนไทยได้อย่างสมบูรณ์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลการวิจัยที่พบว่า ลำดับความต้องการจำเป็นสาระเนื้อหามากที่สุดในระดับที่ 1 ได้แก่ กลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง การประกอบอาหาร มีลำดับความต้องการจำเป็นมากที่สุด รองลงมา คือกลุ่มสาระภาษาต่างประเทศระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 คำพังเพย ไทย & อังกฤษ และเทคนิคการทำข้อสอบ error และลำดับที่สาม คือ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง สหกรณ์และเศรษฐกิจชุมชน ดังนั้นผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันและเป็นสิ่งที่ใกล้ตัว

1.2 ผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นถึงสิ่งที่ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเทคโนโลยีการศึกษาทางไกลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ (DLIT) ควรมีการวางแผนการผลิตสื่อการเรียนในเนื้อหาดังกล่าวเพื่อตอบสนองความต้องการจำเป็นของผู้สอนและผู้เรียน ดังนั้นวิธีการกำหนดประเด็นสาระสื่อการเรียนทางไกลจึงควรมีการสำรวจ วิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาทางไกลในภาพรวมอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งกำหนดแผนการดำเนินงานจัดการศึกษาทางไกล การประกาศเป็นนโยบาย และประชาสัมพันธ์ให้กับสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการได้ทราบและเป็นแนวทางปฏิบัติ

1.3 ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิจัยความต้องการสื่อการเรียนประกอบการศึกษาทางไกลตามโครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่า ครูผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการใช้สื่อออนไลน์มากเป็นอันดับหนึ่ง ดังนั้นจึงควรมีการกำหนดยุทธศาสตร์การผลิตสื่อการเรียนดังกล่าวเพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปตามความต้องการอย่างแท้จริง โดยขอบเขตของสื่อการเรียนประกอบการศึกษาทางไกลควรให้ผู้เรียนและผู้สอนเข้าถึงง่ายไม่ซับซ้อนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตด้วยแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้แบบเปิด (OER: Open Educational Resources)

1.4 ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นคงไม่สามารถนำไปใช้กำหนดประเด็นสาระการผลิตสื่อการเรียนทางไกลได้โดยตรง แต่เป็นเพียงข้อมูลสารสนเทศเบื้องต้นซึ่งต้องมีผู้ทรงคุณวุฒิ เจื่อนไขอื่น ๆ ประกอบ เช่น งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ วิทยากรชำนาญการในสาระเนื้อหา ฯลฯ และที่สำคัญคงไม่ผลิตให้เฉพาะครูภาคตะวันออกเฉียงใต้เท่านั้นควรใช้กับครูทุกแห่งได้

1.5 การกำหนดประเด็นเนื้อหาสาระการผลิตสื่อการเรียนทางไกลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศในความเป็นจริงต้องพิจารณาที่หลักสูตรของแต่ละระดับชั้น กลุ่มสาระ และควรผลิตสื่อการเรียนทุกวิชา แต่ข้อจำกัดต่าง ๆ อาจเลือกผลิตเฉพาะเนื้อหาสาระที่มีความต้องการจำเป็นก่อน แล้วจึงผลิตสาระอื่น ๆ ตามมา

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการศึกษาทางไกลตามโครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศด้วยหลักสูตรออนไลน์แบบเปิด (Moocs) เพื่อตอบสนองต่อความต้องการใช้สื่อทเรียนออนไลน์

2.2 จากข้อเสนอแนะที่พบว่าบางคลิปวิดีโอจากคลังสื่อการสอนมีเวลามากเกินไปอยากให้สรุปเป็นคลิปสั้น ๆ ไม่เกิน 7 นาที ควรมีการศึกษาวิจัยความคงทนในการเรียนรู้และสมาธิ ความใส่ใจในการรับรู้ (Attention Span) ของกระบวนการถ่ายทอดสาระเนื้อหาจากสื่อการสอนประเภทคลิปวิดีโอในแต่ละช่วงวัยว่าระยะเวลาใด กับเนื้อหา รูปแบบใดจึงจะเหมาะสมกับการศึกษาทางไกลตามโครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *การขับเคลื่อน '6 ยุทธศาสตร์' ด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติ*. วันที่ค้นข้อมูล 4 เมษายน 2560, เข้าถึงได้จาก <http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=44433&Key=hotnews>
- ธีรวิทย์ เอกะกุล. (2543). *ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ และ สถาบันการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. (2560). *รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบการเรียนรู้สำหรับคนรุ่นใหม่*. วันที่ค้นข้อมูล 4 เมษายน 2561, เข้าถึงได้จาก http://www.okmd.or.th/okmd-opportunity/FutureLearningPlatform/899/Digilearn_infographic
- สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน. (2558). *รายงานการตรวจสอบการดำเนินงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางไกลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ (Distance Learning Information Technology: DLIT) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2*. วันที่ค้นข้อมูล 4 เมษายน 2560, เข้าถึงได้จาก <https://www.audit.go.th/sites/default/files/files/inspection-results/>.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2558). *คู่มือการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรไทย.
- _____. (2559). *แนวทางการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางไกลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ (DLIT)*. กรุงเทพฯ : ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). *รายงานผลการนิเทศ ติดตามการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ (DLIT) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ : ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2547). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2545)*. กรุงเทพฯ: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2557). *บริการสถิติและสารสนเทศภาครัฐ*. วันที่ค้นข้อมูล 4 เมษายน 2560, เข้าถึงได้จาก <http://service.nso.go.th/nso/govstat/GR/GR3.html>
- สำนักพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2562). *รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2561*. กรุงเทพฯ : สำนักยุทธศาสตร์ สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

สุวิมล ว่องวานิช. (2542). *การสังเคราะห์เทคนิคที่ใช้ในการประเมินความต้องการจำเป็นในวิทยาลัยของนิสิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Azimi, Hamid Mohammad. (2014). E-Learning Needs Assessment among Students in the Colleges of Education. In *Malaysian Online Journal of Educational Technology*, 2(1), 11-22.

Mantyla, K., & Gividen, J. R. (1997). *Distance learning : A step by step guide for trainers*. USA: The American society for training and development

การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่: ศึกษากรณี เงื่อนไขในการยื่นคำร้อง และผู้มีสิทธิร้องขอให้รื้อฟื้นคดี*

Retrial of Criminal Case: A Study of Conditions and Persons Who have the Right to Apply by Motion for Retrial

รวิภัทร์ ฉัตรไชยเดช**

สุริย์ฉาย พลวัน***

คมสัน สุขมาก****

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดพื้นฐาน และทฤษฎีทางกฎหมายอาญาเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ โดยศึกษากฎหมายประเทศไทยและต่างประเทศ วิเคราะห์และหาแนวทางแก้ไขปัญหการบังคับใช้พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 จากการศึกษาพบว่า การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ตามกฎหมายไทยนั้น ขาดความชัดเจน และมีข้อจำกัดอยู่บางประการ โดยเฉพาะเรื่องเงื่อนไขในการยื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดี ได้แก่ เรื่องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าจำเลยได้กระทำความผิดแต่ไม่ได้รับโทษจริง เรื่องการรื้อฟื้นคดีเพียงบางฐานบางกระทง เรื่องการรื้อฟื้นคดีเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กรณีเหล่านี้สามารถยื่นคำร้องได้หรือไม่ และเรื่องของผู้มีสิทธิร้องขอให้รื้อฟื้นคดี ได้แก่ การยื่นคำร้องแทนจำเลยต้องถึงแก่ความตายเท่านั้น และการยื่นคำร้องแทนของบุคคลคนหนึ่งเป็นการทำแทนบุคคลอื่นหรือไม่ ดังนั้นจึงควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ในมาตรา 5 มาตรา 6 และมาตรา 18 ในเรื่องเงื่อนไขในการยื่นคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดี ควรระบุให้สามารถยื่นคำร้องได้แม้จำเลยจะไม่ได้รับโทษตามคำพิพากษานั้น นอกจากนี้ ในเงื่อนไขดังกล่าวควรระบุชัดเจนถึงกรณีว่าการยื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดีแต่เพียงส่วนหนึ่งส่วนใดของคดีสามารถกระทำได้ และกรณีเจ้าพนักงานกระทำการโดยทุจริตสามารถกระทำได้ รวมถึงแก้ไขในเรื่องผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดี กรณีการยื่นคำร้องแทนจำเลย ควรระบุให้ครอบคลุมถึงญาติ พี่น้อง และผู้ที่อาศัยอยู่กับจำเลยด้วย

คำสำคัญ : การรื้อฟื้นคดี/ คดีอาญา/ สิทธิ

Abstract

The purpose of this thesis is to study the basic concepts and legal theories related to retrial of criminal case in Thailand and foreign laws. Study problems from law enforcement and solution method about Retrial of Criminal Case Act B.E. 2526. From the study found that Retrial of Criminal Case Act B.E. 2526 lacked clarity and had some limitations. For example one of the conditions of the petition of retrial, the judgment in the original case must be final that the

*วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

**นักศึกษาลัทธิศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

***ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก สาขาวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

****พันตำรวจเอก ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม สาขาวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

defendant has committed an offense and the penalty from that judgment be applied. Another issue, it didn't specify the retrial just part of the case and the retrial because of corruption in the judicial officers can made or not. On the issue of the right to apply by motion for retrial instead, it's must be the case of the death of the defendant only. Also, the law does not explicitly specify that the action for the person who has the right to apply by motion for retrial instead that doing for the other or not. Therefore, the Retrial of Criminal Case Act B.E. 2526 should be amended in Section 5, Section 6 and Section 18. It should specify to be able to file a petition even if the defendant doesn't receive a penalty from that judgment. In addition, in such conditions, it should be clearly specified that the retrial of any part of the case and the case of a judicial officers acting corruption shall be applied. Including the issue of the person who have the right to apply by motion for retrial. In the case of filing a petition for the defendant, it should specify to cover relatives and the person who live with the defendant as well.

Keywords : Retrial/ Criminal Case/ Right

บทนำ

ความผิดพลาดที่เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมสามารถเกิดขึ้นได้ ดังนั้น ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เป็นกระบวนการที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งโดยหลักแล้ว เป็นสิ่งที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยให้การรับรองเอาไว้โดยตลอดมาตั้งแต่รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 ความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากกระบวนการดังกล่าวจึงสร้างความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้น ไม่ว่าจะความผิดพลาดนั้นจะเกิดขึ้นเพราะ ปริมาณคดีซึ่งมีมากจนบุคลากรที่มีอยู่ไม่สามารถทำงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ หรือบางคดีที่มีความซับซ้อนมาก หรือเกิดจากการกระทำโดยทุจริตของเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นเอง กลับแก้งหรือกล่าวหา หรือพยานหลักฐานในคดีเป็นพยานหลักฐานปลอม จนทำให้ศาล ที่โดยหลักแล้วต้องพิจารณาพิพากษาเฉพาะแต่พยานหลักฐานที่อยู่ในสำนวน พิพากษาคดีผิดพลาดไป สุดท้ายแล้วทำให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล เช่น การพิพากษาลงโทษจำเลยที่เป็นผู้บริสุทธิ์

ตัวอย่างคดีซึ่งแสดงให้เห็นถึงความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและก่อให้เกิดโทษกับตัวจำเลยคือ “คดีเซอร์แอน ดันแคน” ที่ปรากฏว่าคนที่ถูกลงโทษในศาลชั้นต้นและถูกขังในระหว่างดำเนินคดีจนศาลฎีกามีคำพิพากษายกฟ้อง รวมทั้งสิ้นต้องถูกขังอยู่เป็นเวลาถึง 6 ปี และยังมีจำเลยที่ตายระหว่างจำคุกอีกด้วย โดยที่จำเลยเหล่านั้นไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด เป็นคดีที่แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่ามีความเป็นไปได้ที่จะเกิดความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมอันนำไปสู่การลงโทษผู้บริสุทธิ์ (มดิชนสุดสัปดาห์, 2560)

ดังนั้นเมื่อรัฐยอมรับและเล็งเห็นถึงความผิดพลาดดังกล่าว จึงได้มีการกำหนดมาตรการการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ แต่อย่างไรก็ตาม การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้น ขัดแย้งกับหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา เงื่อนไขในการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่จึงถูกกำหนดเอาไว้อย่างรัดกุม (คณิต ณ นคร, 2561)

ก่อนที่จะมีการตราพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ประเทศไทยมีมาตรการอื่น ๆ เพื่อแก้ไขความผิดพลาดอันได้แก่ การอภัยโทษ การนิรโทษกรรม และ การล้างมลทินอยู่ แต่มาตรการที่กล่าวมานี้ไม่อาจนำมาใช้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างตรงเป้าหมาย เนื่องจากวัตถุประสงค์ของมาตรการเหล่านั้น มิได้มุ่งเน้นที่จะแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมกล่าวคือ การอภัยโทษ มีผลเพียงละเว้นไม่บังคับโทษตามคำพิพากษาทั้งหมด หรือแต่บางส่วน แต่มิได้แก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมที่เกิดขึ้น จำเลยจึงยังถูกพิพากษาว่ามี

ความผิดอยู่นั้นเอง เพียงแต่มีต้องรับโทษเท่านั้น ทั้งนี้ตามความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 265 วรรค 3 และมาตรา 266 ที่บัญญัติชี้ว่าจำเลยแม้ได้รับการอภัยโทษแล้ว แต่ยังคงผูกพันรับผิดชอบในทางแพ่ง นอกจากนี้ หากไปกระทำความผิดอาญาอีก ศาลสามารถนำโทษที่ได้รับการอภัยโทษแล้ว มาพิจารณาเพื่อเพิ่มโทษ หรือไม่รอลงอาญาได้ ในขณะที่การนิรโทษกรรมนั้น ถูกบัญญัติเอาไว้ในกฎหมายหลายฉบับแตกต่างกัน การนิรโทษกรรมจึงต้องพิจารณาเป็นแต่ละกรณีไปในแต่ละฉบับ แต่โดยส่วนใหญ่จะใช้กับความผิดเกี่ยวกับการเมือง หรือใช้กับบุคคลโดยไม่เฉพาะเจาะจง บุคคลทั่วไปไม่อาจใช้สิทธิในการขอนิรโทษกรรมได้ จึงไม่อาจนำมาใช้ในการแก้ไขความผิดพลาดที่เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมได้ (ทวีโชค ไช่มุกด์, 2559, หน้า 24-26) ส่วนการล้างมลทินนั้น ถูกบัญญัติไว้ในกฎหมายหลายฉบับเช่นเดียวกับการนิรโทษกรรม จึงต้องพิจารณาเป็นกรณีไปในแต่ละฉบับ ซึ่งการล้างมลทินนั้น แม้ผลของการล้างมลทินจะลบล้างโทษทั้งหมด เสมือนหนึ่งว่าบุคคลนั้นไม่เคยรับโทษมาก่อน แต่มิได้ลบล้างการกระทำด้วย และบุคคลทั่วไปไม่อาจใช้สิทธิในการขอล้างมลทินได้ เนื่องจากการล้างมลทินเป็นดุลพินิจของรัฐ ทั้งผู้ที่ถูกล้างมลทินไม่มีสิทธิเรียกร้องความเสียหายที่เกิดขึ้นอีกด้วย จึงเห็นได้ว่า การล้างมลทินไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมแต่อย่างใด (สุทธิมา พิพัฒน์พิบูลย์, 2556)

กล่าวโดยสรุปแล้ว แม้มาตรการต่าง ๆ เหล่านี้ จะมีผลทำให้คำพิพากษาที่มีผลผูกพันจำเลยเป็นอันสิ้นสุดไป แต่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เป็นการแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยตรง เป็นเหตุให้มีการกำหนดมาตรการในการแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาขึ้นโดยเฉพาะ นั่นคือการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

อย่างไรก็ตาม หลังจากมีมาตรการตามกฎหมายในการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พบว่ามีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้น เนื่องจากตัวบทกฎหมายของพระราชบัญญัตินี้ ขาดความชัดเจน และมีข้อจำกัดอยู่บางประการ โดยเฉพาะเรื่องของเงื่อนไขในการยื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดี และเรื่องของผู้มีสิทธิร้องขอให้รื้อฟื้นคดี เช่น เงื่อนไขประการหนึ่งของการยื่นคำร้องนั้น คำพิพากษาในคดีเดิมต้องถึงที่สุดว่าจำเลยได้กระทำความผิด และจำเลยได้รับโทษจากคำพิพากษานั้น ดังนั้นหากเป็นกรณีคดีเดิมไม่มีการลงโทษจำเลยเพราะเหตุอย่างหนึ่งเหตุใดตามกฎหมาย ย่อมไม่เข้าหลักเกณฑ์ในการขอให้รื้อฟื้นคดี เงื่อนไขอีกประการหนึ่ง คือ พยานหลักฐานใหม่ต้องแสดงว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด ซึ่งคำว่า "ไม่ได้กระทำความผิด" นั้น มีความหมายแคบเกินไปเพียงใด กฎหมายไม่ได้ระบุชัด จะหมายความว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดใด ๆ ทั้งสิ้นในคดี หรือความหมายเฉพาะความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งหรือแต่เพียงบางส่วนของคดี และอีกประเด็นหนึ่งคือ ในเงื่อนไขของการรื้อฟื้นคดีนั้นไม่ได้ระบุถึงเหตุเกี่ยวกับการทุจริตของเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมเอาไว้ จึงยังไม่ครอบคลุมเท่าที่ควร ในส่วนของผู้มีสิทธิร้องขอให้รื้อฟื้นคดีแทน ต้องเป็นกรณีจำเลยถึงแก่ความตายเท่านั้น ไม่รวมถึงกรณีอื่นที่จำเลยมิได้ถึงแก่ความตาย แต่ไม่สามารถมายื่นคำร้องเองได้ เช่น การสาบสูญหรือวิกลจริต อีกทั้งกฎหมายไม่ได้กำหนดชัดเจนว่า การยื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดีแทนของบุคคลผู้มีสิทธินั้น เป็นการกระทำแทนบุคคลผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดีแทนคนอื่นหรือไม่

นอกจากนี้ พบว่าพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นี้ไม่ค่อยถูกใช้จากผู้ต้องคำพิพากษาเท่าที่ควร จากการค้นคำพิพากษาฎีกาพบว่า มีจำนวนน้อย และศาลยกคำร้องทั้งหมด โดยระหว่างพ.ศ. 2533-2559 มีคำพิพากษาฎีกาที่ตัดสินตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่จำนวน 17 เรื่อง คือคำพิพากษาฎีกาที่ 5038/2533, 826/2534, 6883/2542, 8868/2544, 3434/2545, 4088/2546, 6582/2547, 3292/2548, 6555/2548, 5969/2550, 3863/2552, 5121/2553, 1360/2555, 4112/2556, 5991/2558, 15189/2558 และ 9284/2559 ซึ่งคำพิพากษาฎีกาที่กล่าวมานี้ ศาลได้มีคำสั่งยกคำร้องขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ทั้งหมด และเกือบทุกคดีจะเป็นการยกด้วยเหตุว่าคำร้องที่ยื่นเข้ามานั้น ไม่เข้าหลักเกณฑ์หรือองค์ประกอบที่กฎหมายกำหนด เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 826/2534 ศาลได้วินิจฉัยว่า คำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่ต้องบรรยาย

รายละเอียดให้ปรากฏชัดแจ้งในคำร้องว่า พยานหลักฐานใหม่มีที่มาอย่างไร และสำคัญแก่คดีอย่างไรก่อน หรือแม้จะไม่มีเอกสารใดแนบมากับคำร้องขอ ก็ตามก็ต้องบรรยายรายละเอียดมาดังกล่าวข้างต้นด้วยเมื่อคดีฟังไม่ได้ว่า ผู้ร้องมีพยานหลักฐานใหม่อันชัดแจ้งและสำคัญแก่คดีอย่างไร คำร้องขอของผู้ร้องจึงไม่มีมูล ศาลขอที่จะมีคำสั่งยกคำร้องของผู้ร้องได้โดยไม่ต้องทำการไต่สวน (ศาลฎีกา, ม.ป.ป. ข) เมื่อศาลยกคำร้อง สิทธิของผู้ร้องย่อมหมดไปแม้จะเป็นผู้บริสุทธิ์ก็ตาม เพราะตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้นกำหนดให้สามารถยื่นคำร้องได้เพียงครั้งเดียว อีกทั้งหลักเกณฑ์ในการพิจารณาการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ค่อนข้างมีความเข้มงวด และกฎหมายของประเทศไทยมีลักษณะที่ทำให้ผู้ต้องคำพิพากษาต้องพึ่งพาตัวเองค่อนข้างมาก ส่งผลให้สิทธิของผู้ต้องคำพิพากษาที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองไว้ไม่ได้รับความคุ้มครองสมดังเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ที่ต้องการให้ความเป็นธรรมแก่ผู้บริสุทธิ์ (คณิต ฅ นคร, 2560)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ แสดงให้เห็นว่า แม้จะมีกฎหมายที่ให้สิทธิแก่บุคคลในการขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ แต่กลับมีข้อจำกัดและปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายอยู่มากมาย ทำให้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ถูกบั่นทอนลง ทั้งพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 8 เมษายน 2526 จนถึงปัจจุบันนี้ยังไม่เคยมีการแก้ไขแต่อย่างใด กรณีจึงเห็นสมควรที่จะมีการศึกษาพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวนี้ แก้ไขให้สอดคล้องกับสิทธิตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและสภาพสังคมในปัจจุบัน เพื่อเป็นการแก้ไขความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัตินี้ และเพื่อสร้างความเป็นธรรมอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดพื้นฐาน หลักการ และ ทฤษฎีทางกฎหมายอาญาที่เกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่
2. เพื่อศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526
3. เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ
4. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษานี้ มุ่งศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับผู้มีสิทธิร้องขอให้รื้อฟื้นคดี โดยไม่รวมถึงการเยียวยาทางแพ่ง กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 กฎหมายภายในประเทศ ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ส่วนหลักกฎหมายของต่างประเทศ ศึกษาจากกฎหมาย เกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น

สมมติฐานของการวิจัย

ความผิดพลาดที่เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมเป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้ ดังนั้น เมื่อมีพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ใช้บังคับ เพื่อแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรม และเพื่อ

เยียวความเสียหายที่เกิดขึ้น แต่พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 กลับมีข้อจำกัดอยู่มากมาย โดยเฉพาะข้อจำกัดที่จะเข้าถึงสิทธิในการรื้อฟื้นคดี ได้แก่ กรณีจำเลยต้องรับโทษตามคำพิพากษาจริง กรณีการรื้อฟื้นแต่เพียงบางข้อหาหรือบางฐานความผิด กรณีการทุจริตของเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรม และกรณีการยื่นคำร้องแทน กรณีเหล่านี้ทำให้สิทธิ และเสรีภาพของบุคคล ตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ถูกบั่นทอนลง ดังนั้นจึงเห็นสมควรแก้ไขพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและสภาพสังคมในปัจจุบัน เพื่อเป็นการแก้ไขความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อสร้างความเป็นธรรมอย่างแท้จริง

การทบทวนวรรณกรรม

ในอดีตที่ผ่านมามีการทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่อยู่ทั้งหมด 5 เล่ม เล่มแรกเป็นของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปี 2528 เนื้อหาในเล่มเป็นการพูดถึงภาพรวมของกฎหมาย เปรียบเทียบกฎหมายของประเทศไทยกับกฎหมายของต่างประเทศ และคาดการณ์ปัญหาที่น่าจะเกิดขึ้น (สันติ สุธจิต, 2528)

เล่มที่สองเป็นของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตปี 2548 เป็นการศึกษาเฉพาะกรณีการรื้อฟื้นคดีอาญาในกรณีที่เป็นคุณกับจำเลย โดยเทียบกับกฎหมายของประเทศไทยและฝรั่งเศส ในประเด็นมาตรา 6 กล่าวคือ มาตรา 6 (2) กำหนดไม่ครอบคลุมถึงผู้เสมือนไร้ความสามารถ ดังนั้นถ้าผู้เสมือนไร้ความสามารถยังมีชีวิตอยู่ ผู้พิทักษ์ไม่สามารถยื่นคำร้องแทนได้ มาตรา 6 (4) จำเลยต้องถึงแก่ความตายเท่านั้น มิฉะนั้นจะไม่สามารถให้บุคคลอื่นยื่นแทนได้ มาตรา 6 (5) ในเรื่องเกี่ยวกับพนักงานอัยการ ซึ่งวิทยานิพนธ์เล่มนี้มีความคล้ายคลึงกับกรณีของผู้วิจัยศึกษา แต่มีความแตกต่างกันเนื่องจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ต้องการแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายให้มีการยื่นคำร้องแทนได้ทุกกรณี ซึ่งผู้วิจัยไม่เห็นด้วยเพราะจะทำให้การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ทำได้ง่ายขึ้นจนอาจเป็นช่องทางให้มีการทุจริตเกิดขึ้น (พิชญา เหลืองรัตนเจริญ, 2548)

เล่มที่สามเป็นเป็นการรื้อฟื้นคดีอาญาในกรณีที่เป็นโทษกับจำเลยของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตปี 2549 โดยเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศเยอรมนี แต่เนื่องจากประเทศไทยใช้การรื้อฟื้นคดีอาญาในลักษณะที่เป็นคุณกับจำเลยเท่านั้น กรณีศึกษาในเล่มจึงนำเสนอในส่วนที่เป็นโทษ เช่น การวางรูปคดีของพนักงานอัยการ การประสานงานของพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการ ดุลพินิจของพนักงานอัยการ เป็นต้น ว่ากรณีเหล่านี้เกี่ยวข้องต่อการรื้อฟื้นคดีอาญาอย่างไร (พัลลภ แพทย์ไชยวงษ์, 2549)

เล่มที่สี่เป็นของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปี 2549 เป็นการศึกษาเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับพยานหลักฐานใหม่ทั้งหมด มีการเปรียบเทียบกับ การสอบสวนซ้ำ วัตถุประสงค์ของการสอบสวนกับการรื้อฟื้นคดี และเรื่องพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ว่าถือเป็นพยานหลักฐานใหม่หรือไม่ (คณิน วงศ์ใหญ่, 2549)

เล่มที่ห้าเป็นของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตปี 2554 เป็นการศึกษาเฉพาะในส่วนพนักงานอัยการที่เกี่ยวข้องกับการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ เช่น อำนาจของพนักงานอัยการในการยื่นคำร้อง การสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวน (จารุวรรณ อมรศีลสวัสดิ์, 2554)

จากการศึกษาเห็นว่ากรรณการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่เป็นมาตรการแก้ไขความผิดพลาดที่เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่แม้ว่าจะมีข้อดี หรือประโยชน์ในด้านของการให้ความยุติธรรมแก่จำเลยผู้บริสุทธิ์ เพื่อแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรม แต่การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ก็อาจมีข้อเสียได้เช่นกัน เช่น การมีผลกระทบต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้คดีที่ได้มีการพิพากษาแล้ว เป็นอันยุติ และปฏิบัติตามคำบังคับของคำพิพากษานั้น

อย่างไรก็ตาม คำพิพากษาจะคงความศักดิ์สิทธิ์เอาไว้ได้ ย่อมต้องได้รับการยอมรับจากคู่ความและประชาชนด้วย หากยึดหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาโดยเคร่งครัด แล้วเกิดปัญหาว่าคำพิพากษานั้น มาจากกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาดจะยิ่งทำให้คู่ความและประชาชนเสื่อมศรัทธา และไม่ยอมรับคำพิพากษา ซึ่งจะกลายเป็นผลเสียต่อสังคมมากยิ่งขึ้น จึงต้องยอมให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ เพื่อแก้ไขข้อผิดพลาดเหล่านั้นให้ถูกต้อง แต่ต้องพยายามมิให้กระทบกระเทือนต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษามากจนเกินไปเช่นกัน ดังนั้น การกำหนดเงื่อนไขและวิธีการที่จะรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ จึงต้องเป็นเงื่อนไขที่จำกัด และมีวิธีการที่รัดกุม เพื่อป้องกันและบรรเทาข้อเสียที่อาจมีขึ้นจากจำเลยผู้บริสุทธิ์ ซึ่งพยายามขวนขวายหาช่องทางให้ตนเองหลุดพ้นจากคำพิพากษา (คมกริช ติษฐเจริญ และจารุวรรณ อมรศีลสวัสดิ์, 2560, หน้า 55-56)

โดยหลักการแล้ว สามารถรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ทั้งในทางที่เป็นคุณแก่จำเลยและทางที่เป็นโทษแก่จำเลย โดยการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นคุณแก่จำเลย เป็นการที่ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยเนื่องจากความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม รัฐจึงดำเนินการแก้ไขเยียวยาให้แก่จำเลย ในขณะที่การรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นโทษแก่จำเลย เป็นการที่ศาลยกฟ้องเนื่องจากความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม รัฐจึงสามารถรื้อฟื้นขึ้นมาดำเนินคดีกับจำเลยได้ แต่กฎหมายของประเทศที่ยอมให้มีการรื้อฟื้นคดีในทางที่เป็นโทษแก่จำเลยจะมีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่มีความเข้มงวดมาก เพื่อเป็นการรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา กฎหมายของประเทศต่าง ๆ โดยส่วนมากจึงเป็นการรื้อฟื้นคดีอาญาเฉพาะในทางที่เป็นคุณแก่จำเลย (คณิต ณ นคร, 2560)

นอกจากหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาแล้ว แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการรื้อฟื้นคดีอาญายังมีทฤษฎีความชอบด้วยกระบวนการทางกฎหมายและทฤษฎีผลผูกพันของคำพิพากษาดังกล่าวด้วย ซึ่งทฤษฎีความชอบด้วยกระบวนการทางกฎหมาย เป็นรูปแบบของกระบวนการทางอาญาที่ยึดกฎหมายเป็นหลัก เน้นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ต่อต้านการใช้อำนาจรัฐโดยมิชอบ ขึ้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงมุ่งเน้นที่เป็นความเป็นธรรม กระบวนการในการพิจารณาความอาญาจะมุ่งเน้นเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพของผู้บริสุทธิ์ มิให้ถูกกระทบกระเทือนจากการกระทำของรัฐ (Legal Information Institute, n.d. ก) เมื่อมาพิจารณากับการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่แล้ว เห็นได้ว่า เมื่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งเป็นกระบวนการทางกฎหมายอย่างหนึ่ง เกิดความผิดพลาดขึ้น และความผิดพลาดนั้นกระทบกระเทือนถึงสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน อันเป็นสิ่งที่รัฐธรรมนูญให้ความคุ้มครอง จึงเห็นสมควรที่จะให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้น เพื่อแก้ไขความผิดพลาดดังกล่าวนี้ ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามทฤษฎีความชอบด้วยกระบวนการทางกฎหมาย

ส่วนทฤษฎีผลผูกพันของคำพิพากษานั้น เมื่อศาลมีคำพิพากษา คำพิพากษาของศาลจะมีสภาพเด็ดขาดทางกฎหมายหรือไม่ ต้องพิจารณาว่าคำพิพากษานั้นถึงที่สุดหรือไม่ และคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดหรือไม่ โดยคำพิพากษาอันเป็นที่สุดสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือคำพิพากษาอันเป็นที่สุดโดยแบบพิธี และคำพิพากษาอันเป็นที่สุดโดยเนื้อหา (โกศล โสภาคย์วิจิตร, 2550, หน้า 152-153) จึงเห็นได้ว่าการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่จะสร้างผลกระทบต่อทฤษฎีนี้เช่นเดียวกัน เพราะเงื่อนไขในการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของประเทศไทยนั้น ในประการแรกเลย คดีนั้นต้องถึงที่สุดเสียก่อน แล้วมีพฤติการณ์ที่เข้าเงื่อนไขที่จะสามารถรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้ การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่จึงมีความสัมพันธ์กับทฤษฎีนี้เช่นเดียวกับหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยทำการศึกษา ค้นคว้า รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ จากบทบัญญัติของกฎหมาย บทความทางวิชาการ หนังสืองานวิจัย วิทยานิพนธ์ และการค้นคว้าจากอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ

ผลการวิจัย

การรื้อฟื้นคดีอาญาของแต่ละประเทศมีการกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขเอาไว้แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามวิธีการดำเนินคดีอาญาของประเทศนั้น ๆ การศึกษาการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่จึงไม่อาจศึกษาเพียงแค่งกฎหมายของประเทศไทยเพียงประเทศเดียวได้ แต่ย่อมที่จะต้องศึกษาการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของประเทศต่าง ๆ ด้วยเพื่อพิจารณาถึงข้อดีและข้อเสีย เพื่อการนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยกฎหมายต่างประเทศที่นำมาศึกษาคือกฎหมายของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในปัจจุบันของฝรั่งเศส ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือ Le Code d' instruction criminelle มาตรา 622 – 626 ภายใต้ลักษณะการร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ หรือ Applications for retrial (Legifrance, n.d.) ในขณะที่การรื้อฟื้นคดีอาญาของสหรัฐอเมริกาถูกบัญญัติไว้ในกฎที่ 33 ของวิธีพิจารณาความอาญา หรือ Federal Rules of Criminal Procedure Rule 33 (Legal Information Institute, n.d. ข) ส่วนของประเทศเยอรมนี การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ หรือ Das Wiederaufnahme eines Verfahrens บัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือ Strafprozeßordnung มาตรา 359 – 373a (German Law Archive, n.d.) และประเทศญี่ปุ่นจะบัญญัติอยู่ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 435 – 453 (Japanese Law Translation, n.d.) ซึ่งเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 อันเป็นกฎหมายของประเทศไทยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกรณีศึกษาแล้ว สามารถสรุปได้ดังตารางด้านล่าง

ประเทศ	เงื่อนไขในการขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่	ผู้มีสิทธิขอให้รื้อฟื้นคดี	การรื้อฟื้นคดีเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม
ไทย	ต้องมีคำพิพากษาถึงที่สุด และจำเลยต้องได้รับโทษจริง	บุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด ผู้แทนของบุคคลนั้น รวมถึงบุคคลใกล้ชิดของบุคคลนั้นในกรณีที่ต้องรับโทษถึงแก่ความตาย และพนักงานอัยการ	ไม่มีการบัญญัติเหตุดังกล่าวไว้โดยชัดแจ้ง
ฝรั่งเศส	ต้องมีคำพิพากษาถึงที่สุด แต่ไม่จำเป็นว่าจำเลยจะต้องถูกลงโทษจริงตามคำพิพากษา	ผู้ที่ถูกศาลตัดสินว่ามีความผิด ผู้แทนของบุคคลนั้นในกรณีที่ผู้ถูกศาลตัดสินว่ากระทำความผิดเป็นผู้หย่อนความสามารถ รวมถึงบุคคลใกล้ชิดของบุคคลนั้น และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม	ไม่มีการบัญญัติเหตุดังกล่าวไว้โดยชัดแจ้ง
สหรัฐอเมริกา	สามารถทำได้ไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดหรือไม่ก็ตาม จึงไม่จำเป็นต้องพิจารณาต่อว่าจำเลยได้รับโทษจริงหรือไม่	เนื่องจากสามารถรื้อฟื้นคดีได้แม้ว่าคดีจะยังไม่ถึงที่สุด บุคคลที่สามารถรื้อฟื้นคดีได้นอกจากพนักงานอัยการ ผู้ต้องคำพิพากษา หรือคู่ความในคดีนั้น ๆ หรือผู้แทน หรือผู้รับมอบอำนาจแล้ว จึงยังรวมถึงผู้พิพากษาเองด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการแก้ไขข้อผิดพลาดในระหว่างการศึกษาพิจารณา	กำหนดเหตุที่จะขอรื้อฟื้นคดีไว้ 2 เหตุ คือ เหตุที่มีการค้นพบพยานหลักฐานใหม่ กับเหตุอื่น ซึ่งสำหรับเหตุอื่นนั้น ศาลเคยอนุญาตให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ไว้ในเหตุต่าง ๆ เช่น ความไม่ยุติธรรม หรือลำเอียงของลูกขุน หรือการที่ศาลละเมิดไม่ปฏิบัติตามกฎของศาล

เยอรมนี	ต้องมีคำพิพากษาถึงที่สุด แต่จะเป็นคำพิพากษาที่ให้อภัยโทษจำเลยหรือไม่ก็ได้	ในกรณีที่เป็นคุณแก่จำเลย บุคคลที่มีสิทธิยื่นคำร้องได้แก่ พนักงานอัยการ รวมถึงคู่สมรส ผู้ที่ใช้ชีวิตอยู่ด้วยกัน ญาติ และพี่น้องของผู้ต้องรับโทษนั้น ส่วนกรณีที่เป็นโทษแก่จำเลยนั้น พนักงานอัยการผู้เดียวที่มีสิทธิยื่นคำร้อง	มีการกำหนดเหตุไว้ ว่าถ้าผู้พิพากษา หรือผู้พิพากษาศมทบ ซึ่งมีส่วนร่วมในการทำคำพิพากษา มีความผิดเนื่องจากทุจริตต่อหน้าที่เกี่ยวกับคดีนั้น สามารถขอรื้อฟื้นคดีได้
ญี่ปุ่น	ต้องมีคำพิพากษาถึงที่สุด และ จำเลยต้องได้รับโทษจริง	ผู้ที่ถูกศาลตัดสินว่ามีความผิด ผู้แทนของบุคคลนั้นในกรณีที่ถูกศาลตัดสินว่ากระทำความผิดเป็นผู้หย่อนความสามารถ รวมถึงบุคคลใกล้ชิดของบุคคลนั้น และพนักงานอัยการ	มีการกำหนดเหตุไว้ ว่าถ้ามีการพิสูจน์ภายหลังว่าผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ผู้ช่วยพนักงานอัยการ หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ ได้ทำทุจริตต่อหน้าที่ สามารถขอรื้อฟื้นคดีได้

จากที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยมีความสนใจจะศึกษาปัญหาของพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับเงื่อนไขในการขอให้อภัยโทษ เนื่องจากคดีที่จะขอให้อภัยโทษชั้นพิจารณาใหม่ จะต้องเป็นคดีอาญาที่ศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้บุคคลต้องรับโทษอาญา ซึ่งคำพิพากษาถึงที่สุด หมายถึง คำพิพากษาที่ไม่มีการอุทธรณ์หรือฎีกาในกรณีใด ๆ ถ้ามีการขอถอนฟ้องอุทธรณ์หรือฎีกาก่อนที่ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาจะมีคำพิพากษา ย่อมถือว่าถึงที่สุดชั้นศาลที่ได้พิพากษาลงโทษ ทั้งนี้ โทษทางอาญาที่บุคคลนั้นได้รับ หมายถึงโทษอย่างหนึ่งอย่างใดที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 ดังนั้น หากผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด ย่อมขอให้อภัยโทษชั้นพิจารณาใหม่ได้ ซึ่งเมื่อศึกษากฎหมายของต่างประเทศแล้วพบว่ามีความแตกต่างกับกฎหมายของประเทศไทย

สำหรับประเทศฝรั่งเศส ศาลของประเทศฝรั่งเศสได้เคยวินิจฉัยว่า คดีที่จำเลยไม่ต้องรับโทษเพราะมีเหตุตามกฎหมายที่ไม่ต้องรับโทษ หรือไม่อาจบังคับโทษตามคำพิพากษาได้ อาจร้องขอให้อภัยโทษชั้นพิจารณาใหม่ได้ เพราะจำเลยชอบที่จะขอให้ลบล้างผลแห่งคำพิพากษาที่วินิจฉัยว่ามีความผิด ด้วยเหตุผลด้านกฎหมายและด้านจิตใจ เพราะฉะนั้นตามแนวทางของประเทศฝรั่งเศส คดีที่ศาลมีคำพิพากษาแสดงว่าจำเลยได้กระทำความผิด ไม่ว่าจะถูกลงโทษหรือไม่ก็ตาม เป็นคดีที่ขอรื้อฟื้นชั้นพิจารณาใหม่ได้ประเทศเยอรมนี เนื่องจากประเทศเยอรมนีอนุญาตให้อภัยโทษได้ทั้งในทางที่เป็นคุณแก่จำเลย และในทางที่เป็นโทษแก่จำเลย ดังนั้นในคดีที่จะขอรื้อฟื้นคดี จึงเป็นคดีที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว แต่จะเป็นคำพิพากษาที่ให้อภัยโทษจำเลยหรือไม่ก็ได้ หากเป็นคำพิพากษาที่ให้อภัยโทษจำเลยและคดีนั้นมีการรื้อฟื้นคดีขึ้น กรณีดังกล่าวอาจจะเป็นการรื้อฟื้นคดีชั้นพิจารณาใหม่ในทางที่เป็นคุณแก่จำเลย แต่ถ้าคดีเดิมนั้นจำเลยถูกตัดสินให้พ้นจากความผิด และต่อมาได้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้น ย่อมอาจจะเป็นการรื้อฟื้นคดีชั้นพิจารณาใหม่ในทางที่เป็นโทษแก่จำเลย

กรณีที่มีเหตุยกเว้นโทษก็เช่นเดียวกัน เนื่องจากบุคคลไม่ได้รับโทษทางอาญาจริง ๆ จึงไม่เข้าหลักเกณฑ์ในการขอรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่ ซึ่งเมื่อศึกษาเทียบเคียงกับประเทศฝรั่งเศสแล้ว พบว่าศาลฎีกาของประเทศฝรั่งเศส เคยวินิจฉัยว่าคดีที่ไม่ต้องรับโทษเพราะมีเหตุตามกฎหมายที่ไม่ต้องรับโทษ หรือไม่อาจบังคับโทษตามคำพิพากษาได้ อาจร้องขอให้อภัยโทษชั้นพิจารณาใหม่ได้ เพราะจำเลยชอบที่จะขอให้ลบล้างผลแห่งคำพิพากษาที่วินิจฉัยว่ามีความผิด ด้วยเหตุผลด้านกฎหมายและด้านจิตใจ เพราะฉะนั้นตามแนวทางของประเทศฝรั่งเศส คดีที่ศาลมีคำพิพากษาแสดงว่าจำเลยได้กระทำความผิด ไม่ว่าจะถูกลงโทษหรือไม่ก็ตาม เป็นคดีที่ขอรื้อฟื้นชั้นพิจารณาใหม่ได้นอกจากนี้ในประเทศเยอรมนี ซึ่งอนุญาตให้อภัยโทษได้ทั้งในทางที่เป็นคุณแก่จำเลย และในทางที่เป็นโทษแก่จำเลย ก็

ยอมที่จะขอรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ แม้ว่าคดีเดิมจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด และจำเลยมิได้รับโทษอาญาแต่อย่างใด (สันติ ศุภจิต, 2550, หน้า 10-11)

ผู้วิจัยเห็นว่า การเปิดโอกาสให้บุคคลซึ่งแม้ไม่ได้รับโทษเพราะเหตุตามกฎหมาย และมีเหตุแห่งการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้มีโอกาสยื่นคำร้องขอ ย่อมเป็นไปเพื่อความยุติธรรม ดังนั้น กฎหมายการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่จึงสมควรบัญญัติให้ครอบคลุม

กรณีพยานหลักฐานใหม่ต้องแสดงว่าจำเลยไม่มีความผิดเท่านั้น เมื่อศึกษากฎหมายของต่างประเทศแล้วพบว่า ประเทศฝรั่งเศสได้วางหลักเกณฑ์ในการพิจารณาพยานหลักฐานใหม่ ในการร้องขอให้รื้อฟื้นคดีไว้ว่า พยานหลักฐานใหม่ต้องเป็นพยานหลักฐานอันเป็นสาระสำคัญแก่คดี กล่าวคือ เป็นพยานหลักฐานที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงคำตัดสินเดิมได้ ดังนั้น เพียงแสดงให้เห็นถึงความสงสัยในคำพิพากษาที่ลงโทษจำเลยก็เพียงพอที่จะขอรื้อฟื้นคดีได้แล้ว ทั้งนี้เพราะกฎหมายการรื้อฟื้นคดีของประเทศฝรั่งเศสตีความโดยคำนึงถึงความบริสุทธิ์ของจำเลย ประเทศญี่ปุ่น ได้กำหนดเหตุที่จะร้องขอให้รื้อฟื้นคดีไว้ 7 เหตุด้วยกัน ซึ่งหนึ่งในเหตุ นั้น คือ เมื่อมีพยานหลักฐานที่ค้นพบใหม่ในภายหลังอย่างชัดเจน ว่าควรที่จะได้มีการสืบพยานเกี่ยวกับความบริสุทธิ์ของจำเลย หรือควรจะได้มีการปลดปล่อยจำเลย หรือบุคคลที่ต้องโทษนั้นควรได้รับการชดใช้เงินเพื่อบรรเทาความเสียหาย หรือบุคคลนั้นควรจะได้รับโทษน้อยกว่าที่ได้รับอยู่จริง พยานหลักฐานดังกล่าวนี้จะต้องเป็นพยานหลักฐานที่สามารถรับฟังได้ (Dando, n.d.) ประเทศเยอรมนี มีการกำหนดกรณียื่นคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีเพื่อให้การลงโทษลดน้อยลง ซึ่งทำได้โดยการขอให้การรับโทษหนักเบาลง ในกรณีของกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบท กล่าวคือบทบัญญัติของกฎหมายที่มีโทษเบาลงหมายถึงบทบัญญัติของกฎหมายที่โดยรวมแล้วมีโทษเบากว่า

ผู้วิจัยเห็นด้วยกับแนวทางของกฎหมายต่างประเทศที่ควรกำหนดให้พยานหลักฐานใหม่ ไม่จำเป็นต้องแสดงว่าผู้ต้องรับโทษมิได้กระทำความผิดเท่านั้น แต่รวมถึงกรณีที่พยานหลักฐานใหม่นั้นแสดงว่าผู้ต้องรับโทษควรที่จะได้รับโทษน้อยลงเพราะเหตุผลโทษตามกฎหมายด้วย ทั้งนี้ เพราะวัตถุประสงค์ของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่เป็นไปเพื่อแก้ไขและลบล้างคำพิพากษาที่ถึงที่สุด ซึ่งเกิดจากความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดังนั้นหากกระบวนการยุติธรรมดังกล่าวผิดพลาด เป็นเหตุให้ผู้ต้องรับโทษ ได้รับโทษหนักกว่าที่บุคคลนั้นสมควรที่จะได้รับ ย่อมเป็นการไม่ยุติธรรม และกระทบสิทธิของผู้ต้องรับโทษ จึงเห็นสมควรที่จะกำหนดให้พยานหลักฐานใหม่ อันเป็นเหตุในการขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้น ไม่เพียงแสดงว่าผู้ต้องรับโทษมิได้กระทำความผิดเท่านั้น แต่รวมถึงกรณีที่อ้างพยานหลักฐานใหม่ แสดงว่าผู้ต้องรับโทษควรจะได้รับโทษน้อยกว่าที่ได้รับอยู่จริงด้วย เพื่อให้กฎหมายมีความครอบคลุมถึงเงื่อนไขในการร้องขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ในเหตุพยานหลักฐานใหม่

2. ปัญหาเกี่ยวกับรื้อฟื้นคดีแต่เพียงบางฐาน บางกระทงของคดี เหตุอันเป็นเงื่อนไขของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ตามกฎหมายของประเทศไทย ถูกบัญญัติอยู่ในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ไม่มีการระบุ ว่าผู้ต้องรับโทษจะสามารถขอรื้อฟื้นคดีเพียงส่วนหนึ่งส่วนใดได้หรือไม่ โดยเฉพาะในกรณีของพยานหลักฐานใหม่ ตามมาตรา 5(3) ซึ่งกำหนดไว้ว่า พยานหลักฐานใหม่ดังกล่าว ต้องแสดงว่าผู้ต้องรับโทษมิได้กระทำความผิด ปัญหาจึงมีว่า คำว่า “มิได้กระทำความผิด” นั้น มีความหมายแคบเพียงใด จะหมายความว่าจำเลยต้องมิได้กระทำความผิดใด ๆ ทั้งสิ้นในคดีนั้น หรือหมายความว่าเฉพาะความผิดอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือแต่บางส่วนของคดี ซึ่งความหมายของคำว่า “มิได้กระทำความผิด” นั้น ส่งผลให้เกิดปัญหาขึ้นได้ว่าสามารถรื้อฟื้นคดีแต่เพียงบางส่วนของคดีได้หรือไม่ ซึ่งในกฎหมายของต่างประเทศ เมื่อศึกษาแล้วพบว่า ไม่มีปัญหาในเรื่องนี้เหมือนกับกฎหมายของประเทศไทย เนื่องจากประเทศเหล่านั้น ไม่ได้จำกัดว่าพยานหลักฐานใหม่ ต้องแสดงว่าจำเลยมิได้กระทำความผิดเท่านั้นเหมือนอย่างกฎหมายประเทศไทย โดยในประเทศฝรั่งเศส เพียงแสดงให้เห็นถึงความสงสัยว่าจะเปลี่ยนแปลงคำตัดสินเดิมได้ก็ร้องขอรื้อฟื้นคดีได้แล้ว ในประเทศญี่ปุ่นและประเทศเยอรมนีก็ว่า

เพียงทำให้บุคคลนั้นได้รับโทษน้อยลงก็เพียงพอแล้ว โดยของญี่ปุ่นอยู่ที่มาตรา 435 และของเยอรมนีอยู่ที่มาตรา 359 และ 362

จากที่กล่าวมา จึงเห็นสมควรที่จะมีบัญญัติกำหนดให้ชัดเจนว่า การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่เพียงส่วนหนึ่งส่วนใดของคดีนั้นสามารถกระทำได้ เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่เป็นไปเพื่อแก้ไขและลบล้างคำพิพากษาที่ถึงที่สุด ซึ่งเกิดจากความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดังนั้นการรื้อฟื้นคดีแต่เพียงบางส่วนเพื่อแก้ไขความผิดในกระบวนการยุติธรรม เป็นเหตุให้ผู้ต้องรับโทษได้รับโทษความผิดที่บุคคลนั้นไม่ได้กระทำจึงเป็นการสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ดังกล่าว

3. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากเหตุอันเป็นเงื่อนไขของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ตามกฎหมายของประเทศไทย ถูกบัญญัติอยู่ในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ไม่มีการบัญญัติเหตุของการรื้อฟื้นคดีเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมเอาไว้

ในขณะที่กฎหมายของต่างประเทศนั้น ประเทศญี่ปุ่น ได้กำหนดเหตุที่จะขอรื้อฟื้นคดีไว้ 7 เหตุ โดยเหตุหนึ่งนั้น คือ เมื่อได้มีการพิสูจน์ภายหลังโดยคำพิพากษาถึงที่สุดว่า ผู้พิพากษานายหนึ่งนายใดซึ่งร่วมในการทำคำพิพากษาคดีก่อน หรือในการจัดทำเอกสารหลักฐานบางอย่างที่ใช้เป็นพยานหลักฐานในการสนับสนุนคำพิพากษานั้น หรือพนักงานอัยการ ผู้ช่วยพนักงานอัยการ หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ทำข้อความเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ อย่างไรก็ดีตามหากมีการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้พิพากษา หรือพนักงานอัยการ ผู้ช่วยพนักงานอัยการ หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจก่อนที่จะมีคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำผิด การปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเช่นนี้ ถือเป็นเหตุที่ยอมให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ก็ต่อเมื่อข้อเท็จจริงเช่นนี้ ไม่เป็นที่ล่วงรู้แก่ศาลที่ได้ทำคำพิพากษาคดีนั้น (Dando, n.d.) ประเทศเยอรมนี ซึ่งเป็นประเทศที่สามารถรื้อฟื้นคดีได้ทั้งในทางที่เป็นคุณแก่จำเลย และเป็นโทษแก่จำเลย ทั้งนี้ เหตุหนึ่งในการขอรื้อฟื้นคดีที่ได้มีการกำหนดไว้คือ ถ้าผู้พิพากษา หรือผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งมีส่วนร่วมในการทำคำพิพากษา มีความผิดเนื่องจากทุจริตต่อหน้าที่เกี่ยวกับคดีนั้น สามารถขอรื้อฟื้นคดีได้ ไม่ว่าจะเป็คุณแก่จำเลย หรือเป็นโทษแก่จำเลยก็ตาม ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดเหตุที่จะขอรื้อฟื้นคดีไว้ 2 เหตุ คือเหตุที่มีการค้นพบพยานหลักฐานใหม่ กับ เหตุอื่น ซึ่งสำหรับเหตุอื่นนั้น ศาลเคยอนุญาตให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ไว้ในเหตุต่าง ๆ เช่น ความไม่ยุติธรรม หรือลำเอียงของลูกขุน หรือการที่ศาลละเมิดไม่ปฏิบัติตามกฎของศาล

จากการศึกษา พบว่าการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม เป็นเหตุสำคัญที่หลายประเทศยอมให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้ แต่ตามกฎหมายของประเทศไทยไม่มีการบัญญัติเหตุดังกล่าวนี้ไว้โดยชัดแจ้ง มีเพียงเหตุรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในกรณีที่มีพยานหลักฐานใหม่เท่านั้น ที่อาจเทียบเคียงได้ว่าการที่จำเลยถูกฟ้องคดีโดยทุจริต หรือการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของเจ้าพนักงาน อาจถือเป็นพยานหลักฐานใหม่ที่จะร้องขอให้มีการรื้อฟื้นคดี แต่อย่างไรก็ตาม กรณีเช่นนี้ย่อมต้องอยู่ที่การตีความของศาล ฉะนั้นเห็นได้ว่าเรื่องการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบมีความสำคัญเป็นอย่างมาก และควรที่จะมีการนำเหตุดังกล่าวนี้มาปรับใช้กับกฎหมายของประเทศไทยด้วย

ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรเพิ่มเหตุในการขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ให้การปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมเป็นเหตุที่จะขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ด้วย เพื่อให้กฎหมายมีความครอบคลุมและชัดเจนถึงเงื่อนไขที่จะขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในเหตุเรื่องการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรม

4. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับผู้มีสิทธิขอให้รื้อฟื้นคดี กรณีการยื่นคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาแทนตามมาตรา 6(4) ต้องเป็นกรณีผู้ต้องรับโทษถึงแก่ความตายเท่านั้น ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา จึงจะสามารถยื่น

คำร้องแทนได้ แต่อย่างไรก็ตาม ในสภาพสังคมปัจจุบัน ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมากขึ้น มีการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว จึงมีบุคคลจำนวนมากที่ไม่ได้ทำการสมรส หรือสมรสแต่ได้หย่าร้างกันมากขึ้น ซึ่งหากผู้ที่ไม่ได้สมรส หรือผู้ที่หย่าร้าง และผู้บุพการีเสียชีวิตไปก่อนแล้ว ได้รับโทษอาญาตามคำพิพากษาถึงที่สุด และปรากฏ ต่อมาในภายหลังว่าไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดที่แท้จริง จะไม่มีบุคคลใดยื่นคำร้องขอหรือฟื้นคดีได้เลย ส่งผลให้คำ พิพากษาดังกล่าวนั้นสร้างความเสื่อมเสียต่อชื่อเสียงของบุคคลนั้น และวงศ์ตระกูล ผู้ใช้นามสกุลเดียวกันด้วย จึงเห็นได้ว่า มาตรา 6(4) ตามพระราชบัญญัตินี้ ไม่สอดคล้องกับสภาพสังคม และไม่เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน ซึ่งเมื่อศึกษากฎหมายต่างประเทศพบว่า ในประเทศฝรั่งเศส ได้กำหนดไว้ว่ากรณีผู้ที่ถูกศาลพิพากษาถึงแก่กรรม หรือ เป็นบุคคลสาบสูญ ให้คู่สมรส บุตร บิดา มารดา ผู้รับมอบอำนาจทั่วไป หรือผู้รับมอบอำนาจเฉพาะ เป็นผู้มสิทธิร้อง ขอให้หรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ประเทศญี่ปุ่น มีการกำหนดว่า ให้คู่สมรส ญาติสืบสายโลหิต พี่น้องของผู้ที่ถูกศาล พิพากษาว่ามีความผิด ในกรณีผู้ถูกศาลพิพากษาถึงแก่กรรมแล้ว หรืออยู่ในสภาพจิตไม่ปกติ (Dando, n.d.) ประเทศ เยอรมนี กำหนดกรณีผู้ต้องรับโทษถึงแก่ความตาย ให้คู่สมรส ผู้ที่ใช้ชีวิตอยู่ด้วยกัน ญาติ รวมถึงตลอดถึงพี่น้องของบุคคล นั้น มีสิทธิที่จะยื่นคำร้อง และในประเทศสหรัฐอเมริกา นอกจากผู้ต้องคำพิพากษาแล้ว บุคคลอื่นที่สามารถยื่นคำร้องขอ รื้อฟื้นคดี ได้แก่ ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ คู่ความในคดีนั้น หรือ ผู้แทนหรือบุคคลที่ได้รับมอบอำนาจ

ผู้วิจัยเห็นว่าสมควรนำแนวทางของต่างประเทศมาปรับใช้ให้เหมาะสมที่จะคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องรับโทษ และถึงแก่กรรมไปก่อนที่จะมีการยื่นคำร้องขอหรือฟื้นคดี โดยเปิดโอกาสให้ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับผู้ต้องรับโทษ และญาติพี่น้อง สามารถขอหรือฟื้นคดีได้ในกรณีดังกล่าวนี้ด้วย และสมควรเพิ่มกรณีอื่น นอกเหนือไปจากกรณีที่ผู้ต้องรับโทษถึงแก่ความ ตายไปก่อนที่จะมีการยื่นคำร้อง โดยทำแนวทางของประเทศฝรั่งเศสและประเทศญี่ปุ่นมาใช้ โดยเพิ่มกรณีของการที่ผู้ ต้องรับโทษตกเป็นบุคคลสาบสูญ และอยู่ในสภาพจิตไม่ปกติเข้าไป ทั้งนี้ เนื่องจากว่าวัตถุประสงค์ในการรื้อฟื้นคดีอาญา ขึ้นพิจารณาใหม่คือการแก้ไขและลบล้างคำพิพากษาที่ถึงที่สุด ซึ่งเกิดจากความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมทาง อาญา ดังนั้นหากผู้ต้องรับโทษเป็นผู้บริสุทธิ์ ย่อมสมควรที่จะมีโอกาสร้องขอให้หรือฟื้นคดีขึ้นเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์นั้น

กรณีการยื่นคำร้องขอให้หรือฟื้นคดีซ้อนระหว่างบุคคลผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอด้วยกัน เนื่องจากมาตรา 18 แห่ง พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ได้กำหนดให้คำร้องเกี่ยวกับผู้ต้องรับโทษอาญาคนหนึ่ง ในคดีหนึ่งให้ยื่นได้เพียงครั้งเดียว ซึ่งหมายความว่า บุคคลผู้มีสิทธิร้องขอหรือฟื้นคดี เมื่อยื่นคำร้องไปแล้ว จะมายื่นคำร้อง อีกครั้งไม่ได้ ดังนั้น หากกรณีมีการยื่นคำร้องซ้อนกันของบุคคลผู้มีสิทธิตามมาตรา 6 เนื่องจากกฎหมายกำหนดเพียงให้ ยื่นได้ครั้งเดียว โดยไม่ได้ระบุว่าจะยื่นโดยบุคคลใดก็ตาม ซึ่งหากตีความโดยเคร่งครัดแล้ว ย่อมหมายถึงไม่ว่าผู้ยื่นคำร้อง จะไม่เคยยื่นคำร้องมาก่อนเลยก็ตาม แต่บุคคลอื่นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องเช่นกัน ได้ยื่นมาก่อนแล้ว จะตัดสิทธิผู้ที่ยื่นคำร้อง ภายหลัง ปัญหาที่จะเกิดขึ้นคือ เมื่อบุคคลตามมาตรา 6 คนหนึ่งคนใดยื่นคำร้องขอหรือฟื้นคดีแล้ว จะตัดสิทธิบุคคลอื่น ไม่ให้ยื่นคำร้องขอได้อีก จึงอาจเกิดกรณีที่ผู้ยื่นคำร้องขอดังกล่าว แกล้งยื่นคำร้องขอโดยทุจริตเพื่อขัดขวาง หรือถ่วง แกล้งผู้ต้องรับโทษได้ เมื่อศึกษากฎหมายต่างประเทศแล้วพบว่า ไม่มีปัญหาในเรื่องนี้เหมือนกับกฎหมายของประเทศ ไทย เนื่องจากประเทศเหล่านี้ ไม่ได้จำกัดการยื่นคำร้องขอไว้เพียงครั้งเดียว จึงสามารถยื่นขอหรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณา ใหม่ได้เสมอ โดยในประเทศฝรั่งเศส ถ้ามีเหตุที่จะขอใหม่ได้อีก จึงกล่าวได้ว่าเป็นการเปิดโอกาสให้จำเลยโดยไม่จำกัด หากมีเหตุขอใหม่ก็สามารถยื่นขอหรือฟื้นคดีได้ ส่วนในประเทศญี่ปุ่น ห้ามเฉพาะคำขอที่ถูกยกไปแล้วที่ไม่สามารถยื่นขอ รื้อฟื้นคดีอีกได้

กรณีนี้ดังกล่าวนี้ จึงเห็นสมควรว่า ให้ประเทศไทยมีบทบัญญัติให้ชัดเจนว่า กรณีบุคคลตามมาตรา 6 คนหนึ่ง คนใดยื่นคำร้องขอหรือฟื้นคดีแล้ว จะเป็นการตัดสิทธิบุคคลอื่นไม่ให้ยื่นคำร้องขอได้อีกหรือไม่ กล่าวคือ การกระทำของ บุคคลตามมาตรา 6 คนหนึ่งคนใด ถือเป็นการกระทำแทนบุคคลอื่นหรือไม่ ผู้วิจัยเห็นว่า ควรแบ่งบุคคลตามมาตรา 6 ออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มของผู้ต้องรับโทษ ซึ่งก็คือบุคคลตามมาตรา 6(1) - (4) กับกลุ่มของพนักงานอัยการ ซึ่งก็คือ

บุคคลตามมาตรา 6(5) เพื่อบัญญัติมาตราในพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 โดยเทียบเคียงกับมาตรา 28 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ศาลฎีกา, ม.ป.ป. ก) ที่แบ่งผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาออกเป็น 2 กลุ่ม และต่างฝ่ายต่างมีอำนาจฟ้องแยกต่างหากจากกัน แต่หากพวกหนึ่งซึ่งมีบุคคลผู้มีสิทธิฟ้องคดีหลายคน เมื่อบุคคลหนึ่งฟ้องคดีแล้ว ถือว่าเป็นการกระทำแทนบุคคลอื่น

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 พบว่ามีปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เกิดขึ้น เนื่องจากตัวบทกฎหมายของพระราชบัญญัตินั้น ขาดความชัดเจน และขาดความครอบคลุม ซึ่งผู้วิจัยสรุปปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ และทำการเสนอแนะการแก้ปัญหา ดังนี้

1. ในส่วนของปัญหาเกี่ยวกับคำพิพากษาถึงที่สุด อันเป็นเงื่อนไขในการขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้น เนื่องจากพ.ร.บ.การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ได้บัญญัติไว้ว่า

เดิม มาตรา 5 "คดีใดที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้บุคคลใดต้องรับโทษอาญาในคดีนั้นแล้ว อาจมีการร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่ได้ เมื่อปรากฏว่า

(1) พยานบุคคลซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลังแสดงว่าคำเบิกความของพยานนั้นเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง

(2) พยานหลักฐานอื่นนอกจากพยานบุคคลตาม (1) ซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิจารณาพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลังแสดงว่าเป็นพยานหลักฐานปลอมหรือเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง หรือ

(3) มีพยานหลักฐานใหม่อันชัดแจ้งและสำคัญแก่คดีซึ่งถ้าได้นำมาสืบในคดีอันถึงที่สุดนั้น จะแสดงว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นไม่ได้กระทำความผิด"

เมื่อศึกษาแล้ว เห็นควรแก้ไข ดังนี้

ใหม่ มาตรา 5 "คดีใดที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้บุคคลใดต้องรับโทษอาญาในคดีนั้นแล้ว ไม่ว่าบุคคลนั้นจะได้รับโทษอาญานั้น หรือมีเหตุอันชอบด้วยกฎหมายทำให้บุคคลนั้นไม่ต้องรับโทษอาญานั้นหรือไม่ก็ตาม อาจมีการร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่ได้ เมื่อปรากฏว่า..."

กรณีพยานหลักฐานใหม่ ต้องแสดงว่าจำเลยไม่มีความผิดเท่านั้นตามมาตรา 5(3) ควรบัญญัติให้ครอบคลุมถึงกรณีพยานหลักฐานที่แสดงว่าจำเลยควรจะได้รับโทษน้อยกว่าที่ได้รับ อยู่จริงด้วย

ดังนั้นจึงควรแก้ไขในมาตรา 5 (3) เป็นดังนี้

ใหม่ มาตรา 5 "คดีใดที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้บุคคลใดต้องรับโทษอาญาในคดีนั้นแล้ว อาจมีการร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่ได้ เมื่อปรากฏว่า...

(3) มีพยานหลักฐานใหม่อันชัดแจ้งและสำคัญแก่คดีซึ่งถ้าได้นำมาสืบในคดีอันถึงที่สุดนั้น จะแสดงว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นไม่ได้กระทำความผิด หรือมีเหตุยกเว้นโทษ หรือมีเหตุให้ได้รับโทษน้อยลง"

2. ในส่วนของปัญหาเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีแต่เพียงส่วนหนึ่งส่วนใดของคดีนั้นเมื่อศึกษาแล้ว เห็นควรแก้ไขโดยเพิ่มวรรค 2 ในมาตรา 5 ดังนี้

ใหม่ มาตรา 5 "คดีใดที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้บุคคลใดต้องรับโทษอาญาในคดีนั้นแล้ว อาจมีการร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่ได้ เมื่อปรากฏว่า..."

ทั้งนี้ การขอรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ตามความในวรรคแรกนั้น แม้เป็นการขอรื้อฟื้นคดีแต่เพียงส่วนหนึ่งส่วนใดของคดี ท่านว่าย่อมสามารถกระทำได้

3. ในส่วนของปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมนั้น เมื่อศึกษาแล้ว เห็นควรว่าบัญญัติให้การปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมเป็นเหตุที่จะขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในมาตรา 5 ด้วย ดังนั้นจึงควรแก้ไขโดยเพิ่มมาตรา 5 (4) ดังนี้

ใหม่ มาตรา 5 "คดีใดที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้บุคคลใดต้องรับโทษอาญาในคดีนั้นแล้ว อาจมีการร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่ได้ เมื่อปรากฏว่า...

(4) เจ้าพนักงานของรัฐในคดีนั้น ภายหลังมีพยานหลักฐานพิสูจน์ได้ว่าปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ"

4. ในส่วนของปัญหาเกี่ยวกับบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด ถึงแก่ความตายก่อนยื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดี ตามมาตรา 6 (4) บุคคลที่สามารถยื่นคำร้องขอได้ในกรณีเช่นนั้นนั้น เนื่องจากพ.ร.บ.การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ได้บัญญัติไว้ว่า

เดิม มาตรา 6 "บุคคลดังต่อไปนี้ไม่มีสิทธิยื่นคำร้อง

(1) บุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด

(2) ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลในกรณีที่บุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นเป็นผู้เยาว์ หรือคนไร้ความสามารถ

(3) ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นของนิติบุคคลในกรณีที่นิติบุคคลนั้นต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด

(4) ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาของบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดซึ่งถึงแก่ความตายก่อนที่จะมีการยื่นคำร้อง หรือ

(5) พนักงานอัยการในกรณีที่พนักงานอัยการมิได้เป็นโจทก์ในคดีเดิม"

เมื่อศึกษาแล้วเห็นว่าควรบัญญัติให้ครอบคลุมถึงผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับผู้ต้องรับโทษ และญาติพี่น้องด้วย ดังนั้นจึงควรแก้ไขในมาตรา 6 (4) ดังนี้

ใหม่ มาตรา 6 "บุคคลดังต่อไปนี้ไม่มีสิทธิยื่นคำร้อง...

(4) ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา **พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน หรือผู้ที่ใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันกับ**บุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดซึ่งถึงแก่ความตายก่อนที่จะมีการยื่นคำร้อง หรือ..."

กรณีบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด ถึงแก่ความตายก่อนยื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดี ตามมาตรา 6(4) ควรเพิ่มกรณีของการที่ผู้ต้องรับโทษตกเป็นบุคคลสาบสูญ และอยู่ในสภาพจิตไม่ปกติเข้าไปด้วย นอกเหนือจากกรณีถึงแก่ความตาย ดังนั้นจึงควรแก้ไขในมาตรา 6 (4) เป็นดังนี้

ใหม่ มาตรา 6 "บุคคลดังต่อไปนี้ไม่มีสิทธิยื่นคำร้อง...

(4) ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาของบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดซึ่งถึงแก่ความตาย **หรือตกเป็นบุคคลสาบสูญ หรือวิกลจริต**ก่อนที่จะมีการยื่นคำร้อง หรือ..."

กรณีของการยื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดีซ้อนระหว่างบุคคลผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอด้วยกันนั้น เนื่องจากพ.ร.บ.การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ได้บัญญัติไว้ว่า

เดิม มาตรา 18 "คำร้องเกี่ยวกับผู้ต้องรับโทษอาญาคนหนึ่ง ในคดีหนึ่งให้ยื่นได้เพียงครั้งเดียว"

เมื่อศึกษาแล้ว เห็นควรจะต้องมีบทบัญญัติแบ่งบุคคลตามมาตรา 6 ออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มของผู้ต้องรับโทษ ซึ่งก็คือบุคคลตามมาตรา 6(1) – (4) กับกลุ่มของพนักงานอัยการ และกำหนดให้การยื่นคำร้องขอของบุคคลในแต่

ละกลุ่มนั้น เป็นการกระทำที่แตกต่างหากจากกัน แต่หากพวกหนึ่งซึ่งมีบุคคลผู้มีสิทธิหลายคน เมื่อบุคคลหนึ่งยื่นคำร้องขอแล้ว ถือว่าเป็นการกระทำแทนบุคคลอื่น ดังนั้นจึงควรแก้ไขโดยเพิ่มวรรค 2 ในมาตรา 18 เป็นดังนี้

ใหม่ มาตรา 18 "คำร้องเกี่ยวกับผู้ต้องรับโทษอาญาคนหนึ่งในคดีหนึ่งให้ยื่นได้เพียง ครั้งเดียว

การยื่นคำร้องของบุคคลใน (1) (2) (3) และ (4) แห่งมาตรา 6 ไม่ตัดสิทธิตามวรรคแรกแห่งมาตรานี้ของพนักงานอัยการผู้เป็นบุคคลในมาตรา 6(5) ที่จะยื่นคำร้อง"

การแก้ไขพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ดังกล่าวนี จะเป็นการทำให้บทบัญญัติของกฎหมายมีความชัดเจนและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายฉบับนี้ที่ต้องการแก้ไขความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม เยียวยาและแก้ไขฟื้นฟูสิทธิ เสรีภาพ ชื่อเสียงของบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากความผิดพลาดนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความเป็นธรรมอย่างแท้จริงให้แก่ทุกฝ่าย

เอกสารอ้างอิง

- โกศล โสภาคย์วิจิตร. (2550). *การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามกฎหมายระหว่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณิต ณ นคร. (2560). "ครุจอมทรัพย์ แสนเมืองโคตร" กัการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่. วันที่ค้นข้อมูล 22 ธันวาคม 2561, เข้าถึงได้จาก https://www.matichonweekly.com/special-report/article_73173.
- _____ . (2561 ก). *สิทธิของข้าพเจ้าในคดีอาญา*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- _____ . (2561 ข). *คณิต ณ นคร: กฎหมายในไทยเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ (กรณีครุจอมทรัพย์)*. วันที่ค้นข้อมูล 3 มกราคม 2562, เข้าถึงได้จาก https://www.matichonweekly.com/special-report/article_75179
- คณิน วงศ์ใหญ่. (2549). *ปัญหาในการตีความ "พยานหลักฐานใหม่" ศึกษาเปรียบเทียบการรื้อฟื้น คดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่กับการสอบสวนซ้ำ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คมกริช ดิษฐเจริญ และจารุวรรณ อมรศีลสวัสดิ์. (2560). *แพะในคดีอาญากับปัญหาการรื้อฟื้นคดี : ศึกษาบทบาทของพนักงานอัยการในการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่*. *วารสารร่วมพฤษภ มหาวชิวิทยาลัยเกริก*, 35(3), 55-56.
- จารุวรรณ อมรศีลสวัสดิ์. (2554). *การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ : ศึกษาบทบาทของพนักงานอัยการในการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ทวีโชค ไช่มุกด์. (2559). *การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายนิรโทษกรรมของไทยระหว่างปี พ.ศ. 2475-2549*. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 7(1), 24-26.
- พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526. (2526, 7 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 100 ตอนที่ 55, หน้า 1.
- พัลลภ แพทย์ไชยวงษ์ (2549). *การรื้อฟื้นคดีอาญา : ศึกษากรณีการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นโทษ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พิชญา เหลืองรัตนเจริญ. (2548). *การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ : ศึกษาเฉพาะกรณีการรื้อฟื้นคดีที่เป็นคุณแก่จำเลย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

- มติชนสุดสัปดาห์. (2560). *ย้อนคดีเซอร์แอน “แพะในตำนาน” 17 ปีคดีประวัติศาสตร์ จ่าย 26 ล้าน ไล่บาป “ตำรวจ” ยี่จันสุดทาง*. วันที่ค้นข้อมูล 4 กรกฎาคม 2562, เข้าถึงได้จาก https://www.matchonweekly.com/scoop/article_20990
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 134 ตอนที่ 40 ก, หน้า 1.
- วัชร ไชยสาร. (2546). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (ฉบับค้นคว้าอ้างอิง)*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- ศาลฎีกา. (ม.ป.ป.). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. วันที่ค้นข้อมูล 26 พฤษภาคม 2562, เข้าถึงได้จาก <http://www.supremecourt.or.th/file/elc/internet/Law courts/Code of Criminal Procedure/Code of Criminal Procedure.pdf>
- _____. (ม.ป.ป.). *ระบบสืบค้นคำพิพากษา คำสั่งคำร้องและคำวินิจฉัยศาลฎีกา*. วันที่ค้นข้อมูล 23 มกราคม 2562, เข้าถึงได้จาก <http://deka.supremecourt.or.th/search>
- สันทัต สุจริต. (2528). *การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2550). *การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่โดยอ้างเหตุพยานหลักฐานใหม่*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.
- สุทธิมา พิพัฒน์พิบูลย์. (2556). *การล้างมลทิน : กรณีผู้ถูกลงโทษทางวินัย*. วันที่ค้นข้อมูล 22 กุมภาพันธ์ 2561, เข้าถึงได้จาก: http://www.ocsc.go.th/sites/default/files/attachment/page/langmontin_p_ma.pdf
- Dando, S. (n.d.). *Japanese Criminal Procedure*. Retrieved from <http://www.gbv.de/dms/spk/sbb/toc/473002264.pdf>.
- German Law Archive. (n.d.) *Criminal Procedure Code (Strafprozeßordnung, StPO)*. Retrieved from <https://germanlawarchive.iuscomp.org/?p=754>.
- Japanese Law Translation. (n.d.) *Code of Criminal Procedure Last Version: Amendment of Act No. 95*. Retrieved from <http://www.japaneselawtranslation.go.jp/law/detail/?printID=&ft=1&re=02&dn=1&x=53&y=21&co=01&ia=03&ky=retrial+criminal+procedure&page=6&vm=02>.
- Legal Information Institute. (n.d.). *Due Process*. Retrieved from <https://www.law.cornell.edu/constitution-conan/amendment-5/due-process>.
- _____. (n.d.) *Federal Rules of Criminal Procedure Rule 33 New Trial*. Retrieved from https://www.law.cornell.edu/rules/frcrmp/rule_33.
- Legifrance. (n.d.). *Code of criminal procedure Last amendment translated : Act No. 2005- 1550*. Retrieved from <https://www.legifrance.gouv.fr/content/location/1741>

พฤติกรรมการเปิดรับสื่อบันเทิงและพฤติกรรมการเลียนแบบของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร*

Entertainment media exposure behavior and Imitation behavior of Gen Z in Bangkok

เอมอชชา นามสาย*
ธนาชาติ จันทร์เวโรจน์**

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา “พฤติกรรมการเปิดรับสื่อบันเทิงและพฤติกรรมการเลียนแบบของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร” กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคือ เยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติไคสแควร์ (Chi-Square) การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปร 2 ตัวที่เป็นอิสระต่อกันด้วยค่า Independent-Samples T-Test การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปรมากกว่า 2 ตัวแปร ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (ANOVA) F-test และใช้ค่าสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson’s Correlation) ใช้ทดสอบความสัมพันธ์

ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 21 – 23 ปี ศึกษาอยู่ระดับปริญญาตรี มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท มีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อโดยส่วนใหญ่รับชมสื่อบันเทิง เวลา 18.00 น. – 22.00 น. มีระยะเวลาในการรับชมสื่อ 1 ชั่วโมง ความถี่ในการรับชมสื่อ 2 – 3 ครั้งต่อวัน โดยรับชมสื่อที่บ้าน ใช้อุปกรณ์ในการรับชมสื่อ คือ สมาร์ทโฟน สิ่งที่ได้รับจากการชมสื่อ คือ ช่วยผ่อนคลายความเครียด มีความชอบในการรับชมสื่อเพราะว่าการดำเนินเรื่องหรือเนื้อหารายการเป็นแบบที่ชอบ โดยมีผลการวิเคราะห์การทดสอบสมมติฐานการวิจัย ดังนี้ ลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่ต่างกัน มีพฤติกรรมการเลียนแบบสื่อบันเทิงของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน พฤติกรรมการเปิดรับที่ต่างกันมีพฤติกรรมการเลียนแบบสื่อบันเทิงของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลียนแบบที่ต่างกันมีพฤติกรรมการเลียนแบบสื่อบันเทิงของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน ลักษณะทางประชากรศาสตร์ พฤติกรรมการเปิดรับ และปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลียนแบบมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลียนแบบสื่อบันเทิงของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร

คำสำคัญ: พฤติกรรมการเปิดรับสื่อ/ การเลียนแบบ/ เยาวชน

Abstract

This Researching has the purpose for studying “Entertainment media exposure behavior and Imitation behavior of Gen Z in Bangkok”. The group for study is the Juvenile in Bangkok 400 people by using the Questionnaire Survey as The collecting data equipment. The factors that we using to analyze data are The Percentage, The Mean, The Standard Deviation and The Chi-Square Comparison of the differences between 2 independent variables together with Independent-Samples T-Test. Comparison of the differences between two variables with one-way analysis of variance (ANOVA), F-test and statistical values. Pearson's Correlation Coefficient.

*วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารสื่อดิจิทัล คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

**นักศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารสื่อดิจิทัล คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

***ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก หลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

The result of the Questionnaire Survey shown that the majority of the sample are female, aged between 21 to 23 years old which the most currently studying in the Bachelor Degree With income below 10,000 baht, most media exposure behavior is viewed at 18.00 - 22.00 hrs. There is a 1 hour media viewing time. The frequency of media viewing is 2-3 times a day by watching media at home Using the device to watch the media is a smartphone. What received from watching the media is to help relieve stress prefer watching the media because the story or content of the program is like. The results of the research hypothesis test are as follows. Different demographic characteristics have different behaviors in imitation of entertainment media of Juvenile in Bangkok. Different exposure behavior has different behaviors in imitation of entertainment media of Juvenile in Bangkok. Factors affecting different imitation behavior has different behaviors in imitation of entertainment media of Juvenile in Bangkok. Demographic characteristics Exposure Behavior And factors that affect imitation behavior is related to the behavior of imitation of entertainment media of Juvenile in Bangkok.

Keywords : Media exposure behavior/ Imitation/ Juvenile

บทนำ

ในปัจจุบันเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากในการใช้ชีวิตประจำวันกับตัวเราอย่างมาก ทุกสาขาอาชีพล้วนมีความจำเป็นต่อการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้งานเพื่อให้สามารถทำตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการติดต่อสื่อสารของคนภายในองค์กรหรือการสื่อสารระหว่างองค์กรต่าง ๆ ด้วยกัน รวมไปถึงการสื่อสารกับบุคคลภายนอก โดยเครื่องมือที่นิยมใช้ในปัจจุบันคือสื่อออนไลน์เนื่องจากเป็นสื่อที่มีความสะดวกรวดเร็วในการติดต่อสื่อสารสามารถรับข้อมูลหรือใช้เพื่อสำหรับการติดต่อสื่อสารได้ตลอดเวลาตั้งแต่ตื่นนอนจนเข้านอน นอกจากนี้เทคโนโลยีในปัจจุบันยังส่งผลทำให้สามารถใช้สื่อออนไลน์ผ่านอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้มากมายหลากหลายโดยอุปกรณ์ที่เป็นที่นิยมของประชาชน ได้แก่ สมาร์ทโฟน 85.5% คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล 62.0% คอมพิวเตอร์พกพา 48.7% แท็บเล็ตคอมพิวเตอร์ 30.0% สมาร์ททีวี 19.8% (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์)

จะเห็นได้ว่าความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในปัจจุบันส่งผลทำให้คนในสังคมนิยมเลือกที่จะรับข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อออนไลน์มากขึ้น เนื่องจากสื่อออนไลน์เป็นแหล่งข้อมูลที่มีขนาดใหญ่และมีข้อมูลในด้านต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะข้อมูลที่เป็นเรื่องของความบันเทิงส่งผลทำให้ผู้ปกครองส่วนใหญ่นิยมที่จะเลือกติดตั้งอินเทอร์เน็ตสำหรับการช่วยแบ่งเบาภาระในเรื่องของการช่วยดูแลบุตรหลานกันมากขึ้น สิ่งเหล่านี้ส่งผลทำให้เยาวชนเสพติดอินเทอร์เน็ตและสื่อบันเทิงมากขึ้นตาม โดยเราสามารถเห็นได้จากตัวอย่างข้อมูลของเยาวชนในอเมริกาที่ประสบปัญหาเยาวชนเสพติดอินเทอร์เน็ตและสื่อบันเทิงโดยมีรายละเอียดแสดงให้เห็นดังนี้ คือเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 8 - 18 ปี ใช้เวลาเฉลี่ยโดยประมาณ 7 ชั่วโมงต่อวันในการรับสื่อบันเทิง เยาวชนที่ไม่ได้รับการดูแลจากครอบครัวในการจัดเวลาการรับสื่อมีผลกระทบถึง 47% ที่ผลการเรียนตกต่ำลงถึงจากการเสพติดสื่อออนไลน์ โดยกลุ่มผู้บริโภคที่ติดสื่อจะใช้เวลาโดยประมาณ 16 ชั่วโมงต่อวันในการเสพสื่อออนไลน์โดยมีอยู่มากถึง 21% ซึ่งสาเหตุมาจากการพัฒนาที่หลากหลายของเทคโนโลยีส่งผลทำให้เยาวชนสามารถเข้าถึงสื่อออนไลน์ได้ง่ายขึ้นโดยเห็นได้จากพฤติกรรมการใช้อุปกรณ์มือถือที่เพิ่มมากขึ้นจาก 39% เป็น 66% (ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นพบว่า เยาวชนไทยในปัจจุบันมีอัตราการเสพติดสื่ออินเทอร์เน็ตและสื่อบันเทิงมากขึ้น ส่งผลทำให้เยาวชนสนใจกับการใช้เวลาไปกับกิจกรรมจากสื่อออนไลน์ที่มากขึ้นทำให้เยาวชนยุคใหม่เริ่มใช้เวลาไปกับ

การฟังเพลง เล่นเกม หรือการชมภาพยนตร์ผ่านบนระบบอินเทอร์เน็ต อีกทั้งยังแสดงความรู้สึกของตนเองกับคนรอบข้าง ผ่านโซเชียลมีเดียต่าง ๆ ได้สะดวก นอกจากนี้การเสพสื่อตลอดเวลา ก็จะเป็นการสะสมความเคยชินจนรู้สึกว่าเป็นเรื่องปกติหากสื่อที่เยาวชนได้รับบ่อย ๆ เป็นเรื่องที่แฝงไว้ด้วยความรุนแรงก็จะส่งผลทำให้เยาวชนเกิดพฤติกรรม การเลียนแบบ เพราะเห็นว่ามันเป็นเรื่องปกติก็จะทำให้เยาวชนเกิดการลอกเลียนแบบในสิ่งที่ไม่ดีงามหรือไม่ถูกต้องไม่เหมาะสม สิ่งเหล่านี้ก็ส่งผลกระทบต่อจนกลายเป็นปัญหาของสังคมในอนาคต

ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการเปิดรับสื่อบันเทิงที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรม การเลียนแบบของเยาวชน เนื่องจากเป็นช่วงวัยที่มีแนวโน้มในการถูกชักจูงได้ง่าย เนื่องจากมีประสบการณ์ที่ไม่มากเพียงพอในการดำรงชีวิต อีกทั้งยังมีจิตใจและอารมณ์ที่อ่อนไหวส่งผลทำให้การตัดสินใจไม่มีความรอบคอบเกิดความรู้สึกคล้อยตามสิ่งต่างๆ ได้ง่ายหากสื่อบันเทิงเหล่านั้นนำเสนอแต่ในทางด้านลบก็จะส่งผลทำให้เยาวชนเกิดการซึมซับจนพัฒนาไปสู่ความเคยชินและส่งผลทำให้เกิดการเลียนแบบสิ่งไม่ดีต่าง ๆ จากสื่อบันเทิงได้ นอกจากนี้ยังเป็นกลุ่มที่นิยมในใช้อินเทอร์เน็ตสูงมากที่สุดอีกด้วย โดยเฉพาะเยาวชนที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เนื่องจากเป็นเมืองที่มีโครงสร้างพื้นฐานทางอินเทอร์เน็ตที่ดีกว่าและพร้อมมากกว่าต่างจังหวัด นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งรวมเทคโนโลยีต่าง ๆ มากมายส่งผลทำให้มีสื่อบันเทิงมากมายที่เป็นสิ่ง ที่คอยส่งผลต่อพฤติกรรม การเลียนแบบของเยาวชน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญในการทำการศึกษาวิจัยที่ส่งผล ต่อพฤติกรรม การเลียนแบบของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาพฤติกรรม การเลียนแบบของเยาวชนที่ไม่เหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรม การเลียนแบบของเยาวชนในเขต กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรม การเปิดรับสื่อบันเทิงที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรม การเลียนแบบของเยาวชนในเขต กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาพฤติกรรม การเลียนแบบของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานการวิจัย

1. ลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่ต่างกันมีพฤติกรรม การเลียนแบบสื่อบันเทิงของเยาวชนในเขต กรุงเทพมหานครแตกต่างกัน
2. พฤติกรรม การเปิดรับที่ต่างกันมีพฤติกรรม การเลียนแบบสื่อบันเทิงของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน
3. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรม การเลียนแบบที่ต่างกันมีพฤติกรรม การเลียนแบบสื่อบันเทิงของเยาวชนในเขต กรุงเทพมหานครแตกต่างกัน
4. ลักษณะทางประชากรศาสตร์ พฤติกรรม การเปิดรับ และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรม การเลียนแบบมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การเลียนแบบสื่อบันเทิงของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตงานวิจัย

การศึกษาพฤติกรรม การเปิดรับสื่อบันเทิงและพฤติกรรม การเลียนแบบของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยผู้วิจัยได้ทำการกำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับและพฤติกรรมการเลียนแบบของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร

2. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือเยาวชนที่มีช่วงอายุระหว่าง 15 - 25 ปี และอาศัยอยู่เขตกรุงเทพมหานคร

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

งานวิจัยครั้งนี้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนเมษายน 2562

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ผลการวิจัยที่ได้สามารถนำไปเป็นแนวทางแก้ไขการนำเสนอสื่อบันเทิงเพื่อป้องกันพฤติกรรมการเลียนแบบในด้านลบ และสามารถนำไปเป็นแนวทางในการนำเสนอสื่อบันเทิงเพื่อช่วยพฤติกรรมการเลียนแบบในด้านบวกของเยาวชน อีกทั้งยังเป็นแนวทางสำหรับนักวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องในการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการเปิดรับสื่อบันเทิงและพฤติกรรมการเลียนแบบของเยาวชนในแง่มุมอื่นต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการใช้แบบสอบถามสำหรับเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างคือเยาวชนที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยผู้วิจัยได้ทำการแบ่งรายละเอียดวิธีการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือเยาวชนที่มีอายุ 15 – 25 ปี และเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน
2. หลังจากทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยได้จึงทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเยาวชนตามแหล่งที่เยาวชนนิยมไป เช่น ห้าง สถานที่เรียนพิเศษ และกำลังเล่นสมาร์ตโฟน
3. นำแบบสอบถามที่ตรวจสอบความถูกต้องเรียบร้อยแล้วมาลงรหัส (Coding) ตามที่กำหนดไว้ในแบบลงรหัสสำหรับประมวลผลข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ และนำข้อมูลที่ลงรหัสแล้วไปบันทึกในคอมพิวเตอร์และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปโดยผู้วิจัยได้กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 83.00 ส่วนใหญ่มีอายุ 21 – 23 ปี คิดเป็นร้อยละ 48.30 ศึกษาอยู่ระดับ ปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 74.00 รายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 60.00

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการเปิดรับสื่อ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับชมสื่อบันเทิงเวลา 18:00 น. – 22:00 น. คิดเป็นร้อยละ 57.50 ส่วนมากมีระยะเวลาในการรับชมสื่อ ระยะเวลา 1 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 26.00 มีความถี่ในการรับชมสื่อ 2 – 3 ครั้งต่อวัน คิดเป็นร้อยละ 46.00 รับชมสื่อที่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 94.00 โดยใช้อุปกรณ์ในการรับชมสื่อ คือ สมาร์ตโฟน คิดเป็นร้อยละ 64.00 นิยมใช้โซเชียลเน็ตเวิร์ค คิดเป็นร้อยละ 70.80 สิ่งที่ได้รับจากการชมสื่อ คือ ช่วยผ่อนคลายความเครียด คิดเป็นร้อยละ 74.80 ส่วนมากมีความชอบในการรับชมสื่อ เพราะว่า การดำเนินเรื่อง หรือ เนื้อหารายการเป็นแบบที่ชอบ คิดเป็นร้อยละ 78.00 ส่วนมากมีการสนทนากับผู้ร่วมรับชมสื่อ นานๆ ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 54.50 ชอบสื่อประเภทภาพยนตร์ คิดเป็นร้อยละ 44.00 โดยรับชมสื่อประเภทเฟสบุ๊ก คิดเป็นร้อยละ 48.00 และเลือกรับชมสื่อคนเดียว คิดเป็นร้อยละ 85.00

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยพฤติกรรมกรรมการเลียนแบบของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมกรรมการเลียนแบบของเยาวชน โดยรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.06$) มีพฤติกรรมกรรมการเลียนแบบด้านปัจจัยทางกายภาพ อยู่ในระดับปานกลาง จำแนกตามรายชื่อ พบว่า เป็นการเลียนแบบทางด้านแฟชั่น มากที่สุด ($\bar{X} = 3.34$) จำแนกตามพฤติกรรมกรรมการเลียนแบบด้านปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.53$) จำแนกตามรายชื่อ พบว่า เป็นการเลียนแบบทางด้านที่อยู่อาศัย มากที่สุด ($\bar{X} = 3.53$) และจำแนกตามพฤติกรรมกรรมการเลียนแบบด้านปัจจัยทางการเลี้ยงดู อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.49$) โดยจำแนกตามรายชื่อ พบว่า การเลียนแบบทางการศึกษา มากที่สุด ($\bar{X} = 3.41$)

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการเลียนแบบของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร พฤติกรรมการเลียนแบบของเยาวชน โดยรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.56$) จำแนกตามพฤติกรรมกรรมการเลียนแบบ แบบตั้งใจ มากที่สุด ($\bar{X} = 3.62$) ซึ่งจำแนกตามรายชื่อ พบว่า ระดับมาก ได้แก่ การอยู่ก่อนแต่งตามในสื่อบันเทิง ($\bar{X} = 3.46$) จำแนกตามพฤติกรรมกรรมการเลียนแบบ แบบจดจำ โดยรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$) ซึ่งจำแนกตามรายชื่อ พบว่า ระดับมาก ได้แก่ สถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนตามสื่อบันเทิง ($\bar{X} = 3.78$) จำแนกตามพฤติกรรมกรรมการเลียนแบบแบบทำตาม โดยรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.32$) จำแนกตามรายชื่อ พบว่า ระดับมากที่สุด ได้แก่ นำมุขตลกในสื่อบันเทิงมาใช้ ($\bar{X} = 4.21$) จำแนกตามพฤติกรรมกรรมการเลียนแบบ แบบจงใจ โดยรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$) จำแนกตามรายชื่อ พบว่า ระดับมาก ได้แก่ การรักเพื่อนและพวกพ้องตามสื่อบันเทิง ($\bar{X} = 3.95$)

ตอนที่ 5 สมมติฐานการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมกรรมการเปิดรับสื่อบันเทิงและพฤติกรรมกรรมการเลียนแบบของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร” มีสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ 4 ข้อ ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่ต่างกันมีพฤติกรรมกรรมการเลียนแบบสื่อบันเทิงของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน

ลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่ต่างกันมีพฤติกรรมกรรมการเลียนแบบสื่อบันเทิงของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา

ลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่ต่างกันมีพฤติกรรมกรรมการเลียนแบบสื่อบันเทิงของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครไม่แตกต่างกัน คือ รายได้

สมมติฐานที่ 2 พฤติกรรมการเปิดรับที่ต่างกันมีพฤติกรรมกรรมการเลียนแบบสื่อบันเทิงของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน

พฤติกรรมการเปิดรับที่ต่างกันมีพฤติกรรมกรรมการเลียนแบบสื่อบันเทิงของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน ได้แก่ ระยะเวลารับชมสื่อ ความถี่ในการใช้สื่อ ลักษณะสื่อที่นิยม สิ่งที่ได้รับจากการชมสื่อ เหตุผลในการชอบชมสื่อ ประเภทสื่อบันเทิงที่ชอบ ประเภทสื่อออนไลน์ที่รับชมสื่อบันเทิง และคนรับชมสื่อ ดังนั้น จึงยอมรับสมมติฐานข้อ 2

พฤติกรรมการเปิดรับที่ต่างกันมีพฤติกรรมกรรมการเลียนแบบสื่อบันเทิงของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครไม่แตกต่างกัน ได้แก่ เวลารับชมสื่อ สถานที่รับชมสื่อ ประเภทอุปกรณ์ที่นิยมใช้รับชมสื่อ การสนทนากับผู้ร่วมชมสื่อ

สมมติฐานที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการเลียนแบบที่ต่างกันมีพฤติกรรมกรรมการเลียนแบบสื่อบันเทิงของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน

ปัจจัยในการฟังเพลงไทยสากลที่แตกต่างกันมีผลให้การเลือกฟังเพลงไทยแตกต่างกันความแตกต่างของปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการเลียนแบบที่ต่างกันมีพฤติกรรมกรรมการเลียนแบบสื่อบันเทิงของเยาวชนในเขต

กรุงเทพมหานครแตกต่างกัน ได้แก่ ปัจจัยทางกายภาพ ปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม ปัจจัยทางการเลี้ยงดู ดังนั้น จึงยอมรับสมมติฐานข้อ 3

สมมติฐานที่ 4 ลักษณะทางประชากรศาสตร์ พฤติกรรมการเปิดรับ และปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลียนแบบมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลียนแบบสื่อบันเทิงของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร

ลักษณะทางประชากรศาสตร์ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลียนแบบสื่อบันเทิง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา

พฤติกรรมการเปิดรับมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลียนแบบสื่อบันเทิง ได้แก่ เวลาเข้าชมสื่อ ความถี่ในการใช้สื่อ สถานที่เข้าชมสื่อ ประเภทอุปกรณ์ที่นิยมใช้รับชมสื่อ ลักษณะสื่อที่นิยม สิ่งที่ได้รับจากการชมสื่อ เหตุผลในการชอบชมสื่อ การสนทนากับผู้ร่วมชมสื่อ ประเภทสื่อบันเทิงที่ชอบ ประเภทสื่อออนไลน์ที่รับชมสื่อบันเทิง และคนรับชมสื่อ

ตารางที่ 1 ผลสรุปการทดสอบสมมติฐาน

ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
		ยอมรับ	ปฏิเสธ
สมมติฐานที่ 1 ลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่ต่างกันมีพฤติกรรมการเลียนแบบสื่อบันเทิงของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน			
เพศ		✓	
อายุ	พฤติกรรมการเลียนแบบสื่อบันเทิง	✓	
ระดับการศึกษา	เยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร	✓	
รายได้			✓
สมมติฐานที่ 2 พฤติกรรมการเปิดรับที่ต่างกันมีพฤติกรรมการเลียนแบบสื่อบันเทิงของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน			
เวลาเข้าชมสื่อ			✓
ระยะเวลาเข้าชมสื่อ		✓	
ความถี่ในการใช้สื่อ		✓	
สถานที่เข้าชมสื่อ	พฤติกรรมการเลียนแบบสื่อบันเทิง		✓
ประเภทอุปกรณ์ที่นิยมใช้รับชมสื่อ	เยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร		✓
ลักษณะสื่อที่นิยม		✓	
สิ่งที่ได้รับจากการชมสื่อ		✓	
เหตุผลในการชอบชมสื่อ		✓	
การสนทนากับผู้ร่วมชมสื่อ			✓
ประเภทสื่อบันเทิงที่ชอบ	พฤติกรรมการเลียนแบบสื่อบันเทิง	✓	
ประเภทสื่อออนไลน์ที่รับชมสื่อบันเทิง	เยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร	✓	
คนรับชมสื่อ		✓	

ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
		ยอมรับ	ปฏิเสธ
สมมติฐานที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลียนแบบที่ต่างกันมีพฤติกรรมการเลียนแบบสื่อบันเทิงของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน			
ปัจจัยทางกายภาพ		✓	
ปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม	พฤติกรรมการเลียนแบบสื่อบันเทิง	✓	
ปัจจัยทางการเลี้ยงดู	เยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร	✓	
สมมติฐานที่ 4 ลักษณะทางประชากรศาสตร์ พฤติกรรมการเปิดรับ และปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลียนแบบมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลียนแบบสื่อบันเทิงของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร			
ลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่ต่างกันมีพฤติกรรมการเลียนแบบสื่อบันเทิงของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน			
เพศ		✓	
อายุ	ความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการ	✓	
ระดับการศึกษา	เลียนแบบสื่อบันเทิงเยาวชนในเขต	✓	
รายได้	กรุงเทพมหานคร		✓
พฤติกรรมการเปิดรับสื่อมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลียนแบบสื่อบันเทิงของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร			
เวลารับชมสื่อ		✓	
ระยะเวลารับชมสื่อ		✓	
ความถี่ในการใช้สื่อ		✓	
สถานที่รับชมสื่อ	ความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการ	✓	
ประเภทอุปกรณ์ที่นิยมใช้	เลียนแบบสื่อบันเทิงเยาวชนในเขต	✓	
รับชมสื่อ	กรุงเทพมหานคร		
ลักษณะสื่อที่นิยม		✓	
สิ่งที่ได้รับจากการชมสื่อ		✓	
เหตุผลในการชอบชมสื่อ		✓	
การสนทนากับผู้ร่วมชมสื่อ		✓	
ประเภทสื่อบันเทิงที่ชอบ	ความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการ	✓	
ประเภทสื่อออนไลน์ที่รับชมสื่อ	เลียนแบบสื่อบันเทิงเยาวชนในเขต	✓	
บันเทิง	กรุงเทพมหานคร		
คนรับชมสื่อ		✓	
ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลียนแบบมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลียนแบบสื่อบันเทิงของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร			
ปัจจัยทางกายภาพ	ความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการ	✓	
ปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม	เลียนแบบสื่อบันเทิงเยาวชนในเขต	✓	
ปัจจัยทางการเลี้ยงดู	กรุงเทพมหานคร	✓	

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการเปิดรับสื่อบันเทิงและพฤติกรรมการเลียนแบบของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร สามารถสรุปประเด็นอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 21 – 23 ปี คิดเป็นร้อยละ 48.30 ศึกษาอยู่ระดับปริญญาตรี มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักศึกษาเป็นกลุ่มที่นิยมใช้สื่อเพื่อเปิดรับข้อมูลข่าวสารต่างๆ รวมถึงใช้เพื่อการติดต่อสื่อสาร และความนิยมเหล่านี้อาจส่งผลต่อพฤติกรรมการเลียนแบบที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านการแต่งกาย การซื้อสินค้า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาวิณี บัวบาน (2549) ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลียนแบบดารา และนักร้องของวัยรุ่น โดยศึกษาในด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ ด้านการแต่งกาย การใช้สินค้าที่มียี่ห้อ และการใช้ภาษาพูด โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 คน ค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.98 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย มีอายุ 14 ปี เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีรายได้ต่อเดือน 1,000 – 2,000 บาท โดยมันติดตามผลงานของดาราจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด และมีพฤติกรรมเลียนแบบอยู่ในระดับปานกลาง ในด้านการลอกเลียนแบบการแต่งกายอยู่ในระดับน้อยโดยวัยรุ่นจะเลือกซื้อเสื้อผ้าตามความเหมาะสมกับกาลเทศะ โดยวัยรุ่นที่มีเพศ อายุ และรายได้ต่างกันจะมีพฤติกรรมการเลียนแบบดาราต่างกันส่วนวัยรุ่นที่มีระดับการศึกษาต่างกันจะมีพฤติกรรมการเลียนแบบดาราไม่ต่างกัน

2. พฤติกรรมการเปิดรับสื่อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับชมสื่อบันเทิง เวลา 18:00 น. – 22:00 น. มีระยะเวลาในการรับชมสื่อ ระยะเวลา 1 ชั่วโมง รับชมสื่อ 2 – 3 ครั้งต่อวันที่บ้าน โดยใช้อุปกรณ์ในการรับชมสื่อ คือ สมาร์ทโฟน นิยมใช้สื่อโซเชียลเน็ตเวิร์ค ซึ่งสิ่งที่ได้รับจากการชมสื่อ คือ ช่วยผ่อนคลายความเครียด ส่วนมากมีความชอบในการรับชมสื่อเพราะว่า การดำเนินเรื่อง หรือ เนื้อหารายการเป็นแบบที่ชอบ ส่วนมากมีการสนทนากับผู้ร่วมรับชมสื่อ นาน ๆ ครั้ง ชอบสื่อประเภทภาพยนตร์ โดยรับชมสื่อประเภทเฟสบุ๊ค และเลือกรับชมสื่อคนเดียว

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่านักศึกษาส่วนมากนิยมรับชมสื่อผ่านทางอุปกรณ์คือ สมาร์ทโฟน ในช่วงเวลาว่าง เพื่อความบันเทิง หาคำรู้ หรือสนทนา ทำให้เกิดความสนุกสนาน คลายเครียด โดยเลือกรับชมในเรื่องที่ตัวเองสนใจ ซึ่งสอดคล้องกับ ลีณี ธนศศรียานนท์ (มปป) ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) เพื่อประโยชน์และความพึงพอใจของผู้ชมภาพยนตร์ (ที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ Social Media) โดยทำการศึกษาจากผู้ชมภาพยนตร์ที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์จำนวน 282 คน โดยทำการศึกษาถึงพฤติกรรมของผู้ที่เปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ (Facebook, Youtube, Twitter, Pantip) ถึงประโยชน์และความพึงพอใจจากการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ พบว่าสื่อออนไลน์ในภาพยนตร์มีผู้เปิดรับจำนวนมาก โดยมี Facebook เป็นสื่อที่มีผู้เปิดรับมากที่สุด โดยรองลงมาคือ youtube เนื่องจากเนื้อหาของภาพยนตร์เป็นการสร้างความบันเทิงและเป็นสิ่งที่ผู้รับสารให้ความสนใจมีการนำเสนอที่ง่ายต่อการเข้าใจและสามารถโต้ตอบได้อย่างรวดเร็วกว่าสื่อมวลชนประเภทอื่น ๆ

3. ปัจจัยพฤติกรรมการเลียนแบบของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการเลียนแบบของเยาวชน โดยรวมอยู่ในระดับ มาก มีพฤติกรรมการเลียนแบบด้านปัจจัยทางกายภาพ จำแนกตามพฤติกรรมการเลียนแบบด้านปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การเลียนแบบทางด้านที่อยู่อาศัย การเลียนแบบทางการเข้าสังคม กฎระเบียบทางสังคม การเลียนแบบทางการประพฤติตน การเลียนแบบทางการใช้เหตุผล การเลียนแบบทางการใช้ภาษา การเลียนแบบทางการพูดจา จำแนกตามพฤติกรรมการเลียนแบบด้านปัจจัยทางการเลี้ยงดู อยู่ในระดับมาก โดยจำแนกตามรายชื่อ พบว่า ระดับมาก ได้แก่ การเลียนแบบทางการศึกษา การเลียนแบบทางด้านคุณธรรม จริยธรรม การเลียนแบบทางด้านความเอาใจใส่ การเลียนแบบทางการตัดสินใจ การเลียนแบบทางการแสดงออกด้านความรัก การเลียนแบบทางการคบหาเพื่อน การเลียนแบบทางด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งสอดคล้องกับธนวุฒิ เศรษฐฤทธิ์ (2554) ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษา

พฤติกรรมการเลียนแบบศิลปินต้นแบบละครโทรทัศน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพ โดยทำการศึกษานักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาเขตรังสิต ปีการศึกษา 2552 – 2553 จำนวน 23,581 คน ถึงบทบาทของศิลปินละครโทรทัศน์ที่เป็นต้นแบบของพฤติกรรมการลอกเลียนแบบของนักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพโดยทำการกำหนดเกณฑ์นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 พบว่าลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันในด้านเพศและการรับชมโทรทัศน์มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการเลียนแบบศิลปินต้นแบบและละครโทรทัศน์ นอกจากนี้บทบาทของศิลปินต้นแบบละครโทรทัศน์ด้านกระบวนการเรียนรู้จากตัวแบบ ประเภทละครโทรทัศน์ และเหตุผลการชมละครโทรทัศน์มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเลียนแบบศิลปินต้นแบบละครโทรทัศน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพ

4. พฤติกรรมการเลียนแบบของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาตามรายชื่อ พบว่า จำแนกตามพฤติกรรมการเลียนแบบ แบบตั้งใจ โดยรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การอยู่ก่อนแต่งตามในสื่อบันเทิง การเลือกงานอดิเรกตามสื่อบันเทิง การเลือกใช้สินค้าแบรนด์เนมตามสื่อบันเทิง การเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ตาม เช่น โทรศัพท์ สบู่ ยาสระผม ตามสื่อบันเทิง การเลือกรับประทานอาหารตามสื่อบันเทิง จำแนกตามพฤติกรรมการเลียนแบบ แบบจดจำ โดยรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมาก ได้แก่ สถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนตามสื่อบันเทิง การดูแลรูปร่างสุขภาพตามสื่อ การออกกำลังกายตามสื่อบันเทิง การดำเนินชีวิต การคิดและการตัดสินใจตามสื่อบันเทิง การตกแต่งห้องนอน ที่อยู่อาศัยตามสื่อบันเทิง จำแนกตามพฤติกรรมการเลียนแบบ แบบทำตาม โดยรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมาก จำแนกตามรายชื่อ พบว่า ระดับมากที่สุด ได้แก่ นำมุขตลกในสื่อบันเทิงมาใช้ การนำคำคมในสื่อบันเทิงมาใช้ การพูดคำหยาบตามสื่อบันเทิง การเข้าสังคมตามสื่อบันเทิง ลักษณะนิสัย เช่น ท่าทางการเดิน การหัวเราะ การนั่ง ตามสื่อบันเทิง คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ ระดับปานกลาง ได้แก่ การเล่นการพนันตามสื่อบันเทิง การสูบบุหรี่ตามสื่อบันเทิง การดื่มสุราตามสื่อบันเทิง คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ การใช้สิ่งเสพติดตามสื่อบันเทิง การใช้ความรุนแรงตามสื่อบันเทิง ลักษณะทางแสดงออกทางความรุนแรงตามสื่อบันเทิง จำแนกตามพฤติกรรมการเลียนแบบ แบบจูงใจ โดยรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมาก ระดับมาก ได้แก่ การรักเพื่อนและพวกพ้องตามสื่อบันเทิง การให้เกียรติต่อเพศตรงข้ามตามสื่อบันเทิง ลักษณะการแต่งกายเสื้อผ้า การแต่งหน้า ทรงผม ตามสื่อบันเทิง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ตามสื่อบันเทิง ความเชื่อมั่นในตนเองตามสื่อบันเทิง ความกตัญญูรู้คุณตามสื่อบันเทิง ศักดิ์ศรีของความเป็นลูกผู้ชายผู้หญิงตามสื่อบันเทิง

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาวิจัยพฤติกรรมการเปิดรับสื่อบันเทิงและพฤติกรรมการเลียนแบบของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ คือ จากผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมการเปิดรับสื่อบันเทิงและพฤติกรรมการเลียนแบบของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในพัฒนารูปแบบของการผลิตสื่อในด้านการให้ความรู้เพื่อให้เยาวชนเกิดการรับรู้และนำสิ่งที่ได้รับนั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ด้านการใช้ชีวิตประจำวัน ด้านการเรียน และด้านการทำงาน ในอนาคตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ธนวุฒิ เศษรฤทธิ. (2554). *การศึกษาพฤติกรรมการเลียนแบบศิลปินต้นแบบละครโทรทัศน์ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยกรุงเทพ*. การศึกษาเฉพาะบุคคลนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. (2556). *ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริอร วิชชาวุธ. (2554). *จิตวิทยาการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (2527). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพฯ: อักษรพานิชย์.

- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. 2539. *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุจิตรา ศรีประสิทธิ์ .(2534). *ผลของตัวแบบต่างชนิดที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองในการฝึกสอนสุขศึกษาของนักศึกษา เจ้าพนักงานสาธารณสุขที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูต่างกัน*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาจิตวิทยาการศึกษา, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2533). *จิตวิทยาการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาวิณี บัวบาน. (2549). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนแบบดาราและนักร้องของวัยรุ่น*. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อัจฉรา ธรรมาภรณ์. (2531). *จิตวิทยาการเรียนรู้*. ปัตตานี: ศึกษาศาสตรมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- Bandura, Albert. (1977). *Social Learning Theory*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Bartsch, A., & Viehoff, R. (2010). The Use of Media Entertainment and Emotional Gratification. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 5, 2247-2255.
- Vorderer, P., Klimmt, C., & Ritterfeld, U. (2004). Enjoyment: At the Heart of Media Entertainment. *Communication Theory*, 14(4), 388-408.

มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมผู้ประกอบการรถตู้โดยสารประจำทาง* Legal Measures of Taking Control of The Passenger Van Operators

ปาลวัฒน์ แสนคำ**

สุรีย์ฉาย พลวัน***

คมสัน สุขมาก****

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดประสงค์ในการศึกษาถึงแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับมาตรการในการควบคุมผู้ประกอบการรถตู้โดยสารประจำทางของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อวิเคราะห์และหาแนวทางแก้ไข โดยจากการศึกษานั้นพบว่าการควบคุมผู้ประกอบการรถตู้โดยสารประจำทางนั้น กฎหมายหลักที่ใช้บังคับในการประกอบการรถตู้โดยสาร ได้แก่ พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติจราจร ทางบก พ.ศ. 2522 นั้นยังมีปัญหาด้านการกำหนดคำนิยามของคำว่า “ผู้ประกอบการ” ของผู้ประกอบการรถตู้โดยสารประจำทางที่ยังไม่มีความชัดเจน และไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ปัญหาด้านการกำหนดความรับผิดชอบและกำหนดโทษทางอาญาที่เหมาะสม เช่น การกำหนดโทษของผู้ประกอบการที่ฝ่าฝืนเรื่องชั่วโมงการทำงานตามกฎหมายของผู้ประกอบการหรือผู้ขับรถของรถตู้โดยสารประจำทางและยิ่งไปกว่านั้นในเรื่องของปัญหามาตรฐานและความไม่ชัดเจนและการบังคับใช้กฎหมายไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันในเรื่องของการกำหนดโทษของการดื่มสุราหรือของมึนเมาอย่างอื่นของพนักงานขับรถตู้โดยสารประจำทาง ดังนั้น จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 รวมไปถึงออกกฎกระทรวง ว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์และความปลอดภัยของการประกอบการรถตู้โดยสารสาธารณะ ในเรื่องของการเพิ่มคำนิยามของคำว่า “ผู้ประกอบการ” รถตู้โดยสาร และแก้ไขอัตราโทษให้เหมาะสม เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายนั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : ผู้ประกอบการรถตู้โดยสาร/ รถโดยสารประจำทาง

Abstract

This research article is aimed at studying fundamental concept relating to measures an taking control of the passenger van operators in Thailand and foreign countries, analyzing and seeking. The study finds that major laws being applied to operation of passenger vehicles are the Land Transport Act B.E. 2522 (1979) and the Land Traffic Act B.E. 2522 (1979) have certain problems i.e. a definition of “Operator” of the passenger van operator is neither definitely stipulated and nor enforceable efficiently as it should be, an inappropriate liability and criminal penalty e.g. penalty imposed to any operator contravening limit of working or driving hours of the operator or the driver of passenger van, as well as problem of standard, imprecision and distinctive direction of law

*วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

**นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

***ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก สาขาวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

****พันตำรวจเอก ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม สาขาวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

enforcement in respect of penalty imposed to any driver of passenger van who is found illegal drinking liquor or partaking other inebriants. Accordingly, amendment should be done to the Land Transport Act B.E. 2522 (1979), the Land Traffic Act B.E. 2522 (1979) and the Ministerial Regulation on Ruling and Safety of Operation of the Passenger Van about definition of “Operator” should be more inclusive and definite for more efficient law enforcement.

Keywords : Passenger Van Operators/ Passenger Van

บทนำ

ระบบการขนส่งประเภทรถตู้โดยสารนั้นเป็นระบบการขนส่งสาธารณะอย่างหนึ่งในปัจจุบันได้รับความนิยมมากจากประชาชน โดยลักษณะของการประกอบการรถตู้โดยสารประจำทางริเริ่มมาจากทางกรมการขนส่งทางบก ได้เปิดสัมปทานการเดินรถทั่วประเทศ ให้แก่บริษัทขนส่ง จำกัด และเนื่องจากบริษัทขนส่ง จำกัด ยังมีอัตราค่าล้างในการให้บริการน้อย จึงมอบสิทธิในการเดินรถ หรือสัมปทานการเดินรถ ให้แก่ผู้ประกอบการเอกชน เพื่อให้ผู้ประกอบการรายนั้น ๆ ดำเนินการให้บริการขนส่งรถตู้โดยสารแก่ประชาชนต่อไป

ปัญหาในการให้บริการรถตู้โดยสารประจำทางในปัจจุบันยังอยู่ในสภาพที่มีจำนวนรถที่เพิ่มขึ้นมากทั้งที่ถูกต้องและผิดกฎหมาย และการให้บริการ ยังเกิดความบกพร่องหลายประการ เช่น มาตรฐานทางด้านความปลอดภัย และการให้บริการไม่ตอบสนองต่อความต้องการของหมู่ประชาชนผู้บริโภคได้ อีกทั้งมาตรฐานของรถตู้แต่ละคันก็แตกต่างกันไป ลักษณะของผู้ประกอบการรถตู้โดยสารประจำทาง รวมถึงพฤติกรรมของผู้ขับรถตู้สาธารณะก็แตกต่างกันไป เมื่อมีการจดทะเบียนรถตู้สาธารณะมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการแข่งขันของผู้ประกอบการในแต่ละราย ในแง่ของผู้ขับรถบางราย โดยส่วนใหญ่ จะวิ่งรถต่อวันให้ถี่ขึ้นเพื่อทำรอบ และรายได้ต่อวัน ยิ่งโดยเฉพาะในวันหยุดเทศกาล เป็นผลให้คนขับรถตู้สาธารณะส่วนใหญ่ไม่เคารพกฎจราจร ทำงานทั้งวันทั้งคืน เพื่อจุดประสงค์ที่จะทำรายได้ ต่อรอบต่อวันให้มากขึ้น และนายจ้างนั้นก็มิได้มีการควบคุมลูกจ้างซึ่งเป็นผู้ขับรถให้ปฏิบัติตามมาตรฐานทางด้านความปลอดภัย กลับยิ่งปล่อยปละละเลยให้ลูกจ้างขับรถเกินชั่วโมงที่กฎหมายกำหนดต่อวัน เนื่องจาก ยิ่งวิ่งถี่ ผู้ประกอบการก็จากรายได้ยิ่งเพิ่มมากขึ้น ทำให้ผู้ขับรถนั้นย่อมเกิดความเหนื่อยล้าในการทำงาน อันเป็นสาเหตุสำคัญของอุบัติเหตุรถโดยสารในประเทศไทย (ศูนย์วิชาการเพื่อความปลอดภัยทางถนนและหน่วยงานในสังกัดกระทรวงคมนาคม เรื่องสถิติการเกิดอุบัติเหตุในรถตู้โดยสาร, 2561) และยิ่งไปกว่านั้นหากเกิดอุบัติเหตุร้ายแรงจนผู้โดยสารเสียชีวิตหรือร่างกายพิการแล้ว ผู้เสียหายเหล่านั้นย่อมที่จะไม่มีหนทางที่จะฟื้นคืน เยียวยาบุคคลดังกล่าวให้กลับคืนมาสภาพเดิมได้

อุบัติเหตุทางถนนในประเทศไทยมีสาเหตุที่สำคัญเกิดจากความประมาทของบุคคล เช่น การขับรถในขณะที่ย่อยล้า สภาพร่างกายไม่พร้อม หรือขับรถในขณะเมาสุรา เป็นต้น ดังที่จะได้เห็นจากตัวอย่างกรณีที่เกิดรถตู้โดยสาร เส้นทางเดินทางสายอรัญประเทศ-สระแก้ว ทะเบียน 30-0327-สระแก้ว ประสบอุบัติเหตุเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2561 เนื่องจากโชเฟอร์ขับรถสายไปมาคล้ายหลับใน และสุดท้ายเกิดอุบัติเหตุ เป็นผลให้มีคนเสียชีวิต 2 คน บาดเจ็บอีก 8 คน (ข่าวสดออนไลน์, 2561) ฉะนั้นแล้วในการประกอบการขนส่งผู้โดยสารสาธารณะนั้น ผู้ประกอบการขนส่ง จึงต้องมีหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวังเพื่อรักษาชีวิตของผู้โดยสาร ให้ผู้โดยสารนั้นเดินทางไปถึงที่หมายอย่างปลอดภัย

จากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องนั้น พบว่า ปัจจุบันพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 นั้นกฎหมายยังไม่ครอบคลุมและชัดเจนเพียงพอในแง่ของผู้ประกอบธุรกิจประเภทนี้ ซึ่งสามารถแบ่งแยกสภาพปัญหาได้ดังต่อไปนี้ กล่าวคือ

ประเด็นปัญหาประการแรกเป็นปัญหาในการกำหนดคำนิยามของคำว่า “ผู้ประกอบการ” ในการประกอบกิจการด้านการขนส่งสาธารณะ เนื่องจากในปัจจุบันนี้ มีการนิยมประกอบการขนส่งสาธารณะค่อนข้างมากขึ้น

ผู้ประกอบการหลายราย มุ่งเน้นหวังผลกำไรจากการบริการสาธารณะ ทำให้ธุรกิจการให้บริการขนส่งสาธารณะได้รับความนิยมน้อยลงขึ้น โดยเฉพาะการขนส่งคนโดยสาร ซึ่งในการประกอบธุรกิจรถโดยสารสาธารณะ ย่อมที่จะต้องมีความนิยมน้อยลงเข้ามาเกี่ยวข้องเป็นอย่างมาก เช่น นายจ้าง คนขับรถโดยสาร เจ้าของสถานที่รับขนส่งคนโดยสาร โดยสภาพปัญหาที่ผู้วิจัยได้ค้นพบ ในประเด็นนี้จะเป็นปัญหาเกี่ยวกับคำนิยามของผู้ประกอบการบริการสาธารณะ ซึ่งคำนิยามในคำว่า “ผู้ประกอบการ” ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 ที่เป็นกฎหมายหลักที่ใช้ในการควบคุมและดูแลการประกอบกิจการด้านการขนส่งสาธารณะนั้นไม่ได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่าหมายถึงผู้ใด หรือผู้ประกอบการในฐานะใดบ้าง ระหว่างเจ้าของรถยนต์ ผู้จัดการ นายจ้าง ผู้เช่ารถ ผู้ขับขี่ หรือเจ้าของสถานที่ตั้งของสถานที่ในการเริ่มต้นให้บริการ (เจ้าของวินรถตู้) คงมีเพียงแต่บทบัญญัติในพระราชบัญญัติขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 ที่กำหนดไว้ในมาตรา 23 เพียงว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดประกอบการขนส่งประจำทาง การขนส่งไม่ประจำทาง การขนส่งโดยสารขนาดเล็ก หรือการขนส่งส่วนบุคคล เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากนายทะเบียน” โดยมีได้มีบทบัญญัติให้ความหมายหรือคำนิยามของผู้ประกอบการไว้แต่อย่างใด

หากเมื่อพิจารณาคำว่าผู้ประกอบการ (Entrepreneur) โดยทั่วไปย่อมหมายถึง เจ้าของกิจการหรือบุคคลที่จัดตั้งองค์การธุรกิจเพื่อดำเนินกิจการด้านใดด้านหนึ่ง และหวังผลกำไรจากการดำเนินธุรกิจนั้น ๆ และนอกจากนั้นมีความหมายของศาสตร์ให้หมายความรวมถึงตัวแทนของผู้ประกอบกิจการด้วย แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมชัดเจน จนเป็นช่องทางให้ผู้ที่จะต้องรับผิดชอบในกระบวนทางศาล และไม่ต้องรับผิดชอบในทั้งทางแพ่งและทางอาญา ซึ่งในความเป็นจริงในทางปฏิบัติของผู้ประกอบการธุรกิจด้านการขนส่งทางบกโดยเฉพาะการขนส่งคนโดยสาร ย่อมมีบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วยเป็นจำนวนมาก กล่าวคือ นอกจากจะมีผู้จดทะเบียนเป็นผู้ประกอบการขนส่งทางบกต่อคณะกรรมการขนส่งทางบกและคนขับรถโดยสารที่ให้บริการขนส่งสาธารณะทางบกแล้ว ยังมีเจ้าของรถยนต์หรือผู้เช่ารถยนต์เข้ามาให้บริการด้านการขนส่งทางบกและผู้มีหน้าที่ในการจัดสถานที่จอดรถหรือจุดพักรถหรือสถานที่สำหรับรับ ส่ง ผู้โดยสารด้วย ซึ่งบุคคลเหล่านี้ล้วนได้กระทำการเพื่อหวังผลประโยชน์ตอบแทนจากการให้บริการสาธารณะด้านการขนส่งคนโดยสารทั้งสิ้น แต่ไม่ได้มีกฎหมายฉบับใดบัญญัติให้บุคคลเหล่านี้ต้องร่วมรับผิดชอบในการประกอบบริการสาธารณะด้านการขนส่งทางบก

ปัญหาประการที่สอง ปัญหาเรื่องอัตราโทษในการควบคุมชั่วโมงการทำงานของพนักงานขับรถโดยสารประจำทางที่ไม่ได้สัดส่วนและไม่ได้เป็นการป้องปรามการกระทำความผิด ซึ่งกฎหมายในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งรถโดยสารนั้นยังไม่มีมีการกำหนดอัตราโทษที่เหมาะสมของพนักงานขับรถโดยสารในเรื่องของระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่และความเหนื่อยล้าของพนักงานขับรถที่เหมาะสม ซึ่งจะทำให้มีปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายหากผู้ประกอบการหรือผู้ขับรถโดยสารนั้นฝ่าฝืนการกระทำดังกล่าว คงมีโทษเพียงโทษปรับเพียงเล็กน้อยและอบรมตามพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 127 และระเบียบกรมการขนส่งทางบก ว่าด้วยการพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาตขับรถ พ.ศ. 2561 เท่านั้น ซึ่งมีอัตราโทษปรับเพียง 5,000 บาท ประกอบกับหากพิจารณาในด้านดุลยพินิจในการลงโทษปรับตามพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 163 พบว่า บรรดาความผิดที่มีโทษปรับสถานเดียวตามกฎหมายนี้ ให้อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายเปรียบเทียบปรับผู้ต้องหาได้ เมื่อผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับตามจำนวนที่อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายเปรียบเทียบปรับภายในสามสิบวันแล้ว ให้ถือว่าคดีเลิกกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนั้น จึงจะเห็นได้ว่าถือเป็นช่องทางหนึ่งที่สามารถช่วยเหลือผู้กระทำความผิดได้ทั้งสิ้น ทั้งยังไม่สร้างความเกรงกลัวต่อกฎหมายในกลุ่มผู้ประกอบการที่มีวัตถุประสงค์แอบแฝงหรือมิชอบด้วยกฎหมาย และไม่ได้มีส่วนต่อผลกระทบที่ตามมา

ปัญหาประการที่สุดท้ายนั้นเป็นปัญหาเรื่องมาตรการในการควบคุมการเสพสุราหรือของมีเมาในขณะที่ขับรถของพนักงานขับรถโดยสารประจำทาง โดยพระราชบัญญัติขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 127 ทวิ นั้นได้บัญญัติถึง

บทกำหนดโทษ กรณีผู้ที่ขับรถนั้นได้ฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรา 102(3) กล่าวคือ หากผู้ขับรถสาธารณะนั้นเสพสุราหรือของมึนเมาอย่างอื่นนั้นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือนหรือปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงหนึ่งหมื่นบาท แต่หากพิจารณาเรื่องของโทษในกรณีมาแล้วซ้ำในบททั่วไป ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 แล้ว ที่ได้มีการบัญญัติแก้ไขบทลงโทษในฉบับที่ 7 พ.ศ. 2550 ว่าหากมีการขับซึรดแล้วเมาสุรานั้นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับห้าพันบาทถึงสองหมื่นบาทตามมาตรา 160 ตรี ซึ่งจากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า กฎหมายนั้นมิได้บัญญัติถึงมาตรฐานการตรวจวัดระดับแอลกอฮอล์กรณีเป็นผู้ขับรถส่วนบุคคลและผู้ขับรถโดยสารสาธารณะ และการบัญญัติถึงเรื่องโทษไม่เหมาะสมในแง่ของอัตราโทษและความร้ายแรงของการกระทำความผิด และความร้ายแรงถึงผลกระทบต่อสังคม ทำให้การบังคับใช้กฎหมายนั้นหย่อนประสิทธิภาพและการบังคับใช้กฎหมายไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ความหมาย แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจรถตู้โดยสารประจำทาง
2. เพื่อศึกษาปัญหาการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรการในการควบคุมประกอบธุรกิจรถตู้โดยสารประจำทาง
3. เพื่อศึกษาหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรการในการควบคุมประกอบธุรกิจรถตู้โดยสารประจำทางในกฎหมายอาญาของทั้งประเทศไทยและต่างประเทศ
4. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมในการควบคุมประกอบธุรกิจรถตู้โดยสารประจำทางของประเทศไทยอย่างเหมาะสม

ขอบเขตของการวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์กฎหมายเกี่ยวกับเรื่องการกำหนดค่านิยมของผู้ประกอบการรถตู้โดยสารประจำทาง การกำหนดอัตราโทษของผู้ขับรถโดยสารประจำทางในกรณีที่ขับรถเกินชั่วโมงที่กฎหมายกำหนด ปัญหาในการกำหนดมาตรฐานในการควบคุมการเสพสุราและของมึนเมาอย่างอื่นในขณะที่ขับรถของพนักงานขับรถตู้โดยสารประจำทาง รวมทั้งมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง เช่น ประเทศออสเตรเลีย ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ

สมมติฐานของการวิจัย

ปัจจุบันพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 นั้นกฎหมายยังไม่ครอบคลุมและชัดเจนเพียงพอในแง่ของผู้ประกอบการประเภทนี้ กล่าวคือ กฎหมายที่ใช้บังคับในปัจจุบันนั้นยังมีปัญหาโดยกฎหมายดังกล่าวไม่ได้ระบุค่านิยมของคำว่า “ผู้ประกอบการ” ไว้อย่างชัดเจน ปัญหาในเรื่องการกำหนดอัตราโทษของผู้ขับรถโดยสารประจำทางในกรณีที่ขับรถเกินชั่วโมงที่กฎหมายกำหนด ปัญหาในการกำหนดมาตรฐานในการควบคุมการเสพสุราและของมึนเมาอย่างอื่นในขณะที่ขับรถของพนักงานขับรถตู้โดยสารประจำทางที่ยังไม่ได้มาตรฐานและยังไม่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 และเห็นควรที่จะออกกฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์และความปลอดภัยของการประกอบการรถตู้โดยสารสาธารณะ เพื่อให้มีมาตรการในการบังคับใช้กฎหมายให้มีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยดังกล่าวเป็นการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก โดยอาศัยเอกสารจากแหล่งต่าง ๆ เช่น หนังสือ ตำรา บทความ กฎหมาย ที่เกี่ยวข้องของทั้งไทยและกฎหมายต่างประเทศ งานวิจัยวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง วารสาร สิ่งตีพิมพ์ และเอกสารอื่น ๆ รวมถึงค้นคว้าจากอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาเรื่องการให้บริการรถตู้โดยสารประจำทางเพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหาและนำมาวิเคราะห์เรียบเรียงเพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจ

ผลการวิจัย

เมื่อได้ศึกษา วิเคราะห์พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 และเปรียบเทียบกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องของประเทศออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา และอังกฤษแล้วพบว่า ปัจจุบันการขนส่งนั้นเข้ามามีบทบาทที่สำคัญในชีวิตประจำวันของประชาชนเป็นอย่างมาก ฉะนั้นแล้วเพื่อให้การประกอบธุรกิจดังกล่าวนี้เป็นไปด้วยความปลอดภัยและเรียบร้อย รัฐจึงจำเป็นต้องตรากฎหมายเพื่อบังคับและควบคุมการประกอบธุรกิจดังกล่าว โดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบสังคม ซึ่งพฤติกรรมของคนในสังคมที่รัฐต้องการควบคุมโดยการกำหนดให้เป็นความผิดอาญานั้นย่อมแตกต่างกันไปในแต่ละสถานที่และเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย ขึ้นอยู่กับนโยบายทางอาญาของแต่ละประเทศ แต่หลักเกณฑ์พื้นฐานที่ใช้ในการกำหนดความผิดทางอาญาของสังคมทุกสมัยมีอยู่ว่า “ความผิดอาญาเป็นการกระทำที่กระทบกระเทือนถึงความสงบเรียบร้อยของสังคม กระทบต่อการอยู่ร่วมกันอันเป็นเรื่องของส่วนรวมถึงขนาดที่รัฐต้องเข้าดำเนินการป้องกันและปราบปราม” (คณิต ณ นคร, 2559)

จากที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาปัญหาของมาตรการในการควบคุมผู้ประกอบการรถตู้โดยสารประจำทาง ในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ปัญหาด้านการกำหนดคำนิยามคำว่า “ผู้ประกอบการ” ของรถตู้สาธารณะในประเทศไทย

ผู้ประกอบการ รวมถึงบุคคลอื่น ๆ ที่มีหน้าที่ควบคุมผู้ขับรถโดยสารนั้น ย่อมที่มีหน้าที่โดยตรง เพื่อป้องกันผล โดยสามารถนำเรื่องหน้าที่ต้องควบคุมการกระทำของบุคคลอื่นตามตำราของประเทศอังกฤษ (Duty to Control Conduct of Other) โดยแม้ว่าจะเป็นเรื่องคนละชั้นตอนกันกับการพิจารณาในเรื่องของการกระทำก็ตาม แต่การกระทำไม่ว่าจะกระทำโดยเจตนาหรือโดยประมาทนั้น (โดยส่วนใหญ่การทำความผิดเกี่ยวกับการขนส่งนั้นย่อมเป็นเรื่องของประมาท) ก็เป็นเรื่องของการที่ไม่ใช้ความระมัดระวัง หรือได้ใช้ความระมัดระวังแล้วแต่หาได้เพียงพอไม่ โดยบุคคลเช่นนั้นจักต้องมีตามภาวะวิสัยและพฤติการณ์ โดยคำว่า “จักต้องมี” แสดงให้เห็นว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องใช้ความระมัดระวังในกรณีนั้น ๆ ด้วย ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยก็ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 59 วรรคสี่

ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยยานพาหนะขนาดใหญ่ ค.ศ. 2010 (Heavy Vehicle National Law 2010) ของประเทศออสเตรเลียนั้น ได้กำหนดขยายความรับผิดชอบผู้ประกอบการ นายจ้าง และบุคคลที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องไว้อย่างชัดเจน ว่าต้องรับผิดชอบหากกระทำการใด ๆ ที่เป็นเหตุให้คนขับรถขนาดใหญ่ ขับรถในขณะที่บกพร่องจากความเหนื่อย ล้า หรือขับรถโดยฝ่าฝืนข้อกำหนดเวลาการทำงานและการพักผ่อนของคนขับ (ลักซนา ยูนิพันธ์, 2559, หน้า 106) ซึ่งแม้ว่าตามพระราชบัญญัติว่าด้วยยานพาหนะขนาดใหญ่ ค.ศ. 2010 นั้น จะใช้บังคับกับยานพาหนะขนาดใหญ่ อาทิเช่น รถบรรทุกสินค้าหรือรถพ่วง เพื่อจุดประสงค์ในการควบคุมการขนส่งจราจรให้ปลอดภัยก็ตาม แต่ผู้วิจัยก็เห็นว่า สามารถนำหลักการ แนวคิด หรือมาตรการตามพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้ มาบังคับใช้กับกรณีของบุคคลต่าง ๆ ที่มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการควบคุม หรือการจัดตารางเวลาในการขับรถของพนักงานขับรถตู้โดยสารประจำทางได้นอกจากผู้ประกอบการเอง โดยทั้งผู้ขับรถโดยสารขนาดใหญ่ กับผู้ขับรถตู้โดยสารประจำทาง ล้วนที่จะต้องมีหน้าที่ในการควบคุมรถแล่นไปบนถนนได้อย่างปลอดภัย โดยสามารถใช้ความระมัดระวังอย่างสูงพอ ๆ กัน หากนำแนวคิดของ

พระราชบัญญัติว่าด้วยยานพาหนะขนาดใหญ่ของประเทศออสเตรเลียมาปรับใช้กับกรณีการขนส่งรถตู้โดยสารประจำทางนั้นจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพ และแก้ปัญหาได้ตรงจุดมากยิ่งขึ้น โดยกำหนดหน้าที่และขอบเขตความรับผิดชอบของผู้ทำหน้าที่จัดตารางการขับรถของพนักงานขับรถโดยสารไว้อย่างชัดเจนว่าจะต้องรับผิดชอบทางอาญา หากบุคคลเหล่านั้นเจตนาหรือประมาทเลินเล่อ ไม่ควบคุมหรือปล่อยปละละเลยให้พนักงานขับรถโดยสารนั้นขับรถเกินชั่วโมงการทำงานที่กฎหมายกำหนดไว้ และเพิ่มบทบรรณาการหากการกระทำดังกล่าวนั้นก่อให้เกิดอุบัติเหตุ และมีความเสียหาย ซึ่งถือว่าเป็นการสร้างมาตรการทั้งในด้านการป้องปรามและเป็นการข่มขู่ยังมีให้บุคคลใดกระทำการฝ่าฝืนต่อกฎหมายขึ้น ส่วนประเทศอังกฤษ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่ผู้ประกอบการที่จะสามารถดำเนินธุรกิจขนส่งสาธารณะได้จะต้องมีใบอนุญาตประกอบธุรกิจขนส่งคนโดยสารสาธารณะ (Public Service Vehicle Operator Licensing) และตามกฎหมายนั้น ก็ได้กำหนดค่านิยามไว้ชัดเจนในฐานะผู้ประกอบการ (Operator) ไว้ว่า “ผู้ประกอบการนั้นหมายถึงคนขับรถ หากเขานั้นเป็นเจ้าของยานพาหนะ หรือในกรณีอื่น ๆ หรือคนขับรถ ไม่ว่าจะอยู่ภายใต้สัญญาจ้างหรือกรณีคล้ายๆ กัน ในกรณีที่ยานพาหนะ ยังอยู่ในระหว่างเช่าซื้อ ผู้ประกอบการนั้นคือผู้ครอบครองยานพาหนะ (Traffic Commissioners for Great Britain, 2013) ซึ่งแตกต่างจากของประเทศไทยที่ตามกฎหมายนั้นยังไม่ได้กำหนดค่านิยามของผู้ประกอบการ แต่อย่างใด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรที่จะกำหนดค่านิยามของคำว่า “ผู้ประกอบการ” ไว้ให้ชัดเจน โดยกำหนดให้ผู้ประกอบการนั้นหมายความว่านายจ้างของคนขับรถโดยสารสาธารณะ คู่สัญญาหลักของคนขับรถ ผู้ควบคุมการใช้รถ รวมถึงผู้จัดตารางเวลาด้วย และเพิ่มหน้าที่ของผู้จัดตารางเวลาขับรถของพนักงานขับรถตู้โดยสาร ไว้ให้ชัดเจนว่า หากผู้จัดตารางเวลาการขับรถของพนักงานขับรถตู้โดยสารประจำทาง เจตนาหรือประมาทเลินเล่อ ไม่ควบคุมหรือปล่อยปละละเลยให้พนักงานขับรถโดยสารนั้นขับรถเกินชั่วโมงการทำงานที่กฎหมายกำหนดไว้ และเพิ่มบทบรรณาการหากการกระทำดังกล่าวนั้นก่อให้เกิดอุบัติเหตุ และมีความเสียหาย โดยวิธีการกำหนดไว้ในกฎกระทรวงว่าด้วยความปลอดภัยของการประกอบกิจการรถตู้โดยสารประจำทาง เป็นต้น

2. ปัญหากำหนดโทษทางอาญาในการควบคุมชั่วโมงการทำงานและเวลาพักของพนักงานขับรถตู้โดยสารประจำทาง

พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 ได้กำหนดอัตราโทษในกรณีที่ผู้ประกอบการใช้หรือยินยอมให้ผู้ขับรถโดยสารสาธารณะที่ปฏิบัติหน้าที่เกินชั่วโมงการทำงานตามที่กฎหมายกำหนด หรือผู้ขับรถเอง (ที่ได้รับใบอนุญาตประกอบการ) ปฏิบัติหน้าที่ขับรถเกินชั่วโมงการทำงานตามที่กฎหมายกำหนด คือ โทษปรับไม่เกินห้าพันบาท ซึ่งโทษสำหรับความผิดดังกล่าวนี้ในปัจจุบันถือว่ายังเป็นอัตราโทษที่น้อยทำให้ผู้กระทำความผิดนั้นไม่มีความเกรงกลัวต่อกฎหมาย และไม่ผลเป็นการข่มขู่ขัง หรือป้องกัน ตามแนวคิดในการกำหนดโทษทางอาญา และหากพิจารณาในแง่ของนิติเศรษฐศาสตร์ยังได้มีการพิจารณา “โอกาสในการเกิดความเสียหาย” ประกอบร่วมกับ “ขนาดของความเสียหายที่อาชญากรรมได้ก่อขึ้น” (ปกป้อง ศรีสนิท, 2559, หน้า 51-52) เพื่อหาความเสียหายที่แท้จริง โดยพิจารณาว่าความผิดใดเกิดขึ้นบ่อย แสดงว่าโอกาสในการเกิดความผิดนั้นมีมาก ย่อมสร้างความเสียหายที่แท้จริงให้แก่สังคมมากขึ้นไปด้วย ดังนั้น ความผิดในลักษณะดังกล่าวนี้ไม่ว่าจะเป็นความผิดที่เกิดจากการที่ผู้กระทำความผิดปฏิบัติหน้าที่ขับรถตู้โดยสารประจำทางเกินชั่วโมงการทำงานตามที่กฎหมายกำหนดและผู้ปฏิบัติหน้าที่ขับรถตู้โดยสารสาธารณะที่เสพสุราหรือสิ่งมึนเมาอย่างอื่นขณะขับรถแล้ว ถือว่าเป็นความผิดที่มีมิติที่ร้ายแรงมากและเกิดอุบัติเหตุขึ้นบ่อยในสังคมไทยในปัจจุบัน หากปล่อยให้มีการกระทำความผิดมาก ๆ ย่อมเกิดผลกระทบต่อสังคมส่วนรวมมากกว่า ดังนั้น จึงสมควรลงโทษหนักเพื่อยับยั้งความผิดนั้น

ในเรื่องของการกำหนดโทษของกฎหมายการควบคุมชั่วโมงในการขับรถของประเทศไทย ได้มีการแก้ไขกฎหมายในเรื่องของอัตราโทษ โดยสำนักงานมาตรฐานสำนักงานมาตรฐานการขับรถและยานพาหนะของสหราชอาณาจักร (The UK's Driver and Vehicle Standards Agency (DVSA)) ได้บังคับใช้กฎหมายแก้ไขใหม่นี้เพื่อ

วัตถุประสงค์ในการลดจำนวนอุบัติเหตุ โดยกฎหมายใหม่นี้ได้มีการบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 5 มีนาคม ค.ศ.2018 โดยค่าปรับสูงสุดในการฝ่าฝืนกฎชั่วโมงการขับรถได้แก่ การปรับเงินเป็นจำนวน 300-1,500 ปอนด์ และหากพบว่ามีผลกระทบความผิดซ้ำในรอบ 28 วัน นับแต่กระทำผิดครั้งแรกนั้น ผู้กระทำผิดจะถูกนำตัวขึ้นศาลเพื่อตัดสินความผิด (Blue tree systems an Orbcomm' Company, 2018)

นอกจากนี้หากมีการเพิ่มโทษหนักขึ้นมากกว่าโทษปรับเพียงอย่างเดียวแล้ว ก็จะทำให้ความผิดดังกล่าวนี้ไม่สามารถเลิกกันโดยเปรียบเทียบปรับเพียงอย่างเดียวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ จึงเป็นการปิดช่องทางที่เจ้าหน้าที่จะสามารถช่วยเหลือผู้กระทำความผิดได้ (ณัฐวิภา อัครภูวดล, 2557, หน้า 24) เพราะคดีดังกล่าวนี้ต้องทำการสอบสวนและสั่งให้พนักงานอัยการสั่งฟ้องและให้ศาลยุติธรรมนั้นพิจารณาตามลำดับ ผู้วิจัยจึงเห็นควรกำหนดอัตราโทษให้เหมาะสมกับความร้ายแรงของการกระทำความผิด โดยการแก้อัตราโทษตามพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักในการบังคับใช้เกี่ยวกับการควบคุมการขับรถเกินชั่วโมงของพนักงานขับรถโดยสารประจำทาง โดยอาจจะอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้ออกเป็นกฎกระทรวงที่ใช้บังคับโดยเฉพาะเจาะจงแก่ผู้ประกอบการรถโดยสารประจำทางและเพิ่มโทษทางปกครองเพื่อที่จะทำให้การบังคับใช้กฎหมายในการควบคุมชั่วโมงการขับรถของพนักงานขับรถโดยสารประจำทาง เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นโดยการคำนึงถึงหลักความได้สัดส่วน โดยรัฐนั้นจะต้องชั่งน้ำหนักถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นต่อสาธารณะชนนั้นคุ้มค่ามากกว่าผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการไปกระทบสิทธิและเสรีภาพของประชาชน (กิติมา แก้วนะรา, 2559, หน้า 57) นอกจากการกำหนดโทษทางอาญาที่รุนแรงและได้สัดส่วนแล้ว รัฐจึงจำเป็นต้องมีการแทรกแซงการประกอบธุรกิจดังกล่าวโดยเพิ่มมาตรการทางปกครองขึ้นด้วย ซึ่งวิธีการและเครื่องมือในการแทรกแซงทางเศรษฐกิจนี้จะนิยมใช้ ได้แก่ บทบัญญัติของกฎหมาย คำสั่ง และคำสั่งห้าม ซึ่งเรียกวานิติกรรมทางปกครองประเภทนิติกรรมฝ่ายเดียว โดยหากเจ้าพนักงานตรวจพบว่าผู้ประกอบการหรือผู้จัดตารางเวลาการเดินทางใด อนุญาตหรือปล่อยให้ผู้ขับรถโดยสารประจำทางขับรถเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดแล้ว ให้สั่งให้ระงับใบอนุญาตประกอบการนั้นหรือสั่งห้ามมิให้บุคคลที่เกี่ยวข้องดำเนินการประกอบธุรกิจชั่วคราวตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งในส่วนของการแก้อัตราโทษของบทบัญญัติว่าด้วยการควบคุมชั่วโมงการขับรถของพนักงานขับรถโดยสาร

3. ปัญหาด้านมาตรฐานการควบคุมการเสพสุราหรือของมีนเมาอย่างอื่นขณะขับรถของคนขับรถโดยสารประจำทาง

กฎหมายที่ใช้ในการควบคุมการดื่มสุราหรือของมีนเมาอย่างอื่น ของผู้ขับรถโดยสารสาธารณะของไทยในปัจจุบันตามพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 นั้นยังมีปัญหาในการกำหนดระดับโทษ กล่าวคือไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์การวัดปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดในรูปแบบขั้นบันได โดย มาตรฐานการวัดระดับแอลกอฮอล์ของพนักงานขับรถโดยสารประจำทางนั้น จะใช้หลักการวัดปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดโดยผู้ใดมีปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดเกินกว่า 50 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ถึงจะมีความผิดโดยไม่แบ่งแยกกว่าจะเป็นผู้ได้รับใบอนุญาตขับรถประเภทใด แม้ว่ากรมการขนส่งทางบก ผู้มีหน้าที่โดยตรงในการรับผิดชอบควบคุมการประกอบการรถโดยสารรับจ้างนั้นจะเคยมีมาตรการควบคุมกวดขันให้ผู้ปฏิบัติงานเป็นผู้ประจำรถ และผู้ให้บริการรถโดยสารสาธารณะทุกประเภทต้องมีแอลกอฮอล์ในเลือดเป็น 0 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ ในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ขับรถโดยสารก็ตาม (ไทยรัฐออนไลน์, 2555) แต่ทางกรมการขนส่งทางบกก็มิได้มีการบังคับใช้มาตรการดังกล่าวเป็นรูปธรรม เช่น การเสนอแก้ไขกฎหมายหรือออกประกาศ กฎกระทรวงแก้ไขปัญหาดังกล่าวแต่อย่างใด ทำให้การกำหนดโทษของผู้กระทำผิดนั้น ขาดความยืดหยุ่น ไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบันแต่อย่างใด ทำให้การบังคับใช้กฎหมายนั้นไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีมาตรการในการควบคุมสิ่งมีนเมาหรือสารเสพติดอย่างอื่น ของมลรัฐแคลิฟอร์เนียนั้นได้แยกมาตรฐานในการตรวจวัดแอลกอฮอล์ของผู้ขับรถยนต์ส่วนบุคคลและผู้ขับรถสาธารณะหรือรถ

ในเชิงพาณิชย์ไว้อย่างชัดเจน กล่าวคือ หากเป็นผู้ที่ได้รับใบอนุญาตขับขี่ทั่วไปนั้น เมื่อมีอายุมากกว่า 21 ปี ต้องมีปริมาณความเข้มข้นของแอลกอฮอล์ในกระแสเลือด (BAC) มากกว่า 0.08 เปอร์เซ็นต์ขึ้นไปจึงจะถูกดำเนินคดี แต่หากเป็นผู้ที่ได้รับใบอนุญาตขับขี่เพื่อการพาณิชย์ (CDL) นั้น เพียงแค่มียังปริมาณความเข้มข้นของแอลกอฮอล์ในกระแสเลือด (BAC) มากกว่า 0.04 เปอร์เซ็นต์ขึ้นไป (สำนักงานขนส่งแห่งรัฐแคลิฟอร์เนีย, 2561) ก็สามารถถูกดำเนินคดีได้ ซึ่งต่างจากประเทศไทย ที่ได้แบ่งแยกมาตรฐานการตรวจวัดระดับแอลกอฮอล์ของผู้ขับขี่รถทั่วไปและผู้ขับขี่รถโดยสารสาธารณะไว้ ฉะนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าประเทศไทยจึงสมควรที่จะนำมาตราฐานการตรวจวัดแอลกอฮอล์ตามแบบมาตรฐานในมลรัฐแคลิฟอร์เนียมาเป็นแนวทางบังคับใช้ จึงทำให้การควบคุมการเสพสุราในขณะขับรถของผู้ขับขี่โดยสารประจำทางนั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษามาตรการในการควบคุมการประกอบธุรกิจรถตู้โดยสารประจำทางของไทยนั้น และศึกษาทบทวนถึงแนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายต่างประเทศ รวมถึงทิววิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยจึงขอเสนอมาตรการทางอาญาที่จะควบคุมการประกอบกิจการรถตู้โดยสารประจำทางดังต่อไปนี้

1. เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 โดยเพิ่มคำนิยามของคำว่าผู้ประกอบการตามมาตรา 4

แก้ไขเพิ่มเติม ดังนี้

“มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้ (16). “ผู้ประกอบการ หมายความว่า ผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบการขนส่งสาธารณะ และให้หมายความไปถึงนายจ้างของคนขับรถโดยสารสาธารณะ คู่สัญญาหลักของคนขับรถ ผู้ควบคุมการใช้รถ ผู้จัดตารางเวลาด้วย”

2. เห็นควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 127 จากเดิม

“ผู้ที่ได้รับอนุญาตปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ประจำรถผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 103 ทวิ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท”

แก้ไขเพิ่มเติม ดังนี้

มาตรา 127 วรรคสอง “ผู้ได้รับใบอนุญาตปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ประจำรถหรือผู้มีหน้าที่ควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ขับรถฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 103 ทวิ ให้ระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

3. เห็นควรยกเลิกพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 127 ทวิ วรรคแรก และเพิ่มเติมพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 160 ตรี

(1). พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 127 ทวิ วรรคแรก จากเดิม

“ผู้ได้รับใบอนุญาตปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ประจำรถผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 102(3) ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท แต่ถ้าผู้นั้นเป็นผู้ได้รับใบอนุญาตเป็นผู้ขับรถ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้ได้รับใบอนุญาตปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ประจำรถผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 102 (3ทวิ) หรือ (3 ตรี) ต้องระวางโทษตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษหรือกฎหมายว่าด้วยวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท แล้วแต่กรณี แต่ถ้าผู้นั้นเป็นผู้ที่ได้รับใบอนุญาตเป็นผู้ขับรถต้องระวางโทษสูงกว่าที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ หรือกฎหมายว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท แล้วแต่กรณี อีกหนึ่งในสาม”

แก้ไขเพิ่มเติม ดังนี้

“(ยกเลิกความในวรรคแรก)

ผู้ได้รับใบอนุญาตปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ประจำรถผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 102 (3ทวิ) หรือ (3 ตริ) ต้องระวางโทษตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษหรือกฎหมายว่าด้วยวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท แล้วแต่กรณี แต่ถ้าผู้นั้นเป็นผู้ที่ได้รับใบอนุญาตเป็นผู้ขับรถต้องระวางโทษสูงกว่าที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ หรือกฎหมายว่าด้วยวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท แล้วแต่กรณี อีกหนึ่งในสาม”

4. เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 160 ตริ จากเดิม

มาตรา 160 ตริ “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 43 (2) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับตั้งแต่ห้าพันบาทถึงสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งพักใช้ใบอนุญาตขับขี่ของผู้นั้นมีกำหนดไม่น้อยกว่าหกเดือนหรือเพิกถอนใบขับขี่

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ผู้กระทำความต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท และให้ศาลสั่งพักใช้ใบอนุญาตขับขี่ของผู้นั้นมีกำหนดไม่น้อยกว่าหนึ่งปี หรือเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัสผู้กระทำความต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงหกปี และปรับตั้งแต่สี่หมื่นบาทถึงหนึ่งแสนสองหมื่นบาท และให้ศาลสั่งพักใช้ใบอนุญาตขับขี่ของผู้นั้นมีกำหนดไม่น้อยกว่าสองปี หรือเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ผู้กระทำความต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หกหมื่นบาทถึงสองแสนบาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่”

แก้ไขเพิ่มเติม ดังนี้

มาตรา 160 ตริ “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 43 (2) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับตั้งแต่ห้าพันบาทถึงสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งพักใช้ใบอนุญาตขับขี่ของผู้นั้นมีกำหนดไม่น้อยกว่าหกเดือนหรือเพิกถอนใบขับขี่

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ผู้กระทำความต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท และให้ศาลสั่งพักใช้ใบอนุญาตขับขี่ของผู้นั้นมีกำหนดไม่น้อยกว่าหนึ่งปี หรือเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัสผู้กระทำความต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงหกปี และปรับตั้งแต่สี่หมื่นบาทถึงหนึ่งแสนสองหมื่นบาท และให้ศาลสั่งพักใช้ใบอนุญาตขับขี่ของผู้นั้นมีกำหนดไม่น้อยกว่าสองปี หรือเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ผู้กระทำความต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หกหมื่นบาทถึงสองแสนบาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่”

ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้ที่ได้รับใบอนุญาตขนส่งสาธารณะต้องระวางโทษเป็นสองเท่า”

5. เห็นควรแก้ไขกฎกระทรวง ออกตามความในพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 โดยกำหนดหลักเกณฑ์ใหม่ จากเดิม

“กรณีที่วัดจากเลือด เกิน 50 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ เว้นแต่ผู้ขับขี่กรณีดังต่อไปนี้ที่มีปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดเกิน 20 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์

- (ก) ผู้ขับขี่ซึ่งมีอายุต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์
- (ข) ผู้ขับขี่ซึ่งได้รับอนุญาตชั่วคราวตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์
- (ค) ผู้ขับขี่ซึ่งมีใบอนุญาตขับขี่สำหรับรถประเภทอื่นที่ใช้แทนกันไม่ได้

(ง) ผู้ขับขี่ซึ่งไม่มีใบอนุญาตขับขี่ หรืออยู่ระหว่างถูกพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่”
แก้ไขเพิ่มเติม ดังนี้

“กรณีที่วัดจากเลือด เกิน 50 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ เว้นแต่ผู้ขับขี่กรณีดังต่อไปนี้ที่มีปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือด เกิน 20 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์

(ก) ผู้ขับขี่ซึ่งมีอายุต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์

(ข) ผู้ขับขี่ซึ่งได้รับอนุญาตขับรถชั่วคราวตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์

(ค) ผู้ขับขี่ซึ่งมีใบอนุญาตขับขี่สำหรับรถประเภทอื่นที่ใช้แทนกันไม่ได้

(ง) ผู้ขับขี่ซึ่งไม่มีใบอนุญาตขับขี่ หรืออยู่ระหว่างถูกพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่”
กรณีที่วัดจากเลือด เกิน 0 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์

(จ) ผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบการขนส่งสาธารณะตามพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522

6. เห็นควรออกกฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์และความปลอดภัยของการประกอบการรถตู้โดยสารสาธารณะประจำทาง ออกตามความในพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ.2522 โดยให้มีประเด็นดังต่อไปนี้

(1) การกำหนดประเภทของรถ ให้ใช้ข้อความ ดังนี้

"รถ" หมายความว่า รถที่ใช้ในการขนส่งผู้โดยสาร มาตรฐาน 2 (จ) และ 2 (ต) ที่มีลักษณะเป็นรถตู้โดยสารในประเภทขนส่งประจำทาง

(2) กำหนดให้คำนิยามของผู้ประกอบการ โดยให้ใช้คำนิยามต่อไปนี้

"ผู้ประกอบการ" ให้ความหมายรวมถึงนายจ้างของคนขับรถโดยสารสาธารณะ คู่สัญญาหลักของคนขับรถ ผู้ควบคุมการใช้รถ ผู้จัดตารางเวลาการเดินทางรถตู้โดยสารประจำทางด้วย"

(3) กำหนดความผิดสำหรับผู้ประกอบการหรือผู้มีหน้าที่ควบคุมรถตู้โดยสารประจำทางและให้มีการปรับปรุงโทษให้เหมาะสม โดยใช้ข้อความดังต่อไปนี้

"ผู้ประกอบการหรือผู้มีหน้าที่ควบคุมเวลาการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ประจำรถ บังคับ หรือยินยอมให้ผู้ประจำรถขับรถฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 103 ทวิ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี

ผู้ประกอบการหรือผู้มีหน้าที่ควบคุมเวลาการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ประจำรถ บังคับ หรือยินยอมให้ผู้ประจำรถขับรถฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 103 ทวิ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้พักใช้ใบอนุญาตประกอบการหรือมิให้ประกอบกิจการดังกล่าว 3 เดือน

หากการฝ่าฝืนตามมาตรา 103 ทวิ ดังกล่าวเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้พักใช้ใบอนุญาตประกอบการหรือมิให้ประกอบกิจการดังกล่าว 6 เดือน

หากการฝ่าฝืนตามมาตรา 103 ทวิ ดังกล่าวเป็นเหตุให้ผู้อื่น ได้รับอันตรายสาหัสต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกินห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้พักใช้ใบอนุญาตประกอบการหรือมิให้ประกอบกิจการดังกล่าว 1 ปี

หากการฝ่าฝืนตามมาตรา 103 ทวิ ดังกล่าวเป็นเหตุให้ผู้อื่น ถึงแก่ความตายต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 7 ปี หรือปรับไม่เกินเจ็ดแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้พักใช้ใบอนุญาตประกอบการหรือมิให้ประกอบกิจการดังกล่าว ตลอดชีวิต"

จากงานวิจัยนี้จึงสามารถสรุปได้ว่า ปัจจุบันมาตรการในการควบคุมผู้ประกอบการรถตู้ประจำทางของประเทศไทยในปัจจุบันนั้นยังขาดประสิทธิภาพและไม่ได้เป็นมาตรฐานสากล ฉะนั้นแล้ว เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายและสร้างมาตรฐานในการควบคุมผู้ประกอบการรถตู้โดยสารประจำทางดังกล่าว รัฐจึงเห็นควรที่จะต้องแก้ไขกฎหมายที่

เกี่ยวข้อง ตามข้อเสนอแนะที่ผู้วิจัยได้นำเสนอ เพื่อยกระดับและสร้างมาตรฐานการขนส่งรถตู้โดยสารสาธารณะของไทย มีมาตรฐานมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กิติมา แก้วนะรา. (2559). *หลักความได้สัดส่วนกับบทกำหนดโทษที่เหมาะสมสำหรับผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติด ให้โทษ:ศึกษารณีนีแอมเฟตามีน*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ข่าวสดออนไลน์. (2561). *รถตู้ ชนสายอง! คนขับหลับใน ซึ่งชนต้นไม้ หลังคาเปิด ผู้โดยสารผวา ดับ 2 ศพ เจ็บเพียบ*. วันที่ค้นข้อมูล 14 เมษายน 2562, เข้าถึงได้จาก https://www.khaosod.co.th/breaking-news/news_1953707
- คณิต ณ นคร. (2559). *กฎหมายอาญาภาคความผิด* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: วิญญูชน
- ณัฐวิน อัสวภูวดล. (2557). ระบบการควบคุมกำกับดูแลการประกอบกิจการรถโดยสารประจำทาง. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*, 5(2), 21-33.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2555). *ขนส่งย่ำรถสาธารณะห้ามดื่มขับ ฝ่าฝืนโทษจำ-ปรับ*. วันที่ค้นข้อมูล 14 เมษายน 2562, เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/content/303639>
- ธงชัย จันทร์กระจ่าง. (2556). ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้ประกอบการบริการสาธารณะด้านการขนส่งทางบกภายใต้การควบคุมของกรมการขนส่งทางบก. *วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี*, 9(3), 111-119.
- ปกป้อง ศรีสนิท. (2559). *กฎหมายอาญาชั้นสูง*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน
- ลักขณา ยืนพันธ์. (2559). *ความรับผิดชอบทางอาญาของเจ้าของหรือผู้ครอบครองยานพาหนะรับจ้างขนส่งคนโดยสาร*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชากฎหมายอาญา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศูนย์วิชาการเพื่อความปลอดภัยทางถนนและหน่วยงานในสังกัดกระทรวงคมนาคม. (2562). *สถิติการเกิดอุบัติเหตุในรถตู้โดยสาร*. วันที่ค้นข้อมูล 14 เมษายน 2562, เข้าถึงได้จาก https://www.roadsafetythai.org/download_menu-ข้อมูลสถิติ-3.html
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2562). *พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2562*. วันที่ค้นข้อมูล 20 กรกฎาคม 2562, เข้าถึงได้จาก <http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%A803/%A803-20-9999-update.htm>
- สำนักงานขนส่งแห่งรัฐแคลิฟอร์เนีย. (2561). *คู่มือขับขี่ใน California*. วันที่ค้นข้อมูล 14 เมษายน 2562, เข้าถึงได้จาก <https://www.dmv.ca.gov/portal/wcm/connect/6128c7c6-da4e-4f1e-a1e5-6ef3a7a160ce/dl600TH.pdf?MOD=AJPERES> .
- Blue tree systems an Orbcomm' Company. (2018). *New fines for breaking UK Commercial Drivers hours rules*. Retrieved from <http://www.bluetreesystems.com/new-fines-breaking-uk-commercial-drivers-hours-rules/> (12 February,2019)
- Traffic Commissioners for Great Britain. (2013). *“Vehicle & Operator Services Agency”, Public service Vehicle Operator Licensing (Guide for operators)*. Retrieved from <https://www.gov.uk/government/publications/psv-operator-licensing-a-guide-for-operators-psv437>

**ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1***
**Administrative Factors Affecting of Schools Effectiveness
under The Rayong Primary Educational Service Area Office 1**

ณัฐศักดิ์ ศิริสมบุรณ์เวช**

สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์***

สถาพร พงษ์พิภกุล****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหาร ประกอบด้วย ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน และปัจจัยบรรยากาศองค์การของโรงเรียนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 จำนวน 317 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามขนาดของโรงเรียน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบ สอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบ่งเป็น 4 ตอน คือ 1)แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลของโรงเรียน 2)แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 3)แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน และ 4) แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยบรรยากาศองค์การของโรงเรียน โดยแต่ละด้านมีค่าอำนาจรายข้ออยู่ระหว่าง .40 - .93 และมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง .95 - .98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันและการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ประสิทธิผลของโรงเรียน ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน และปัจจัยบรรยากาศองค์การของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับ มาก
2. ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน และปัจจัยบรรยากาศองค์การของโรงเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 อยู่ในระดับค่อนข้างสูง ยกเว้น ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (X_{24}) อยู่ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (X_{22}) และด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (X_{23}) และปัจจัยบรรยากาศองค์การของโรงเรียน ด้านโครงสร้างองค์การ (X_{32}) และด้านความอบอุ่นและการให้การสนับสนุน (X_{34}) ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 และสามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ได้ร้อยละ 62.80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

*วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

**นิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

***รองศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

****ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

$$\hat{Y} = 1.63 + 0.18(X_{22}) + 0.20(X_{32}) + 0.13(X_{34}) + 0.10(X_{23})$$

$$\hat{Z} = 0.25(Z_{22}) + 0.27(Z_{32}) + 0.21(Z_{34}) + 0.15(Z_{23})$$

คำสำคัญ : ปัจจัยการบริหาร / ประสิทธิภาพของโรงเรียน / สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1

Abstract

This research aimed to study administrative factors were focused on the transformational leadership, community participation factors and organizational climate factors of the school affecting of school effectiveness under the rayong primary educational service area office 1. The research sample were 317 teachers under the rayong primary educational service area office 1 by stratified random sampling. The Research instrument was a five rating scale survey questionnaire consisted 4 set as include 1) The school effectiveness 2) The transformational leadership factors 3) The community participation factors and 4) The organizational climate factors, It had discriminant power between .40 - .93 and the reliability between .95 - .98. Data were analyzed by mean, standard deviation, Pearson's Product-Moment Correlation Coefficient, and Stepwise multiple regression analysis.

The results of the study were as follows:

1. The school effectiveness, transformational leadership factors, community participation factors and organizational climate factors of the school under the rayong primary educational service area office 1, as a whole and each factors, were at the high level.

2. The transformational leadership factors, community participation factors and organizational climate factors of the school were positively correlated at nearly high level with school effectiveness under the rayong primary educational service area office 1, except evaluation participation (X_{24}) at the moderate with statistically significant at .01 level.

3. The community participation factors on the implementation participation (X_{22}) and benefits participation (X_{23}), the organizational climate factors of the school on the organizational structure (X_{32}) and the warmth and Support (X_{34}) affecting of school effectiveness under the rayong primary educational service area office 1 These could cooperatively predict the schools effectiveness at 62.80 percent with statistically significant at .05 level. And could be formed as the regression equations of raw score or standardized score as follows.

$$\hat{Y} = 1.63 + 0.18(X_{22}) + 0.20(X_{32}) + 0.13(X_{34}) + 0.10(X_{23})$$

$$\hat{Z} = 0.25(Z_{22}) + 0.27(Z_{32}) + 0.21(Z_{34}) + 0.15(Z_{23})$$

Keywords : Administrative Factors Affecting / Schools Effectiveness / The Rayong Primary Educational Service Area Office 1

บทนำ

ยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านปฏิรูประบบบริหารจัดการได้กำหนดกรอบแนวทางปฏิบัติที่สำคัญไว้เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาดังนี้ 1) ปฏิรูปวัฒนธรรมใหม่ของสถาน ศึกษาทั้งนี้เพื่อสร้างสถานศึกษาให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและสร้างระบบเครือข่ายความรับผิดชอบระหว่าง โรงเรียน ครู ผู้บริหารการศึกษาและ ผู้ปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างภาวะผู้นำให้กับผู้บริหารการศึกษา 2) ปฏิรูประบบการวางแผนเพื่อจัดทำระบบฐานข้อมูลทางการศึกษาให้เป็นระบบเดียว 3) ปฏิรูประบบงบประมาณ กระจายอำนาจการบริหารงบประมาณไปสู่เขตพื้นที่และสถานศึกษา 4) ปฏิรูปโครงสร้างหน้าที่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลในระดับสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับการบริหารงานในสถานศึกษาให้มีความเป็นเอกภาพและเข้มแข็ง 5) ปฏิรูปการกำกับ ติดตามและประเมินผล และ 6) ปฏิรูปโอกาสและคุณภาพการศึกษา (สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558, หน้า 13-14) ในส่วนของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. 2558-2563 เพื่อต้องการให้การศึกษาระดับพื้นฐานของประเทศไทยมีคุณภาพและได้มาตรฐานระดับสากลบนพื้นฐานความเป็นไทย ซึ่งมี พันธกิจที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับการ ศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ 2) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร และ 3) พัฒนาระบบบริหารจัดการศึกษาที่เน้นการมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อคุณภาพการศึกษา (สุภัญญา งามบรรจง, 2559, หน้า 2) จากรายงานผลการติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาตามนโยบายด้านการ ศึกษาของรัฐบาล เกี่ยวกับการดำเนินงานเพื่อปฏิรูปการศึกษาไทยที่ได้ทำการปฏิรูประบบการบริหารจัดการ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของทุกภาคส่วน พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาขนาดเล็กและสถานศึกษาที่ด้อยคุณภาพให้สามารถจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพมาตรฐานตามเกณฑ์อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้วิเคราะห์สภาพปัญหาปัจจุบันของการศึกษาไทย พบว่า ยังมีปัญหาในแต่ ละด้านที่ต้องเร่งแก้ไข ได้แก่ มีความแตกต่างของคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาระหว่างสถานศึกษา การอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ ความเหลื่อมล้ำในโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา และปัญหาสถานศึกษาขนาดเล็กในชนบท การผลิตกำลังคนไม่สนองตอบความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559) โรงเรียนบางส่วนมีผลการดำเนินงาน ยังไม่บรรลุเป้าหมายและการบริหารงานยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือจากบุคลากรและชุมชน ทั้งยังขาดการสนับสนุนให้บุคลากรเป็นผู้นำตัวเอง การดำเนินงานของโรงเรียนที่ยังขาดการวางแผน มอบหมายงานไม่ชัดเจน ขาดการนิเทศติดตามและประเมินผล บุคลากรในโรงเรียนได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมและพัฒนาค่อนข้างน้อย ขาดการกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง ขาดการพัฒนา จึงทำให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนยังไม่เกิดประสิทธิผลสูงสุด (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18, 2553, หน้า 9)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 เป็นองค์กรหนึ่งที่ได้รับผิดชอบการจัดการศึกษาดำเนินการส่งเสริม สนับสนุน ตรวจสอบและติดตามผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาจากการวิเคราะห์และศึกษาปัญหาที่ผ่านมาพบว่า ด้านคุณภาพการจัดการศึกษาผู้เรียนได้รับ การฝึกฝนและพัฒนาด้านการคิดวิเคราะห์ และการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณค่อนข้างน้อย และจากการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสาม โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 จำนวน 116 โรงเรียน ได้รับการรับรองคุณภาพการศึกษาจำนวน 96 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 82.76 และไม่ได้รับการรับรอง จำนวน 20 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 17.24 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1, 2559) ผลจากการประเมินภายนอก ได้บ่งชี้ให้เห็นว่าการจัดการศึกษาในบางโรงเรียนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ยังต้องพัฒนาเพิ่มเติม

จากสภาพการณ์ดังกล่าวในปัจจุบันโรงเรียนถือเป็นหน่วยงานบริการด้านการศึกษาที่สำคัญมาก และมีบทบาทสำคัญในการสร้างเด็กและเยาวชน ให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในภายภาคหน้า เพื่อมาเป็นกำลังของชาติที่จะมีส่วน

สำคัญมากในการพัฒนาประเทศ ซึ่งการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและเกิดประสิทธิผลเท่านั้นถึงจะสามารถพัฒนาเด็กและเยาวชนได้ จึงจำเป็นต้องเร่งพัฒนาประสิทธิผลในการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้มีคุณภาพ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาถึงปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของ เขต 1 เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการศึกษาให้ได้คุณภาพและเกิดประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลของโรงเรียน ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน และปัจจัยบรรยากาศองค์การของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของ เขต 1
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน และปัจจัยบรรยากาศองค์การของโรงเรียนกับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของ เขต 1
3. เพื่อศึกษาปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน และปัจจัยบรรยากาศองค์การของโรงเรียน ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของ เขต 1
4. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของ เขต 1 จากปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน และปัจจัยบรรยากาศองค์การของโรงเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของ เขต 1 ซึ่งมีขอบเขตด้านเนื้อหา ดังนี้

ในการประเมินประสิทธิผลของโรงเรียน ผู้วิจัยใช้แนวคิดในการประเมินประสิทธิผลของโรงเรียน ของ Hoy & Ferguson (1985, pp. 121-122) ที่ได้เสนอแนวคิดในการประเมินประสิทธิผลของโรงเรียน มี 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ความสามารถในการปรับตัว 2) ความสามารถในการบรรลุเป้าหมาย 3) ความสามารถในการบูรณาการ และ 4) ความสามารถในการคงไว้ซึ่งค่านิยมและวัฒนธรรมของโรงเรียนและผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ประกอบด้วย 3 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ซึ่งผู้วิจัยได้อาศัยแนวคิดของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ของ Bass & Avolio (1990) ที่ได้แบ่งองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไว้ 4 ด้าน ประกอบด้วย การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงดลใจ การกระตุ้นการใช้ปัญญา และการมุ่งความสัมพันธ์เป็นรายบุคคล 2) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งผู้วิจัยอาศัยแนวคิดการมีส่วนร่วม ของ Cohen & Uphoff (1981) ที่ได้แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 รูปแบบ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล และ 3) ปัจจัยบรรยากาศองค์การของโรงเรียน ซึ่งผู้วิจัยจึงได้อาศัยแนวคิดของ Aldag & Breef (1981) เพื่อใช้อธิบาย ปัจจัยบรรยากาศองค์การของโรงเรียนที่ได้กำหนดองค์ประกอบของบรรยากาศองค์การของโรงเรียน ไว้อย่างครอบคลุม อันประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ความเป็นอิสระ โครงสร้างองค์การ การให้รางวัลตอบแทน และความอบอุ่นและการให้การสนับสนุน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 1,776 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 317 คน โดยใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan (1970, pp. 607-610) แล้วทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) โดยใช้ขนาดของโรงเรียนเป็นเกณฑ์การแบ่ง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามมาตราประมาณค่า 5 ระดับ แบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1

ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านบรรยากาศองค์การของโรงเรียนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1

ขั้นตอนการสร้างและหาค่าคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ศึกษาเอกสาร หลักการ ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพของโรงเรียน ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ และกำหนดขอบเขตของปัจจัยบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ได้แก่ ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ปัจจัยการมีส่วนร่วม และปัจจัยบรรยากาศองค์การของโรงเรียน

2. นำข้อคำถามที่สร้างขึ้นเสนอต่อประธานควบคุมวิทยานิพนธ์และกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข

3. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) และให้ข้อเสนอแนะ ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน จากการนำแบบสอบถามที่ได้มาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item-objective congruence: IOC) ซึ่งข้อคำถามมีค่า IOC อยู่ระหว่าง .60-1.00

4. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะ และเสนอประธานกรรมการ เพื่อพิจารณาแก้ไขขั้นสุดท้ายก่อนนำไปทดลองใช้ต่อไป

5. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อนำมาตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม โดยการหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ ได้ดังนี้ แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลของโรงเรียนมีอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง .40 - .81 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารมีอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง .75 - .93 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยการมีส่วนร่วมมีอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง .59 - .83 และแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านบรรยากาศองค์การของโรงเรียนมีอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง .74 - .93 โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .95, .98, .96, และ .98 ตามลำดับ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ขออนุญาตจากฝ่ายบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาถึงผู้อำนวยการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยาเขต 1 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ส่งแบบสอบถามให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยาเขต 1 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และเก็บคืนด้วยตัวเอง โดยได้รับคืนมาจำนวน 317 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ประสิทธิผลของโรงเรียน ปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และปัจจัยด้านบรรยากาศองค์การของโรงเรียน ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยาเขต 1 โดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)
2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และปัจจัยด้านบรรยากาศองค์การของโรงเรียน กับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยาเขต 1) โดยใช้ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's product-moment correlation coefficient)
3. วิเคราะห์ปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และปัจจัยด้านบรรยากาศองค์การของโรงเรียนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยาเขต 1 และสร้างสมการพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียนโดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis)

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยาเขต 1 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ประสิทธิผลของโรงเรียน ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน และปัจจัยบรรยากาศองค์การของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยาเขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับ มาก
2. ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน และปัจจัยบรรยากาศองค์การของโรงเรียนโดยรวมและรายด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยาเขต 1 อยู่ในระดับค่อนข้างสูง ยกเว้น ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (X24) อยู่ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. ตัวแปรปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (X₂₂) และด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (X₂₃) และปัจจัยบรรยากาศองค์การของโรงเรียน ด้านโครงสร้างองค์การ (X₃₂) และด้านความอบอุ่นและการให้การสนับสนุน (X₃₄) ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยาเขต 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยาเขต 1 ได้ร้อยละ 62.80 เรียงลำดับความสามารถในการพยากรณ์จากมากไปน้อยได้ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (X₂₂) ด้านโครงสร้างองค์การ (X₃₂) ด้านความอบอุ่นและการให้การสนับสนุน (X₃₄) และด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (X₂₃) และเขียนเป็นสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบและสมการ

พยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐานได้ดังนี้

$$\hat{Y} = 1.63 + 0.18(X_{22}) + 0.20(X_{32}) + 0.13(X_{34}) + 0.10(X_{23})$$

$$\hat{Z} = 0.25(Z_{22}) + 0.27(Z_{32}) + 0.21(Z_{34}) + 0.15(Z_{23})$$

อภิปรายผล

1. ระดับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชวบอง เขต 1

ผลการวิจัยพบว่า ระดับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชวบอง เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ความสามารถในการคงไว้ซึ่งค่านิยมและวัฒนธรรมของโรงเรียน ความสามารถในการบูรณาการ และความสามารถในการบรรลุเป้าหมาย ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชวบอง เขต 1 ได้มีการนิเทศติดตามและใช้นโยบายเพื่อประกันคุณภาพการศึกษา โดยโรงเรียนมีการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี อีกทั้งผู้บริหารได้ส่งเสริมให้ครูมีการพัฒนาตนเอง สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ นำไปสู่การปฏิบัติได้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุวดี ประทุม (2559) ได้ศึกษาปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชวบอง เขต 3 พบว่า ระดับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชวบอง เขต 3 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก สามารถอภิปรายเป็นรายด้าน ดังนี้

1.1 ด้านความสามารถในการปรับตัว โดยรวมและรายข้อ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า บุคลากรส่วนใหญ่มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้นำเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้ในปฏิบัติงาน และส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีความรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของจิระวัฒน์ วังกะ (2558) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ในเขตจังหวัดภาคเหนือ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ พบว่า ด้านความสามารถในการปรับตัวโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน

1.2 ด้านความสามารถในการบรรลุเป้าหมาย โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า โรงเรียนสนับสนุนการทำผลงานทางวิชาการของบุคลากร มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารมีการวางแผนและกำหนดนโยบายด้านการบริหารงานที่ชัดเจน ผ่านการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี ดังที่ สุภร เยาวรักษ์ (2546) กล่าวว่า ความสามารถในการบรรลุเป้าหมาย คือ ความสำเร็จอันเกิดจากประสิทธิภาพในการทำงานขององค์การและความสามารถในการดำเนินงานหรือบริหารงานให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Horner (1984) ได้ทำการศึกษาประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า การปรับตัวจะมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในการบรรลุเป้าหมายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

1.3 ด้านความสามารถในการบูรณาการ โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า โรงเรียนมีบรรยากาศเอื้อต่อการประสานงานและการทำงานร่วมกันของครู มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารกับครูและบุคลากรทางการศึกษามีความเข้าใจและมีความสัมพันธ์ที่ดีในการทำงานดังที่ Bennis (1971) ที่ได้กล่าวว่า ความสามารถในการบูรณาการ หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานสัมพันธ์ของสมาชิกในองค์การเพื่อรวมพลังให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการปฏิบัติภารกิจในองค์การ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นริศ สวัสดิ์ (2550) ได้ศึกษาการวิเคราะห์หุระดับของตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า ประสิทธิผลของโรงเรียนทุกด้านอยู่ในระดับสูง โดยด้านความสามารถในการบูรณาการของโรงเรียนอยู่ในระดับสูง

1.4 ด้านความสามารถในการคงไว้ซึ่งค่านิยมและวัฒนธรรมของโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ครูมีความรู้สึกที่ว่าอาชีพของตนเป็นอาชีพที่มีเกียรติ มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่กับครูและบุคลากรทางการศึกษา มีการสนทนาพูดคุยกับแบบฉันทมิตร ทำให้ครูและผู้บริหารมีความผูกพันกันและผูกพันกับโรงเรียนสอดคล้องกับงานวิจัยของ Feirsen (1992) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน พบว่า ด้านความสามารถในการคงไว้ซึ่งค่านิยมและวัฒนธรรมของโรงเรียนเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาค่านิยมร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิติชาย ตันปิติ (2547) ได้ศึกษาการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงระบบที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ประสิทธิภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านความสามารถในการคงไว้ซึ่งค่านิยมและวัฒนธรรมของโรงเรียนอยู่ในระดับมาก

2. ระดับปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน และปัจจัยบรรยากาศองค์การของโรงเรียน

2.1 ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านการกระตุ้นการใช้ปัญญา ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ และด้านการสร้างแรงดลใจ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ได้มีการจัดทำแผนกลยุทธ์ที่ชัดเจนถึงแนวทางในการบริหารจัดการศึกษา โดยแต่ละโรงเรียนในสังกัดต้องปฏิบัติตามแผนกลยุทธ์ที่วางไว้ซึ่งมาจากภาวะผู้นำของผู้บริหารในการบริหารงาน ที่ใช้ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในการบริหารงาน ส่งเสริมและสนับสนุนผู้ใต้บังคับบัญชาในการปฏิบัติงานให้เต็มความสามารถและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี การใช้ภาวะผู้นำของผู้บริหารการพัฒนาทีมงานความร่วมมือ ให้ความสำคัญกับกลยุทธ์การจัดการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำ พัฒนาทีมงานที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เสาวลักษณ์ โสมะทัต (2553) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสตรีกับประสิทธิผลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรีเขต 1 พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสตรี ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรีเขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2.2 ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ และด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารโรงเรียนเปิดโอกาสให้บุคลากร ผู้ปกครอง ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ มีการสร้างความสัมพันธ์ที่ระหว่างบุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานและส่งเสริม สนับสนุนให้ทุกฝ่ายได้แสดงความสามารถอย่างเต็มที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กำธร ปุณณวัฒน์กุล (2550) ที่ได้ศึกษาปัจจัยการบริหารการศึกษา กับประสิทธิผลของโรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 2 พบว่า ปัจจัยการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมาก

2.3 ปัจจัยบรรยากาศองค์การของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านโครงสร้างองค์การ ด้านการให้รางวัลตอบแทน และด้านความอบอุ่นและการให้การสนับสนุน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารโรงเรียน ได้ให้ความสำคัญในเรื่องการสร้างบรรยากาศในโรงเรียนทุกๆด้าน เพื่อให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุวดี ประทุม (2559) ที่ได้ศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 พบว่า ด้านการส่งเสริมบรรยากาศของโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน และปัจจัยบรรยากาศองค์การของโรงเรียนกับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระยอง เขต 1

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน และปัจจัยบรรยากาศองค์การของโรงเรียนโดยรวมและรายด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระยอง เขต 1 อยู่ในระดับปานกลางถึงระดับค่อนข้างสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระยอง เขต 1 มีการจัดทำนโยบาย แผนพัฒนา มีการกำหนดวิสัยทัศน์ วางกลยุทธ์ และมีการสนับสนุนงบประมาณช่วยเหลือสถานศึกษา และผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดได้ให้ความสำคัญในเรื่องการสร้างบรรยากาศในโรงเรียนทุกๆด้าน เพื่อให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน เปิดโอกาสให้บุคลากร ผู้ปกครอง ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ มีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานและส่งเสริม สนับสนุนให้ทุกฝ่ายได้แสดงความสามารถอย่างเต็มที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นงคันช สมุทรดนตรี (2556) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารกับประสิทธิผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนในเครือข่ายกรู๊ป จังหวัดชลบุรี พบว่า ปัจจัยการบริหาร ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการสร้างเสริมบรรยากาศของโรงเรียน และด้านภาวะผู้นำ มีความสัมพันธ์กันทางบวกกับประสิทธิผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนในเครือข่ายกรู๊ป จังหวัดชลบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน และปัจจัยบรรยากาศองค์การของโรงเรียน ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระยอง เขต 1

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระยอง เขต 1 ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (X_{22}) และด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (X_{23}) และปัจจัยบรรยากาศองค์การของโรงเรียน ด้านโครงสร้างองค์การ (X_{32}) และด้านความอบอุ่นและการให้การสนับสนุน (X_{34}) ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระยอง เขต 1 และสามารถพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระยอง เขต 1 ได้ร้อยละ 62.80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีประเด็นมาอภิปรายดังนี้

4.1 ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (X_{22}) และด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (X_{23}) ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระยอง เขต 1 แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (X_{22}) และด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (X_{23}) มีความสำคัญต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระยอง เขต 1 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระยอง เขต 1 ได้มีการกำหนดนโยบาย แผนพัฒนา มาตรฐานการศึกษา และกลยุทธ์ของเขตพื้นที่การศึกษา ให้สอดคล้องกับนโยบายมาตรฐานการศึกษา แผนการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน และความต้องการของท้องถิ่น โดยกำหนดให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยผู้บริหารโรงเรียนเปิดโอกาสให้บุคลากร ผู้ปกครอง ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ สอดคล้องกับ สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545, หน้า 56-57) กล่าวถึงบทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไว้ว่าผู้ปกครอง ครอบครัว ประชาชน และสถาบันจัดการศึกษาต้องมีแนวทางสนับสนุนบทบาทในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองและชุมชน

4.2 ปัจจัยบรรยากาศองค์การของโรงเรียน ด้านโครงสร้างองค์การ (X_{32}) และด้านความอบอุ่นและการให้การสนับสนุน (X_{34}) ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยบรรยากาศองค์การของโรงเรียน ด้านโครงสร้างองค์การ (X_{32}) และด้านความอบอุ่นและการให้การสนับสนุน (X_{34}) มีความสำคัญต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียนมีการสร้างความสัมพันธ์ที่ระหว่างบุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานและส่งเสริม สนับสนุนให้ทุกฝ่ายได้แสดงความสามารถอย่างเต็มที่ มีการสร้างบรรยากาศให้ครูมีการทำงานเป็นทีม คอยให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน มีการจัดสวัสดิการให้กับครู อำนาจความสะดวกในการปฏิบัติงาน จัดให้มีสื่อและอุปกรณ์ต่างๆที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างเพียงพอ สอดคล้องกับ Brown & Moberg (1980, p. 420) กล่าวว่า บรรยากาศองค์การเป็นเครื่องมือที่ช่วยกำหนดรูปแบบความหวังของสมาชิกขององค์การ ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อทัศนคติ และ ความพอใจของพนักงานต่อองค์การ รูปแบบขององค์การเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้บริหารสามารถจัดวางรูปแบบของบรรยากาศขององค์การต่อบุคลากรได้เหมาะสม

สรุปได้ว่า ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนและปัจจัยบรรยากาศองค์การของโรงเรียนถือว่าสิ่งที่มีความสำคัญที่จะทำให้โรงเรียนสามารถบรรลุถึงประสิทธิผลของโรงเรียนได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาจากผลการวิเคราะห์ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (X_{22}) และด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (X_{23}) ปัจจัยบรรยากาศองค์การของโรงเรียน ด้านโครงสร้างองค์การ (X_{32}) และด้านความอบอุ่นและการให้การสนับสนุน (X_{34}) ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ได้ร้อยละ 62.80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ กัธธ ปุณณวัฒน์กุล (2550) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารการศึกษา กับประสิทธิผลในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 2 พบว่า ปัจจัยการบริหารในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 สอดคล้องกับงานวิจัยของ สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2551) ที่ศึกษาปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน การพัฒนาและการตรวจสอบความตรงของตัวแบบ พบว่า บรรยากาศ องค์การของโรงเรียนส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฤทัยรัตน์ บุญอินทร์ (2559) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า บรรยากาศองค์การของโรงเรียน โดยรวมส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และตัวแปรพยากรณ์ในภาพรวมสามารถพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 คือ ด้านมิติความสนิทสนม ด้านการวิเคราะห์ปัญหาการเรียนรู้อ ด้านมิติขาดความสามัคคี และด้านมิติความกรุณาปรานี สามารถพยากรณ์ร่วมกันได้ร้อยละ 10.60 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิระวัฒน์ ว่างกะ (2558) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ในเขตจังหวัดภาคเหนือ ในสังกัดสำนักบริหารงาน การศึกษาพิเศษ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านบรรยากาศของโรงเรียน ปัจจัยด้านทรัพยากรและเทคโนโลยีทางการศึกษา และปัจจัยนโยบายและการปฏิบัติ สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ภาคเหนือ สังกัดสำนักบริหาร การศึกษาพิเศษ ได้ร้อยละ 76.1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

จากการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

1. จากผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิภาพของโรงเรียน ด้านความสามารถในการปรับตัว มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับสุดท้าย ฉะนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ควรใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงหรือพัฒนาจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ จัดประชุมสัมมนา หรือจัดกิจกรรม เพื่อแก้ไขปัญหาด้านความสามารถในการปรับตัว และเพิ่มประสิทธิภาพของโรงเรียนให้สูงขึ้นทุกด้าน

2. ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร พบว่า ด้านการมุ่งความสัมพันธ์เป็นรายบุคคล มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด ฉะนั้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ควรสนับสนุนให้ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญในด้านการมุ่งความสัมพันธ์เป็นรายบุคคลให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในเรื่องการบริหารงาน

3. ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด ฉะนั้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 และผู้บริหาร ควรสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลให้มากขึ้น โดยการให้ บุคลากร ผู้ปกครอง ชุมชน มีส่วนร่วมในการควบคุม การกำกับ ติดตามการดำเนินงานของโรงเรียน และการให้บุคลากร ผู้ปกครอง ชุมชน มีส่วนร่วมในการร่วมแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน

4. ปัจจัยบรรยากาศองค์การของโรงเรียน พบว่า ด้านความเป็นอิสระ มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด ฉะนั้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 และผู้บริหาร ควรจะให้ความสำคัญและหาวิธีการผ่อนคลายกฎระเบียบในการบริหารงาน สร้างบรรยากาศความร่วมมือในการทำงานระหว่างผู้บริหารกับครู ที่เป็นจุดกึ่งกลางที่ยอมรับได้ทั้งสองฝ่าย เพื่อช่วยให้บรรยากาศการทำงานที่ดี และเพิ่มศักยภาพในการทำงาน

5. จากผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน และปัจจัยบรรยากาศองค์การของโรงเรียน มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ในทุกปัจจัยและทุกด้าน ฉะนั้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ควรใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนให้เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

6. จากผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (X_{22}) และด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (X_{23}) ปัจจัยบรรยากาศองค์การของโรงเรียน ด้านโครงสร้างองค์การ (X_{32}) และด้านความอบอุ่นและการให้การสนับสนุน (X_{34}) ส่งผลต่อประสิทธิ ผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ฉะนั้นจึงเป็นข้อมูลให้ผู้บริหารโรงเรียนนำไปใช้ในการกำหนดนโยบาย วางแผนการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน การดำเนินโครงการต่างๆของโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมาย รวมถึงสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนให้เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาปัจจัยการบริหารงานที่ส่งผลต่อประสิทธิผลภายในของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ในรูปแบบงานวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ถูกต้อง ชัดเจน

2. ควรมีการศึกษาตัวแปรที่ส่งผลต่อความสามารถในการปรับตัว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *ผลงานกระทรวงศึกษาธิการในรอบ 2 ปี 2558-2559*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กำธร ปุณณวัฒน์กุล. (2550). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารการศึกษา กับประสิทธิผลในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 2*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- จิระวัฒน์ วังกะ. (2558). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ในเขตจังหวัดภาคเหนือ* ในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นงคินุช สมุทรดนตรี. (2556). *ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารกับประสิทธิผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนในเครือข่ายกรุป จังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นริศ สวัสดิ์. (2550). *การวิเคราะห์หุระดับของตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยม*. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปิติชาย ต้นปิติ. (2547). *การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงระบบที่ส่งผลต่อประสิทธิผลองค์กรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาบริหารการศึกษา, คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยุวดี ประทุม. (2559). *ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ฤทัยรัตน์ บุญอินทร์. (2559). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศุภร เยวาร์กษ. (2546). *การศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของโรงเรียน: กรณีศึกษาโรงเรียนอัสสัมชัญแผนกประถม*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการประถมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สัมฤทธิ์ กางเพ็ง. (2551). *ปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน :การพัฒนาและการตรวจสอบความตรงของตัวแบบ*. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1. (2560). *แผนยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ (NT/O-NET) ปีการศึกษา 2559*. ระยอง: กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการศึกษา.
- สำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เขต 18. (2553). *สารสนเทศทางการศึกษา ปีการศึกษา 2553*.
ชลบุรี: กลุ่มนโยบายและแผน
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2545). *การพัฒนาตัวบ่งชี้สำหรับประเมินคุณภาพการบริหารจัดการเขตพื้นที่การศึกษา*. กรุงเทพฯ: ธารอักษร.
- สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2558). *ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2558-2563*. กรุงเทพฯ:สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สุกัญญา งามบรรจง. (2559). *ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2558-2563*.
วารสารวิชาการ, 19(2), 3-14.
- เสาวลักษณ์ โสมะทัต. (2553). *ความสัมพันธ์ความเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสตรีกับประสิทธิผลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Aldag, R. J., & Brief, A. P. (1981). *Managing Organizational Behavior*. New York : West Publishing Company.

- Bass, B. M., & Avolio, B.J. (1990). The four Is Transformational Leadership. *Journal of European Industrial Training*, 15(2).
- Bennis, W. G. (1971). *The concept of organizational health in changing organizational*. Edited by Warren, G. Bennis. New York: McGraw-Hill.
- Brown, W. B., & Moberg, D. J. (1980). *Organizational Theory and Management: A Macro Approach*. New York: John Wiley & Sons.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1981). *Rural Development Participation: Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation*. Rural Development Committee Center for International Studies. Cornell University.
- Feirsen. (1992). *Creating a Middle School Culture of Literacy*. Middle School Journal. McGraw-Hill.
- Horner, Judith Ann. (1984). *School Effectiveness : A Conceptual Framework Measures and Results from a study of New Jersey Secondary School*. Dissertation Abstract International.
- Hoy, W. K., & Ferguson, J. (1985). A Theoretical Frame work and Exploration of Organizational Effectiveness in School. *Educational Administration Quarterly*, 21(2), 121-122.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-608A.

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้แสวงหาที่ลี้ภัยซึ่งเข้ามาพำนักชั่วคราว ในประเทศไทย*

Legal Measures for Protection on Asylum Seeker Access to Temporary Residence in Thailand

ทิพวรรณ ทิทา**
เกรียงศักดิ์ พินทุศรี***
คมสัน สุขมาก****

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงความเป็นมา แนวความคิด ทฤษฎี และหลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้แสวงหาที่ลี้ภัยซึ่งเข้ามาพำนักชั่วคราวในประเทศไทย ตลอดจนกฎหมาย ระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยได้ไปลงนาม รวมทั้งกฎหมายต่างประเทศ แล้วนำมาวิเคราะห์ถึงปัญหาที่ เกิดขึ้นในประเทศไทยเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขเรื่องดังกล่าวต่อไป

จากผลการศึกษาพบว่า ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายภายในเกี่ยวกับผู้แสวงหาที่ลี้ภัยหรือมาตรการทาง กฎหมายในการคุ้มครองผู้แสวงหาที่ลี้ภัยซึ่งเข้ามาพำนักชั่วคราวในประเทศไทย เนื่องจากไม่ได้เข้าเป็นรัฐภาคีใน อนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพของผู้ลี้ภัย ค.ศ. 1951 และพิธีสารว่าด้วยสถานภาพผู้ลี้ภัย ค.ศ. 1967 ดังนั้น ผู้แสวงหาที่ลี้ ภัยซึ่งเข้ามาในประเทศไทยจึงตกอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง ตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 ซึ่ง ส่งผลให้ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยซึ่งเข้ามาในประเทศไทยมีสถานะเป็นผู้เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 11 ประกอบมาตรา 62 ทั้งเป็นคนต่างด้าวที่ต้องห้ามมิให้เข้ามาในราชอาณาจักรตามมาตรา 12(1) เนื่องจากเป็นผู้ซึ่งไม่มีหนังสือเดินทางหรือมีหนังสือเดินทางแต่ไม่ได้รับการตรวจลงตรา พวกเขาจึงต้องถูกจับกุม ดำเนินคดี และถูกกักตัวในสถานกักกันตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งตัวกลับออกนอกราชอาณาจักร ก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิ ของคนต่างชาติซึ่งเป็นผู้แสวงหาที่ลี้ภัย ขัดกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน เพราะถึงแม้ว่าประเทศ ไทยจะไม่ได้เข้าเป็นรัฐภาคีในอนุสัญญาและพิธีสารเกี่ยวกับผู้ลี้ภัยดังกล่าวข้างต้น แต่ประเทศไทยก็มีพันธกรณีที่จะต้อง ปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนอื่น ๆ ที่ประเทศไทยได้ไปลงนาม ให้สัตยาบันไว้ถึง 7 ฉบับ

ดังนั้น ในการศึกษาในครั้งนี้จึงมีข้อเสนอแนะให้มีการแก้ไขกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองของประเทศไทย โดย แก้ไขพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 เพิ่มนิยามคำว่า “ผู้แสวงหาที่ลี้ภัย” ไว้ในมาตรา 4 แก้ไขบทบัญญัติมาตรา 12 โดยให้ถือว่าผู้แสวงหาที่ลี้ภัย เป็นบุคคลที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องมีหนังสือเดินทางหรือเอกสารใช้แทนหนังสือ เดินทาง สามารถที่จะเข้ามาในราชอาณาจักรได้ และให้มี “กฎกระทรวงว่าด้วยขั้นตอนในการขอพำนักชั่วคราวและสิทธิ ของผู้แสวงหาที่ลี้ภัย” เพื่อให้การคุ้มครองผู้แสวงหาที่ลี้ภัยตามกฎหมายไทยเป็นไปตามหลักสากลและสอดคล้องกับ กฎหมายระหว่างประเทศ ด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยได้ลงนามและให้สัตยาบันไว้ อันเป็นพันธกรณีที่ประเทศไทย ต้องปฏิบัติตาม

คำสำคัญ : ผู้แสวงหาที่ลี้ภัย/ ผู้ลี้ภัย/ กฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง

*วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี

**นักศึกษาลัทธิศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี

***ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี

****พันตำรวจเอก ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี

Abstract

The objective of this thesis is to study the background, point of view, theory and principles involving the legal measures for the protection of the asylum seekers who came to stay in Thailand temporarily as well as the international law on the human right signed by Thailand including the foreign country law and the problems in Thailand shall be analyzed for further improvement.

From the study result, Thailand does not have the internal law on the asylum seekers or legal measures for the protection of the asylum seekers who came to stay in Thailand temporarily since Thailand has not been the member state in the Convention on the Refugee Status of 1951 and the Protocol on the Refugee Status of 1967. The asylum seekers who came to Thailand are therefore under the immigrant law according to the Immigrant Act B.E. 2522. As the result, those asylum seekers in Thailand are having the status as illegal immigrants according to Section 11, appurtenant to Section 62 and they are the foreigners who are forbidden to enter into the Kingdom according to Section 12(1) since they do not have the passports or having the passports but did not have visas, so they must be arrested, prosecuted and detained in the detention center for foreigners waiting for the repatriation, resulting in the tort of the right of foreigners who are the asylum seekers which is contradicted to the principle of international law on the human right. Although Thailand is not the member state in the convention and protocol concerning the refugees as mentioned above, Thailand is obligated to act in compliance with the international law on other human rights signed by Thailand in the ratification up to 7 copies.

For the study at this time the recommendation is given to amend the Immigration Law B.E.2522 of Thailand by adding the definition of “The asylum seekers” in Section 4 and amending the provision of law in Section 12, considering that the asylum seekers are the persons who are exempted from having the passports or documents to be used in place of the passports that they can enter into the Kingdom and to issue the “Ministerial regulations on the procedure in applying for the temporary stay and the rights of asylum seekers” in order to protect the asylum seekers under the Thai law in compliance with the international principle and the international law on the human right having been signed and ratified by Thailand under the obligation that must be complied by Thailand.

Keywords : Asylum seeker/ Refugee/ Immigration Law

บทนำ

การอพยพของผู้แสวงหาที่ลี้ภัยทั่วโลกได้กระจายเป็นวงกว้าง ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยเองก็มีผู้อพยพเข้ามาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จากหลากหลายประเทศด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้แสวงหาที่ลี้ภัยที่มาจากอินโดจีน กัมพูชา เวียดนาม ปากีสถาน และในหลายปีที่ผ่านมาได้มีการอพยพของชาวโรฮิงญา ซึ่งเป็นคนไร้รัฐในประเทศเมียนมาร์เข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก เนื่องจากประเทศไทยไม่ได้มีกฎหมายให้สถานะแก่ผู้ลี้ภัย (Refugee) ผู้อพยพเข้ามาในประเทศไทยเหล่านี้จึงถูกเรียกว่า “ผู้แสวงหาที่ลี้ภัย” (Asylum Seeker) ประเทศไทยเป็นทั้งจุดหมายปลายทางที่สำคัญสำหรับผู้แสวงหาที่ลี้ภัยเพื่อรอการตั้งถิ่นฐานใหม่ในประเทศที่ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยร้องขอสถานะผู้ลี้ภัย ปัจจุบันผู้แสวงหาที่ลี้ภัยในประเทศไทยแบ่งเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มที่อยู่ในพื้นที่พักพิงชั่วคราว 9 แห่ง บริเวณชายแดนไทย-เมียนมาร์ ส่วน

กลุ่มที่สองคือ ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยในเขตเมือง (Urban Refugee) หรือคนที่เข้ามาร้องขอสถานภาพผู้ลี้ภัยกับสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย (โรยทราย วงศ์สุบรรณ, 2562)

ปัจจุบันประเทศไทยไม่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้แสวงหาที่ลี้ภัย (Asylum Seeker) หรือผู้ลี้ภัย (Refugee) เนื่องจากไม่ได้เข้าเป็นรัฐภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพของผู้ลี้ภัย ค.ศ. 1951 (The 1951 Convention relating to the Status of Refugees) และพิธีสารว่าด้วยสถานภาพของผู้ลี้ภัย ค.ศ. 1967 (The 1967 Optional Protocol Relating to the Status of Refugee) ดังนั้น ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยที่เข้ามาในประเทศไทยจึงตกอยู่ภายใต้กฎหมายคนเข้าเมืองและไม่ได้ได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายของไทย ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยจึงมีความเสี่ยงต่อการถูกจับกุม ดำเนินคดี และกักตัวในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับออกไปนอกราชอาณาจักรตามกฎหมายคนเข้าเมือง และยังนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ มากมาย อาทิเช่น เกิดการจ้างแรงงานที่ผิดกฎหมาย กระบวนการค้ามนุษย์ เป็นต้น จากการที่ประเทศไทยไม่มีกฎหมายภายในเกี่ยวกับผู้แสวงหาที่ลี้ภัยหรือกลไกในการควบคุมผู้แสวงหาที่ลี้ภัย ทำให้ที่ผ่านมามีประเทศไทยใช้นโยบายในลักษณะเฉพาะกิจในการดำเนินการกับผู้แสวงหาที่ลี้ภัย ประเทศไทยจึงควรมีมาตรการในการคุ้มครองและดูแลผู้แสวงหาที่ลี้ภัย (Asylum Seeker) ที่เข้ามาพำนักในประเทศไทยเป็นการชั่วคราวระหว่างรอการพิจารณาของประเทศที่สามที่ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยได้ร้องขอสถานะผู้ลี้ภัยอย่างเหมาะสม เพื่อให้พวกเขาสามารถเข้าถึงสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ในระหว่างร้องขอสถานะผู้ลี้ภัย (Refugee) ได้อย่างปลอดภัยและมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยได้ไปลงนามให้สัตยาบัน อันได้แก่ 1. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC) 2. อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (CEDAW) 3. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) 4. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ICESCR) 5. อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (ICERD) 6. อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรี (CAT) 7. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (CRPD)

การที่ประเทศไทยไม่มีมาตรการทางกฎหมายในการจัดการกับผู้เข้ามาเพื่อแสวงหาที่ลี้ภัยระหว่างขอลี้ภัยในประเทศที่สาม ประกอบกับประเทศไทยยังไม่ได้ลงนามในอนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพของผู้ลี้ภัย ค.ศ. 1951 และไม่มีพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับผู้ลี้ภัยโดยเฉพาะ กระบวนการในการพิจารณาคู่ครองผู้แสวงหาที่ลี้ภัยของประเทศไทยจึงไม่ปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน ก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิของคนต่างชาติซึ่งเป็นผู้แสวงหาที่ลี้ภัย (Asylum Seeker) ขัดกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยได้ไปลงนามและให้สัตยาบันไว้ทั้ง 7 ฉบับดังกล่าวข้างต้น ดังนั้น จึงควรมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว โดยเฉพาะพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 ให้เป็นไปตามหลักสากลและมาตรฐานที่นานาอารยประเทศได้ปฏิบัติต่อผู้แสวงหาที่ลี้ภัย (Asylum Seeker)

สำหรับมาตรการในทางกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองและดูแลผู้แสวงหาที่ลี้ภัยที่เข้ามาพำนักในประเทศไทยเป็นการชั่วคราวในระหว่างรอโยกย้ายไปตั้งถิ่นฐานในประเทศที่สาม สามารถแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ประเด็นปัญหา ดังนี้

ประการแรก ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการขั้นต้นในการขอพำนักชั่วคราวในประเทศไทยของผู้แสวงหาที่ลี้ภัย

ดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้นว่า ประเทศไทยไม่มีกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องกับผู้แสวงหาที่ลี้ภัย (Asylum Seeker) ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยที่เข้ามาในประเทศไทยจึงตกอยู่ภายใต้กฎหมายคนเข้าเมือง มีความเสี่ยงต่อการถูกจับกุม ดำเนินคดี และกักตัวในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับออกไปนอกราชอาณาจักรตามกฎหมายคนเข้าเมือง เป็นเหตุให้ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยที่เข้ามาในประเทศไทยไม่มีสถานะทางกฎหมาย ในฐานะเป็นผู้ลี้ภัย (Refugee) หรือผู้แสวงหาที่ลี้ภัย

(Asylum Seeker) แต่มีสถานะเป็นผู้เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 11 ประกอบมาตรา 62 ทั้งเป็นคนต่างด้าวที่ต้องห้ามมิให้เข้ามาในราชอาณาจักรตามมาตรา 12(1) เนื่องจากเป็นผู้ที่ไม่มีหนังสือเดินทางหรือมีหนังสือเดินทางแต่ไม่ได้รับการตรวจลงตรา พวกเขาจึงต้องถูกจับกุม ดำเนินคดี และถูกกักตัวในสถานกักกันตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งตัวกลับออกนอกราชอาณาจักร ตามมาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 โดยที่ผ่านมามีหลายครั้งที่ประเทศไทยละเมิดต่อหลักการไม่ส่งกลับ ทั้ง ๆ ที่ประเทศไทยมีหน้าที่ปฏิบัติตามหลักกฎหมายดังกล่าว ซึ่งเป็นข้อบัญญัติที่ปรากฏอย่างชัดเจนตามข้อ 3 ของอนุสัญญาต่อต้าน การทรมาน และการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี (CAT) ซึ่งประเทศไทยเป็นรัฐภาคี และถือเป็นส่วนหนึ่งของหลักกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ โดยประเทศไทยได้บังคับส่งกลับผู้แสวงหาที่ลี้ภัย ตามการร้องขอของรัฐบาลต่างชาติต่าง ๆ แม้ว่าจะมีความเสี่ยงที่บุคคลเหล่านั้น อาจต้องประสบการทรมานหรือการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ร้ายแรง เช่น ในปี พ.ศ. 2558 ประเทศไทยได้ ส่งตัวชาวอุยกูร์กลับไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีน ทั้ง ๆ ที่ทราบกันดีว่าชาวอุยกูร์ที่ถูกส่งกลับประเทศจีนต้องประสบกับการประหัตประหาร ต่อมา ในปี พ.ศ. 2560 ประเทศไทยได้ส่งตัวนายเอ็มฟูรกาน เซกเม็น (M. Furkan Sokmen) สัญชาติตุรกี ผู้ซึ่งถูกกล่าวหาว่ามีความเชื่อมโยงกับผู้นำศาสนาชาวตุรกี ไปให้ทางการตุรกี แม้ว่าจะมีคำเตือนจากหน่วยงานแห่งสหประชาชาติต่าง ๆ แล้วว่าเขาอาจถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนหากถูกส่งตัวกลับไปตุรกี (Amnesty International, 2560, p. 7)

นอกจากนี้การที่กฎหมายกำหนดว่าในระหว่างการรอส่งตัวกลับนั้น เจ้าหน้าที่ไทยมีอำนาจควบคุมตัวคนเข้าเมืองผิดกฎหมายไว้ที่ใดก็ได้ เพื่อรอการส่งกลับ ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยซึ่งถูกจับกุมในประเทศไทยต้องถูกควบคุมตัวเป็นเวลานาน และไม่มีกำหนด โดยต้องอยู่ในสถานกักกันคนต่างด้าวที่มีสภาพไม่ต่างจากคุก ประเทศไทยในฐานะรัฐต้นทางจึงควรที่จะมีกระบวนการขั้นตอนในการอนุญาตให้ผู้แสวงหาที่ลี้ภัย (Asylum Seeker) พำนักชั่วคราวในประเทศไทยได้ โดยเริ่มตั้งแต่ 1. ขั้นตอนการยื่นเรื่องขอพำนักชั่วคราวในประเทศไทย 2. ขั้นตอนการประสานกับสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทยในการตรวจสอบสถานะของผู้แสวงหาที่ลี้ภัย 3. การให้ความคุ้มครองแก่ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยในระหว่างรอการตรวจสอบสถานะ

ประการที่สอง ปัญหาเกี่ยวกับการรับรองสถานะทางกฎหมายของผู้แสวงหาที่ลี้ภัย

สถานะทางกฎหมาย (Legal status) ของบุคคลเป็นสิ่งสำคัญที่นำไปสู่การมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย กฎหมายระหว่างประเทศจึงมีการกำหนดสถานะทางกฎหมาย รวมถึงสิทธิ หน้าที่ และการให้ความคุ้มครองแก่ผู้ลี้ภัย โดยข้อ 1 แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพของผู้ลี้ภัย ค.ศ. 1951 (The 1951 Convention relating to the Status of Refugees) และข้อ 1 แห่งพิธีสารว่าด้วยสถานภาพผู้ลี้ภัย ค.ศ. 1967 (The 1967 Optional Protocol Relating to the Status of Refugee) ซึ่งเป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่วางรากฐานด้านกฎหมายของผู้ลี้ภัยในสังคมระหว่างประเทศ ได้ให้นิยามคำว่า “ผู้ลี้ภัย (Refugee)” ไว้ว่าหมายถึง “บุคคลที่อยู่นอกอาณาเขตรัฐแห่งสัญชาติของตน อันเป็นผลจากเหตุการณ์ก่อนวันที่ 1 มกราคม 1951 และด้วยความหวาดกลัวซึ่งมีมูลอันจะกล่าวอ้างได้ว่า จะได้รับการประหัตประหารด้วยสาเหตุทางเชื้อชาติ ศาสนา สัญชาติ สมาชิกภาพ ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ไม่ว่าจะทางสังคมหรือทางความคิดด้านการเมืองก็ตาม และในขณะที่เดียวกันบุคคลผู้นี้ไม่สามารถหรือไม่สมัครใจที่จะรับความคุ้มครองจากรัฐแห่งสัญชาติเนื่องจากความหวาดกลัวดังกล่าว หรือนอกจากนี้เป็นบุคคลไร้สัญชาติซึ่งอยู่นอกอาณาเขตรัฐที่เดิมมีถิ่นฐานพำนักประจำแต่ไม่สามารถหรือไม่สมัครใจที่จะกลับไปเพื่อพำนักในรัฐดังกล่าว ด้วยเหตุแห่งความหวาดกลัวที่กล่าวมาข้างต้น”

แต่เนื่องจากประเทศไทยไม่ได้เข้าเป็นรัฐภาคีในอนุสัญญา และพิธีสารดังกล่าว ซึ่งระบุถึงนิยามและสิทธิของผู้ลี้ภัยที่รัฐบาลผู้ทำสัญญาจะต้องปฏิบัติตาม ประเทศไทยจึงไม่มีกฎหมายภายในเกี่ยวกับผู้ลี้ภัยเป็นการเฉพาะ ไม่มีการนิยามคำว่าผู้ลี้ภัยในกฎหมาย รวมทั้งยังไม่มีกฎหมายให้สถานะผู้ลี้ภัย (Refugee) แต่อย่างใด ดังนั้น ผู้ลี้ภัยที่เข้ามาใน

ประเทศไทยจึงถูกเรียกว่า “ผู้แสวงหาที่ลี้ภัย” (Asylum Seeker) ซึ่งก็คือผู้ที่อยู่ระหว่างร้องขอสถานะเป็นผู้ลี้ภัยจากสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (United Nations High Commissioner for Refugees หรือ UNHCR) หรือรัฐบาลของประเทศที่รองรับผู้ลี้ภัย การที่ประเทศไทยไม่มีกฎหมายรองรับสถานะให้แก่บุคคลเหล่านี้ เป็นเหตุให้ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยที่เข้ามาในประเทศไทยมีสถานะเป็นผู้เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายและถือว่าเป็นคนต่างด้าวที่ต้องห้ามมิให้เข้ามาในราชอาณาจักร ตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 11 ประกอบมาตรา 62 และมาตรา 12(1) ซึ่งทำให้คนเหล่านี้มีความผิดและต้องรับโทษจำคุกถึงสองปีตามกฎหมายไทย นอกจากนี้การไม่มีสถานะตามกฎหมายยังเป็นเหตุให้ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยไม่สามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานต่าง ๆ อาทิเช่น สิทธิในด้านการรักษาสุขภาพ สิทธิในด้านการศึกษา สิทธิในด้านการทำงาน

จากประเด็นปัญหาที่กล่าวข้างต้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ประเทศไทยจะต้องมีกฎหมายให้สถานะแก่ผู้แสวงหาที่ลี้ภัย เพื่อเป็นการแยกผู้แสวงหาที่ลี้ภัยออกจากผู้เข้าเมืองผิดกฎหมายประเภทอื่น เพื่อจะได้นำไปสู่การกำหนดสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ให้แก่ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยในระหว่างที่พำนักชั่วคราวในประเทศไทย นอกจากนี้แล้วการไม่มีสถานะทางกฎหมายและหลักประกันสิทธิขั้นพื้นฐานในอันที่จะให้ความคุ้มครองแก่ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยระหว่างพำนักอยู่ในประเทศไทย ก็เป็นเหตุให้ประเทศไทยมีความเสี่ยงที่จะละเมิดพันธกรณีระหว่างประเทศ เช่น หลักการห้ามผลักดันกลับ (Non - Refoulement) ที่อยู่ในอนุสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ไทยเป็นภาคีและเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน

ประการที่สาม ปัญหาเกี่ยวกับการได้สิทธิตามกฎหมายของผู้แสวงหาที่ลี้ภัยระหว่างพำนักอยู่ในประเทศไทยชั่วคราวเพื่อรอการร้องขอสถานะผู้ลี้ภัย

การเดินทางออกจากประเทศของตนของผู้แสวงหาที่ลี้ภัยก็ด้วยความหวังว่าจะมีอนาคตที่ดีกว่า แต่การเดินทางของพวกเขากลับต้องเต็มเปี่ยมไปด้วยอันตรายและความกลัวทั้งเสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ และการแสวงหาประโยชน์ในรูปแบบอื่น ๆ บางคนต้องถูกเจ้าหน้าที่ควบคุมตัวทันที เมื่อเดินทางมาถึงประเทศใหม่ ถูกเลือกปฏิบัติ ซึ่งหากพิจารณาถึงทางออกสำหรับผู้แสวงหาที่ลี้ภัยนั้น มีอยู่เพียง 3 ทาง คือ 1) การเดินทางกลับประเทศต้นทางโดยสมัครใจ (Voluntary) 2) การตั้งถิ่นฐาน ในประเทศผู้รับ (Local Integration) 3) การย้ายไปตั้งรกรากใหม่หรือตั้งถิ่นฐานใหม่ในประเทศที่สาม (Resettlement) จากทางออกดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการเดินทางกลับประเทศต้นทางนั้นเป็นทางออกที่เป็นไปได้ยาก เนื่องจากความกลัวในการถูกประหารชีวิต และหากจะเลือกทางออกที่สามก็ยังขึ้นอยู่กับพิจารณาของประเทศปลายทางหรือประเทศที่สามว่าจะรับผู้แสวงหาที่ลี้ภัยไปตั้งถิ่นฐานใหม่ในประเทศของตนหรือไม่ แต่หากผู้แสวงหาที่ลี้ภัยที่เข้ามาในประเทศไทยจะเลือกทางออกที่สอง ประเทศไทยนั้นก็ยังไม่มีการอนุญาตให้ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยได้ ทำให้ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยที่เข้ามาในประเทศไทยมีเพียงทางเลือกเดียว คือ ต้องรอการไปตั้งถิ่นฐานในประเทศที่สาม ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการพิจารณาสถานะ ผู้ลี้ภัยมีระยะเวลายาวนานถึงประมาณ 5 - 6 ปี หรือในกรณีที่มีการอุทธรณ์คำตัดสินปฏิเสธสถานะผู้ลี้ภัยก็ต้องรอกระบวนการทั้งหมดเป็นระยะเวลาที่ยาวนานขึ้นประมาณ 8 - 14 ปี ทำให้ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยที่อยู่ในประเทศไทยต้องตกอยู่ในสภาวะถูกกักกันอย่างไม่มีกำหนดเวลา ซึ่งการที่ต้องถูกกักกันในค่ายผู้ลี้ภัยนี้ ทำให้ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยไม่สามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน อันเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาการถูกปฏิเสธสิทธิที่จะมีมาตรฐานสูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้ในด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา และด้านการงานที่เหมาะสม การถูกกักกัน ทำให้ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยไม่สามารถทำงานหาเลี้ยงตนเองได้ ต้องคอยรับเงินช่วยเหลือจากรัฐบาลและองค์กรระหว่างประเทศ ในการจัดหาอาหาร ยารักษาโรค และระบบสาธารณสุขโรค ทำให้ถูกมองว่าผู้แสวงหาที่ลี้ภัยเป็นภาระของประเทศไทย โดยที่แท้จริงแล้วผู้แสวงหาที่ลี้ภัยเองอาจมีความสามารถในการที่จะประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองได้ แต่เนื่องจากพวกเขาเหล่านั้นต้องถูกกักกันให้อยู่ในค่ายผู้ลี้ภัยจึงไม่มีโอกาสที่จะประกอบอาชีพ ไม่มีโอกาสทางการศึกษา ซึ่งสาเหตุของปัญหาอาจจะไม่ได้เกิดจากตัวผู้แสวงหาที่ลี้ภัยเอง แต่เกิดจากรูปแบบในการจัดการ

กับผู้แสวงหาที่ลี้ภัยของรัฐ ดังนั้น ประเทศไทยจึงควรมีมาตรการในการให้ความคุ้มครองแก่ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยในระหว่างรอผลการร้องขอสถานะผู้ลี้ภัย เช่น อาหาร ที่พัก การศึกษา การบริการสาธารณสุข การเข้าถึงการจ้างงาน การอบรมภาษา เป็นต้น ซึ่งนับว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน เพื่อเสริมสร้างการพึ่งพาตนเองของผู้แสวงหาที่ลี้ภัยในระหว่างที่รอไปตั้งถิ่นฐานใหม่ในประเทศที่สาม

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี และหลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้แสวงหาที่ลี้ภัย
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายไทยที่เกี่ยวกับการคุ้มครองและดูแลผู้แสวงหาที่ลี้ภัย
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการให้ความคุ้มครองแก่ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยซึ่งเข้ามาพำนักชั่วคราวในประเทศไทย
4. เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขข้อบกพร่องของกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองให้สอดคล้องกับหลักกฎหมายสากลที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้แสวงหาที่ลี้ภัย

สมมติฐานของการศึกษา

เนื่องจากประเทศไทยไม่ได้เข้าเป็นรัฐภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพของผู้ลี้ภัย ค.ศ. 1951 (The 1951 Convention relating to the Status of Refugees) และพิธีสารว่าด้วยสถานภาพผู้ลี้ภัย ค.ศ. 1967 (The 1967 Optional Protocol Relating to the Status of Refugee) อันเป็นหลักกฎหมายระหว่างประเทศในการให้ความคุ้มครองแก่ผู้ลี้ภัย ทำให้การดำเนินการกับผู้แสวงหาที่ลี้ภัยของประเทศไทยไม่เป็นไปตามมาตรฐานระดับสากล แต่อย่างไรก็ดีประเทศไทยก็ได้เข้าเป็นรัฐภาคีในอนุสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนถึง 7 ฉบับ ซึ่งก็มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้แสวงหาที่ลี้ภัยอยู่ด้วย แต่ประเทศไทยยังไม่บังคับใช้กฎหมายภายในให้เป็นไปตามข้อตกลงในอนุสัญญาที่ประเทศไทยได้ไปลงนามซึ่งเป็นพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยจะต้องปฏิบัติตาม นอกจากนี้กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้แสวงหาที่ลี้ภัยยังมีทั้งในส่วนที่เป็นจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ที่ประเทศไทยก็ต้องปฏิบัติตามเช่นกัน โดยปัจจุบันประเทศไทยได้ใช้พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาจัดการกับปัญหาผู้แสวงหาที่ลี้ภัย ทั้ง ๆ ที่แท้จริงแล้วผู้เข้าเมืองผิดกฎหมายกับผู้แสวงหาที่ลี้ภัยควรต้องถูกจำแนกเป็นคนละประเภท ดังนั้น จึงควรต้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองให้สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศอันเป็นหลักสากลและให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันที่โลกได้มีการเคลื่อนย้ายของผู้คนมากขึ้น

วิธีดำเนินการศึกษา

ดำเนินการศึกษาด้วยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำสำนักประธานศาลฎีกา ในฐานะเป็นผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับคดีค่านุश्य ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายกิจการพิเศษ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในฐานะนักวิชาการ ผู้กำกับการฝ่ายนิติการ กองตรวจสอบทะเบียนประวัติ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการตำรวจแห่งชาติในฐานะที่เคยเป็นผู้ปฏิบัติงานกองกฎหมายสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และกระบวนการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้าจากตำราทางกฎหมาย เอกสารทางวิชาการ บทความวารสาร งานวิจัยของผู้ทรงคุณวุฒิ ข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และมาตรการทางกฎหมายต่าง ๆ ทั้งที่เกี่ยวกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายไทย แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่การสรุปผลและข้อเสนอแนะ

ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาถึงแนวคิดทฤษฎีหลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้แสวงหาที่ลี้ภัยไม่ว่าจะเป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่เป็นลายลักษณ์อักษร ทั้งที่ประเทศไทยได้ไปลงนามและให้สัตยาบันไว้ และที่ไม่ได้ลงนามและให้สัตยาบัน กฎหมายระหว่างประเทศที่เป็นจารีตประเพณีระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ เช่น สหพันธรัฐ แคนาดา สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 ตลอดจนนโยบายแห่งรัฐของรัฐบาลไทยที่ผ่านมาเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้แสวงหาที่ลี้ภัย โดยนำมาศึกษาเปรียบเทียบ เพื่อให้ได้มาตรการและแนวทางในการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายในด้าน การคุ้มครองสิทธิของผู้แสวงหาที่ลี้ภัยของประเทศไทยต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎี และหลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้แสวงหาที่ลี้ภัย
2. ทำให้ทราบและเข้าใจถึงมาตรการทางกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองและดูแลผู้แสวงหาที่ลี้ภัย
3. ทำให้ทราบปัญหาการให้ความคุ้มครองแก่ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยซึ่งเข้ามาพำนักชั่วคราวในประเทศไทย
4. ได้แนวทางในการแก้ไขข้อบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองให้สอดคล้องกับหลักกฎหมายสากลที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้แสวงหาที่ลี้ภัย

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การคุ้มครองผู้ลี้ภัยหรือผู้แสวงหาที่ลี้ภัย แปลมาจากคำในภาษาอังกฤษว่า “Asylum” ซึ่งเขียนตามอักขระลาติน แต่รากศัพท์มาจากภาษากรีกโบราณว่า “Asylon” แปลว่า ปลอดภัยจากการถูกจับ

ในการประชุมของสถาบันกฎหมายระหว่างประเทศที่เมือง Bath สหราชอาณาจักร เมื่อปี ค.ศ. 1950 (พ.ศ. 2493) ได้มีการนิยามความหมายของการให้ความคุ้มครองแก่ผู้ลี้ภัยหรือผู้แสวงหาที่ลี้ภัยไว้ว่า เป็นความคุ้มครองที่รัฐให้แก่เอกชนที่มาอยู่ในดินแดนของรัฐนั้น ๆ และขอความคุ้มครอง แม้ว่าจะไม่ได้มีการกล่าวอย่างละเอียดชัดเจน แต่การให้นิยามตามความหมายข้างต้นนี้ยังคงเป็นที่ยอมรับกันอยู่ นอกจากนี้ยังนิยามดังกล่าวอาจแปลขยายความออกไปได้ว่า หมายถึง ความคุ้มครองที่รัฐให้แก่คนต่างด้าว ทั้งจะเห็นได้ว่าการกระทำเช่นนี้ย่อมเป็นปฏิบัติต่อรัฐบาลของคนต่างด้าว ที่ได้รับความคุ้มครอง

โดยความคุ้มครองที่รัฐได้ให้แก่คนต่างด้าวเพื่อให้สามารถพำนักในอาณาจักนี้ เรียกว่า “ความคุ้มครองในอาณาเขต (Territorial Asylum)” ส่วนความคุ้มครองคนต่างด้าวโดยให้พำนักในที่อื่น ๆ เช่น ในสถานทูต เรียกว่า “ความคุ้มครองนอกอาณาเขต (Extra - territorial Asylum of Diplomatic Asylum)” การให้ความคุ้มครองแก่ผู้ลี้ภัยอาจทำได้โดยการออกกฎหมาย หรือโดยการปฏิเสธส่งผู้ลี้ภัยกลับภูมิลำเนาเดิม (โกศลโสภาคย์วิจิตร, 2522, หน้า 33)

ความเป็นมาในการให้ความคุ้มครองผู้แสวงหาที่ลี้ภัย

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศในเรื่องการให้ความคุ้มครองแก่ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยนี้ในระยะแรกเป็นกฎเกณฑ์ที่มุ่งให้ความคุ้มครองและช่วยเหลือแก่ผู้ตกเป็นเหยื่อในภาวะการขัดกันทางกำลังทหาร เพื่อป้องกันมิให้พลเรือนซึ่งมิได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสู้รบได้รับผลกระทบจากการขัดกัน ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยก็เป็นพลเรือนประเภทหนึ่งซึ่งได้รับความคุ้มครองและช่วยเหลือโดยมีลักษณะพิเศษกว่าพลเรือนโดยทั่วไปเพราะอยู่ในสถานะที่ไม่ได้รับความคุ้มครองจากรัฐบาลของประเทศแห่งสัญชาติตนตามอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 ค.ศ. 1949 และพิธีสารเพิ่มเติม ค.ศ. 1977

หรือที่เรียกว่ากฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ส่วนหนึ่งในหลายกฎเกณฑ์ที่ให้ความคุ้มครองและช่วยเหลือผู้แสวงหาที่ลี้ภัย ต่อมาในปี ค.ศ. 1951 สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (the office of the united nations high commissioner for refugees : UNHCR) ได้เข้ามาทำหน้าที่แทนองค์การผู้ลี้ภัยระหว่างประเทศ โดยข้อมติของสมัชชาใหญ่สหประชาชาติในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1950 ได้รับเอาธรรมนูญของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติซึ่งมีโครงสร้างความรับผิดชอบในการให้ความคุ้มครองระหว่างประเทศ และแสวงหาวิธีการแก้ไขปัญหาของผู้ลี้ภัยอย่างถาวร โดยข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยจะดำเนินการตามนโยบายของสมัชชาใหญ่สหประชาชาติและคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ (the united nations economic and social council : ECOSOC) ในการให้ความคุ้มครองและพัฒนากฎเกณฑ์ทางด้านมนุษยธรรมเพื่อให้ความคุ้มครองแก่ผู้ลี้ภัย นอกจากนี้ยังมีองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติการให้ความช่วยเหลือซึ่งก็คือคณะกรรมการบริหารโครงการของข้าหลวงใหญ่ (the executive committee of the high commissioner's programme : EXCOM) โดยการให้คำแนะนำอย่างเหมาะสมในการให้ความช่วยเหลือผ่านทางสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาลี้ภัยโดยเฉพาะที่อาจจะเกิดขึ้นได้ บทบาทหน้าที่สำคัญของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ ที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญก่อตั้ง ค.ศ. 1950 ก็คือ การให้ความคุ้มครองระหว่างประเทศ และแสวงหาวิธีการแก้ไขปัญหาลี้ภัย อย่างถาวรด้วยความช่วยเหลือจากรัฐบาลต่าง ๆ ในการให้การสนับสนุนส่งเสริมการส่งผู้ลี้ภัยกลับด้วยความสมัครใจ (voluntary repatriation) หรือการรับผู้ลี้ภัยเหล่านั้นเข้าไปในรัฐที่ให้ที่พักพิงหรือการตั้งถิ่นฐานในประเทศที่สามเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดในการดำเนินการแก้ไขปัญหาย่างถาวรของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (นารี พิระวุฒิพงศ์, 2542, หน้า 4) จากนั้น ในปี ค.ศ. 1951 (พ.ศ. 2494) เมื่อองค์การสหประชาชาติได้มีมติให้สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (the office of the united nations high commissioner for refugees : UNHCR) เข้ามาทำหน้าที่รับผิดชอบในการให้ความคุ้มครองระหว่างประเทศ และแสวงหาวิธีการแก้ไขปัญหาลี้ภัยขององค์การสหประชาชาติจึงได้เพิ่มมาตรการในการคุ้มครอง ผู้ลี้ภัยด้วยมาตรการทางกฎหมาย คือ ได้จัดทำ “อนุสัญญาเกี่ยวกับสถานะของผู้ลี้ภัย” โดยอนุสัญญานี้ได้ห้ามการขับไล่ผู้ลี้ภัยโดยเฉพาะห้ามขับไล่กลับถิ่นฐานเดิมซึ่งเป็นอันตรายต่อชีวิตและเสรีภาพของผู้ลี้ภัย และได้กำหนดถึงมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ลี้ภัยในประเทศที่เป็นผู้รับผู้ลี้ภัยไว้ ซึ่งควรจะกำหนดให้ผู้ลี้ภัย มีสิทธิบางประการด้วย เช่น สิทธิทางศาสนา ทางศาล การศึกษา การทำงาน ที่อยู่อาศัย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการกำหนดถึงการไม่เลือกปฏิบัติที่เกี่ยวกับเชื้อชาติ ศาสนาหรือสัญชาติ สถานะทางกฎหมายของผู้ลี้ภัย ปัญหาเรื่องบัตรประจำตัว สิทธิในการส่งทรัพย์สินที่มีไปยังประเทศที่สามที่รับผู้ลี้ภัยไปตั้งถิ่นฐาน และในปี ค.ศ. 1967 ได้มีการจัดทำ “พิธีสารเลือกรับเกี่ยวกับสถานะของผู้ลี้ภัย” ซึ่งขยายความคุ้มครองตามอนุสัญญาให้แก่ผู้ลี้ภัยภายหลังวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1951 ด้วย (สมชาย กษิติประดิษฐ์, 2554, หน้า 68)

หลักการพื้นฐานของกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

ในกฎบัตรสหประชาชาติได้กล่าวถึง สิทธิมนุษยชนไว้หลายแห่ง เช่น ในอารัมภบท มีข้อความที่กล่าวถึงความมุ่งหมายของสหประชาชาติไว้ว่า “เพื่อเป็นการยืนยันความเชื่อในสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ ในศักดิ์ศรี และคุณค่าของมนุษยชาติ To Reaffirm Faith in Fundamental Human Rights, in the Dignity and Worth of the Human Person...” (United Nations Organization, 2012)

ดังนั้นคำว่า “สิทธิมนุษยชน” จึงหมายถึง สิทธิประจำตัวของมนุษย์ทุกคน เพราะมนุษย์ทุกคนย่อมมีศักดิ์ศรี มีเกียรติศักดิ์ประจำตัว สิทธิมนุษยชนไม่สามารถโอนให้แก่กันได้ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับคน ทุกคนที่ต้องได้รับในฐานะที่เป็นคน เพื่อทำให้คน ๆ นั้นมีชีวิตอยู่รอดได้และมีการพัฒนา (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ , 2558, หน้า 1-2)

ปัญหาในเรื่องผู้แสวงหาที่ลี้ภัยมีความสัมพันธ์กับการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างแยกไม่ออก เพราะปัญหาในเรื่องผู้แสวงหาที่ลี้ภัยก็คือปัญหาเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้แสวงหาที่ลี้ภัยนั่นเอง ในปี ค.ศ. 1948 เมื่อ

สหประชาชาติประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน จึงได้บัญญัติให้ความคุ้มครองแก่ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยไว้ในข้อ 13(2) และข้อ 14 ความว่า ข้อ 13 (2) “ทุกคนมีสิทธิที่จะออกจากประเทศใด ๆ ไป รวมทั้งประเทศของตนด้วย และที่จะกลับยังประเทศตน และข้อ 14 (1) “ทุกคนมีสิทธิที่จะแสวงหาและที่จะได้อาศัยประเทศอื่นให้พ้นจากการประหัตประหาร” นอกจากนี้องค์การสหประชาชาติยังถือว่าผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่ลี้ภัยต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามข้อตกลงระหว่างประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะสิทธิในการดำรงชีวิต การคุ้มครองจากการทรมานและการปฏิบัติที่เลวร้ายต่าง ๆ สิทธิความเป็นพลเมือง เสรีภาพในการเคลื่อนย้าย สิทธิในการเดินทางเข้าและออกนอกประเทศของตน และสิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้เดินทางกลับประเทศของตนหากได้รับอันตราย สำหรับผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่ลี้ภัยแล้วการให้ความคุ้มครองช่วยเหลือที่สำคัญ ประกอบด้วย ความคุ้มครองจากการผลักดันกลับ ความช่วยเหลือในกระบวนการแสวงหาที่พักพิง ความช่วยเหลือด้านกฎหมาย ความคุ้มครองด้านความปลอดภัยและการให้ที่พักพิง ความช่วยเหลือในการส่งกลับโดยสมัครใจ และความช่วยเหลือในการตั้งถิ่นฐาน (สักรินทร์ นิยมศิลป์, 2555, หน้า 66)

สรุปผลการวิจัย

ประการแรก ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการขั้นตอนในการขอพำนักชั่วคราวในประเทศไทยของผู้แสวงหาที่ลี้ภัย

จากผลการศึกษาพบว่าประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายภายในที่กำหนดเกี่ยวกับเรื่องมาตรการขั้นตอนในการที่จะให้ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยสามารถขอพำนักชั่วคราวในประเทศไทยได้ซึ่งตามมาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 เพียงแต่กำหนดให้อำนาจกระทรวงมหาดไทย โดยความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีที่จะอนุญาตให้ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยหรือกลุ่มผู้แสวงหาที่ลี้ภัยใด พักอาศัยอยู่ในประเทศไทย ในระหว่างรอการส่งกลับได้ ซึ่งการที่มาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่สามารถใช้อำนาจตามดุลยพินิจได้อย่างกว้างขวาง รวมทั้งมีอำนาจที่จะควบคุมตัวหรือไม่ควบคุมตัว และจะส่งตัวผู้แสวงหาที่ลี้ภัยออกนอกราชอาณาจักรด้วยวิธีการใด ๆ หรือตามกรอบเวลาใด ๆ ก็ได้ ส่งผลให้รัฐบาลไทยจัดทำและดำเนินการตามนโยบายด้านผู้แสวงหาที่ลี้ภัยในลักษณะเฉพาะกิจ โดยส่วนมากหากรัฐบาลไทยไม่ใช้วิธีการส่งตัวผู้แสวงหาที่ลี้ภัยกลับประเทศ ต้นทาง ก็มักจะเลือกใช้วิธีกักตัวไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าว ซึ่งผู้แสวงหาที่ลี้ภัยที่ถูกจับกุมในประเทศไทยเหล่านี้ต้องถูกควบคุมตัวเป็นเวลานาน และไม่มีกำหนด โดยต้องอยู่ในสถานกักกันคนต่างด้าวที่มีสภาพไม่ต่างจากคุก สภาพภายในอาคารขาดสุขลักษณะมาก อยู่ในสภาพแออัดยัดเยียด เนื่องจากสถานกักตัวคนต่างด้าวไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อรองรับการกักขังบุคคลในระยะยาวหรืออย่างไม่มีกำหนด (กนกนิชก์ ตันท์กุลรัตน์ และสุเทพ จันทรอำพร, 2560, หน้า 47)

ซึ่งแตกต่างจากมาตรการทางกฎหมายของสหพันธรัฐแคนาดา สหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักร ที่ต่างมีมาตรการทางกฎหมายที่กำหนดขั้นตอนให้ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยสามารถขอพำนักชั่วคราวในระหว่างร้องขอสถานะผู้ลี้ภัยได้กล่าวคือ

สหพันธรัฐแคนาดา ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยเมื่อเดินทางมาถึงสหพันธรัฐแคนาดา สามารถยื่นคำร้องขอลี้ภัยได้ที่ด่านตรวจคนเข้าเมือง (Official Port of Entry) หรือสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองผู้ลี้ภัยและการเป็นพลเมืองแห่งสหพันธรัฐแคนาดา (The office of Immigration Refugees and Citizenship Canada : IRCC) โดยเจ้าหน้าที่ทั้งสองหน่วยงาน จะทำการพิจารณาว่าบุคคลผู้ยื่นคำร้องมีสิทธิขอลี้ภัยหรือไม่ หากพบว่าบุคคลผู้ยื่นคำร้องมีสิทธิที่จะขอลี้ภัยได้จะส่งเรื่องให้กรมคุ้มครองผู้ลี้ภัย (Refugee Protection Division) (มาตรา 100(1) แห่ง Immigration and Refugee Protection Act 2001) แล้วคณะกรรมการการเข้าเมืองและผู้ลี้ภัยของแคนาดา (The Immigration and Refugee Board of Canada) จะเป็นผู้พิจารณาว่าได้รับสถานะผู้ลี้ภัยในแคนาดาหรือไม่

สหรัฐอเมริกา ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยเมื่อเดินทางมาถึงสหรัฐอเมริกาหรือด่านเข้าเมือง สามารถยื่นคำร้องและส่งเอกสารสำหรับการลี้ภัยถึงสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองและสัญชาติ (US Citizen and Immigration Services USCIS)

ภายในระยะเวลา 1 ปีนับจากเดินทางมาถึง หลังจากการตรวจสอบเอกสาร จะมีการสัมภาษณ์กับเจ้าหน้าที่ฝ่ายลี้ภัยภายใน 45 วัน ระหว่างนี้ผู้รอสถานะลี้ภัยจะสามารถอาศัยอยู่ในสหรัฐอเมริกาได้ แต่ไม่สามารถทำงานได้จนกว่าการพิจารณาจะเสร็จสิ้น ซึ่งขั้นตอนนี้จะใช้เวลาในการพิจารณาภายใน 60 วัน หากไม่ได้รับอนุมัติผู้ขอสถานะลี้ภัยจะถูกส่งไปให้ผู้พิพากษาชาวต่างชาติเข้าเมือง (Immigration Judge) ที่ Execution Office ดำเนินการพิจารณา

สหราชอาณาจักร การยื่นคำร้องขอลี้ภัยจะถูกกำหนดโดยรัฐมนตรีต่างประเทศ (Secretary of State) ตามอนุสัญญาผู้ลี้ภัย โดยผู้แสวงหาที่ลี้ภัยสามารถสมัครขอลี้ภัยในสหราชอาณาจักรได้หลังจากได้เดินทางเข้ามายังสหราชอาณาจักรแล้วเท่านั้น ซึ่งสามารถยื่นคำร้องได้ที่ท่าเรือหรือสนามบินในสหราชอาณาจักรและจะถูกส่งต่อไปยังเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองดำเนินการพิจารณาการให้สถานะผู้ลี้ภัย (paragraphs 328 of the Immigration Rules) โดยมีกระบวนการ คือ 1. รวบรวมข้อมูลทางชีวภาพ ไม่ว่าจะเป็นลายนิ้วมือและรูปถ่าย 2. บันทึกข้อมูลประจำตัวและตรวจสอบประวัติอาชญากรรม 3. สร้างสถานะเข้าเมือง 4. ตรวจสอบสุขภาพหรือความพิการ แจ้งขั้นตอนการขอลี้ภัยรวมถึงการจัดหาที่พักที่เหมาะสมให้ 5. จัดการสัมภาษณ์ (UK Visas and Immigration, 2561, pp. 14-15) 6. ภายใน 3 วัน นับแต่วันที่บันทึกใบสมัครขอลี้ภัย รัฐมนตรีต่างประเทศจะต้องมีการจัดทำเอกสารให้กับผู้ขอลี้ภัย โดยออกในนามผู้ขอลี้ภัยเพื่อรับรองสถานะ ในฐานะผู้ขอลี้ภัยหรือเป็นการรับรองว่าได้รับอนุญาตให้ยังคงอยู่ในสหราชอาณาจักรขณะที่การขอลี้ภัยอยู่ระหว่างดำเนินการ (paragraphs 359 of the Immigration Rules)

ประการที่สอง ปัญหาเกี่ยวกับการรับรองสถานะทางกฎหมายของผู้แสวงหาที่ลี้ภัย

จากผลการศึกษาพบว่าประเทศไทยไม่มีการนิยามคำว่า “ผู้ลี้ภัย (Refugee)” หรือคำว่า “ผู้แสวงหาที่ลี้ภัย (Asylum Seeker)” ไว้ในกฎหมาย รวมทั้งไม่มีกฎหมายให้สถานะแก่ผู้แสวงหาที่ลี้ภัย (Asylum Seeker) ซึ่งแตกต่างจากอนุสัญญาว่าด้วยสถานะของผู้ลี้ภัย ค.ศ. 1951 ที่ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “ผู้ลี้ภัย” ไว้ในมาตรา 1 ว่า “ผู้ลี้ภัยหมายถึง บุคคลที่อยู่นอกประเทศแห่งสัญชาติของตน เนื่องจากความหวาดกลัวที่มีมูลเหตุอันจะกล่าวอ้างได้ว่าจะถูกประหารชีวิตด้วยสาเหตุทางเชื้อชาติ ศาสนา สัญชาติ สมาชิกภาพในกลุ่มสังคมเฉพาะ หรือความคิดเห็นทางการเมืองและไม่สามารถหรือด้วยความหวาดกลัวนั้น ไม่เต็มใจที่จะได้รับความคุ้มครองจากประเทศนั้น ในกรณีของบุคคลไร้สัญชาติ และอยู่นอกประเทศที่ตนมีถิ่นที่อยู่ด้วยความหวาดกลัวที่กล่าวมาจึงไม่สามารถหรือไม่เต็มใจที่จะกลับไปอยู่อาศัยในประเทศนั้น” (จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร, 2555, หน้า 11-19) เป็นเหตุให้ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยที่เข้ามาในประเทศไทยมีสถานะเป็นผู้เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายและถือว่าเป็นคนต่างด้าวที่ต้องห้ามมิให้เข้ามา ในราชอาณาจักรตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 11 ประกอบมาตรา 62 และมาตรา 12(1) ทั้งที่สถานะทางกฎหมาย (Legal Status) ของบุคคลนั้นว่าเป็นสิ่งที่สำคัญอันจะนำไปสู่การมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายของบุคคลต่อไป นอกจากนี้แล้วเมื่อพิจารณาถึงสาเหตุที่ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยต้องเดินทางเข้าไปในประเทศอื่นโดยผิดกฎหมายนั้น ก็เพราะผู้แสวงหาที่ลี้ภัยเป็นกลุ่มบุคคลที่ถูกสถานการณ์บังคับให้ต้องเดินทางไปยังเขตแดนของประเทศอื่นหรือเข้าเมืองโดยที่ยังไม่ได้รับอนุญาต ดังนั้น ผู้แสวงหาที่ลี้ภัย จึงมีสถานะที่แตกต่างจากผู้อพยพย้ายถิ่นด้วยสาเหตุอย่างอื่นโดยทั่วไป เนื่องจากบุคคลเหล่านี้ตกอยู่ในสถานะที่ไม่อาจปฏิบัติตามกระบวนการทางกฎหมายในการเข้าเมืองตามปกติได้ เช่น อาจไม่สามารถจัดหาเอกสารสำคัญประจำตัวก่อนหลบหนี เนื่องจากด้วยความหวาดกลัวการถูกจับหรือด้วยความเร่งด่วนของการเดินทางที่ต้องหนีภัยแห่งการถูกประหารชีวิต แต่ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยที่เข้ามาในประเทศไทยกลับต้องถูกถือว่าเป็นผู้เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายเช่นเดียวกับผู้อพยพย้ายถิ่นด้วยสาเหตุอย่างอื่น ทั้งยังต้องเผชิญกับการไม่มีสถานะทางกฎหมาย ถูกเลือกปฏิบัติ และเสี่ยงต่อการถูกจับกุม กักกัน ผลักดันสู่อันตรายและการแสวงหาประโยชน์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยเฉพาะอาจตกเป็นเหยื่อในขบวนการค้ามนุษย์ หรือถูกใช้แรงงานอย่างไม่เป็นธรรม หรือถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนในรูปแบบต่าง ๆ ได้ ทั้งยังเป็นการละเมิดพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยได้ปลงนามให้สัตยาบันไว้ คือ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights : ICCPR) เนื่องจาก ข้อ 16 ของกติกาดังกล่าวบัญญัติไว้ว่า “บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการ

ยอมรับว่าเป็นบุคคลตามกฎหมายในทุกแห่งหน” ซึ่งหมายความว่า มนุษย์ทุกคนรวมถึงผู้แสวงหาที่ลี้ภัยมีสิทธิที่จะได้รับสถานะทางกฎหมายหรือสิทธิที่จะได้รับการรับรองว่าเป็นบุคคลตามกฎหมายในทุกแห่งหน แต่ประเทศไทยในฐานะที่เป็นรัฐภาคีในกติกาฉบับนี้กลับไม่มีมาตรการทางกฎหมายที่รองรับสถานะทางกฎหมายให้แก่ผู้แสวงหาที่ลี้ภัย (Asylum Access et และคณะ, 2558, หน้า 4-5)

นอกจากนี้แล้วเมื่อพิจารณาถึงกฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ สหพันธรัฐแคนาดา สหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักร ต่างก็มีการกำหนดนิยามคำว่า “ผู้ลี้ภัย (Refugee)” หรือ “ผู้แสวงหาที่ลี้ภัย (Asylum Seeker)” ไว้ในกฎหมายภายในของประเทศนั้น ๆ ดังนี้

สหพันธรัฐแคนาดา กำหนดนิยามของคำว่า ผู้ลี้ภัย ไว้ในมาตรา 96 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าเมืองและการคุ้มครองผู้ลี้ภัย ค.ศ. 2001 ว่า

“มาตรา 96 ผู้ลี้ภัยตามอนุสัญญา คือ บุคคลที่มีความกลัวการถูกประหารชีวิตหรือการทรมานด้วยเหตุผลด้านเชื้อชาติ ศาสนา สัญชาติ การเป็นสมาชิกกลุ่มสังคมหนึ่งหรือความเห็นทางการเมือง

(A) อยู่นอกประเทศซึ่งตนมีสัญชาติ และไม่สามารถหรือไม่สมัครใจที่จะใช้ประโยชน์จากความคุ้มครองของประเทศนั้น ๆ อันเนื่องมาจากความหวาดกลัว

(B) ไม่มีประเทศแห่งสัญชาติ อยู่นอกประเทศอันเป็นถิ่นที่อยู่ซึ่งได้อยู่เป็นหลักแหล่งแต่เดิม และไม่สามารถหรือไม่สมัครใจที่จะใช้ประโยชน์จากความคุ้มครองของประเทศนั้น ๆ อันเนื่องมาจากความหวาดกลัว”

สหรัฐอเมริกา กำหนดนิยามของคำว่า ผู้ลี้ภัย ไว้ในมาตรา 1101 (a)(42)(A) ของกฎหมายคนเข้าเมืองและสัญชาติ (8 U.S. Code § 1101(a)(42)(A)) ว่า

“มาตรา 1101 (a)(42)(A) คำว่า ผู้ลี้ภัย หมายถึง บุคคลใด ๆ ที่อยู่นอกประเทศแห่งสัญชาติของตนหรือในกรณีของบุคคลที่ไม่มีสัญชาติ อยู่นอกประเทศใด ๆ ที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่เป็นหลักแหล่งแต่เดิม และเป็นบุคคลที่ไม่สามารถ หรือไม่เต็มใจที่จะกลับไป และไม่สามารถหรือไม่เต็มใจที่จะใช้ประโยชน์จากความคุ้มครองของประเทศนั้น อันเนื่องมาจากการประหารชีวิตหรือความกลัวการประหารชีวิต ด้วยเหตุในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา สัญชาติ สมาชิกในกลุ่มสังคมเฉพาะกลุ่มหรือความเห็นทางการเมือง”

สหราชอาณาจักร กำหนดนิยามของคำว่า ผู้แสวงหาที่ลี้ภัย (Asylum) ไว้ใน ข้อ 327 ของกฎการเข้าเมือง (The Immigration Rules) ว่า

“ข้อ 327 ภายใต้กฎนี้ผู้ขอลี้ภัยคือบุคคลที่

(a) ยื่นขอรับการยอมรับว่าเป็นผู้ลี้ภัยภายใต้อนุสัญญาผู้ลี้ภัย บนพื้นฐานที่ว่า จะขัดแย้งกับพันธกรณีของสหราชอาณาจักรภายใต้อนุสัญญาผู้ลี้ภัย สำหรับผู้ลี้ภัยที่จะถูกออกจากหรือจำเป็นต้องออกจากสหราชอาณาจักร หรือ

(b) ขอความคุ้มครองระหว่างประเทศอย่างอื่น “การขอลี้ภัย” จะถูกตีความตามนั้น”

ประการที่สาม ปัญหาเกี่ยวกับการได้สิทธิตามกฎหมายของผู้แสวงหาที่ลี้ภัยระหว่างพำนักอยู่ในประเทศไทยชั่วคราวเพื่อรอการร้องขอสถานะผู้ลี้ภัย

จากการศึกษาพบว่าประเทศไทยไม่มีกฎหมายภายในที่กำหนดในเรื่องสิทธิของผู้แสวงหาที่ลี้ภัย (Asylum Seeker) ระหว่างพำนักอยู่ในประเทศไทยชั่วคราวเพื่อรอการร้องขอสถานะผู้ลี้ภัย ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยที่อยู่ในประเทศไทยต้องตกอยู่ในสภาวะถูกกักกันอย่างไม่มีการกำหนดเวลา เนื่องจากถูกถือว่าเป็นผู้เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ซึ่งการที่ต้องถูกกักอยู่ในค่ายผู้ลี้ภัยนี้ ทำให้ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยไม่สามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน อันเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาการถูกปฏิเสธสิทธิที่จะเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพ ถูกปฏิเสธสิทธิในการศึกษา ถูกปฏิเสธสิทธิในการทำงานที่เหมาะสม โดยที่ผ่านมาจนกระทั่งในปัจจุบันประเทศไทยยังคงกล่าวอ้างว่าได้ปฏิบัติต่อผู้แสวงหาที่ลี้ภัยตามหลักมนุษยธรรม

แม้ว่าในปัจจุบันประเทศไทยไม่ได้เข้าเป็นรัฐภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพของผู้ลี้ภัย ค.ศ. 1951 และพิธีสารว่าด้วยสถานภาพผู้ลี้ภัย ค.ศ. 1967 แต่ประเทศไทยก็มีความผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามหลักกฎหมายด้านสิทธิมนุษยชนอื่น เนื่องจากประเทศไทยเป็นภาคีของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรี อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งกติการะหว่างประเทศ และอนุสัญญาต่าง ๆ เหล่านี้ต่างก็มีบทบัญญัติรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคนไว้ ซึ่งผู้แสวงหาที่ลี้ภัยในฐานะที่เป็นมนุษย์คนหนึ่งก็ย่อมได้รับความคุ้มครอง ด้วยเช่นกัน เช่น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง บัญญัติในเรื่องสิทธิที่จะไม่ถูกเลือกปฏิบัติ สิทธิในการมีชีวิต สิทธิในเสรีภาพและความปลอดภัยของร่างกาย ตลอดทั้งสิทธิที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลตามกฎหมายไว้ใน ข้อ 2(1) ข้อ 6(1) ข้อ 7 ข้อ 9 และข้อ 16 ตามลำดับ อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ บัญญัติรับรองสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากรัฐที่พวกเขาได้เดินทางเข้ามาเพื่อให้รอดพ้นจากความรุนแรงหรือการทำร้ายร่างกาย หรือที่เรียกว่า การประหัตประหาร สิทธิเสรีภาพในการเดินทาง สิทธิในการทำงาน และสิทธิในการศึกษา ไว้ในข้อ 5 อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรี บัญญัติรับรองเรื่องหลักการห้ามผลักดันกลับ ซึ่งห้ามมิให้รัฐผลักดันกลับบุคคลใด ๆ ไปสู่การทรมาน และมีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติเยี่ยงมนุษย์ ตามข้อ 3(1) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก บัญญัติรับรองสิทธิของเด็กที่จะไม่ถูกเลือกปฏิบัติ สิทธิที่จะได้รับประโยชน์สูงสุดของเด็ก สิทธิในชีวิต สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัย สิทธิเด็กที่จะไม่ถูกผลักดันกลับ สิทธิที่จะเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพ สิทธิในการศึกษา สิทธิที่จะมีสุขภาพของเด็กและสิทธิของเด็กในตราสารระหว่างประเทศอื่น ๆ อันเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนหรือมนุษยธรรม ไว้ใน ข้อ 2 ข้อ 3(1) ข้อ 6 ข้อ 7 ข้อ 24 ข้อ 28(1) และข้อ 37 เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจุบันประเทศไทยได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาเรื่องผู้แสวงหาที่ลี้ภัยโดยรัฐบาลไทยได้ร่วมมือกับสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทยและองค์กรเอกชนเอ็นจีโอ (NGO) เพื่อให้ความช่วยเหลือและให้ความคุ้มครองผู้แสวงหาที่ลี้ภัยซึ่งพักพิงอยู่ในค่ายที่พักพิงชั่วคราวในประเทศไทย โดยสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย (United Nations High Commissioner for Refugees : UNHCR) ได้ให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ แก่ผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่ลี้ภัยในเขตเมืองรวมถึงการพิจารณาสถานภาพผู้ลี้ภัยโดยขึ้นทะเบียนเป็น “บุคคลในความห่วงใย” และการสนับสนุนการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อให้เด็ก ๆ ผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่ลี้ภัยได้มีโอกาสเข้าถึงการศึกษาภายใต้นโยบาย “การศึกษาเพื่อปวงชน” (Education for All) ของรัฐบาลไทย แต่อย่างไรก็ดีแม้ผู้แสวงหา ที่ลี้ภัยจะได้รับการยอมรับสถานะจากสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย โดยได้ขึ้นทะเบียนเป็น “บุคคลในความห่วงใย” นั้น แต่สถานะดังกล่าวก็ไม่ใช่อะไรในทางกฎหมายของประเทศไทย โดยมีผลเพียงว่าถ้าตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องพบเห็นก็จะเป็นที่รับรู้กันว่าคนเหล่านี้ลงทะเบียนเป็นผู้ลี้ภัยกับสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย (UNHCR) แล้ว บุคคลเหล่านี้ก็ยังคงเป็นบุคคลที่ถูกถือว่าเป็นผู้เข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายและถือว่าเป็นคนต่างด้าวที่ต้องห้ามมิให้เข้ามาในราชอาณาจักรตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 11 ประกอบมาตรา 62 และมาตรา 12(1) ซึ่งถ้าเจ้าหน้าที่ตำรวจจะจับกุมบุคคลเหล่านี้ ดำเนินคดีตามกฎหมายคนเข้าเมืองก็สามารถทำการจับกุมได้ และที่ผ่านมาก็มักจะมีเหตุการณ์ที่ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยถูกจับแล้วถูกส่งไปอยู่ในห้องกักขังของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ซึ่งถูกออกแบบมาให้คนต่างชาติที่ทำผิดกฎหมายคนเข้าเมืองอาศัยอยู่ชั่วคราวก่อนจะเนรเทศหรือบังคับส่งกลับไปยังประเทศต้นทาง

นอกจากนี้ เมื่อวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2560 รัฐบาลไทยได้มีมติคณะรัฐมนตรีซึ่งกำหนดให้มี “คณะกรรมการบริหารคนเข้าเมืองผิดกฎหมายและผู้ลี้ภัย” เพื่อจัดทำนโยบายการคัดกรองผู้ลี้ภัยและผู้เข้าเมืองอย่างไม่ผิดปกติ ซึ่งตามมติดังกล่าว จะมีการกำหนดนโยบายกำกับดูแลจากสำนักนายกรัฐมนตรี โดยจะออกเป็นระเบียบปฏิบัติ เพื่อ “การคัดกรอง” และ “การบริหารจัดการ” ผู้เข้าเมืองผิดกฎหมายและผู้ลี้ภัย ตามบันทึกของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาได้มีการอ้างอิงถึงมติรัฐมนตรีนี้ โดยได้อธิบายถึง “ร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการผู้ลี้ภัย” ว่า จะกำหนดสถานะทางกฎหมายให้กับผู้ลี้ภัย กำหนดขั้นตอนการคัดกรองผู้แสวงหาที่ลี้ภัย และการให้สิทธิทางกฎหมายบางประการกับผู้ลี้ภัย รวมทั้งสิทธิในการทำงาน (Amnesty International, 2560, หน้า 28) จะเห็นได้ว่าที่ผ่านมารัฐบาลไทยมีความพยายามที่จะกำหนดแนวนโยบายต่าง ๆ ในการที่จะแก้ไขปัญหาในเรื่องผู้แสวงหาที่ลี้ภัย แต่ปัจจุบันก็ยังไม่มีการประกาศใช้ระเบียบดังกล่าวแต่อย่างใด ประเทศไทยจึงยังไม่มีมาตรการในการจัดการกับผู้แสวงหาที่ลี้ภัยอย่างเป็นรูปธรรมทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาในเรื่องผู้แสวงหาที่ลี้ภัยได้ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ประเทศไทยยังคงกระทำการอันเป็นการละเมิดพันธกรณีระหว่างประเทศเรื่อยมา

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้การคุ้มครองผู้แสวงหาที่ลี้ภัยตามกฎหมายไทยเป็นไปตามหลักสากลและสอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยได้ลงนามและให้สัตยาบันไว้ อันเป็นพันธกรณีที่ประเทศไทยต้องปฏิบัติตาม เห็นควรแก้ไขพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 ดังนี้

1. เพิ่มนิยามคำว่า “ผู้แสวงหาที่ลี้ภัย” ไว้ในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 ดังนี้

“ผู้แสวงหาที่ลี้ภัย” หมายความว่า บุคคลที่อยู่นอกประเทศแห่งสัญชาติของตน เนื่องจากความหวาดกลัวที่มิมูลเหตุอันจะกล่าวอ้างได้ว่าจะถูกประหัตประหาร ด้วยสาเหตุทางเชื้อชาติ ศาสนา สัญชาติ สมาชิกภาพในกลุ่มสังคมเฉพาะ หรือความคิดเห็นทางการเมือง และไม่สามารถหรือด้วยความหวาดกลัวนั้น ไม่เต็มใจที่จะได้รับความคุ้มครองจากประเทศนั้น ในกรณีของบุคคลไร้สัญชาติ และอยู่นอกประเทศที่ตน มีถิ่นที่อยู่ด้วยความหวาดกลัวที่กล่าวมาจึงไม่สามารถหรือไม่เต็มใจที่จะกลับไปอยู่อาศัยในประเทศนั้น ซึ่งอยู่ในระหว่างการขอรับความคุ้มครองเป็นผู้ลี้ภัยโดยการสมัครขอรับสถานะผู้ลี้ภัย ทั้งนี้ มาตรการขั้นตอนในการขอพำนักชั่วคราวในประเทศไทยและสิทธิของผู้แสวงหาที่ลี้ภัยระหว่างพำนักอยู่ในประเทศไทยชั่วคราวเพื่อรอการร้องขอสถานะผู้ลี้ภัย ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงว่าด้วยขั้นตอนในการขอพำนักชั่วคราวและสิทธิของผู้แสวงหาที่ลี้ภัย...”

2. แก้ไขบทบัญญัติมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 โดยให้ถือว่าผู้แสวงหาที่ลี้ภัยเป็นบุคคลที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องมีหนังสือเดินทางหรือเอกสารใช้แทนหนังสือเดินทาง สามารถที่จะเข้ามาในราชอาณาจักรได้ ดังนี้

มาตรา 12 (ใหม่) “ห้ามมิให้คนต่างด้าวซึ่งมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้เข้ามาในราชอาณาจักร

(1) ไม่มีหนังสือเดินทางหรือเอกสารใช้แทนหนังสือเดินทางอันถูกต้องและยังสมบูรณ์อยู่หรือมีแต่ไม่ได้รับการตรวจลงตราในหนังสือเดินทางหรือเอกสารใช้แทนหนังสือเดินทางเช่นว่านั้น จากสถานทูตหรือสถานกงสุลไทยในต่างประเทศ หรือจากกระทรวงการต่างประเทศ เว้นแต่กรณีที่ไม่ต้องมีการตรวจลงตราสำหรับคนต่างด้าวบางประเภทเป็นกรณีพิเศษและคนต่างด้าวที่เป็นผู้แสวงหาที่ลี้ภัยตามคำนิยาม ในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัตินี้...”

3. มี “กฎกระทรวงว่าด้วยขั้นตอนในการขอพำนักชั่วคราวและสิทธิของผู้แสวงหาที่ลี้ภัย” เพื่อเป็นการกำหนดรายละเอียดขั้นตอนในการขอพำนักชั่วคราวในประเทศไทยของผู้แสวงหาที่ลี้ภัย ตลอดจนกำหนดสิทธิขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ให้แก่ผู้แสวงหาที่ลี้ภัย

เอกสารอ้างอิง

- กนกนิษัฏ์ ดันต์กุลรัตน์ และสุเทพ จันทร์อำพร. (2560). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องมาตรการทางเลือก
แทนการกักตัวผู้แสวงหาที่ลี้ภัยและผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในประเทศไทย. วันที่ค้นข้อมูล 8 มกราคม 2562,
เข้าถึงได้จาก <http://library.nhrc.or.th/ulib/document/Fulltext/F09221.pdf>
- กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ. (2558). บทวิเคราะห์ข้อมูล สถานการณ์และเชื่อมโยงเพื่อวางทิศทางแผนสิทธิมนุษยชน
แห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2557-2561. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- โกศล โสภาคย์วิจิตร. (2522). สิทธิผู้ลี้ภัย. *ตุลพาท*, 26(3), 33-56.
- จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร และคณะ. (2555). รายงานฉบับสมบูรณ์นโยบายการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนชายแดนไทย-พม่า
กรณีผู้อพยพจากภัยสงคราม. สมุทรปราการ: คณะสังคมศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัย
หัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- นารี พีระวุฒิพงศ์. (2542). การให้ความคุ้มครองผู้ลี้ภัยและผู้พลัดถิ่นตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ
ในภาวะการขัดกันทางกำลังทหาร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โรยทราย วงศ์สุบรรณ. (2561). ผู้ลี้ภัยกับความไม่เข้าใจของสังคมไทย. วันที่ค้นข้อมูล 5 มกราคม 2562, เข้าถึงได้จาก
<https://themomentum.co/refugee-in-thailand/>
- สมชาย กษิติประดิษฐ์. (2554). สิทธิมนุษยชน (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สักกรินทร์ นิยมศิลป์. (2555). สถานการณ์และท่าทีของรัฐแรมกับต่อปัญหาผู้ลี้ภัยแบบยึดเยื้อในภูมิภาคเอเชีย
ตะวันออกเฉียงใต้ ความยืดหยุ่นคือหนทางออก. ใน *กฤดา วจนสาระ กฤตยา อาชวนิจกุล (บรรณาธิการ),*
ประชากรและสังคม 2555 ประชากรชายขอบและความเป็นธรรมในสังคมไทย, (1),64-84. นครปฐม :
สถาบันวิจัยประชากรและสังคมมหาวิทยาลัยมหิดล.
- Amnesty International. (2560). คีบก็ทะเล คอกก็ทะเล นโยบายด้านผู้ลี้ภัยของไทยและการละเมิดหลักการ
ไม่ส่งกลับ. กรุงเทพฯ : Amnesty International Ltd.
- Amnesty International. (2561). *จดหมายเปิดผนึก: ประเทศไทยต้องปล่อยตัวผู้ลี้ภัยและผู้ขอลี้ภัยชาวมองตานญาด*
โดยทันที. วันที่ค้นข้อมูล 10 มกราคม 2562, เข้าถึงได้จาก
<https://www.amnesty.org/en/documents/asa39/9023/2018/th/>
- Asylum Access, the Asia Pacific Refugee Rights Network, Fortify Right, มูลนิธิเพื่อสิทธิมนุษยชนและการ
พัฒนา, องค์กรเยสุอิตเพื่อผู้ลี้ภัย (JRS), องค์กร Migrant Working Group, และมูลนิธิศกยภาพชุมชน.
(2558). *ราชอาณาจักรไทย รายงาน Universal Periodic Review รอบที่ 2 นำเสนอวันที่ 21 กันยายน*
2558. วันที่ค้นข้อมูล 20 มกราคม 2562, เข้าถึงได้จาก [https://](https://www.fortifyrights.org/downloads/Joint_Thailand_UPR_Submission_Mar_2016_Thai.pdf)
www.fortifyrights.org/downloads/Joint_Thailand_UPR_Submission_Mar_2016_Thai.pdf
- UK Visas and Immigration. (2014). *Asylum applicants' rights and responsibilities*. Retrieved from
[https://www.gov.uk/government/publications/asylumapplicantsrights-and-responsibilities/
asylum-applicants-rights-and-responsibilities](https://www.gov.uk/government/publications/asylumapplicantsrights-and-responsibilities/asylum-applicants-rights-and-responsibilities)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสนุกสนานในการเรียนวิชาบาสเกตบอล:
กรณีศึกษา ชั้นเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
Affecting Factors on The Fun in Basketball Learning:
Case Study in High School Class

ระพีพัฒน์ เตือนเพ็ญศรี*
เกษมสันต์ พานิชเจริญ*

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยเกี่ยวข้องที่ส่งผลต่อความสนุกสนานในการเรียนวิชาบาสเกตบอล กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมปลายของโรงเรียนรัฐบาลแห่งหนึ่งจำนวน 35 คน (นักเรียนชาย 17 คน และนักเรียนหญิง 18 คน) ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาบาสเกตบอลในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 โดยที่กลุ่มตัวอย่างทุกคนพร้อมผู้ปกครอง สมัครใจลงนามในหนังสือแสดงความยินยอมเข้าร่วมเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสังเกต สัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง บรรยายเหตุการณ์สำคัญ และการวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัยด้วยวิธีเปรียบเทียบความคงที่ของข้อมูล และตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยวิธีสามเส้า ผลการวิจัยสรุปได้ 2 หัวเรื่อง โดยหัวเรื่องแรกคือ ปัจจัยที่ช่วยให้การเรียนบาสเกตบอลมีความสนุกมากขึ้น ได้แก่ (1) มีกลุ่มเพื่อนร่วมชั้นเรียนที่ดี (2) กิจกรรมมีความหลากหลายและแปลกใหม่ (3) ได้เล่นหรือแข่งขันเป็นทีม (4) ได้ฝึกทักษะก่อนการแข่งขันทีม (5) มีเจตคติที่ดีต่อกีฬาบาสเกตบอล และ (6) ครูผู้สอนเป็นกันเองและสอนดี ส่วนหัวเรื่องที่ 2 คือ ปัจจัยที่ส่งผลให้ความสนุกในการเรียนบาสเกตบอลลดน้อยลง ได้แก่ (1) สถานที่เรียนมีอากาศร้อน (2) อุปกรณ์การเรียนไม่เพียงพอ (3) มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนน้อยเกินไป (4) รู้สึกกดดันกับการสอบวัดทักษะ (5) ตัวผู้เรียนไม่พร้อมกับการเรียน (เจ็บป่วยหรือไม่สบาย) และ (6) ได้รับความเจ็บจากการเรียน

คำสำคัญ: ความสนุกสนานในการเรียน/ วิชาบาสเกตบอล/ นักเรียนมัธยมปลาย

Abstract

This qualitative study aimed to determine affecting factors on the fun in basketball learning. Participants were 35 high school students from a public school (17 males and 18 females) who were enrolling Basketball course in 2018 academic year. All participants with parents voluntarily signed consent forms to participate in this study. Data were collected by observation, semi-structured interview, critical incidence, and document analysis. Data were inductively analyzed using a constant comparison method and data triangulation. Findings indicated 2 themes; first, factors that help learning basketball more fun, there were (1) good classmates, (2) new and varieties of activity, (3) playing or competing as a team, (4) training before the team competition, (5) positive attitudes toward basketball and (6) well taught and friendly teacher; second theme, factors that reduce the fun in learning basketball, there were (1) hot weather in class, (2) lack of learning equipment, (3) less engagement in learning activities, (4) pressure from the skill test, (5) students' unreadiness (sickness), and (6) injury from learning.

Keywords : fun to learning/ basketball course/ high school student

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การสอนพลศึกษาที่ประสบความสำเร็จนั้น หมายถึงการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีสามารถปฏิบัติทักษะต่างๆ ที่เรียนได้ตามจุดมุ่งหมายของการสอน รวมถึงการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้เช่น แบบฝึกทักษะ เกม หรือกีฬาชนิดต่างๆ ด้วยตนเองได้อย่างมีความสุขและสนุกไปกับการเรียนรู้ (จิรกรณ์ศิริประเสริฐ, 2543; วรศักดิ์ เพียรชอบ, 2548) ในขณะที่การสอนพลศึกษาที่ล้มเหลวหรือไม่ประสบความสำเร็จนั้น หมายถึงการสอนที่ผู้เรียนปฏิบัติทักษะไม่ได้ รู้สึกเบื่อหน่ายการเรียนหรือการเข้าร่วมกิจกรรม ขาดความสนใจ หรือไม่สนุกกับการเรียน จึงไม่ให้ความร่วมมือหรือไม่สนใจกับการเรียน (สาลี สุภาภรณ์, 2543)

ปัจจัยเกี่ยวข้องที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการสอนพลศึกษานั้นมีอยู่หลายประการ ตัวอย่างเช่น วิธีการสอนของครู สภาพแวดล้อมในการเรียน เพื่อนร่วมชั้นเรียน ความพร้อมของอุปกรณ์ในการเรียน รวมทั้งความพร้อมของผู้เรียนเอง เป็นต้น (ระพีพัฒน์ เตือนเพ็ญศรี, ปนัดดา จูเกอาร์ท และเกษมสันต์ พานิชเจริญ, 2560) นอกจากนี้ปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จในการสอนพลศึกษา ก็คือความสนุกสนานในการเรียน ทั้งนี้เพราะที่เมื่อใดก็ตามที่การเรียนวิชาพลศึกษามีบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความสนุก จะมีส่วนอย่างมากที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ก็จะเป็นไปด้วยความรวดเร็วและได้รับความร่วมมืออย่างดีจากผู้เรียน แต่ในตรงกันข้าม หากการเรียนการสอนพลศึกษาที่ขาดความสนุกสนานไป ก็อาจส่งผลให้ผู้เรียนไม่สนใจเท่าที่ควรหรือไม่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ อย่างเต็มที่ และอาจส่งผลให้ผู้เรียนไม่เกิดการเรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์ รวมถึงอาจทำให้เกิดพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ต่างๆ ที่สร้างปัญหาให้กับชั้นเรียนตามมาได้ (ระพีพัฒน์ เตือนเพ็ญศรี, สาลี สุภาภรณ์ และอุษากร พันธุ์วานิช, 2559)

ความสนุกสนาน (Fun or Enjoyment) นับเป็นแรงจูงใจสำคัญที่มีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและอยากเข้าร่วมกิจกรรมหรือฝึกซ้อมตามแบบฝึกที่ครูให้ทำด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ จนเกิดการเรียนรู้ได้รวดเร็วมากขึ้น อีกทั้งยังช่วยส่งผลให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดี คือชื่นชอบกิจกรรมพลศึกษาหรือรักการออกกำลังกายมากกว่าเดิม (วิศรา พงสูงเนิน และสาลี สุภาภรณ์, 2557, Cothran & Kulinna, 2006) ในขณะเดียวกัน ผู้เรียนส่วนใหญ่ต่างคาดหวังว่าจะได้รับความสนุกสนานจากการได้เข้าร่วมในกิจกรรมพลศึกษาหรือเล่นกีฬาในแต่ละครั้ง ดังนั้น การสอนพลศึกษาในแต่ละระดับชั้นให้มีโอกาสประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ครูพลศึกษาจะต้องสอดแทรกความสนุกสนานเข้าไปในกิจกรรมการเรียนการสอนที่ด้วยทุกครั้ง (Garn & Cothran, 2006)

การนำเสนอกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนสนุกสนานไปกับการเรียนพลศึกษานั้น แม้ว่าไม่ใช่เรื่องยาก แต่ก็เป็นเรื่องที่ท้าทายความสามารถของครูพลศึกษาไม่น้อย การศึกษาที่ผ่านมาพบว่าปัจจัยเกี่ยวข้องที่ส่งผลต่อความสนุกสนานในการเรียนพลศึกษามีอยู่หลายประการ เช่น เรื่องของความสามารถหรือความเก่งในการทำกิจกรรม (สาลี สุภาภรณ์, 2559) ความท้าทายหรือความยากง่ายของกิจกรรม (สาลี สุภาภรณ์, 2556, Garn & Cothran, 2006) รูปแบบของกิจกรรมหรือแบบฝึกที่มีความแปลกใหม่และหลากหลาย (เจริญ กระบวนรัตน์ และสาลี สุภาภรณ์, 2557) รวมไปถึงเจตคติของผู้เรียนที่มีต่อกิจกรรมวิชาพลศึกษา (มหาลาภ ป้อมสุข, สาลี สุภาภรณ์ และอุษากร พันธุ์วานิช, 2559) เป็นต้น และแม้ว่าโดยธรรมชาติของวิชาพลศึกษาหรือการสอนกีฬาชนิดต่างๆ นั้น กิจกรรมส่วนใหญ่จะมีความสนุกในตัวเองอยู่แล้ว (วรศักดิ์ เพียรชอบ, 2548) แต่การสอนพลศึกษาหรือการสอนกีฬาในแต่ละชนิดนั้น ต่างก็มีรูปแบบและลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกันไป ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสนุกสนานในแต่ละกิจกรรมนั้นก็ย่อมมีความแตกต่างกันไปด้วย จึงเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่งที่ครูพลศึกษาจะต้องพิจารณาและทำความเข้าใจว่า ในบริบทของรายวิชาพลศึกษาหรือกิจกรรมกีฬาชนิดที่ตนเองสอนนั้น มีปัจจัยใดบ้างที่เกี่ยวข้องกับความสนุกสนานในการเรียน

สำหรับการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยเลือกทำการศึกษาในรายวิชาบาสเกตบอล เนื่องจากเพราะเป็นกีฬาสากลที่ในปัจจุบันได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ และยังเป็นกีฬาที่โรงเรียนส่วนใหญ่นิยมเปิด

สอนให้แก่ผู้เรียนในระดับต่างๆ รวมทั้งที่ผ่านมาก็มีงานศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกีฬาบาสเกตบอลก็อยู่มากพอสมควร แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาค้นคว้าที่มุ่งเน้นในประเด็นเกี่ยวกับความสนุกสนานในการเรียนวิชาบาสเกตบอลนั้น กลับพบว่ายังมีอยู่ค่อนข้างน้อย ทำให้ข้อมูลองค์ความรู้ที่มีอยู่นั้น อาจไม่ทันสมัยและไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาบาสเกตบอลให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ประกอบกับทิศทางการศึกษาของไทยในยุคปัจจุบันที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้น จึงเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการศึกษาในประเด็นดังกล่าวนี้ เพื่อให้เพียงพอต่อการนำไปใช้สำหรับพัฒนาการจัดการเรียนการสอนกีฬาบาสเกตบอลหรือกีฬาชนิดอื่นๆ ในรายวิชาพลศึกษา ให้มีความสอดคล้องกับยุคสมัยและตรงกับความต้องการของผู้เรียนมากขึ้นได้

จากเหตุผลที่กล่าวมาในข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสนุกสนานในการเรียนพลศึกษา โดยได้เลือกชั้นเรียนวิชาบาสเกตบอลในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของสถานศึกษาแห่งหนึ่งมาเป็นกรณีศึกษา อีกทั้งยังได้เลือกใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ มาเป็นวิธีการหลักในการดำเนินการศึกษาค้นคว้า เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในเชิงลึกมากขึ้น โดยคาดหวังว่าผลจากการศึกษานี้ น่าจะเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์สำหรับครูพลศึกษา หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้นำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาบาสเกตบอลหรือการสอนพลศึกษาที่ใช้กีฬาชนิดอื่นๆ ได้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยเกี่ยวข้องที่ส่งผลต่อความสนุกสนานในการเรียนวิชาบาสเกตบอล

คำถามการวิจัย

1. ปัจจัยเกี่ยวข้องใดบ้างที่ช่วยให้ผู้เรียนสนุกสนานกับการเรียนวิชาบาสเกตบอล
2. เพราะเหตุใดความสนุกสนานในการเรียนวิชาบาสเกตบอลจึงน้อยลง

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 35 คน (นักเรียนชาย 17 คน และนักเรียนหญิง 18 คน) ซึ่งได้มาด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive) โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกคือเป็นนักเรียนมัธยมปลายที่ลงทะเบียนเรียนวิชาบาสเกตบอลในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 ที่ได้เข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอหรือเข้าเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 (ขาดเรียนไม่เกิน 3 ครั้งจากเวลาเรียนทั้งหมด 16 ครั้ง) และต้องเป็นผู้ที่สมัครใจเข้าร่วมเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยการลงลายมือชื่อในใบยินยอมพร้อมผู้ปกครอง ภายใต้เงื่อนไขว่า การเข้าร่วมในการวิจัยนี้จะไม่มีผลกระทบใดๆ กับกลุ่มตัวอย่าง และสามารถถอนตัวจากการเป็นกลุ่มตัวอย่างได้ แม้ว่าจะงานวิจัยจะยังไม่สิ้นสุดลงก็ตาม (การศึกษานี้ผ่านการพิจารณาและได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมในมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา เลขรหัสที่ HU 020/2562) และในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้ชื่อสมมุติ M1 – M17 แทนกลุ่มตัวอย่างเพศชาย และ W1 – W18 แทนกลุ่มตัวอย่างเพศหญิง

สนามศึกษาและการเลือกสนามศึกษา สนามศึกษาในการวิจัยนี้ เป็นชั้นเรียนวิชาบาสเกตบอลระดับมัธยมปลายของโรงเรียนแห่งหนึ่ง จากสถานศึกษาทั้งหมด 4 โรงเรียนที่อยู่ในเขตจังหวัดชลบุรี ซึ่งทุกแห่งมีลักษณะบริบทของชั้นเรียนที่คล้ายคลึงกันคือ เป็นชั้นเรียนวิชาบาสเกตบอลระดับมัธยมปลายที่มีจำนวนนักเรียนชายและหญิงในปริมาณที่ใกล้เคียงกันรวม 35-40 คน ดำเนินการสอนโดยครูประจำการและมีกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปอย่างต่อเนื่องตลอด 1 ภาคการศึกษา รวมทั้งเป็นชั้นเรียนที่ครูผู้สอนอนุญาตให้เก็บรวบรวมข้อมูล รวมถึงผู้เรียนให้ความร่วมมือยินยอมเข้าร่วมในการวิจัยด้วยความสมัครใจ

สำหรับการดำเนินการคัดเลือกสนามศึกษา ผู้วิจัยเริ่มโดยการเข้าสังเกตการณ์การเรียนการสอนและพูดคุยข้อมูลเบื้องต้นกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของสถานศึกษาทั้ง 4 แห่ง เพื่อพิจารณาถึงองค์ประกอบต่างๆ ทั้งกระบวนการเรียนการสอน ระยะเวลาในการเดินทาง และการให้ความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้อง สุดท้ายจึงคัดเลือกชั้นเรียนที่เหมาะสมที่สุดจากสถานศึกษาแห่งหนึ่งเป็นสนามศึกษา

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย (1) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) โดยผู้วิจัยได้เข้าสังเกตการณ์การเรียนการสอนวิชาบาสเกตบอล ตลอดภาคการศึกษา (16 สัปดาห์) การสังเกตจะเน้นไปที่การมีส่วนร่วมในการทำแบบฝึกหัดหรือการทำกิจกรรมต่างๆ ที่ครูสอน รวมถึงความสามารถการปฏิบัติทักษะ พฤติกรรมต่างๆ ที่นักเรียนแสดงออกในช่วงเวลาระหว่างการเรียนการสอน (2) การสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยเน้นประเด็นข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อความสนุกสนานในการเรียนบาสเกตบอล (3) การบรรยายเหตุการณ์สำคัญ (Critical Incident) เป็นเทคนิควิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพที่ผู้วิจัยได้ให้กลุ่มตัวอย่างทำการเขียนหรือพูดบรรยายถึงเหตุการณ์ในวันที่กลุ่มตัวอย่างรู้สึกสนุกสนานกับการเรียนบาสเกตบอลมากกว่าวันอื่นๆ และบรรยายหรือเขียนถึงวันที่กลุ่มตัวอย่างรู้สึกไม่สนุกหรือมีความสนุกกับการเรียนบาสเกตบอลน้อยกว่าวันอื่นๆ และ (4) การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) เป็นวิธีที่ผู้วิจัยขอเอกสารประกอบการสอนหรือเอกสารที่เกี่ยวข้องจากครูผู้สอนมาทำการวิเคราะห์ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ของครู แบบบันทึกการประเมินผล แบบบันทึกการสอน เป็นต้น

สำหรับเครื่องมือวิจัยที่เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและแบบบรรยายเหตุการณ์สำคัญ ผู้วิจัยได้ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจสอบ และได้นำไปทดลองใช้ในการศึกษานำร่อง (Field Test) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างแต่มีลักษณะใกล้เคียงกัน จากนั้นทำการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือวิจัยให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง

ส่วนในขั้นตอนกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการทำหนังสือขออนุญาตผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนรายวิชาบาสเกตบอล เพื่อขอเข้าเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นได้ทำการนัดหมายกับนักเรียนที่ยินยอมเข้าร่วมเป็นกลุ่มตัวอย่างในช่วงเดือนสุดท้ายของภาคเรียน เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเป็นรายบุคคล ซึ่งการนัดหมายจะใช้ช่วงเวลาที่กลุ่มตัวอย่างแต่ละคนสะดวกและไม่เป็นการรบกวนเวลาเรียนปกติ

การวิเคราะห์ข้อมูลและการตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ มาทำการพิมพ์บันทึกลงในคอมพิวเตอร์ด้วยโปรแกรมเวิร์ด (Word) จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Inductive) ด้วยวิธีการเปรียบเทียบความคงที่ของข้อมูล (Constant Comparison) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนสำคัญ คือ การอ่านข้อมูลเพื่อหาหัวข้อ (Scanning Data for Common Category) การจัดกลุ่มหัวข้อเรื่อง (Classifying Common Theme) การนำข้อมูลมาจัดเข้าหัวข้อที่เหมาะสม (Placing Data into Common Category) และการอธิบายหัวข้อ (Explaining of Category) เพื่อหาหัวเรื่องและหัวข้อเกี่ยวกับปัจจัยเกี่ยวข้องที่ส่งผลต่อความสนุกสนานในการเรียนวิชาบาสเกตบอล จากนั้นทำการตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยวิธีสามเส้า (Triangulation) ของข้อมูลที่ได้มาจากการสังเกต การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง บรรยายเหตุการณ์สำคัญ และวิเคราะห์เอกสาร เพื่อสรุปและอภิปรายผลการวิจัย (สาลี สุภาภรณ์, 2550)

ผลการวิจัย

ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต (Observation) แบบบรรยายเหตุการณ์สำคัญ (Critical Incident) การสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured Interview) และการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) เมื่อนำมาวิเคราะห์

แบบอุปนัย (Inductive) ด้วยวิธีการเปรียบเทียบความคงที่ของข้อมูล (Constant Comparison) แล้ว สามารถสรุปผลการวิจัยได้เป็น 2 หัวเรื่อง ได้แก่ ปัจจัยที่ช่วยให้การเรียนบาสเกตบอลมีความสนุกสนานมากขึ้น และปัจจัยที่ส่งผลให้ความสนุกในการเรียนบาสเกตบอลลดน้อยลง โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปผลการวิจัย

1. ปัจจัยที่ช่วยให้การเรียนบาสเกตบอลมีความสนุกสนานขึ้น	2. ปัจจัยที่ส่งผลให้ความสนุกในการเรียนบาสเกตบอลลดน้อยลง
1.1 มีกลุ่มเพื่อนร่วมชั้นเรียนที่ดี	2.1 สถานที่เรียนมีอากาศร้อน
1.2 กิจกรรมมีความหลากหลายและแปลกใหม่	2.2 อุปกรณ์การเรียนไม่เพียงพอ
1.3 ได้เล่นหรือแข่งขันเป็นทีม	2.3 มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนน้อย
1.4 ได้ฝึกทักษะก่อนการแข่งขันทีม	2.4 รู้สึกกดดันกับการสอบวัดทักษะ
1.5 มีเจตคติที่ดีต่อกีฬาบาสเกตบอล	2.5 ตัวผู้เรียนไม่พร้อมกับการเรียน (เจ็บป่วยหรือไม่สบาย)
1.6 ครูผู้สอนเป็นกันเองและสอนดี (สนุกสนาน มุ่งมั่นตั้งใจกับการสอน)	2.6 ได้รับความเจ็บจากการเรียน

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. ปัจจัยที่ช่วยให้การเรียนบาสเกตบอลมีความสนุกสนานมากขึ้น

1.1 มีกลุ่มเพื่อนร่วมชั้นเรียนที่ดี บรรยากาศการสื่อสารและสังคมในชั้นเรียน นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสนุกสนาน จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การเรียนบาสเกตบอลร่วมกับเพื่อนที่รู้จักหรือสนิทสนมกันดี จะช่วยให้การเรียนมีความสนุกสนานมากกว่าการเรียนกับเพื่อนที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างยังให้ข้อมูลสำคัญที่ว่า กลุ่มเพื่อนมีผลต่อการพิจารณาและตัดสินใจลงทะเบียนเรียนวิชาบาสเกตบอล ด้วยเพราะเพื่อนที่สนิทสนมหรือรู้จักกันดี จะเลือกลงทะเบียนเรียนวิชาเดียวกันเพื่อจะได้เรียนด้วยกัน ดังเช่นที่ M2 อธิบายว่า “ถ้าได้เรียนได้เล่นกับเพื่อนที่รู้จักกันดี มันก็จะสนุกดีครับ อย่างถ้าคนที่เราไม่ค่อยคุ้นหรือไม่รู้จัก เราก็จะเกรงๆ เล่นไม่เต็มที่เท่าไร” ขณะที่ M1 ก็ได้อธิบายไว้ว่า “คือที่เรียนแล้วสนุกเพราะว่าส่วนใหญ่รู้จักกันดี สนิทกันเลยชวนกันมาเรียน เราก็จะรู้สึกสบายใจอยู่แล้ว เวลาทำอะไรเรียนอะไรก็จะเล่นกันเต็มที่ มันทำให้สนุกดีครับ” ส่วน W9 ก็กล่าวในประเด็นนี้ว่า “หนูชอบตรงที่เราได้เรียนกับเพื่อนที่เราสนิทกัน ทำให้เวลาที่เรียนมันสนุก คือแบบเราใส่กันได้เต็มที่ เจ็บก็ไม่โกรธ อะไรประมาณนี้คะ” ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า เพื่อนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสนุกในการเรียนบาสเกตบอลหรือพลศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสาส์ สุภาภรณ์ และเอกลักษณ์ พุฒินสมบัติ (2550) และการศึกษาของ มหาลาภ ป้อมสุข และคณะ (2559) ที่พบว่า การได้เรียนรู้ร่วมกับเพื่อนที่รู้จักกันดีหรือมีความสนิทสนมกัน จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็วและสนุกสนานไปกับการเรียนมากขึ้น เพราะนอกจากได้สังคมกับเพื่อนแล้วยังได้ฝึกทักษะไปพร้อมๆ กันด้วย

1.2 กิจกรรมมีความหลากหลายและแปลกใหม่ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนบาสเกตบอลหรือการเรียนกีฬาชนิดอื่นๆ ครูผู้สอนจำเป็นต้องเตรียมกิจกรรมหรือแบบฝึกทักษะที่มีความแปลกใหม่หลากหลายและท้าทายความสามารถของผู้เรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานในการเรียนเพิ่มมากขึ้น เช่นที่ W2 บรรยายว่า “ช่วงโมงที่อาจารย์ให้เล่นเกมหรือให้แข่งกัน มันทำให้เล่นสนุกขึ้น เพราะได้เล่นเยอะมากขึ้น” หรือที่ W13 กล่าวไว้ว่า “ช่วงโมงที่สนุกมากๆ คือวันที่อาจารย์เอาเกมมาให้เล่น เหมือนจำได้ว่าลิงชิงบอลนะ เขาก็ให้ใช้ทักษะแบบที่เรียน (ทักษะบาสเกตบอล) แล้วก็ให้ไปเล่นลิง มันสนุกมาก เหนื่อยมากด้วยแต่สนุก ชอบคะ” ส่วน W15 เล่นในทำนองเดียวกันว่า “อาจเป็นเพราะกิจกรรมด้วยคะ คือถ้าแบบกิจกรรมบางอาทิตย์ไม่ซ้ำกันเลย ก็ชอบตรงที่ได้ลุ้นว่าอาทิตย์นี้จะได้อา

อะไรกับเพื่อนคนไหน มันก็เลยสนุกดี” ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การสอนบาสเกตบอลหรือพลศึกษานั้น ครูผู้สอนความจัดกิจกรรมให้หลากหลายและให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะต่างๆ ที่เรียนผ่านเกมการเล่น เพราะช่วยให้ผู้เรียนสนุกสนานไปพร้อมกับการทำงานมากกว่าการฝึกด้วยรูปแบบเดิมๆ สอดคล้องกับที่ อุษากร พันธุ์วานิช (2558) ได้อธิบายไว้ว่า ครูพลศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการสอนต้องมีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย คำนี้จึงมีความแตกต่างระหว่างบุคคล สอนจากพื้นฐานไปสู่กิจกรรมที่สลับซับซ้อนขึ้น จัดกิจกรรมให้มีความสนุกสนานและท้าทายความสามารถของผู้เรียน

1.3 ได้เล่นหรือแข่งขันเป็นทีม ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างชื่นชอบและรู้สึกสนุกสนานเมื่อมีการเล่นเป็นทีม เพราะเป็นช่วงเวลาที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมและแสดงความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ ดังเช่นที่ W1 กล่าวว่า “สนุกที่สุดน่าจะเป็นตอนแข่งอะไรอย่างนี้คะ คือแบ่งทีมแข่งรวมกันทั้งหญิงชายเลย มันก็สนุกดีคะ เพราะมันได้คุยได้เล่นกับเพื่อนต่างห้องด้วย เขาก็สอนหนูอย่างนี้ถึงหนูจะเล่นไม่ค่อยเก่งแต่เขาก็ช่วยสอนอะไรแบบนี้ก็สนุกดี” ขณะที่ M14 อธิบายว่า “ชอบตอนได้เล่นทีมครับ สนุกที่สุดแล้ว ทุกชั่วโมงเลย เวลาเล่นกันเราก็ช่วยกันในทีม เพราะต้องมีทั้งผู้ชายและผู้หญิง ต้องคอยช่วยๆ กัน มันสนุกมาก” ส่วน M5 ก็กล่าวเสริมว่า “สนุกที่สุดก็คงเป็นแข่งทีมครับ เพราะว่าเราได้ลงไปเล่นกับเพื่อน ต้องลงไปเล่นด้วยกัน แอ้มมันทำให้เราได้รู้ว่าคนไหนเล่นตำแหน่งอะไร คนนี้เล่นได้ไหม เพื่อนคนนี้เก่งหรือเปล่า อะไรอย่างนี้” ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า ผู้เรียนชอบและสนุกเมื่อได้มีส่วนร่วมในการเล่นหรือแข่งขัน โดยเฉพาะกีฬาประเภททีมเช่น บาสเกตบอล ฟุตบอล หรือวอลเลย์บอล ดังนั้น ครูพลศึกษาจึงควรจัดกระบวนการเรียนการสอนให้มีช่วงที่เป็นโอกาสให้ผู้เรียนได้นำทักษะที่เรียนไปใช้ในสถานการณ์จริง เช่น ลงแข่งขันกันเองภายในชั้นเรียน เป็นต้น สอดคล้องกับที่ วรรศักดิ์ เพียรชอบ (2548) อธิบายหลักการสอนพลศึกษาในโรงเรียนว่า ควรจัดให้มีการแข่งขันหรือมีกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเล่นหรือนำทักษะที่เรียนไปใช้ในสถานการณ์จริง จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

1.4 ได้ฝึกทักษะก่อนการแข่งขันทีม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้เรียนต้องการเรียนรู้ทักษะพื้นฐานต่างๆ ในกีฬาบาสเกตบอลก่อนเป็นเบื้องต้น เพราะการมีทักษะที่ดีจะช่วยให้การทำงานกิจกรรมต่างๆ ในการเรียนการสอนวิชาบาสเกตบอลมีความสนุกสนานมากยิ่งขึ้น ดังเช่นที่ W1 กล่าวว่า “สำหรับหนู หนูคิดว่ากิจกรรมต่างๆ มันสนุกอยู่แล้ว แต่มันจะได้รู้สึกสนุกมากขึ้นถ้าเรามีทักษะที่ดี อย่างเช่นเวลาลงทีมกันมันก็ต้องมีทักษะลงไปใช้ในสนามบ้าง ไม่อย่างนั้นก็เล่นไม่ได้เลย” ส่วน M5 ก็อธิบายไว้ว่า “ผมว่าพื้นฐานเลยคือแต่ละคนต้องพอได้ทักษะพื้นฐาน บ้าง แบบส่งบอลรับบอล หรือชู้ต เพราะเวลาลงทีมมันก็จะเล่นด้วยกันได้ ถ้าไม่มีทักษะพื้นฐานเลยลงไปเล่นมันไม่สนุก” ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า ครูผู้สอนบาสเกตบอลหรือกีฬาอื่นๆ ควรสอนทักษะพื้นฐานที่จำเป็นและเพียงพอต่อการนำไปใช้ในการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การเล่นทีมหรือลงแข่งขัน เป็นต้น

1.5 มีเจตคติที่ดีต่อกีฬาบาสเกตบอล กลุ่มตัวอย่างที่ลงทะเบียนเรียนบาสเกตบอล ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่สนใจและมีเจตคติที่ดีต่อกีฬาบาสเกตบอลเป็นพื้นฐานมาก่อนแล้ว ซึ่งทำให้การเรียนบาสเกตบอลมีความสนุกสนานมากขึ้น โดยในประเด็นนี้ M13 กล่าวว่า “ผมชอบกีฬานี้ตั้งแต่แล้วครับ แล้วผมก็เป็นนักบาสเกตบอลด้วย ก็เลยเลือกลงวิชานี้ เวลาเรียนหรือทำกิจกรรมอะไรมันก็จะง่าย เพราะว่าเราทำได้” ขณะที่ W7 กล่าวว่า “ตั้งใจจะเลือกลงบาสเกตบอลอยู่แล้วคะ เพราะว่าชอบกีฬานี้มาก่อนแล้ว คือหนูคิดว่าถ้าได้เรียนอะไรที่เราชอบมันก็จะไม่ยากมาก แล้วพอตอนที่ได้เรียนมันก็เป็นแบบนั้นจริงๆ มันจะเรียนง่ายเรียนสนุกกว่าอะไรที่เราไม่ชอบเรียน” ส่วน M2 กล่าวเสริมว่า “ที่เลือกลงเรียนวิชานี้เพราะชอบเล่นบาสเกตบอลอยู่แล้วครับ อยากเล่นมากกว่าต้องไปเรียนวิชาอื่น แล้วเพื่อนอีกหลายคนก็ชอบเล่นเหมือนกันครับ ก็ชวนๆ กันมาเรียน มันจะได้สนุกๆ” ผลการศึกษานี้ สอดคล้องกับที่ วันวิสาข์ สายสนั่น ณ ออยุธยา และคณะ (2559) ได้ศึกษาพบว่า การที่บุคคลจะให้ความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาประเภทใดอย่างมุ่งมั่นตั้งใจนั้น ปัจจัยสำคัญคือ บุคคลนั้นมีเจตคติที่ดีต่อแต่ละกิจกรรมที่เข้าร่วม

1.6 ครูผู้สอนเป็นกันเองและสอนดี (สนุกสนาน มุ่งมั่นตั้งใจกับการสอน) ตัวครูผู้สอนมีบทบาทที่สำคัญและส่งผลโดยตรงต่อความสนุกสนานในการเรียนพลศึกษา ครูที่มีบุคลิกเป็นกันเอง เตรียมการสอนเป็นอย่างดี รวมทั้งมุ่งมั่นตั้งใจในการพัฒนาการเรียนการสอนของตนเองเสมอ จะช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนและสนุกไปกับการเรียนรู้ กรณีนี้ W1 อธิบายว่า “ส่วนหนึ่งที่ทำให้การเรียนวิชานี้สนุกก็เพราะว่าอาจารย์เขาสอนดี แล้วก็ก็เป็นกันเองกับนักเรียน เข้าใจธรรมชาติของเราว่าเด็กต้องการแบบไหน คืออาจารย์จะคอยถามอยู่บ่อยๆ ว่าแบบนี้ดีไหม อยากให้ปรับตรงไหนหรือเปล่า มันทำให้เราไม่เครียดค่ะ แล้วก็สนุกด้วย” หรืออย่างเช่นที่ W14 กล่าวเสริมว่า “หนูว่ามันขึ้นอยู่กับอาจารย์แต่ละวิชาด้วยค่ะ หนูชอบเรียนกับอาจารย์ที่ตลกๆ ง่ายๆ ไม่เรื่องมาก ยืดหยุ่นสูง อย่างวิชานี้ (บาสเกตบอล) นี่ใช่เลย เรียนกับอาจารย์คนนี้แล้วสนุก ที่ผ่านมามีบางทีพานี้ถึงกับเครียดด้วยซ้ำ” ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับที่ อูซากร พันธุ์วานิช (2558) ศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อะไรและมีประสบการณ์ที่ดีจากการเรียน ส่วนหนึ่งมาจากตัวอาจารย์ผู้สอนที่สอนดี มีความรู้และมีประสบการณ์สูง สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างหลากหลาย ไม่ซ้ำซาก สอนจากง่ายไปยาก รวมทั้งบุคลิกภาพของอาจารย์ที่มีส่วนช่วยกระตุ้นให้การเรียนการสอนเป็นไปในแนวทางที่สนุกสนานมากยิ่งขึ้น

2. ปัจจัยที่ส่งผลให้ความสนุกในการเรียนบาสเกตบอลลดน้อยลง

2.1 สถานที่เรียนอากาศร้อน ร้อน ช่วงเวลาเรียนวิชาบาสเกตบอล ตรงกับช่วงเวลาที่มียุคอากาศค่อนข้างร้อน (11.20-12.20 น.) แม้จะเรียนกันในอาคารพลศึกษาที่มีหลังคา แต่ด้วยเป็นอาคารที่มีผนังปิดทุกด้าน ทำให้อากาศไม่ค่อยถ่ายเทและอบอ้าวเป็นอย่างมาก ส่งผลให้ความสนุกสนานในการเรียนลดลง ดังเช่นที่ M6 กล่าวว่า “ข้อเสียตรงที่อากาศมันร้อนมาก มันทำให้เล่นได้ไม่นานเท่าไร เหงื่อออกเยอะมาก ก็เลยเล่นได้แปบเดียว ถ้ามันไม่ค่อยร้อนหรือมีลมพัดผ่านในอาคารสักหน่อยมันคงสนุกกว่านี้ครับ” ส่วน W11 ก็กล่าวเสริมว่า “มันไม่ค่อยดีตรงที่มันร้อนมากๆ เล่นแล้วเหงื่อออกเยอะมากคะ เล่นไปสักพักมันก็จะล้าๆ เบื่อๆ เหงื่อก็ออกเยอะมาก เหม็นด้วยคะ” หรือ W2 ก็กล่าวในทำนองเดียวกันว่า “หนูว่าไม่ดีตรงที่มันร้อนคะ ร้อนแบบอบๆ มันเรียนสนุกก็จริงแต่มันร้อนจนไม่ไหว เหงื่อหนูออกเยอะมาก ถ้ามันไม่ร้อนหรือมีลมพัดเข้ามาหน่อยมันก็จะดีกว่า” ผลการศึกษานี้ไปสอดคล้องกับที่ อูซากร พันธุ์วานิช (2558) และ ประสิทธิ์ ปิปทุม (2558) ซึ่งศึกษาพบว่า สภาพอากาศที่ไม่เหมาะสม เป็นอุปสรรคสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อผลการเรียนพลศึกษาหรือกีฬา เพราะสภาพอากาศที่ร้อน จะส่งผลทำให้ผู้เรียนรู้สึกเหนื่อยล้าเร็วและมากกว่าปกติ ประสิทธิภาพในการเรียนรู้ก็จะลดลงและไม่อยากเรียน

2.2 อุปกรณ์การเรียนไม่เพียงพอ ความพร้อมของอุปกรณ์การเรียนมีส่วนสำคัญประการหนึ่งซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จในการเรียนพลศึกษา การศึกษานี้พบว่า จำนวนอุปกรณ์ที่ไม่เพียงพอหรือบางส่วนชำรุดทรุดโทรมจนใช้งานไม่ได้ไม่เต็มที่ ส่งผลให้ความสนุกในการเรียนบาสเกตบอลลดลงได้ ประเด็นนี้ M14 อธิบายว่า “ผมอยากให้เปลี่ยนหรือไม่ก็ซ่อมแป้นบาสเกตบอลครับ คือมันหลวมๆ เวลาที่ลูกไปโดนมันก็จะโยกๆ แล้วลูกมันก็จะไม่ลง แล้วมันก็มีแค่ไม่กี่แป้นอันอื่นก็ตาข่ายขาดบ้าง มันจะสนุกกว่านี้ถ้ามันพร้อม” ส่วน W18 กล่าวว่า “หนูว่าโดยรวมมันดีอยู่นะ สนามก็ได้มาตรฐานที่เล่นได้ แต่ว่ามีเรื่องเส้นสนามที่เขาใช้เทปกาวสีแปะไว้ คือมันหลุดแล้วตอนที่ลงที่มันก็เห็นไม่ชัดว่าเส้นออกคือตรงไหน มันดูกลางๆ ถ้ามันชัดมันก็จะเล่นได้เต็มที่แล้วก็มันมากกว่านี้แน่คะ” ขณะที่ M6 อธิบายไว้ว่า “ผมว่าลูกบาสเกตบอลมันไม่ค่อยดีแล้วครับ มันไม่ค่อยดีเลย ที่พอตีๆ ใช้ได้จริงก็มีไม่กี่ลูก มันจับยากควบคุมก็ยากเพราะมันลื่นด้วย ทำให้เวลาเราได้ลูกที่ไม่ค่อยดีมันก็จะไม่สนุก” ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับ สาลี สุภารัตน์ (2553) ที่ศึกษาพบว่า อุปกรณ์การเรียนการสอนมีไม่เพียงพอ ชำรุด และมีเสียงดังรบกวน ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย เรียนรู้ได้ไม่เต็มที่และไม่สนุกกับการเรียนแบดมินตัน

2.3 มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนน้อย การศึกษานี้พบว่า ความสนุกในการเรียนบาสเกตบอลจะลดลงเมื่อผู้เรียนไม่มีส่วนร่วมหรือมีส่วนร่วมน้อยมากในแต่ละกิจกรรม ดังเช่นที่ W10 กล่าวว่า “ก็ตอนแข่งคะเพื่อนผู้ชายเขา

ไม่ส่งลูกให้หนูเลย อยู่ทีมเดียวกันแต่ทำเหมือนหนูเป็นวิญญูณไม่มีตัวตน เขาก็สนุกกันอยู่ไม่กี่คน ส่วนหนูเบื่อมาก เดินไปเดินมา” เช่นเดียวกับที่ W13 ก็อธิบายว่า “บางทีก็ไม่สนุกนะ อย่างตอนที่ต้องเล่นกับเพื่อนหลายๆ คน โดยเฉพาะผู้ชาย ส่วนมากเขาก็จะไม่ค่อยสนใจพวกหนูเท่าไร ไม่ค่อยส่งบอลให้ นานๆ จะให้ที แล้วเขาก็เล่นแบบจริงจังมากจนบางก็ไม่กล้าเล่นด้วย” ขณะที่ M1 กล่าวว่า “ผมว่าการเรียนแบบนี้มันไม่ควรจริงจังมาก อย่างเพื่อนบางคนก็เอาจริงจังมากๆ แล้วก็ชอบโชว์เดี่ยว เลี้ยงอย่างเดียวไม่ส่งให้เพื่อน คนอื่นในทีมเขาก็ไม่สนุกเพราะเขาไม่ได้บอล ทีมชนะก็จริงแต่มันไม่สนุกหรือครับ ต้องให้เขาได้มีส่วนร่วมบ้างมันถึงจะสนุกทุกคน” ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นได้ว่า ความสนุกสนานในการเรียนจะลดน้อยลงเมื่อผู้เรียนไม่ได้ทำกิจกรรมหรือมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ น้อยกว่าที่ควรจะเป็น สอดคล้องกับที่ ริงค์ (Rink, 2006) ได้อธิบายเกี่ยวกับหลักการสอนพลศึกษาไว้ว่า การที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดั่งนั้น ครูจำเป็นต้องเตรียมกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม คือ ทำท่ายความสามารถ เน้นความสนุกสนาน และมีกิจกรรมที่ทำร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

2.4 รู้สึกกดดันกับการสอบวัดทักษะ การสอบวัดผลการเรียนรู้ด้านทักษะต่างๆ ของกีฬาบาสเกตบอล เป็นช่วงเวลาที่กลุ่มตัวอย่างมีความรู้สึกกดดัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อทำให้ความสนุกในการเรียนบาสเกตบอลลดน้อยลง โดยในประเด็นนี้ W1 อธิบายว่า “ช่วงที่รู้สึกไม่สนุกหรือคะ ก็มันจะเป็นตอนที่ต้องสอบทักษะ โดยเฉพาะอย่างเช่นที่อาจารย์ให้สอบชู้ต หนูคิดว่ามันค่อนข้างกดดันเรื่องคะแนนด้วย เพราะถ้าพลาดก็จะได้คะแนนลูกนั้น มันเลยกดดันด้วยเครียดด้วยอะไรอย่างนี้คะ” ขณะที่ W8 ก็อธิบายว่า “ช่วงที่ต้องสอบหรือเก็บคะแนน อารมณ์พวกหนูก็จะเปลี่ยนไปอีกแบบหนึ่ง (หัวเราะ) คือมันต้องจริงจังมากขึ้น พอต้องตั้งใจมากๆ ความรู้สึกมันก็จะไม่ค่อยสนุกเหมือนกับตอนที่เล่นแบบสบายๆ สนุกๆ ไม่ต้องคิดอะไรมาก” สอดคล้องกับ W1 ที่กล่าวว่า “ตอนช่วงเก็บคะแนน เพื่อนอีกทีมเขาจริงจังมาก ตอนที่เล่นพวกเขาก็เล่นแบบเต็มที่มาก พวกหนูนี่ปกติก็สู้ไม่ได้อยู่แล้วเพราะเขาเก่งกว่า ยิ่งต้องมีเก็บคะแนนทุกคนก็จะจริงจังมาก มันก็จะไม่สนุกเหมือนตอนที่เล่นปกติ” ผลจากการศึกษานี้จึงสรุปได้ว่า ความสนุกสนานในการเรียนบาสเกตบอลจะลดลงในช่วงของการสอบเก็บคะแนนหรือสอบทักษะ เพราะผู้เรียนส่วนใหญ่จะรู้สึกกดดันและมีความวิตกกังวลมากกว่าเดิม สอดคล้องกับที่ สาลี สุภาภรณ์ (2559ก) ได้อธิบายไว้ว่า การวัดและประเมินผลในวิชาพลศึกษาส่วนใหญ่ยังคงมีปัญหา เพราะเน้นวัดทักษะมากเกินไป ส่งผลให้ต้องใช้เวลาสอบนาน หรือสอบได้เพียงครั้งละ 1-2 คน รวมทั้งไม่มีกิจกรรมให้กับผู้เรียนที่รอสอบ ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา

2.5 ตัวผู้เรียนไม่พร้อมกับการเรียน (เจ็บป่วยหรือไม่สบาย) พลศึกษาเป็นวิชาที่กิจกรรมส่วนใหญ่มีการเคลื่อนไหวร่างกาย ผู้เรียนที่สภาพร่างกายไม่พร้อมกับการเรียน เช่น มีอาการเจ็บป่วยหรือไม่สบาย ย่อมส่งผลให้เสียโอกาสหรือไม่สามารถเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างเต็มที่ และส่งผลให้ไม่สนุกกับการเรียนด้วยเช่นกัน ประเด็นนี้ W11 ได้กล่าวว่า “ช่วงที่ไม่สนุกคงน่าจะเป็นตอนที่หนูป่วย ถ้าจำไม่ได้ตอนนั้นน่าจะปวดท้องประจำเดือนคะ แล้วก็ต้องมีวิ่งเป็นปกติของบาสเกตบอล แต่หนูเล่นได้ไม่เต็มที่ ต้องแบบประคองๆ ไป ได้แค่เหนื่อยเดียวก็ขออาจารย์มาพักดีกว่า” ส่วน W2 ก็กล่าวในทำนองเดียวกันว่า “จำได้ว่าตอนที่อาจารย์ให้แข่งกันแล้วนี้หนูโดนลูกบอล มันเจ็บมากคะ ตอนนั้นพอโดนก็แบบไม่ไหวแล้วพอก่อน น้ำตาไหลเลย แล้วหลังจากนั้นมันก็บวม เวลาเล่นมันก็ต้องคอยระวัง คือมันทำอะไรก็ได้ไม่เต็มที่เท่าไร มันก็จะไม่สนุกเหมือนตอนปกติคะ” ในขณะที่ M9 ก็อธิบายว่า “ผมนี่คือเจ็บเข่าอยู่แล้วครับ มาจากที่เล่นบาสเกตบอลนี่แหละ มีจังหวะที่กำลังขึ้นชู้ตแล้วตอนที่ลงพื้นมันก็เจ็บที่เดิมขึ้นมาอีก ทีนี้เวลาเล่นมันก็จะไม่เต็มที่ครับ เพราะมันกลัวจะเป็นมากกว่าเดิม อยากเล่นให้สนุกๆแหละ แต่ว่ากลัวเจ็บมากกว่า” ผลจากการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า ความพร้อมทางร่างกายและจิตใจของผู้เรียน มีผลต่อความสนุกในการเรียนบาสเกตบอลด้วย สอดคล้องกับที่ ประสิทธิ์ ปิปทุม (2558) และสาลี สุภาภรณ์ (2559ข) ได้ศึกษาพบว่า ความพร้อมของตัวผู้เรียน มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ ผู้เรียนที่มีความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ จะเรียนรู้ได้ดีและเร็วกว่าผู้ที่ขาดความพร้อมในการเรียน

2.6 ได้รับบาดเจ็บจากการเรียน บาสเกตบอลเป็นกีฬาปะทะที่มีโอกาสทำให้กลุ่มตัวอย่างได้รับบาดเจ็บ ซึ่งเมื่อเกิดการบาดเจ็บก็จะส่งผลให้ความสนุกในการเรียนมีน้อยลง ประเด็นนี้ M17 เล่าว่า “ช่วงท้ายๆ เทอมมานี้ผมจะเล่นไม่เต็มที่เท่าไรครับ เพราะว่าผมดันเจ็บที่หัวเข่า มันเคยเป็นมาก่อนนี้แต่นานมาแล้ว แล้วมาเจ็บซ้ำตอนที่แข่งกับอีกทีมหนึ่ง มันก็เลยเล่นได้ไม่ค่อยเต็มที่เท่าไรครับ มันก็เลยไม่ค่อยสนุกเท่าไร” ในขณะที่ W5 ก็เล่าว่า “ที่ลงเรียนวิชานี้ส่วนใหญ่เป็นเพื่อนผู้ชาย แต่ละคนก็เล่นกันแรง เวลาที่เล่นด้วยหนูเจ็บตัวทุกอย่างทีเดียว (หัวเราะ) มันก็สนุกดีนะ แต่ถ้าเล่นกันแรงมากหรือหนูเจ็บมากมันก็ไม่สนุกอย่างสองอาทิตย์ที่แล้ว หนูโดนแย่งบอลแล้วมือกระแทกปากแตก เคยโดนทั้งลูกมากระแทกหัว แขน คือก็หยุดเล่นเดี๋ยวหนึ่งแล้วมาเล่นต่อ ถ้าเจ็บมากๆ ก็หยุด” ส่วน W4 ก็บรรยายว่า “หนูไม่ชอบอย่างหนึ่งตรงที่เพื่อนบางคนเขาเล่นแรง เขาอาจคิดว่าต้องเล่นเต็มที่ แล้วเขาเป็นผู้ชายแต่เราผู้หญิง เราสู้เขาไม่ได้หรอก เขาก็จะแย่งเรา คนเรา คือหนูอยากบอกเขาว่าเบาๆ หน่อย หนูเจ็บ หนูไม่สนุกกับที่เขาเล่น” ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า เมื่อเกิดการบาดเจ็บจากการเรียนบาสเกตบอล ความสนุกในการเรียนก็จะลดน้อยลงด้วย สอดคล้องกับที่ อูษากร พันธุ์วานิช (2558) ศึกษาพบว่า การบาดเจ็บหรือการเจ็บป่วย ส่งผลให้ผู้เรียนทำกิจกรรมต่างๆ ได้ไม่เต็มที่ ไม่สามารถทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนๆ ได้ เช่นเดียวกับที่ มหาลาภ ป้อมสุข, สาลี สุภภรณ์ และอูษากร พันธุ์วานิช (2559) ได้ศึกษาพบว่า การบาดเจ็บที่เกิดขึ้นจากการเรียนพลศึกษา เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ความสนุกสนานเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการสอนพลศึกษา ความสนุกก่อให้เกิดความสุขและช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีและเร็วมากขึ้น ผลจากการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าครูพลศึกษาควรให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะและได้แข่งขันภายในชั้นเรียน รวมถึงควรต้องวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจความต้องการของผู้เรียน และเตรียมกิจกรรมการสอนหลากหลายและแปลกใหม่อยู่เสมอ เพราะช่วยให้ผู้เรียนสนุกกับการเรียนมากขึ้น ในขณะเดียวกันก็ควรหาทางแก้ไขในเรื่องอุปกรณ์ที่มีจำกัด สภาพอากาศที่ไม่เหมาะสม กิจกรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมน้อย รวมถึงการสอบที่สร้างความกดดันให้กับผู้เรียน เพราะปัจจัยเหล่านี้ทำให้ความสนุกในการเรียนลดลง นอกจากนี้ ควรที่จะต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมต่อไปว่า การสอนพลศึกษาที่มีกิจกรรมหรือชนิดกีฬาที่แตกต่างกันนั้น มีปัจจัยใดบ้างที่เกี่ยวข้องต่อความสนุกสนาน เพื่อเป็นการทำความเข้าใจและช่วยให้จัดการเรียนการสอนได้ตรงกับความต้องการและเกิดผลสัมฤทธิ์แก่ผู้เรียนได้มากที่สุด

ประกาศขอบคุณ

การศึกษาวิจัยนี้ได้รับงบประมาณอุดหนุนการทำวิจัย จากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา (ทุนงบประมาณเงินรายได้ ประจำปีงบประมาณ 2562) ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูง

เอกสารอ้างอิง

- จิรกรณ์ ศิริประเสริฐ. (2543). *ทักษะและเทคนิคการสอนพลศึกษา ในระดับประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เจริญ กระบวนรัตน์ และสาลี สุภภรณ์. (2557). ผลการออกกำลังกายด้วยยางยืด ตารางเก้าช่องและการยืดเหยียดกล้ามเนื้อที่มีต่อสุขภาพ. *วารสารคณะพลศึกษา*, 17(2), 45-62.
- ประสิทธิ์ ปิปทุม. (2558). สภาพปัญหาและประสบการณ์ในการเรียนวิชาว่ายน้ำของนิสิตปริญญาตรี. *วารสารคณะพลศึกษา*, 18(2), 69-78.

- มหาลาภ ป้อมสุข, สาลี สุภาภรณ์ และอุษากร พันธุ์วานิช. (2559). เจตคติที่มีต่อกิจกรรมพลศึกษาตามการรับรู้ของผู้เรียน. *วารสารคณะพลศึกษา*, 19(1), 167-182.
- วริศรา พงษ์สูงเนิน และสาลี สุภาภรณ์. (2557). เจตคติและปัจจัยที่ส่งผลต่อเจตคติในการเข้าร่วมเดินแอโรบิกตามการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่าง. *วารสารคณะพลศึกษา*, 17(2), 126-134.
- วันวิสาข์ สายสนั่น ณ อยุธยา, ศิริวรรณ สุขดี, ธิติพงษ์ สุขดี และธงชาติ ภู่เจริญ. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมลีลาของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารคณะพลศึกษา*, 189(2), 112-121.
- วรศักดิ์ เพียรชอบ. (2548). *รวบบทความเกี่ยวกับปรัชญา หลักการ วิธสอนและการวัดเพื่อประเมินผลทางพลศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ระพีพัฒน์ เตือนเพ็ญศรี, ปณิตดา จูเกล้า และเกษมสันต์ พานิชเจริญ. (2560). การวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการเรียนวิชาโปโลน้ำของนักเรียนมัธยมปลาย: กรณีศึกษา โรงเรียนสาธิตแห่งหนึ่ง. *วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม*, 13(1), 46-56.
- ระพีพัฒน์ เตือนเพ็ญศรี, สาลี สุภาภรณ์ และอุษากร พันธุ์วานิช. (2559). พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนในชั้นเรียนพลศึกษา ตามการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่าง: กรณีศึกษา. *วารสารคณะพลศึกษา*, 19(1), 183-193.
- สาลี สุภาภรณ์ และเอกลักษณ์ พุฒิชนสมบัติ. (2550). *การเรียนคุณดาลัยีโยคะด้วยวิธีสอนโดยตรงและสอนแบบเพื่อนสอนเพื่อน: งานวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สาลี สุภาภรณ์. (2543). ชีวกลศาสตร์การกีฬากับการสอน. *วารสารคณะพลศึกษา*, 2, 43-52.
- _____. (2550). *วิจัยเชิงคุณภาพทางพลศึกษาและกีฬา*. กรุงเทพฯ: สามลดา.
- _____. (2553). การสอนพลศึกษาด้วยวิธีแทคติคอลตามการรับรู้ของผู้เรียน. *วารสารคณะพลศึกษา*, 13(1), 246-253.
- _____. (2555). *วิจัยเชิงคุณภาพทางพลศึกษาและกีฬา*. กรุงเทพฯ: สามลดา.
- _____. (2559ก). *การสอนพลศึกษา กีฬาและการออกกำลังกายแนวใหม่*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- _____. (2559ข). *คอร์สโยคะที่นิสิตปริญญาตรีต้องการ*. *วารสารคณะพลศึกษา*, 19(2), 37-52.
- อุษากร พันธุ์วานิช. (2558). การเรียนวิชาโยคะตามการรับรู้ของผู้เรียน. *วารสารคณะพลศึกษา*, 18(1), 27-41.
- Cothran, D. J., & Kulinna, P. H. (2006). Students' Perspectives on Direct, Peer, and Inquiry Teaching Strategies. *Journal of Teaching in Physical Education*, 25, 166-181.
- Garn, A. C., & Cothran, D. (2006). The Fun Factor in Physical Education. *Journal of Teaching in Physical Education*, 25, 281-297.
- Rink, J. (2006). *Teaching Physical Education for Learning* (5th ed.). Boston, MA: McGraw-Hill.

กลยุทธ์การพัฒนาการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หน่วยวิทยบริการ ภาคตะวันออก*

Strategy for the development of the quality of instructional management
in Bachelor's Degree Program Buddhist Management Faculty of Social Sciences
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Eastern in Campus

พระมหากิติ สร้อยมาลา**

มานพ แจ่มกระจ่าง***

ดุสิต ชาวเหลือง****

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริการ ภาคตะวันออก 2) พัฒนากลยุทธ์การจัดการเรียนการสอน หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริการ ภาคตะวันออก และ 3) ศึกษาความเป็นไปได้ในการนำกลยุทธ์การจัดการเรียนการสอน หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใช้กับหน่วยวิทยบริการภาคตะวันออก

ระเบียบวิธีวิจัยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ พระและคฤหัสถ์ ซึ่งเป็นผู้บริหาร ผู้สอน ผู้เรียน และผู้ใช้งานบัณฑิต จำนวน 399 รูป/คน สุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วน จากประชากร 956 รูป/คน เครื่องมือเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่น ทั้งฉบับเท่ากับ 0.95 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าคะแนนเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการระดมสมอง (Brain storming) โดยการวิเคราะห์ SWOT จากผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 12 รูป/คน เลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญ และตรวจสอบข้อมูลจากผู้มีส่วนร่วม ในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน 9 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลจากทั้งสองขั้นตอนโดยการพรรณนาความ

ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า

1. สภาพการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริการภาคตะวันออก พบว่า มีแนวทางดำเนินงานใน 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน สามารถสร้างเอกลักษณ์ของสถาบัน เข้าใจหลักสูตรบูรณาการรายวิชา 2) ด้านบุคลากร อาจารย์ประจำหลักสูตรมีคุณวุฒิตรงสาขาวิชา ผู้สอนมีความรู้และองค์ความรู้เชิงความสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่นๆ 3) ด้านการส่งเสริมวิชาการ มีการทำงานแบบเชิงรุกและเชิงรับ มีแหล่งค้นคว้า ข้อมูลเพื่อการพัฒนาความรู้และผลงานทางวิชาการ 4) ด้านการวัดและประเมินผล มีกฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนสามารถเผยแพร่เอกสาร กลไกหลักในการขับเคลื่อนการประเมินผล และ 5) ด้านงบประมาณ มีแผนกลยุทธ์ทางการเงิน แผนป้องกันความเสี่ยง และแผนการจัดหาครุภัณฑ์ที่ทันสมัย

*ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

**นิสิตหลักสูตรดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

***รองศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย

****ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย

2. การพัฒนากลยุทธ์การจัดการเรียนการสอน หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริการ ภาคตะวันออก พบว่า กลยุทธ์การจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย 1) การให้ความสำคัญต่อการวางแผนปรับปรุงคณะกรรมการพิจารณาการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน 2) การให้ความสำคัญต่อการวางแผนพัฒนาระบบสารสนเทศ เพื่อเพิ่มช่องทางการส่งข่าวสารและข้อมูล 3) มีการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานภายนอก 4) มหาวิทยาลัยมีองค์ความรู้เฉพาะด้านทำให้มีการนำเสนอความรู้ ข้อมูลข่าวสารทางพระพุทธศาสนาได้ถูกต้อง

3. ความเป็นไปได้ในการนำกลยุทธ์การจัดการเรียนการสอน พบว่า กลยุทธ์ที่สามารถนำไปใช้ได้กับการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ หน่วยวิทยบริการ ภาคตะวันออก ประกอบด้วย 1) หลักการจัดการตามหลักพุทธศาสนา 2) วิทยาการสมัยใหม่ 3) การจัดการตามแนวพุทธได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) การประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ : การจัดการเชิงพุทธ/ การจัดการเรียนการสอน/ หน่วยวิทยบริการ ภาคตะวันออก

Abstract

The purposes of this research are 1) To study the instruction condition in the Buddhist Management, B.A, Faculty of Social Science, Mahachulalongkornrajavidyalaya University; Learning Resource Unit Management of Eastern Region. 2) To develop strategies for instruction in Buddhist Management, B.A, Faculty of Social Science, Mahachulalongkornrajavidyalaya University; Learning Resource Unit Management of Eastern Region. 3) To study the possibilities to apply the strategies for development instruction in Buddhist Management, B.A, Faculty of Social Science, Mahachulalongkornrajavidyalaya University to the Learning Resource Unit Management of Eastern Region.

The research methodology used in this study is mixed methods research which is quantitative research and qualitative research. In the quantitative research, data was collected from the sample group which is monks and laities. Sample group consists of executives, teachers, students, and employers. The sample size is 399 monks/laities. The sample group was selected from a population which size is 956 monks/laities. Data collection tool is questionnaire which overall internal reliability is 0.95. Statistics measurement used in data analysis is mean and standard deviation. In the qualitative research, data was collected by brainstorming. The SWOT analysis was used in the 12 executives (monks/laities). The sample group was specifically selected by the expert (s). Data check was done by participants in the focus group discussion. The group size is 9 monks/laities. Data from both qualitative and quantitative research was analyzed by descriptive analysis.

The findings of this study were as follows:

1. The instruction condition in the Buddhist Management, B.A., Faculty of Social Science, Mahachulalongkornrajavidyalaya University; Learning Resource Unit Management of Eastern Region : it was found that 5 guidelines available 1) Curriculum and instruction-It is possible to create the identity of the institute and to understand the integrated curriculum in each subject. 2) Personnel –

Teachers are qualified following the requirements in each curriculum. Teachers are well-trained and educated in their own field as well as other related fields.3) Academic Support – It is both passive and active work. The information resources are available for education and academic research. 4) Measurement and Evaluation – It was done following standard regulations and forms. The document about the main mechanism in the evaluation process can be published. 5) Budget – The financial strategies, risk prevention plan and modern durable goods purchase plan.

2. Strategies development for instruction in Buddhist Management, B.A., Faculty of Social Science, Mahachulalongkornrajavidyalaya University; Learning Resource Unit Management of Eastern Region. It was found that the instruction strategies consist of 1) To prioritize to plan for improvement in the board of committee of instruction development. 2) To emphasize on development plan in information technology for the purposes of increasing ways in news and information notification. 3) To create network and participation from other organization. 4) Specific knowledge – The university is well-known for specific knowledge resulting in proper communication about Buddhism.

3. The possibilities to apply the instruction strategies – It was found that the possible strategies, for the instruction in the Buddhist Management, B.A., the Learning Resource Unit Management of Eastern Region, are 1) The management principles following to the Buddhist dhamma 2) Modern technology 3) The effective Buddhist management 4) To apply to manage the Buddhist.

Keywords : Buddhist management/ Instructional management/ Eastern Campus

บทนำ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จัดอยู่ในประเภทเฉพาะทางที่เน้นการผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรีขึ้นไป มีการจัดการเรียนการสอน ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคทั่วประเทศ ในลักษณะหลักสูตรสถาบันสมทบของมหาวิทยาลัยการจัดการเรียนการสอนของทุกแห่งใช้หลักสูตรกลางของมหาวิทยาลัยเป็นหลักสูตรปรับปรุง และจัดทำใหม่ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ หน่วยงานวิทยบริการชลบุรี ระยอง สระแก้ว และจันทบุรี (กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี เลขที่ ศธ 6100.3/291 ลงวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ.2556) ผลกระทบจากสถานการณ์ภายนอกในการพัฒนาหลักสูตรจึงจำเป็นต้องพัฒนาหลักสูตรในลักษณะที่สองคล้องกับบริบทของสังคมไทย ทั้งนี้ จะต้องมีความประสานเชื่อมโยงสอดคล้องกับวิวัฒนาการของกระแสโลกาภิวัตน์ โดยการผลิตบุคลากรทางด้านการจัดการที่จำเป็นต้องมีความพร้อมที่จะปฏิบัติงานได้ทันทีและมีศักยภาพสูง ในการพัฒนาตนเองให้เข้ากับลักษณะงานทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ รวมถึงความเข้าใจในผลกระทบของบริบทของสังคม โดยต้องปฏิบัติตนอย่างมีอาชีพ มีคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งเป็นไปตามนโยบายและวิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัยด้านมุ่งสู่ความเป็นเลิศ ในการเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษา (TQF) ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในในระดับหลักสูตร ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2559, 2559, หน้า 39) ในการผลิตบัณฑิต เพื่อให้บัณฑิตมีคุณลักษณะพึงประสงค์และเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพ การดำเนินงานและการบริหารงานระดับหลักสูตรถือว่าสำคัญที่สุด ซึ่งควรมีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตร มีโอกาสทางกายภาพดี แต่ยังมีขาดสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้เชิงวิชาการ ที่จำเป็นและเหมาะสมกับนิสิตในยุคปัจจุบัน และ

หลักสูตรในแต่ละส่วนงานยังขาดการดำเนินการด้านการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าศึกษาและการจัดกิจกรรมเสริมสร้างศตวรรษที่ 21 ยังไม่สามารถนำไปเพิ่มพูนศักยภาพของบัณฑิตได้ จึงส่งผลให้มีอัตราการออกกลางคันเป็นจำนวนมาก ดังนั้น การจัดการเชิงพุทธ ควรเน้นที่การเสริมสร้างแนวทางการจัดการโดยเน้นนำเอาหลักธรรมทางพุทธศาสนามาใช้คือ ปัจจัยภายนอกหรือ ปรโตโฆสะ (อกุศลมูล) แก้ไขโดยกัลยาณมิตรและปัจจัยภายใน หรือโยนิโสมนสิการ (กิเลสและทิวฏฐิ) แก้ไขโดยระเบียบวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ (ศิวาพร ศรีศักดิ์นันท์, 2558, หน้า ข)

หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ภาคตะวันออก ทั้ง 4 แห่ง มีหลักสูตรที่มีความหลากหลายในพื้นที่ จึงควรสร้างระบบการจัดการสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้เชิงวิชาการ เพื่อให้อาจารย์สอนทุกแห่งมีการจัดการเรียนการสอนที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน และนำองค์ความรู้แต่ละแห่งมาแบ่งปันกัน เพื่อสร้างศักยภาพของหลักสูตรให้มีผลลัพธ์ที่ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริการภาคตะวันออก
2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริการ ภาคตะวันออก
3. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการนำกลยุทธ์การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไปใช้กับหน่วยวิทยบริการภาคตะวันออก

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษาค้นคว้านี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methods research) ประกอบด้วยข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลใน 3 ระยะ กล่าวคือ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ด้วยการตอบแบบสอบถาม (Questionnaire) และการระดมสมอง (Brain storming) เป็นการวิเคราะห์หาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) โดยมีผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ นักวิชาการศึกษา ด้านพระพุทธศาสนา นักวัดผลและประเมินผลหลักสูตรการศึกษา ระยะที่ 2 พัฒนากลยุทธ์การจัดการเรียนการสอน ด้วยการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยมีพระและคฤหัสถ์ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการสัมภาษณ์ เพื่อหากลยุทธ์การพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ระยะที่ 3 การศึกษาความเป็นไปได้ในการนำกลยุทธ์การจัดการเรียนการสอน ไปใช้กับหน่วยวิทยบริการ ภาคตะวันออก

2. ขอบเขตด้านการวิเคราะห์วิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยนี้ แบ่งเป็น 4 กรณี คือ การตอบแบบสอบถาม การระดมสมอง การสนทนากลุ่ม และการศึกษาความเป็นไปได้ โดยได้นำขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูล เชิงปริมาณด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) จำนวน 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย การตีความข้อมูล (interpretative) การเปรียบเทียบข้อมูล (constant comparison) การสังเคราะห์ข้อมูล (synthesis) และการสรุปข้อมูล (generalization)

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ 1. คณาจารย์ที่สอนในหลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษา หน่วยวิทยบริการ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2. นิสิตที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่ศึกษาในปัจจุบัน สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ 3. นิสิตที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว และ 4. หน่วยงานผู้ใช้งานบัณฑิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การวิจัยเชิงปริมาณ โดยการเก็บแบบสอบถามจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ โดยการเปิดตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan ได้กลุ่มตัวอย่าง 399 รูป/คน และผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ในหน่วยวิทยบริการทั้ง 4 แห่ง คือ จังหวัดชลบุรี ระยอง สระแก้ว และจันทบุรี เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการระดมสมอง (Brain storming) โดยการวิเคราะห์ SWOT เพื่อสร้างกลยุทธ์เบื้องต้น จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้แทนประธานหลักสูตร สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และหน่วยงานผู้ใช้งานบัณฑิต แห่งละ 3 รูป/คน รวมทั้งหมด จำนวน 12 รูป/คน และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิจากบุคคลภายนอกมาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่มครั้งนี้ จำนวน 9 รูป/คน เป็นการทบทวนและพัฒนากลยุทธ์ที่ได้สร้างแล้ว นำมาพัฒนาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยมีผู้เกี่ยวข้องซึ่งเป็นทั้งพระภิกษุสงฆ์และคฤหัสถ์ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงกว้างเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนและแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน

เครื่องมือเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารหนังสือต่างๆรวมทั้งขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 3 ฉบับ ประกอบไปด้วยคำถามปลายปิด (Closed-ended questions) และคำถามปลายเปิด (Open – ended questions) โดยแบ่งโครงสร้างของแบบสอบถามเป็น 3 ฉบับ ดังนี้ ฉบับที่ 1 แบบสอบถามสำหรับคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ ฉบับที่ 2 แบบสอบถามสำหรับนิสิตและคฤหัสถ์ ซึ่งเป็นผู้เรียน ฉบับที่ 3 แบบสอบถามสำหรับหน่วยงานผู้ใช้งานบัณฑิต

ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่ปรับปรุงตามความคิดของผู้เชี่ยวชาญไปทดลอง (try out) ณ หน่วยวิทยบริการ วัดพระรูป อำเภอมือง จังหวัดเพชรบุรี กับผู้เรียนที่เป็นพระภิกษุสงฆ์ เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) จำนวน 30 ชุด วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Coefficient Alpha, 1970, p. 161) โดยผลจากการนำไปทดลองใช้ พบว่า แบบสอบถาม มีความเที่ยงของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.95

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยการเก็บข้อมูลใช้วิธีให้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง ทั้งนี้ ผู้วิจัย ได้มีการชี้แจงที่มาและวัตถุประสงค์ให้กับกลุ่มตัวอย่างทราบ รวมทั้งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันตามขั้นตอน

การเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ขอนหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อขอความร่วมมือไปยังกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ที่ตอบแบบสอบถามและแบบประเมิน

- 1) สร้างแบบสอบถามผู้ที่เป็นนิสิตทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์
- 2) สร้างแบบสอบถามผู้ที่เป็นอาจารย์ เจ้าหน้าที่ทั้ง 4 หน่วยวิทยบริการฯ
- 3) สร้างแบบสอบถามผู้ที่ใช้งานบัณฑิต ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์

2. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง ก่อนเริ่มเก็บข้อมูลในแต่ละหน่วยงาน ผู้วิจัยดำเนินการโดยชี้แจงวัตถุประสงค์และวิธีการตอบแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง โดยขออนุญาตหน่วยงานที่มีภารกิจด้านปฏิบัติการวิชาชีพ การบริหารงานทั่วไปและติดตามเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง

3. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกชุดภายหลังการเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งหากไม่ครบถ้วน จะมีการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้แบบสอบถามมีความครบถ้วนสมบูรณ์มากที่สุด

4. สรุปผลการรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบประเมิน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำผลคะแนนที่ได้จากแบบสอบถามทั้งหมดไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติสำเร็จรูป ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล วิเคราะห์ด้วยค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage)

2. การวิเคราะห์กลยุทธ์การพัฒนาจัดการเรียนการสอน หลักสูตรพุทธศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหน่วยวิทยบริการ ภาคตะวันออก ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อวัดระดับของการแนวทางการพัฒนา

ผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ

1) ผลวิจัยเกี่ยวกับผู้สอนของอาจารย์และผู้บริหารต่องานในหน้าที่การจัดการเรียนการสอน พบว่า งานในหน้าที่การจัดการเรียนการสอน ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.88, SD = 1.416$) โดยงานในหน้าที่การจัดการเรียนการสอน มีอันดับมากที่สุด คือ ผู้เรียนสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ($\bar{X} = 2.92, SD = 1.428$) งานในหน้าที่การจัดการเรียนการสอน น้อยที่สุด คือ แผนการสอนสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ($\bar{X} = 2.85, SD = 1.429$) อยู่ในอันดับน้อยสุด

2) ผลวิจัยเกี่ยวกับผู้เรียนในการจัดการเรียนการสอน พบว่า การศึกษาความคิดเห็นของนิสิตในการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.31, SD = 1.216$) โดยประเด็นการประเมินผลในการจัดการเรียนการสอน อันดับ 1 อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.34, SD = 1.219$) รองลงมา วิธีการสอน ($\bar{X} = 3.33, SD = 1.216$) ผลวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการทางวิชาการโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.28, SD = 1.222$) โดยประเด็นการวางระบบผู้สอน อันดับ 1 อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.43, SD = 1.283$) งานพัฒนาทางวิชาการ น้อยที่สุด คือ การรับนิสิตผลที่เกิดจากนิสิต และการประเมินผู้เรียน ($\bar{X} = 3.24, SD = 1.321$) ผลวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการทางอาชีพ พบว่า การศึกษาความคิดเห็นของนิสิตในพัฒนาการทางอาชีพโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.32, SD = 1.209$) โดยประเด็นความภูมิใจในการรับรู้และฝึกฝนทักษะทางวิชาชีพ อันดับ 1 อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.42, SD = 1.50$)

3) ผลการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาความคิดเห็นของหน่วยงานผู้ใช้งานบัณฑิตเกี่ยวกับความสามารถในการแสวงหาทรัพยากร โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.37, SD = 1.141$) เมื่อพิจารณาในรายข้อคำถาม อันดับ 1 มีการปรับปรุงหลักสูตรการจัดการเชิงพุทธอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.46,$

$SD = 1.141$) รองลงมา เป็นเรื่องไม่ยากที่จะแสวงหาบัณฑิตที่สำเร็จจากสถาบันการศึกษาแห่งนี้ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.38, SD = 1.216$)

2. สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

การพัฒนากลยุทธ์การจัดการเรียนการสอน หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยงานวิทยบริการ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการประชุมระดมสมองด้วยเทคนิค SWOT สรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ ดังนี้

1) จุดแข็งขององค์กร พบว่า 1) มหาวิทยาลัยมีชื่อเสียงและเกียรติคุณทางการจัดการศึกษาและบริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาเป็นที่ปรากฏทั้งในและต่างประเทศผ่านกระบวนการบริการวิชาการและการผลิตบัณฑิตออกไปรับใช้สังคม และคณะสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) มหาวิทยาลัยมีความเป็นอิสระในการบริหารจัดการสามารถออกแบบและพัฒนาระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ ยืดหยุ่น คล่องตัว โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ภายใต้กลไกการประกันคุณภาพการศึกษา 3) มหาวิทยาลัยยังได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนจากคณะสงฆ์และประชาชนทั่วไป ให้เปิดการศึกษาเพื่อพัฒนาคณะสงฆ์และประชาชนทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ

2) จุดอ่อนขององค์กร พบว่า 1) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจุดอ่อนสำคัญคือ ไม่ค่อยมีคนรู้จักมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนใหญ่คนรู้จักอยู่ในกลุ่มพระภิกษุและสามเณรที่มาเรียนหรือมาขอใช้บริการเพื่อการศึกษาเท่านั้น ขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดการสื่อสารให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย 2) รายวิชาของสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มีความเป็นเอกลักษณ์สูง แต่คณาจารย์ผู้สอนยังไม่สามารถนำเสนอให้เห็นแนวคิดใหม่ เนื่องจาก ยังยึดตามหลักการเดิม 3) สัดส่วนตำแหน่งอาจารย์ต่อตำแหน่งวิชาการยังไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานตามระบบประกันคุณภาพการศึกษา

3) โอกาสขององค์กรในปัจจุบัน พบว่า 1) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นสถาบันการศึกษาในกำกับของรัฐ จัดอยู่ในประเภทเฉพาะทางที่เน้นการผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรีขึ้นไป บัณฑิตบรรพชาที่จบการศึกษาออกไป มีโอกาสสนองงานกิจการคณะสงฆ์ทั้งในด้านการปกครอง การศึกษา การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการศึกษาสงเคราะห์ และเป็นพระสังฆาธิการระดับสูง เป็นโอกาสให้มหาวิทยาลัยได้รับความเชื่อถือและไว้วางใจจากคณะสงฆ์ ในการดำเนินกิจกรรมการจัดการศึกษาอบรมและพัฒนาคณะสงฆ์ในฐานะเป็นมหาวิทยาลัยแห่งคณะสงฆ์ไทย เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาบุคลากรด้านพระพุทธศาสนา 2) ค่าใช้จ่ายในการการศึกษาไม่สูง เป็นทางเลือกให้พระสงฆ์สามเณร และประชาชนทั่วไปที่มีข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจเข้ามาศึกษาได้อย่างกว้างขวาง 3) สถานการณ์ทางสังคมของโลกมีความวุ่นวายเกิดขึ้น ไม่มีความสงบ สังคมมีความแตกแยกอันเกิดจากปัญหาการพัฒนาที่ไม่สมดุล เป็นโอกาสของมหาวิทยาลัย ในการที่จะเสนอทางเลือกในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ ผ่านกระบวนการจัดการศึกษา การบริการวิชาการ การวิจัยและการส่งพระสอนศีลธรรม พระธรรมทูตเพื่อการสอนการเผยแผ่พุทธธรรมทั้งในและต่างประเทศ

4) อุปสรรคขององค์กร ได้แก่ 1) งบประมาณที่ได้รับมีน้อย และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไม่สามารถมีรายได้จากการเก็บค่าใช้จ่าจากผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ เพราะเป็นพระภิกษุและสามเณร ส่วนคฤหัสถ์ที่เข้ามาศึกษายังคงมีน้อย ทำให้การพัฒนาในด้านต่างๆ ทำได้ยากโดยเฉพาะคุณภาพการจัดการเรียนการสอน 2) การแข่งขันเชิงคุณภาพและปริมาณจะเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากนโยบายเปิดเสรีทางการศึกษา 3) แผนนโยบายของรัฐบาลที่จะจัดสรรงบประมาณสนับสนุนมหาวิทยาลัยในลักษณะเงินอุดหนุนเฉลี่ยรายหัวนิสิต สถาบันการศึกษาที่มีความพร้อมด้านการบริหารจัดการด้านทรัพยากร ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านอาคารสถานที่ ห้องสมุด และระบบประกันคุณภาพการศึกษาถูกประเมินให้ค่าเฉลี่ยระดับคุณภาพสูงจะได้เปรียบสถาบันการศึกษาที่ไม่มีความพร้อม

5) การวิเคราะห์กลยุทธ์ทางเลือก หลังจากการวิเคราะห์กลยุทธ์ SWOT โดยการวิเคราะห์แต่ละด้านแล้ว ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้จับคู่ทำการวิเคราะห์กลยุทธ์ทางเลือกโดยการสร้างและประเมินกลยุทธ์ทางเลือก ผู้ให้ข้อมูลหลักร่วมพิจารณาและตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างกลยุทธ์ทางเลือก จำนวน 4 ทางเลือก ซึ่งการวิเคราะห์กลยุทธ์ทางเลือกดำเนินการดังต่อไปนี้

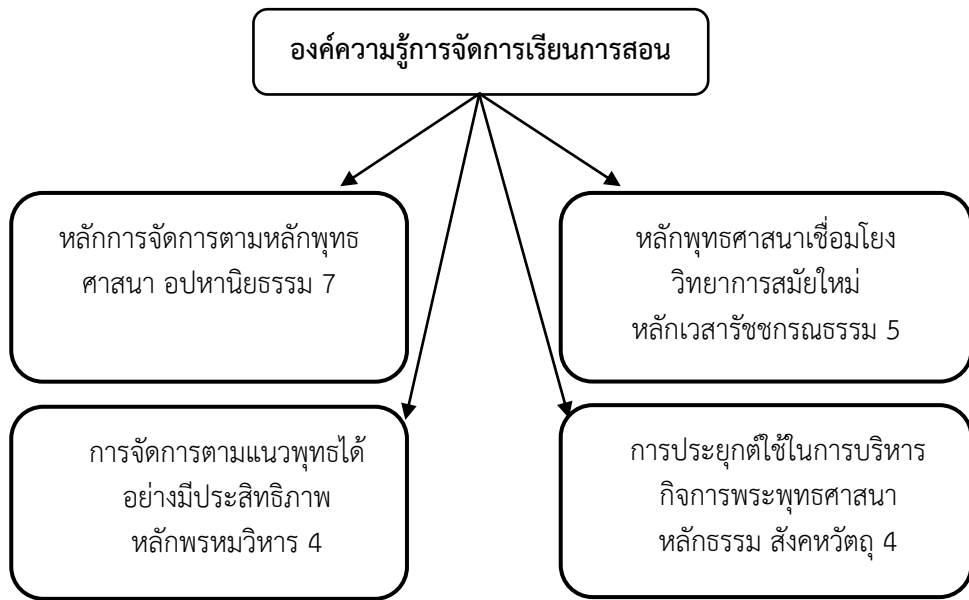
SO วิเคราะห์พร้อมกันเลยว่า เรามีจุดแข็งอะไร และมีโอกาสอะไรที่จะสนับสนุน จุดแข็งนั้น

ST วิเคราะห์ว่าเรามีอุปสรรคอะไรบ้าง และเราจะสามารถใช้จุดแข็ง แก้ไขอุปสรรคนั้น ได้อย่างไร

WO วิเคราะห์ว่า มีสภาพแวดล้อมภายนอกอะไรบ้างที่เอื้อโอกาสให้เราแล้ว แต่ถ้าเรายังมีจุดอ่อนอะไรที่จะทำให้เราฉกฉวยโอกาสนั้นไม่ได้

WT วิเคราะห์ว่า มีสภาพแวดล้อมภายนอกอะไรบ้างที่เป็นอุปสรรคกับเราและยังกระทบกับจุดอ่อนของเราโดยตรงด้วย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่า กลยุทธ์การพัฒนาการเรียนการสอน หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริการ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (2550, หน้า 86-87) ได้กล่าวถึงหลักธรรมสำคัญในการพัฒนาการเรียนการสอนสู่องค์ความรู้ใหม่ คือ การนำหลักการจัดการตามหลักพุทธศาสนา คือ หลักอปทานิยธรรม 7 การผสมผสานวิทยาการสมัยใหม่กับหลักเวสารัชชกรรมธรรม 5 การบริหารจัดการการเรียนการสอนตามแนวพุทธธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามหลักพรหมวิหาร 4 การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริหารจัดการแนวตามพระพุทธศาสนา

องค์ความรู้การพัฒนาการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริการ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1. หลักการจัดการตามหลักพระพุทธศาสนาด้วยหลักอภินายธรรม 7 เป็นการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน โดยการนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์เชื่อมโยงกับศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้และเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม

2. ผสานวิทยาการสมัยใหม่กับหลักเวทธรรม 5 เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้น้องค์ความรู้ การพัฒนาการเรียนการสอน หรือการนำนวัตกรรมใหม่ เพื่อการพัฒนาจิตใจและสร้างชุมชนหรือสังคมเข้มแข็งและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

3. การนำหลักบริหารจัดการตามแนวทางพระพุทธศาสนา มีประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามหลักพรหมวิหาร 4 เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการใช้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ โดยเกิดกระบวนการบริหารจัดการโดยใช้หลักพระพุทธศาสนาบูรณาการกับการบริหารจัดการสมัยใหม่

4. พัฒนาระบบการจัดการตามแนวพุทธธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามหลักพรหมวิหาร 4 โดยการส่งเสริมและสนับสนุนและพัฒนาระบบบริหารจัดการ พัฒนานวัตกรรมโดยการบูรณาการหลักพระพุทธศาสนากับการเรียนการสอน การวิจัยและบริการวิชาการแก่สังคม

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการศึกษาหรือวิจัยในครั้งนี้ กลยุทธ์การพัฒนาจัดการเรียนการสอน หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริการ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอน และข้อจำกัดที่เกี่ยวกับคุณภาพ ในการเรียนการสอนด้านหลักสูตร ด้านบุคลากร ด้านการส่งเสริมวิชาการ ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการบริหารงบประมาณ ทั้งนี้มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำไปใช้ ดังต่อไปนี้

1. เข้าใจสภาพการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. ได้ผลวิจัยของการพัฒนากลยุทธ์การจัดการเรียนการสอน หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริการ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. สามารถนำกลยุทธ์การจัดการเรียนการสอน หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไปใช้กับหน่วยวิทยบริการ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย สิ่งที่ผู้บริหารหลักสูตร สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ จะต้องนำไปสร้างระบบการบริหารในระดับสูง ซึ่งควรวางไว้เป็นแนวทางสำหรับการจัดแผน เพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกระบวนการให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพต่อไป

1. ควรมีการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนด้านหลักสูตร ด้วยการวางระบบให้มีความชัดเจน เช่น การกำหนดปฏิทินการประชุมประจำเดือน การกำหนดมาตรฐานของบุคลากรในการผลิตผลงานหลักสูตรวิชาการ

2. ควรมีการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนด้านบุคลากร ด้วยการสร้างระบบการพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพในการปฏิบัติหน้าที่ตามที่หลักสูตรกำหนดไว้

3. ควรมีการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน ด้านการส่งเสริมวิชาการ ด้วยการกำหนดรายละเอียดการผลิตผลงานหลักสูตรทางวิชาการ เพื่อบริการแก่สังคมให้มากที่สุด

4. ควรมีการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนด้านการงบประมาณ ด้วยการพัฒนาระบบการวางแผนงบประมาณที่เกิดความคุ้มค่า ในการใช้ทรัพยากรให้มากที่สุด และกำหนดให้บุคลากรทุกคนได้วิพากษ์วิจารณ์ถึงการจัดการงบประมาณประจำปี

5. ควรมีการปรับปรุงการจัดการจัดการเรียนการสอนด้านการวัดผลและประเมินผล ด้วยการกำหนดให้คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ หลักสูตรพุทธศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ให้มีความรู้ในการวัดและประเมินผลอย่างแท้จริง

2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรมีการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนด้านหลักสูตร ด้วยการกำหนดแผนการประชุม 1 เดือน/ครั้ง ที่สามารถรับรู้ความคิดเห็นร่วมกัน ให้ทุกคนสามารถนำไปปฏิบัติได้มีมาตรฐานเดียวกัน

2. ควรมีการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนด้านบุคลากร ด้วยการกำหนดแผนการประชุม โดยใช้ระบบที่หลักสูตร บุคลากรสามารถเป็นต้นแบบทางวัฒนธรรม อันมีข้อตกลงร่วมกัน ให้ความสำคัญต่อกัน รับฟังความคิดเห็นร่วมกัน และบุคลากรมีเมตตา กรุณาต่อกัน

3. ควรมีการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนด้านการส่งเสริมวิชาการ ด้วยการประชุมร่วมกัน เพื่อวิเคราะห์หลักสูตรพุทธศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ทำให้ทุกคนทราบเป้าหมายเดียวกัน มุ่งสร้างคุณค่าต่อสถาบันท้องถิ่น

4. ควรมีการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนด้านการงบประมาณ ด้วยการกำหนดเกณฑ์ที่มีคุณภาพ บุคลากรรู้วิธีวัดและการประเมินผล กำหนดเกณฑ์การประเมินตามบุคคลที่สำคัญในท้องถิ่น รูปแบบ กฎเกณฑ์ของสำนักหลักสูตรคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)

5. ควรมีการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล จัดทำแผนรายจ่ายประจำปี การจัดทำงบประมาณร่วมกันทั้ง 4 หน่วยวิทยบริการ การควบคุมงบประมาณให้คุ้มค่า

3) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่เพิ่มขึ้น เพื่อที่จะได้สรุปผลได้ชัดเจนและสามารถอ้างอิงได้มากขึ้น

2. ควรมีการศึกษาผลลัพธ์อื่นเพื่อสะท้อนประสิทธิผลของกลยุทธ์ทางเลือก นอกเหนือจากความคิดเห็นของผู้เรียน ผู้สอน หน่วยงานที่ใช้งานบัณฑิต เช่น สภาพแวดล้อมของ 3 กลุ่ม เช่น ผู้ปกครองของผู้เรียน ผู้บังคับบัญชาของผู้สอน หน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับบัณฑิต

3. การพัฒนารูปแบบการจัดวางมาตรฐานสำหรับการบริหารหลักสูตร สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ที่สามารถบูรณาการกับท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

4. พุทธบูรณาการเพื่อการจัดการเรียนการสอนด้วยหลักพุทธธรรม เพื่อให้เห็นความแตกต่างและเพิ่มเติมผลการวิจัยให้มีความสอดคล้องกันมากยิ่งขึ้นในระดับการนำไปใช้

5. การพัฒนารูปแบบภาคีเครือข่ายทางวิชาการ ที่มีประสิทธิภาพสูงในระดับส่วนงาน วิทยาเขต วิทยาลัย สงฆ์ หรือมหาวิทยาลัยอื่นๆ

6. การประเมินกลยุทธ์การพัฒนาการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรพุทธศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เอกสารอ้างอิง

กองวิชาการ. (2556). คำสั่งแต่งตั้งหน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์. สำนักงานอธิการบดี. เลขที่ ศธ 6100.3/291

ลงวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ.2556.

บุญชม ศรีสะอาด. (2543). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

พระธรรมปิฎก. (2550). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2559). *คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในมหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2559. อยู่ธยา : สำนักงานประกันคุณภาพ มจร.*

ศิวาพร ศรีศักดิ์นันท์. (2558). *รูปแบบการเสริมสร้างจริยธรรมการสื่อสารเชิงพุทธทางสื่อออนไลน์ของสื่อมวลชนไทย.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,*

Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of Psychological Testing* (3rd ed.). New York: Harper.

**การพัฒนาการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)
ของนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา**
**Development of Teaching and Learning with Professional Learning
Community (PLC) of Students Industrial Technology Education Faculty
of Education Burapha University**

เกรียงศักดิ์ บุญญา*

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นการวิจัยเชิงทดลองมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 1) เพื่อพัฒนาหลักสูตรอบรม เรื่อง การจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 2) เพื่อศึกษาผลการอบรม เรื่อง การจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 3) เพื่อเปรียบเทียบการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ก่อนและหลังการเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 24 คน ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ 1) ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์หาค่าคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่ ค่า IOC ค่าความยาก ค่าอำนาจจำแนก และการประเมินผลก่อนและหลังฝึกอบรมของกลุ่มทดลอง รูปแบบ E1/E2 เกณฑ์ที่ใช้วัดกำหนดมาตรฐานไว้ 80/80 3) การเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการเรียนโดยใช้การทดสอบทีแบบไม่อิสระ (Dependent *t-test*)

สรุปผลการวิจัย

1. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) มีองค์ประกอบหลัก 4 ประการ คือ วัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชา ประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผล

2. ผลการหาประสิทธิภาพหลักสูตรกับนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา รุ่น 60 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 12 คน พบว่า ประสิทธิภาพผลคะแนนในระหว่างการอบรม $E1 = 85$ และประสิทธิภาพผลคะแนนหลังการอบรม $E2 = 95$

3. การเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการเรียนนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 24 คน กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยหลังจากการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุม

4. ผลการพัฒนาของนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ โดยใช้หลักสูตรอบรม เรื่อง การจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) พบว่า ผ่านเกณฑ์คิดเป็นร้อยละ 100

คำสำคัญ : หลักสูตรอบรม/ กระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ/ Professional Learning Community (PLC)

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Abstract

The study on “Development of Teaching and Learning with Professional Learning Community (PLC) of Students Industrial Technology Education Faculty of Education Burapha University.” has three main objectives ; 1) To develop a training course on teaching and learning with Professional Learning Community (PLC) for Industrial Technology Education Students at the Faculty of Education Burapha University, 2) To study the training results of teaching and learning with Professional Learning Community (PLC) of Industrial Technology Education Students , Faculty of Education Burapha University, and 3) To compare the results of teaching and learning with Professional Learning Community (PLC) of Industrial Technology Students Education Faculty of Education Burapha University Before and after learning.; The participants in this study were 24 students studying at the Faculty of Education, Burapha University. The researcher analyzed the data as follows. 1) Mean and standard deviation were used to compute the descriptive data, 2) IOC score. difficulty level, discrimination level, the of E1 and E2 score. Were used for determining the quality of the research tools in the study, and 3) The *t-test* was used to evaluate the differences in means between pretest and posttest score.

The results of the study were as follows;

1. The developed training course on teaching and learning by Professional Learning Community (PLC) consisted of 4 elements 1) objectives; 2) content; 3) learning experiences, and 4) evaluation.

2. The results of the effectiveness validation of the developed training program with students studying in Batch 60 of 12 students at the same batch in their first semester. The test of E1=85 and E2=95.

3. The results of teaching and learning of the Industrial Technology Education Students, Faculty of Education Burapha University the 24 students in the experimental group possessed the average score after training higher than the control group.

4. Development of the Industrial Technology Education Students at the Faculty of Education Burapha University passed all criteria set in the objectives.

บทนำ

“อาชีวสร้างชาติ” เป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาการจัดการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาให้มีคุณภาพ เป็นไปตามมาตรฐานสากล สอดคล้องกับการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของประเทศและการศึกษาไทยในยุค 4.0 การพัฒนาผู้เรียนอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับประเทศไทยในยุค 4.0 นั้น จะต้องพัฒนาทั้งด้านความรู้ ทักษะด้านฝีมือ ทักษะการจัดการ และทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 เช่น ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะในการแก้ปัญหา ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ และที่สำคัญยิ่งคือ ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม

การที่จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะดังกล่าวนั้น ครูผู้สอนจะต้องเป็น “ครูเพื่อศิษย์” คือเปลี่ยนบทบาทของตนเองจาก “ครูสอน” (teacher) ไปเป็น “ครูฝึก” (coach) หรือ “ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้” (learning facilitator) และต้องเรียนรู้ทักษะในการทำหน้าที่นี้ โดยรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ตามแนวทางชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning community: PLC)

ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) เป็นนวัตกรรมหนึ่งในการพัฒนาครู เพื่อให้ครูเป็นครูเพื่อศิษย์ โดยครู ผู้บริหาร นักการศึกษาในสถานศึกษา มารวมตัว รวมใจ รวมพลัง ร่วมมือกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายคือพัฒนาการเรียนรู้ สมรรถนะ และคุณลักษณะของผู้เรียน โดยผ่านกระบวนการตามขั้นตอนคือ การสร้างทีม ระบุปัญหาหรือกำหนดเป้าหมายในการพัฒนา ออกแบบการจัดการเรียนรู้และเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย วิพากษ์แผนการจัดการเรียนรู้อย่างกัลยาณมิตร จัดการเรียนการสอนโดยมีทีมร่วมสังเกตการสอน และมีการสะท้อนผลการสอนเพื่อการเสนอแนะและปรับปรุงต่อไป ดังที่เซงเก้ (Senge, 2006) ได้กล่าวว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ หมายถึง กลุ่มสมาชิกในสถาบันการศึกษาที่มีการทำงานเป็นทีม และเรียนรู้เป็นทีม คิดเป็นระบบ และมีรูปแบบการคิด การกระจายอำนาจ และการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม มีการทดลองการเรียนรู้อยู่เสมอ และมีวัฒนธรรมสนับสนุนการเรียนรู้

ดังนั้นการพัฒนาครูอาชีวศึกษาด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ หรือ PLC จึงเป็นนโยบายสำคัญประการหนึ่งของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่จะทำให้ครูเป็นครูเพื่อศิษย์ที่แท้จริง

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning community: PLC) ของนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) นำข้อมูลมาพัฒนาเนื้อหาการสอน วิชาเทคนิคการสอนช่างอุตสาหกรรม รหัส 43740459 Teaching Methods of Industrial หลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา ให้นิสิตได้รับความรู้อย่างถูกต้อง และนำไปใช้ในการเป็นครูอาชีวศึกษาที่มีกระบวนการสอนที่มีคุณภาพ และปฏิบัติการสอนได้อย่างถูกต้อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรอบรม เรื่อง การจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
2. เพื่อศึกษาผลการอบรม เรื่อง การจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
3. เพื่อเปรียบเทียบการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ก่อนและหลังการเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนั้น จึงกำหนดขอบเขตของการวิจัยเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)

ตอนที่ 2 การพัฒนานิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โดยใช้หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ(PLC)

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ก่อนและหลังการเรียน นำเสนอดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 119 คน

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาภาคปกติรุ่น 60 จำนวน 24 คน เลือกลุ่มตัวอย่างตามเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย (Purposive sampling)

2. ตัวแปร

ตัวแปรที่ใช้ในขั้นตอนนี้ แบ่งเป็น 2 ชนิด คือ

2.1 ตัวแปรอิสระ คือ การพัฒนานิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา ด้วยการฝึกอบรม 2 วิธี คือ

2.1.1 ก่อนการฝึกอบรม

2.1.2 หลังการฝึกอบรม

2.2 ตัวแปรตาม มี 2 ตัวแปร คือ

2.2.1 คะแนนของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนการฝึกอบรมและหลังการฝึกอบรม

2.2.2 ผลการติดตามการประเมินหลังการฝึกอบรม

2.3 เนื้อหาที่ใช้เนื้อหาที่ใช้ในการอบรม เรื่อง การจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

1) การรวมกลุ่มชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)

2) วิเคราะห์และระบุปัญหา/สิ่งที่ต้องการพัฒนา

3) ออกแบบและจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้/กิจกรรม/นวัตกรรม

4) วิพากษ์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และปรับปรุงแก้ไข

5) จัดการเรียนรู้/กิจกรรม /นวัตกรรม

6) ประเมินผล/สะท้อนการจัดการเรียนรู้/กิจกรรม/นวัตกรรม

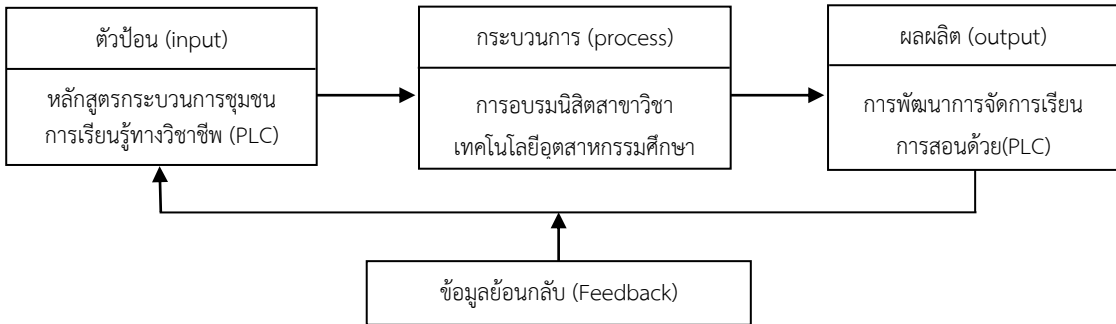
7) สรุปเผยแพร่แผนการจัดการเรียนรู้/กิจกรรม/นวัตกรรม

ใช้ระยะเวลาในการสร้างหลักสูตร จำนวน 3 เดือน ดำเนินการฝึกอบรมโดยใช้เวลาจำนวน 2 วัน และดำเนินการติดตามประเมินผลใช้เวลา 4 เดือน

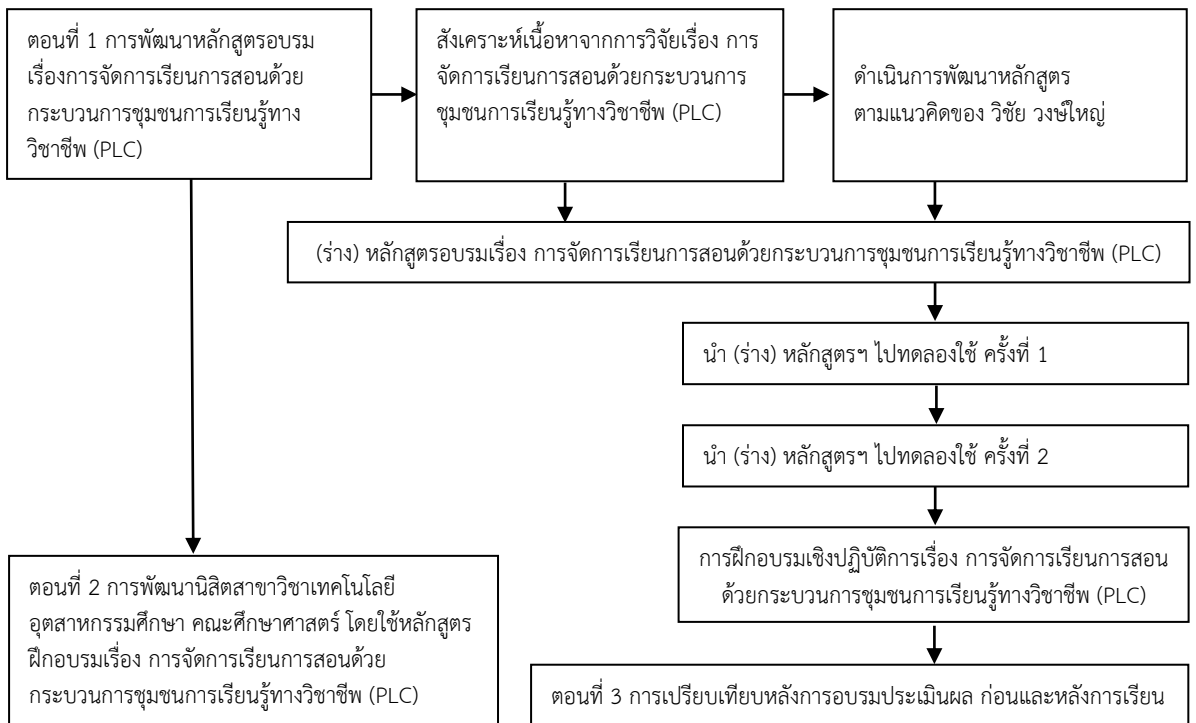
3. สรุป ผลการอบรมตามหลักสูตรอบรม เรื่อง การจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) แบบค่า E1 Efficiency หมายถึง ประสิทธิภาพ คะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบหรือกิจกรรมระหว่างการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) E2 Efficiency หมายถึง ประสิทธิภาพ คะแนนเฉลี่ยในรูปของร้อยละจากการทำแบบทดสอบหลังการเรียนการสอน ($E1/E2=80/80$)

4. แบบแผนการเปรียบเทียบติดตามประเมินผลหลังการอบรม การดำเนินการวิจัยติดตามศึกษาการเปรียบเทียบประเมินผลหลังการอบรมในครั้งนี้ใช้ การจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ในรายวิชาเทคนิคการสอนงานอุตสาหกรรม รหัส 43740459 Teaching Methods of Industrial ทดสอบก่อนการเรียนและทดสอบหลังการเรียน(Pre-test/Post-test)

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยการพัฒนาการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นแนวทางในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 ขอบข่ายการวิจัยพัฒนาการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ผู้วิจัยนำเสนอขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 2 กรอบวิธีดำเนินการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรอบรม เรื่อง การจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)

การพัฒนาหลักสูตรอบรม เรื่อง การจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความรู้ ดังนี้

1. การรวมกลุ่มชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

2. วิเคราะห์และระบุปัญหา/สิ่งที่ต้องการพัฒนา
3. ออกแบบและจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้/กิจกรรม/นวัตกรรม
4. วิพากษ์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และปรับปรุงแก้ไข
5. จัดการเรียนรู้/กิจกรรม /นวัตกรรม
6. ประเมินผล/ สะท้อนการจัดการเรียนรู้/กิจกรรม/นวัตกรรม
7. สรุปเผยแพร่แผนการจัดการเรียนรู้/กิจกรรม/นวัตกรรม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลเกี่ยวกับการอบรม เรื่อง การพัฒนาการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนรู้นของนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาใน 4 ประเด็น ดังนี้

1. ประเมินด้านระยะเวลา โดยผู้เข้ารับการอบรมต้องมีระยะเวลาเข้ารับการพัฒนาน้อยกว่าร้อยละ 80 ตามที่กำหนดไว้
2. ประเมินด้านหลักสูตร ให้พิจารณาจาก 2 ส่วน ประกอบด้วย
 - 2.1 คะแนนผลต่างระหว่างการสอบก่อนและสอบหลังการอบรม
 - 2.2 คะแนนสอบหลังการอบรม
3. ผลการประเมินหลักสูตรฝึกอบรมฯ
4. สรุปผลการอบรมตามหลักสูตรอบรม เรื่อง การจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)

ตารางที่ 1 แสดงคะแนนระหว่างการอบรมด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)

คนที่	คะแนนก่อนครั้งที่ 1 (10 คะแนน)	คะแนนก่อนครั้งที่ 2 (10 คะแนน)	คะแนนก่อนครั้งที่ 3 (10 คะแนน)	คะแนนก่อนครั้งที่ 4 (10 คะแนน)	คะแนนหลังครั้งที่ 1 (10 คะแนน)	คะแนนหลังครั้งที่ 2 (10 คะแนน)	คะแนนหลังครั้งที่ 3 (10 คะแนน)	คะแนนหลังครั้งที่ 4 (10 คะแนน)	รวม (80 คะแนน)	แปลผล
1	5	5	7	7	8	8	9	8	57	ผ่าน
2	8	6	7	7	8	8	9	9	62	ผ่าน
3	5	5	7	5	8	8	8	9	55	ผ่าน
4	5	5	7	6	8	9	8	8	56	ผ่าน
5	5	6	5	5	9	8	8	8	54	ผ่าน
6	6	6	7	6	8	8	9	9	59	ผ่าน
7	7	6	6	5	9	8	7	9	57	ผ่าน
8	6	6	7	7	8	9	8	8	59	ผ่าน
9	4	6	7	7	8	7	9	8	56	ผ่าน
10	10	8	6	7	8	8	7	8	62	ผ่าน
11	6	6	6	7	9	8	8	9	59	ผ่าน
12	7	6	5	5	8	9	8	8	56	ผ่าน
เฉลี่ย	6.16	5.92	6.41	6.17	8.25	8.17	8.17	8.42	57.67	

จากตารางที่ 1 พบว่าคะแนนระหว่างการอบรมด้วยหลักสูตร เรื่อง การจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) นิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา มีคะแนนในระดับผ่านทุกคน

ตารางที่ 2 แสดงคะแนนผลต่างระหว่างการอบรม และการทดสอบหลังการอบรมด้วยหลักสูตร เรื่อง การจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)

คนที่	คะแนนก่อน ครั้งที่ 1 (10 คะแนน)	คะแนนก่อน ครั้งที่ 2 (10 คะแนน)	คะแนนก่อน ครั้งที่ 3 (10 คะแนน)	คะแนนก่อน ครั้งที่ 4 (10 คะแนน)	คะแนนหลัง ครั้งที่ 1 (10 คะแนน)	คะแนนหลัง ครั้งที่ 2 (10 คะแนน)	คะแนนหลัง ครั้งที่ 3 (10 คะแนน)	คะแนนหลัง ครั้งที่ 4 (10 คะแนน)	คะแนนทดสอบ หลังการเรียน (100)
1	5	5	7	7	8	8	9	8	91
2	8	6	7	7	8	8	9	9	90
3	5	5	7	5	8	8	8	9	84
4	5	5	7	6	8	9	8	8	87
5	5	6	5	5	9	8	8	8	85
6	6	6	7	6	8	8	9	9	95
7	7	6	6	5	9	8	7	9	83
8	6	6	7	7	8	9	8	8	81
9	4	6	7	7	8	7	9	8	80
10	10	8	6	7	8	8	7	8	93
11	6	6	6	7	9	8	8	9	82
12	7	6	5	5	8	9	8	8	84
เฉลี่ย	E1 = 85				E2 = 95				

จากตารางที่ 2 พบว่า นิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา มีประสิทธิภาพผลคะแนนในระหว่างการจัดการเรียนการสอน E1 =85 และประสิทธิภาพ ผลคะแนนหลังการจัดการเรียนการสอน E2 = 95

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของ นิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ก่อนและหลังการเรียนในรายวิชาเทคนิคการสอนงานอุตสาหกรรม รหัส 43740459 Teaching Methods of Industrial

ตารางที่ 3 แสดงคะแนนและผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนก่อนและหลังการเรียน กลุ่มทดลอง

คนที่	คะแนน ก่อนการอบรม	คะแนน หลังการอบรม	ค่าความแตกต่าง	การแปลผล
1	15	25	+5	เพิ่มขึ้น
2	19	26	+6	เพิ่มขึ้น
3	15	22	+7	เพิ่มขึ้น
4	15	22	+7	เพิ่มขึ้น
5	19	22	+3	เพิ่มขึ้น
6	15	26	+11	เพิ่มขึ้น
7	16	27	+11	เพิ่มขึ้น
8	17	26	+9	เพิ่มขึ้น

ตารางที่ 3 (ต่อ)

คนที่	คะแนน ก่อนการอบรม	คะแนน หลังการอบรม	ค่าความแตกต่าง	การแปลผล
9	10	28	+18	เพิ่มขึ้น
10	20	25	+5	เพิ่มขึ้น
11	17	26	+9	เพิ่มขึ้น
12	17	26	+9	เพิ่มขึ้น
เฉลี่ย	15.75	25.11	9.05	เพิ่มขึ้น

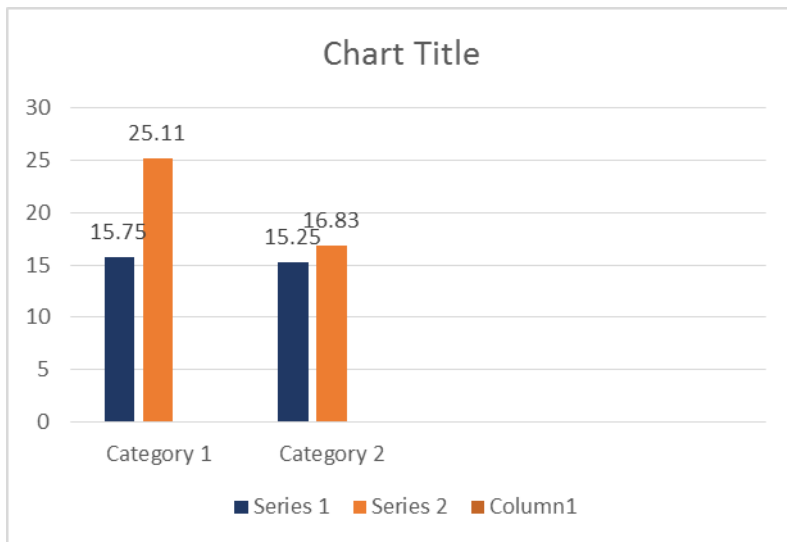
จากตารางที่ 3 พบว่า กลุ่มทดลองคะแนนก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 15.75 คะแนนหลังการมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 25.11 และผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนก่อนและหลังการเรียน ค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 9.05 มีค่าคะแนนเพิ่มขึ้นหลังการเรียน

ตารางที่ 4 แสดงคะแนนและผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนก่อนและหลังการเรียน
กลุ่มควบคุม

คนที่	คะแนน ก่อนการอบรม	คะแนน หลังการอบรม	ค่าความแตกต่าง	การแปลผล
1	14	19	+5	เพิ่มขึ้น
2	15	17	+2	เพิ่มขึ้น
3	14	16	+2	เพิ่มขึ้น
4	15	17	+2	เพิ่มขึ้น
5	13	13	0	เท่าเดิม
6	15	14	-1	ลดลง
7	16	17	+1	เพิ่มขึ้น
8	16	19	+3	เพิ่มขึ้น
9	15	13	-2	ลดลง
10	17	19	+3	เพิ่มขึ้น
11	15	19	+4	เพิ่มขึ้น
12	18	19	+1	เพิ่มขึ้น
เฉลี่ย	15.25	16.83	1.66	เพิ่มขึ้น

จากตารางที่ 4 พบว่า กลุ่มควบคุมคะแนนก่อนการเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 15.25 คะแนนหลังการเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16.83 และผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนก่อนและหลังการเรียน ค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 1.66 มีค่าคะแนนเพิ่มขึ้นหลังการเรียนน้อยกว่ากลุ่มทดลอง

- 1 กลุ่มทดลอง
- 2 กลุ่มควบคุม

แผนภูมิเปรียบเทียบ นิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
 กลุ่ม 1. กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยหลังจากการเรียนสูงกว่า กลุ่ม 2. กลุ่มควบคุม

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์ความแปรปรวนและการทดสอบค่า (t-test) คะแนนหลังการเรียน กลุ่มทดลอง (X) กับกลุ่มควบคุม(C)

การทดสอบ	N = 12 (x-o ₂)		N =12 (c-o ₄)		Levene's test For Equality Variances t-test		
	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	t	df	Sig
หลังการอบรม (posttest)	25.166	2.081	16.833	2.367	9.156	22	.000

*P < .001

จากตารางที่ 5 พบว่า เมื่อทำการทดสอบความแปรปรวนของคะแนนหลังการเรียนระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมได้ค่าสถิติเมื่อพิจารณาค่าสถิติทดสอบค่า t ได้ค่า t เท่ากับ 9.156 df เท่ากับ 22 และ Sig เท่ากับ .000 แสดงว่าคะแนนหลังการเรียนระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์ความแปรปรวนและการทดสอบค่า (t-test) คะแนนที่แตกต่างกลุ่มทดลอง (X) ระหว่างการทดสอบก่อน (x-o₁) และหลังการเรียน (x-o₂)

การทดสอบ	n = 12 (x-o ₁)		n = 12 (x-o ₂)		Levene's test For Equality Variances t-test		
	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	t	df	Sig
ก่อน-หลัง การอบรม	16.250	2.632	25.166	2.081	8.231	11	.000

*P < .001

จากตารางที่ 6 พบว่า เมื่อทำการทดสอบความแปรปรวนของคะแนนที่แตกต่างระหว่างการทดสอบก่อนและหลังการเรียน เมื่อพิจารณาค่าสถิติทดสอบค่า t ได้ค่า t เท่ากับ 8.231 df เท่ากับ 11 และ Sig เท่ากับ .000 แสดงว่าคะแนนก่อนและหลังการเรียนระหว่างกลุ่มทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

อภิปรายผลการวิจัย

ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) เป็นนวัตกรรมหนึ่งในการพัฒนาครู เพื่อให้ครูเป็นครูเพื่อศิษย์ โดยครู ผู้บริหาร นักการศึกษาในสถานศึกษา มารวมตัว รวมใจ รวมพลังร่วมมือกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายคือพัฒนาการเรียนรู้ สมรรถนะ และคุณลักษณะของผู้เรียน โดยผ่านกระบวนการตามขั้นตอนคือ การสร้างทีม ระบุปัญหาหรือกำหนดเป้าหมายในการพัฒนา ออกแบบการจัดการเรียนรู้และเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย วิพากษ์แผนการจัดการเรียนรู้อย่างกัลยาณมิตร จัดการเรียนการสอนโดยมีทีมร่วมสังเกตการสอน และมีการสะท้อนผลการสอนเพื่อการเสนอแนะและปรับปรุงต่อไป ดังที่เซงเก้ (Senge, 2006) ได้กล่าวว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ หมายถึง กลุ่มสมาชิกในสถาบันการศึกษาที่การทำงานเป็นทีม และเรียนรู้เป็นทีม คิดเป็นระบบ และมีรูปแบบการคิด การกระจายอำนาจ และการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม มีการทดลองการเรียนรู้อยู่เสมอ และมีวัฒนธรรมสนับสนุนการเรียนรู้ การที่จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะดังกล่าวนั้น ครูผู้สอนจะต้องเป็น “ครูเพื่อศิษย์” คือเปลี่ยนบทบาทของตนเองจาก “ครูสอน” (teacher) ไปเป็น “ครูฝึก” (coach) หรือ “ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้” (learning facilitator) และต้องเรียนรู้ทักษะในการทำหน้าทีนี้ โดยรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ตามแนวทางชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning community: PLC)

ดังนั้น เนื้อหาที่นิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้เข้าอบรมโดยใช้หลักสูตรอบรม เรื่อง การจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) สามารถนำไปใช้ในการทำงานได้จริงและเนื้อหาที่นำมาใช้ในการสร้างหลักสูตรในครั้งนี้เป็นเนื้อหาที่ได้จากการสังเคราะห์จากงานวิจัย จึงทำให้เนื้อหามีความชัดเจน ตรงตามความต้องการและเหมาะสมกับผู้เข้ารับการอบรม ซึ่งจากผลการประเมิน พบว่า ผู้เข้าอบรมมีผลประเมินผ่านการอบรม มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) โดยเฉลี่ยสูงขึ้นกว่าก่อนการอบรม สอดคล้องกับงานวิจัย ละดา ดอนหงษา และคณะ (2557) ได้ศึกษาวิจัย การพัฒนารูปแบบการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียน “การส่งเสริมการอ่านเพื่อความเข้าใจ” กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนสงเปลือย การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียน และ เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบ ในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียน พฤติกรรม การสอนอ่านเพื่อความเข้าใจและความพึงพอใจของครูต่อรูปแบบการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียนบ้านโนนสงเปลือย ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก คือ 1) การเตรียมองค์กรเพื่อการเรียนรู้ 2) การสร้างค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วม 3) การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานร่วมกัน 4) การประเมินผลที่คาดหวัง และมีผลการประเมินรูปแบบในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้และด้านความถูกต้อง ครบคลุม ซึ่งสอดคล้องกับวรลักษณ์ ชูกำเนิด (2557) ได้ศึกษารูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 บริบทโรงเรียนในประเทศไทย การวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบ คุณลักษณะ และรูปแบบของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 บริบทโรงเรียนในประเทศไทย การศึกษาดังกล่าวเป็นการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา แบบพหุกรณี ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูสู่การเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 บริบทโรงเรียนในประเทศไทย เป็นรูปแบบของระบบที่คลี่คลายแบบเปิด (Loosely coupled) ที่มุ่งสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบมุ่งการเปลี่ยนแปลงเพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21 บนฐานงานจริงร่วมกันผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบของ PLC มี 6 องค์ประกอบที่สัมพันธ์ซึ่งกันและกันด้วยการเรียนรู้แบบสองทิศทางอย่างต่อเนื่องและส่งผลกันเป็นลำดับ ประกอบด้วยองค์ประกอบที่ 1 ชุมกัลยาณมิตรตามวิถีไทย องค์ประกอบที่ 2 ภาวะผู้นำเร้าศักยภาพ องค์ประกอบที่ 3 วิสัยทัศน์เชิงศรัทธาร่วม องค์ประกอบที่ 4 ระบบเปิดแบบผนึกกำลังมุ่งสู่ผู้เรียน องค์ประกอบที่ 5 ระบบทีมเรียนรู้ทาง

วิชาชีพสู่ภาวะความเป็นครู และองค์ประกอบที่ 6 พื้นที่เรียนรู้บนฐานงานจริงที่มีลักษณะเด่นชัดของพื้นที่เรียนรู้ 6 พื้นที่ย่อย ประกอบด้วย PLC พื้นที่กลาง, PLC พื้นที่คูวิชาชีพ, PLC พื้นที่ทีมเรียนรู้, PLC พื้นที่วงเวียนเรียนรู้ต่างๆ, PLC พื้นที่เสมือนและ PLC พื้นที่ระหว่างโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ วาสนา ทองทวีงยศ (2560) ได้ดำเนินการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา การวิจัยพบว่า 1) การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก และ 3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ได้แก่ ด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ ด้านโครงสร้างองค์กร ด้านบรรยากาศองค์กร และด้านวัฒนธรรมองค์กร ส่งผลต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ตามลำดับ สามารถพยากรณ์ การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูในสถานศึกษาได้

ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) พัฒนามาจากความสัมพันธ์ การอุทิศตนของครูและบุคลากรทางการศึกษาในการพัฒนาเชิงวิชาชีพครูเกี่ยวกับการทำงานร่วมกัน ทั้งในโรงเรียนและในห้องเรียน ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นกลไกสำคัญต่อความสำเร็จในการสร้างสถาบันการศึกษาให้กลายเป็นสถาบันแห่งการเรียนรู้ ทั้งนี้เพราะผู้สอนจะเป็นผู้สร้างวัฒนธรรมของการใช้ทักษะด้านการคิดและใช้สติปัญญาเป็นฐาน หรือเป็นผู้ที่ต้องใช้ความรู้ ความคิดและสติปัญญาเป็นเครื่องมือสำคัญในการประกอบวิชาชีพ ดังนั้นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพจะช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมเชิงความคิด ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นกลไกที่ทำให้สถาบันมีบรรยากาศของสังคมแห่งการเรียนรู้และส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

ฉะนั้น การฝึกอบรมพัฒนานิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โดยใช้หลักสูตรอบรมเรื่อง การจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อสร้างให้นิสิตเกิดการพัฒนา มีความพร้อมในด้านการจัดการเรียนการสอนโดยการนำหลักกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ไปใช้ร่วมกับการบริหารจัดการในการเรียนการสอน มีหลักการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีความรู้ความสามารถในเรื่องการทำงานเป็นทีม และฟังความคิดเห็นจากผู้บังคับบัญชาและจากเพื่อนร่วมงานตามหลักการของกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อสร้างให้มีความรอบรู้ และประสบการณ์ในการสร้างนวัตกรรมการเรียนการสอนมีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานและปฏิบัติงานด้านการสอนอาชีวศึกษาได้เป็นอย่างดี เมื่อนิสิตมีความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) แล้วจะส่งผลให้เป็นแบบอย่างที่ดีในการหาแนวทางในการสร้างสรรค์การจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) รวมทั้งทุ่มเทให้กับการทำงานในหน้าที่เพื่อให้งานมีคุณภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด นิสิตต้องมีทัศนคติที่ดีต่อการสอนด้านอาชีวศึกษา ความรู้แนวทางในการจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ทำให้การจัดการเรียนการสอนมีความเข้มแข็ง มีความมุ่งมั่นให้ผลที่เกิดขึ้นหลังจากการจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) สำเร็จลุล่วงเป็นไปตามมาตรฐานและมีคุณภาพ แม้ว่าการจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ใช้เวลามากเพียงไร ก็ไม่เป็นอุปสรรค ถ้าตระหนักถึงความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจในการรวมกลุ่มกันภายในสถานศึกษาเป็นหลัก โดยมันเข้ากลุ่มเพื่อรับฟังข้อเสนอแนะและการวิพากษ์เชิงกัลยาณมิตรตามกระบวนการของการจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ก็จะทำให้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นระหว่างการสอนจะถูกแก้ไขและหมดไปสิ่งที่จะได้หลังจากการใช้การจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) หรือจะเรียกกันง่าย ๆ ว่า PLC สิ่งที่ได้มาคือนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นๆ หากนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มีความรู้ด้านการจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ก็จะช่วยให้การเรียนการสอน

ในสถานศึกษาด้านอาชีวศึกษาเกิดประสิทธิภาพสูงสุด มีความพร้อมในการปฏิบัติงานในด้านการสอนงานด้านอาชีวศึกษาเมื่อสำเร็จการศึกษาไป และเป็นผู้นำในการนำกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ช่วยพัฒนาการจัดการด้านการเรียนการสอนด้านอาชีวศึกษาให้มีคุณภาพ และผลผลิตคือผู้สำเร็จการศึกษาด้านอาชีวศึกษามีคุณภาพตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานตามนโยบาย ไทยแลนด์ 4.0 หรือ ประเทศไทย 4.0 โมเดลใหม่ของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจประเทศไทยที่มุ่งปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม (Value-Based Economy) เมื่อบริบททางเศรษฐกิจเกิดการเปลี่ยนแปลง ทำให้ผู้ประกอบการโดยเฉพาะผู้ประกอบการในภาคอุตสาหกรรมการผลิตต้องปรับตัว เพื่อให้ธุรกิจอุตสาหกรรมสามารถเติบโตท่ามกลางบริบทใหม่ทางเศรษฐกิจได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ บุญญา. (2556). *การพัฒนาการบริหารอาชีวศึกษาของผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน*.
ชลบุรี: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- แขก มูลเดช. (2555). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้*.
เพชรบูรณ์: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- ละดา ดอนหงษา และคณะ. (2557). *การพัฒนารูปแบบการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียน*
“การส่งเสริมการอ่านเพื่อความเข้าใจ” : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนสงเปลือย การประชุมวิชาการ
และนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ : ราชธานีวิชาการ ครั้งที่ 1.
- วรลักษณ์ ชูกำเนิด. (2557). *รูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 บริบทโรงเรียน*
ในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา,
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วาสนา ทองทวีงยศ. (2560). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูในสถานศึกษาระดับ*
มัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา,
ครุศาสตร์อุตสาหกรรม, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- Senge, P. M. (2006). *The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization*.
USA: Doubleday.

การรับรู้และความคาดหวัง เพื่อสร้างกลยุทธ์ในการพัฒนารายการฝนฟ้าอากาศช่อง 7HD* Perception and Expectation of the Viewers in Creating the Strategy of Channel's 7 Weather Program "Fon-Fah Arcard"

พรเทพ ลิงกุล**

กาญจนา มีศิลป์กัญ ***

บทคัดย่อ

การศึกษาวិทยานิพนธ์เรื่องการรับรู้ และความคาดหวัง เพื่อสร้างกลยุทธ์ในการพัฒนารายการฝนฟ้าอากาศ ช่อง 7HD โดยมีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาการรับรู้ของผู้ชมที่มีต่อกระบวนการผลิตรายการฝนฟ้าอากาศ (2) เพื่อศึกษาความคาดหวังของผู้ชมที่มีต่อกระบวนการผลิตรายการฝนฟ้าอากาศ (3) เพื่อสร้างกลยุทธ์ในการพัฒนารายการฝนฟ้าอากาศ ให้สอดคล้องกับความต้องการรับชม การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีแบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และทำการประมวลผลจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

กลุ่มตัวอย่างการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่เคยชมรายการฝนฟ้าอากาศ ช่อง 7HD อย่างน้อย 5 ครั้ง ในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคใต้ ภาคกลาง และกรุงเทพมหานครกับปริมณฑล โดยเป็นการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ซึ่งจะสุ่มตัวอย่างจากผู้ชมทั้งหมด 420 คน เพื่อให้ได้ข้อสรุปของผู้ชมทั่วประเทศอย่างแท้จริง จากการตอบแบบสอบถามออนไลน์

ผลการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างรับรู้ ด้านผู้ดำเนินรายการ อันดับ 1 รองลงมาเป็นด้านเนื้อหาข่าว ด้านชุดผู้ดำเนินรายการ ด้านการออกแบบเชิงกราฟิก ส่วนด้านสุดท้ายเป็นด้านธีมรายการ ที่สร้างการรับรู้ได้น้อยที่สุด ส่วนความคาดหวังของผู้ชมรายการพยากรณ์อากาศ ฝนฟ้าอากาศ พบว่า ผู้ดำเนินรายการเป็นสิ่งที่ผู้ชมให้ความสำคัญกับความคาดหวัง รองลงมาเป็นเรื่องของเนื้อหาข่าว ด้านชุดผู้ดำเนินรายการ ด้านการออกแบบเชิงกราฟิก ส่วนด้านสุดท้ายเป็นด้านธีมรายการ ผู้ชมให้ความสำคัญน้อย

ความคาดหวัง (1) ด้านชุดผู้ดำเนินรายการ ผู้ชมคาดหวังให้ผู้ดำเนินรายการความสำคัญกับใจความข่าวสาร และเน้นย้ำคำเตือนเรื่องสภาพอากาศที่ต้องระวัง โดยใช้น้ำเสียงประกอบ เพื่อให้ผู้รับชมตื่นตัว ส่วนโทนเสียง การใช้ถ้อยคำที่ บ่งบอกความรู้สึกได้หลายอารมณ์ เพื่อให้ผู้รับชมรู้สึกเพลิดเพลิน ยังคาดหวังอยู่น้อย (2) ด้านเนื้อหาข่าว ผู้ชมคาดหวังการนำข้อมูลเรื่องสภาพอากาศจากแหล่งข่าวอื่น นอกเหนือจากกรมอุตุนิยมวิทยา มาประกอบการวิเคราะห์ ข้อมูล และถูกตีแผ่ วิเคราะห์อย่างมีหลักการให้น่าเชื่อถือ ส่วนการเจาะลึกข่าวพยากรณ์อากาศในพื้นที่ประสบภัยธรรมชาติ ผู้ชมยังคาดหวังน้อย (3) ด้านชุดผู้ดำเนินรายการ ผู้ชมคาดหวังให้ชุดผู้ดำเนินรายการ มีดีไซน์ชุดที่ทันสมัย มีลักษณะแพนตาซีไม่เหมือนแพนกันทั่วไปและเป็นชุดมีความเหมาะสมตามกาลเทศะในการสวมใส่ เป็นแบบอย่างให้ผู้ชมส่วนชุดประดิษฐ์ขึ้นเอง ช่วยสร้างความ แปลกใหม่ น่าสนใจ ผู้ชมยังคาดหวังน้อย (4) ด้านการออกแบบเชิงกราฟิก ผู้ชมคาดหวังการพัฒนาฉากเดิมๆ ที่ใช้ซ้ำๆ ให้แตกต่างจากเดิม โดยการสร้างสรรค์องค์ประกอบในฉากเพิ่มเติม ให้อัดคล้องกับสถานการณ์ และพัฒนาองค์ประกอบในฉากกราฟิก ให้ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน ส่วนกราฟิกตัวหนังสือ แจ็งเตือนภัย ต้องโดดเด่น ให้ความรู้สึกตื่นตัวและระมัดระวัง ต่อเหตุการณ์ที่กำลังจะมาถึง เป็นสิ่งที่ผู้ชมคาดหวังน้อย (5) ด้านธีมรายการ ผู้ชมคาดหวังที่จะเห็นธีมล้อเลียน เสียดสี อิงกระแสสังคม มีความน่าสนใจ ทำให้สนุกสนานเฮฮา และ

*วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

**นักศึกษาลูกสุตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

***ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ซึ่งเกี่ยวกับละครของทางสถานี ทำให้รายการน่าสนใจ เมื่อแสดงในบทบาทตัวละคร ผสมผสานการรายงานสภาพอากาศ ส่วนซึม อย่างเป็นทางการผู้ชมคาดหวังน้อย

คำสำคัญ : การรับรู้/ ความคาดหวัง/ สร้างกลยุทธ์/ รายการฝนฟ้าอากาศ/ ยุคดิจิทัล

Abstracts

This study on perception and anticipation on a developing strategy Channel 7 HD Weather Show (1) to study an audience's awareness toward program production process (2) to study an audience expectations towards the program production process (3) to create a strategy of a program production that relate to an audience expectation. This is a study of Survey Research using quantitative methodology offer the questionnaires as a tool for collecting data and processing from a computer program.

Quantitative research were used to survey opinions from questionnaires. The sample group are from the 7HD weather program audience from all over the country. From 6 regions, 70 each as in a total of 420 people by answer an online questionnaire. An audience must have been watching at least 5 7HD weather programs since the researcher will send to a regional reporter in Chiang Mai, Khon Kaen, Nakhon Si Thammarat, Chonburi, Phra Nakhon Si Ayutthaya, Central Region, Bangkok and Metropolitan area.

For the analysis of the perception of CH7 weather program shows that sample group recognize the tv host as the top of mind, followed by the news content, costume, graphic design, and the theme of the program that create a least recognition.

For expectation, (1) program host, an audience expect a program host to provide an accurate information of the weather forecast, warnings about weather conditions that must be considered, use of a sound effects to draw audience's attention, use a variety of voice toning (2) news content, an audience expect to get a Weather forecast from different news sources apart from the Meteorological Department (3) costume, an audience expect to a fantasy costume unlike a general fashion (4) The graphic design of the project is expected to develop from an original scenes create a different style up to a current situation. As for the program theme, the program is expected to see a parody theme based on a mainstream topic, also a channel 7 drama.

Keywords : Perception/ Expectation/ Create a strategy/ Fon-Fah Arcard/ Digital age

บทนำ

สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2510 แพร่ภาพออกอากาศเข้าสู่ปีที่ 50 ภายใต้สโลแกน ช่อง 7 สีทีวีเพื่อคุณ และเป็นสถานีวิทยุโทรทัศน์ที่แพร่ภาพสีด้วยระบบ CCIR ด้วยสัญญาณ 625 เส้น ระบบสี PAL ซึ่งเป็นโทรทัศน์สีรายแรก ส่งสัญญาณออกอากาศครั้งแรกในวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2510 โดยทดลองถ่ายทอดรายการ สด การประกวดนางสาวไทย ภายใต้การดำเนินงานของบริษัท กรุงเทพโทรทัศน์และวิทยุ ปัจจุบันมีสถานีเครือข่าย ถ่ายทอดสัญญาณ รวม 37 สถานี แพร่ภาพครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศและบริเวณชายแดนประเทศเพื่อนบ้าน ให้บริการ

ข่าวสารทันเวลา ละคร และรายการของทางสถานีอีกมากมาย กระทั่งวันที่ 15 มิถุนายน 2561 ช่อง 7 สี ได้ยุติการออกอากาศระบบแอนะล็อก เปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคทีวีดิจิทัล พลิกโฉมจากช่อง 7 สี เป็น ช่อง 7HD ด้วยระบบความคมชัดสูง ทำให้ทุกช่วงของการแพร่ภาพออกอากาศ มีการแข่งขันที่สูงขึ้น เกิดคู่แข่งในธุรกิจประเภทเดียวกัน เฉพาะในกลุ่มทีวีดิจิทัล รวม 36 สถานี ซึ่งไม่นับรวมช่องดาวเทียมกว่า 100 สถานี จึงทำให้เกิดการแข่งขันสูงขึ้นในช่วง 2-3 ปี

การก้าวเข้าสู่ยุคทีวีดิจิทัล ทำให้รายการพยากรณ์อากาศ มีเพิ่มมากขึ้นในช่องต่างๆ ทั้งช่องฟรีทีวีเดิม และฟรีทีวีใหม่ ซึ่งช่อง 9 ใช้ชื่อรายการว่า ลมฟ้าพยากรณ์ เช่นเดียวกับช่อง 5 ใช้ชื่อรายการว่า ลมฟ้าพยากรณ์ ส่วนไทยพีบีเอส ใช้ชื่อรายการว่า ThaiPBS Weather และช่อง 3 ใช้ชื่อรายการว่า ทวี 360 องศา ขณะที่ช่องทีวีน้องใหม่ ไทยรัฐทีวี ใช้ชื่อรายการว่า รู้ก่อนร้อนหนาว ซึ่งแต่ละช่อง ใช้เทคนิคการนำเสนอที่ต่างกัน โดยนำการออกแบบเชิงกราฟิกเข้ามา ช่วยในการนำเสนอ ให้ผู้ชมเข้าใจง่าย ขณะที่ผู้ดำเนินรายการ จะใช้วิธีการเรียบเรียง อธิบายตามกราฟิก เพื่อสื่อสารให้ผู้ชมเข้าใจ

รายการฝนฟ้าอากาศช่อง 7HD เป็นหนึ่งในรายการพยากรณ์อากาศ ที่คงเนื้อหาคล้ายกับทุกๆ ช่อง โดยอ้างอิงแหล่งข้อมูลมาจากกรมอุตุนิยมวิทยาเป็นหลัก แต่รูปแบบการนำเสนอ ทางผู้ผลิตรายการ ได้มุ่งความสำคัญด้านการนำเสนอรูปแบบใหม่ ดึงดูดผู้ชม ด้วยทีมรายการ ชุดผู้ดำเนินรายการ และผู้ดำเนินรายการ นำเสนอในรูปแบบการนำเสนอสั้นๆ บนฉากกราฟิก ควบคู่กับการให้ความสำคัญเนื้อหาข่าวที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ชม เมื่อทีวีช่องใหม่ๆ เกิดขึ้นเยอะ จึงทำให้เกิดการกระจายตัวของผู้ชม จนทำให้เรตติ้งยังไม่เป็นที่น่าพอใจจากทางสถานี ทางผู้วิจัยจึงสังเกตเห็น การนำรายการฝนฟ้าอากาศมาวิเคราะห์กลุ่มผู้ชม โดยจะถอดองค์ประกอบของรายการ ทั้งเนื้อหาข่าว ทีมรายการ การออกแบบเชิงกราฟิก ผู้ดำเนินรายการ และชุดผู้ดำเนินรายการ มาสอบถามกลุ่มผู้ชมตามแบบสอบถาม เพื่อนำมาวิเคราะห์การรับรู้ และความคาดหวัง เพื่อนำมาสร้างกลยุทธ์ในการพัฒนารายการฝนฟ้าอากาศ ให้เหมาะกับยุคทีวีดิจิทัล

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาการรับรู้ของผู้ชมที่มีต่อกระบวนการผลิตรายการฝนฟ้าอากาศ
2. เพื่อศึกษาความคาดหวังของผู้ชมที่มีต่อกระบวนการผลิตรายการฝนฟ้าอากาศ
3. เพื่อสร้างกลยุทธ์ในการพัฒนารายการฝนฟ้าอากาศ ให้สอดคล้องกับความต้องการรับชม

สมมติฐาน

1. ลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันมีผลต่อการรับรู้ผู้ชมรายการฝนฟ้าอากาศ ช่อง 7HD แตกต่างกันไป
2. การรับรู้ของผู้ชมที่แตกต่างกัน มีผลต่อความคาดหวังของผู้ชมที่มีต่อกระบวนการผลิตรายการ ฝนฟ้าอากาศ ช่อง 7HD แตกต่างกันไป

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถนำเสนอประเด็นที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะประชากรศาสตร์

ลักษณะทางด้านประชากรศาสตร์ เป็นความหลากหลายด้านภูมิหลังของบุคคล ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ลักษณะโครงสร้างของร่างกาย ความอาวุโสในการทำงาน เป็นต้น โดยจะแสดงถึงความเป็นมาของแต่ละบุคคลจากอดีตถึงปัจจุบัน ในหน่วยงานหรือในองค์กรต่างๆ ซึ่งประกอบด้วยพนักงานหรือบุคลากรในระดับต่างๆ ซึ่งมีลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออกที่แตกต่างกันมีสาเหตุมาจากความแตกต่างทางด้านประชากรศาสตร์หรือภูมิหลังของ

บุคคล (วชิรวัชร งามละม่อม, 2558) สอดคล้องกับ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2550, หน้า 41) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะทางประชากรศาสตร์ ประกอบด้วย อายุ เพศ รายได้ การศึกษา เหล่านี้เป็นเกณฑ์ที่นิยมใช้ในการแบ่งส่วนตลาด ลักษณะทางประชากรศาสตร์เป็นลักษณะที่สำคัญและสถิติที่วัดได้ของประชากรที่ช่วยกำหนดตลาดเป้าหมาย รวมทั้งง่ายต่อการวัดมากกว่าตัวแปรอื่นๆ ตัวแปรด้านทางประชากรศาสตร์ที่สำคัญ และคนที่มีลักษณะประชากรศาสตร์ต่างกัน จะมีลักษณะทางจิตวิทยาต่างกัน โดยวิเคราะห์จากปัจจัย ดังนี้

เพศ (Sex) ความแตกต่างทางเพศ ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมของการติดต่อสื่อสารต่างกัน คือ เพศหญิงมีแนวโน้ม มีความต้องการที่จะส่งและรับข่าวสารมากกว่าเพศชาย ในขณะที่เพศชายไม่ได้มีความต้องการที่จะส่งและรับข่าวสารเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่มีความต้องการที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นจากการรับและส่งข่าวสารนั้นด้วย

อายุ (Age) เนื่องจากผลิตภัณฑ์จะสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคที่มีอายุต่างกัน นักการตลาดจึงใช้ประโยชน์จากอายุเป็นตัวแปรด้านประชากรศาสตร์ที่แตกต่างของส่วนตลาด นักการตลาดได้ค้นคว้าความต้องการของส่วนตลาดส่วนเล็ก (Niche market) โดยมุ่งความสำคัญที่ตลาดอายุส่วนนั้นเป็นปัจจัยที่ทำให้คนมีความแตกต่างกันในเรื่องของความคิดและพฤติกรรมคนที่มีอายุน้อย มักจะมีความคิดเสรีนิยม ยึดถืออุดมการณ์และมองโลกในแง่ดีมากกว่าคนที่อายุมาก ในขณะที่คนที่อายุมากมักจะมีความคิดที่อนุรักษ์นิยม ยึดถือการปฏิบัติ ระมัดระวัง มองโลกในแง่ร้ายกว่าคนที่อายุน้อย เนื่องมาจากผ่านประสบการณ์ชีวิตที่แตกต่างกัน ลักษณะการใช้สื่อมวลชนก็ต่างกัน คนที่มีอายุมากมักจะใช้สื่อเพื่อแสวงหาข่าวสารหนักๆ มากกว่าความบันเทิง

การศึกษา (Education) เป็นปัจจัยที่ทำให้คนมีความคิด ค่านิยม ทักษะคิดและพฤติกรรมแตกต่างกัน คนที่มีการศึกษาสูงจะได้เปรียบอย่างมากในการรับรู้สารที่ดี เพราะเป็นผู้มีความกว้างขวางและเข้าใจสารได้ดี แต่จะเป็นคนที่ไม่เชื่ออะไรง่ายๆ ถ้าไม่มีหลักฐานหรือเหตุผลเพียงพอในขณะที่คนมีการศึกษาต่ำ มักจะใช้สื่อประเภทวิทยุ โทรทัศน์และภาพยนตร์ หากผู้มีการศึกษาสูงมีเวลาว่างพอก็จะใช้สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และภาพยนตร์ แต่หากมีเวลาจำกัดก็มักจะแสวงหาข่าวสารจากสื่อสิ่งพิมพ์มากกว่าประเภทอื่น

รายได้ (Income) เป็นตัวแปรสำคัญในการกำหนดส่วนของตลาด โดยทั่วไปนักการตลาดจะสนใจผู้บริโภคที่มีความร่ำรวย แต่อย่างไรก็ตามครอบครัวที่มีรายได้ต่ำจะเป็นตลาดที่มีขนาดใหญ่ ปัญหาสำคัญในการแบ่งส่วนตลาดโดยถือเกณฑ์รายได้อย่างเดียวก็คือ รายได้อาจจะเป็นตัวชี้การมีหรือไม่มีความสามารถในการจ่ายสินค้า ในขณะที่เดียวกันการเลือกซื้อสินค้าที่แท้จริงอาจถือเป็นเกณฑ์รูปแบบการดำรงชีวิต รสนิยม ค่านิยม อาชีพ การศึกษา ฯลฯ แม้ว่ารายได้จะเป็นตัวแปรที่ใช้บ่อยมาก นักการตลาด ส่วนใหญ่จะโยนเกณฑ์รายได้รวมกับตัวแปรด้านประชากรศาสตร์หรืออื่นๆ เพื่อให้กำหนดตลาดเป้าหมายได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น กลุ่มรายได้ อาจเกี่ยวข้องกับเกณฑ์อายุและอาชีพพร้อมกัน

แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการผลิตรายการโทรทัศน์

การผลิตรายการโทรทัศน์ (Television Program Production) หมายถึงกระบวนการวางแผน และดำเนินการให้รายการโทรทัศน์ออกมาสู่สายตาผู้ชมรายการโทรทัศน์เป็นงานที่ต้องอาศัยบุคลากรที่ มีความรู้เรื่องกระบวนการผลิตรายการโทรทัศน์ เข้าใจวิธีการสื่อสารด้วยภาพและเสียง ตลอดจนต้องเข้าใจ และมีทักษะการใช้อุปกรณ์ต่างๆ จำนวนมาก (อุษณีย์ ศิริสุนทรไพบุลย์, 2552, หน้า 260)

การผลิตรายการโทรทัศน์ เป็นกระบวนการทำงานเกี่ยวกับการนำ “ความคิด” ที่ผ่านการกลั่นกรองจากกระบวนการสร้างสรรค์ ซึ่งจะปรากฏตามแผนปฏิบัติการผลิตรายการ เพื่อนำไปดำเนินการผลิตให้เกิดเป็นรายการโทรทัศน์ขึ้นมา โดยมีการกำหนดสาระสำคัญ ดังนี้ (ชยพล สุทธิโยธิน, 2548, หน้า 5)

1. บุคลากร ได้แก่ นักแสดง พิธีกร ทีมงานผลิต ผู้เขียนบท ผู้กำกับรายการ ผู้กำกับศิลปะ
2. อุปกรณ์จะต้องใช้อุปกรณ์อะไร มีขีดความสามารถที่ จะจัดหาได้หรือไม่

3. สถานที่ที่จะต้องถ่ายทำที่ใด ในห้องสตูดิโอ หรือถ่ายทำนอกสถานที่
4. เงินหรืองบประมาณ จะต้องใช้งบประมาณเท่าใด มีเงินเพียงพอหรือไม่ถ้าไม่พอตัดทอนส่วนใด หรือหาเพิ่มจากแหล่งใด
5. เวลาจะผลิตรายการในช่วงใด ใช้เวลานานเท่าใด มีเวลาในการผลิตมากน้อยเพียงใด ทันท่อสถานการณ์และเหตุการณ์หรือไม่
6. การขายโฆษณา รายการที่ผลิตออกมาจะสามารถตอบสนองความต้องการของเอเยนซีโฆษณา หรือเจ้าของสินค้าได้หรือไม่จะปรับปรุงส่วนใดให้สอดคล้องกับความต้องการนั้นได้อย่างเหมาะสม ภายใต้กรอบกฎหมาย ภาระเบียด และกรอบแห่งจริยธรรม

หลังจากที่ได้แผนปฏิบัติหรือแผนเตรียมการผลิตแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการนำไปปฏิบัติ คือการผลิตรายการโทรทัศน์ตามขั้นตอน ได้แก่ การถ่ายทำการตัดต่อ ทำเทคนิคภาพพิเศษ ผสมเสียงจนได้รายการออกมาพร้อมที่จะนำไปออกอากาศ

แนวคิดทฤษฎีการรับรู้

การรับรู้ (Perception) เป็นกระบวนการที่แต่ละบุคคลจะเข้าใจที่มีผลต่อประสาทสัมผัส ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น ผิวหนัง และกล้ามเนื้อส่วนต่างๆ โดยเนื้อหาสาระที่ระบบรับสัมผัสได้รับจากสิ่งแวดล้อมจะถูกส่งต่อไปยังสมองเพื่อให้เกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ ตามความรู้สึก และจะแปลผลเป็น การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การรู้รส ความรู้สึกต่างๆ ต่อจากนั้นสมองจะตีความสิ่งที่รู้สึกนั้นต่อไปอีกขั้นหนึ่งเป็นการรับรู้ (Perception) ว่าสิ่งที่เห็น ได้ยิน หรือรับรู้และรู้สึกคืออะไร ดังนั้นการรับรู้จึงเป็นสิ่งที่กำหนดความต้องการ แรงจูงใจ และจะมีผลต่อพฤติกรรมที่ไม่เหมือนกันของมนุษย์แต่ละคน (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2538, หน้า 51) เช่นเดียวกับ ธัญชนก พิสุทธิการุณย์ (2551, หน้า 27) ให้ความหมายของการรับรู้ เป็นกระบวนการตีความหมายจากสิ่งที่พบเห็น จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 ซึ่งประกอบด้วย การมองเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การลิ้นรส และการสัมผัสจากอวัยวะต่างๆ ทางร่างกาย ที่จะผ่านการวิเคราะห์ตามประสิทธิภาพความสามารถ หรือตามประสบการณ์ ซึ่งจะส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรม และนำไปใช้ในการรับรู้ต่อไปอีกด้วย

ฉะนั้นการรับรู้ในสารเดียวกัน ผู้รับสารแต่ละคน อาจจะได้รับรู้สารต่างกัน ซึ่งเกิดจากอิทธิพลหรือตัวกรอง (Filter) บางอย่าง ดังนี้

1. แรงผลักดันหรือแรงจูงใจ (Motive) เราจะต้องการเห็นและได้ยินในสิ่งที่เราต้องการเพื่อสนองตอบความต้องการของตัวเองเท่านั้น
2. ประสบการณ์เดิม (Past Experience) เกิดจากสภาพแวดล้อมในหลายๆด้านที่ต่างกัน เช่นการเลี้ยงดู สถานที่อยู่อาศัย สังคม วัฒนธรรม ล้วนแต่เป็นปัจจัยที่จะมีผลต่อ ประสบการณ์แตกต่างกันไปด้วย

เคลเลอร์ (Kendler, 1963, p. 572) กล่าวว่า ทักษะคิด หมายถึง สภาวะความพร้อมของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมออกมาในทางสนับสนุน หรือต่อต้านบุคคล สถาบัน สถานการณ์ หรือ แนวความคิด

มูน (Munn, 1917, p. 71) กล่าวว่า ทักษะคิด คือ ความรู้สึก และ ความคิดเห็นที่บุคคลมีต่อสิ่งของ บุคคล สถานการณ์ สถาบัน และข้อเสนอใดๆ ในทางที่จะยอมรับ หรือปฏิเสธ ซึ่งมีผลทำให้บุคคลพร้อมที่จะแสดงปฏิกิริยาตอบสนองด้วยพฤติกรรมอย่างเดียวกันตลอด

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับความคาดหวัง

ทฤษฎีแห่งความคาดหวัง (Expectancy Theory) ของ Vroom (1964, pp. 91-103) บางที่เรียกว่า ทฤษฎี V. I. E.

แนวความคิดนี้ Vroom เป็นผู้เสนอ โดยมีความเห็นว่าบุคคลจะพิจารณาทางเลือก ต่างๆ ที่มีอยู่ โดยจะเลือกทางเลือกที่เชื่อว่าจะนำไปสู่ผลตอบแทน หรือรางวัลที่เขาต้องการมากที่สุด ทฤษฎีนี้ทำนายว่า บุคคลแต่ละคนจะเลือกทางเลือกที่มีผลตอบแทนสูงที่สุด ทฤษฎีการคาดหวังของ Vroom มีข้อสังเกตคือ บุคคลใดจะได้รับรางวัลที่จะใช้ความพยายามในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ หรือให้สำเร็จต่อเป้าหมาย ก็ต่อเมื่อเชื่อในความสามารถของตนเองว่า ความพยายามในการปฏิบัติงานจะมีผลในทางดี และ ผลการปฏิบัติงานจะช่วยให้ได้ผลตอบแทนที่ต้องการหรือพึงปรารถนา หรืออาจ สรุปได้ว่าการที่จะโน้มน้าวจิตใจให้คนทำงานขึ้นอยู่กับความคาดหวัง (Expectancy) ที่คนเชื่อว่าความพยายามของคนจะสัมฤทธิ์ผลออกมาเป็นระดับผลงาน ดังนั้นบุคคลจะทำงานให้สำเร็จหรือไม่ประการใดย่อมขึ้นอยู่กับจิตภาพ และความเชื่อของเขาว่าเขาต้องการหรือไม่ต้องการอะไร และจะใช้กลยุทธ์อะไรในอันที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามที่เขาเลือกทางเดินเอาไว้

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกลยุทธ์ และกลยุทธ์ 5Ps

เฮนรี มินทซ์เบิร์ก ศาสตราจารย์ทางด้านการบริหารของมหาวิทยาลัยแมคกิลในประเทศแคนาดา ให้ความหมายของคำว่ากลยุทธ์โดยใช้หลัก 5Ps อธิบาย (Mintzberg, 1994, pp. 23-32) ดังนี้

1. กลยุทธ์ คือ แผน (Strategy is a plan = P1) หมายถึง กิจกรรมต่างๆ กำหนดกลยุทธ์เพื่อใช้เป็นสิ่งกำหนดทิศทางหรือเป็นแนวทางการดำเนินงานในอนาคต หรือเป็นวิถีทางที่จะก้าวเดินจากที่หนึ่งไปยังที่หนึ่ง ตามความหมายนี้องค์กรทุกประเภทล้วนมีกลยุทธ์เพื่อรับมือกับ สถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพราะทุกองค์กรจะมีแนวทางการดำเนินงานของตน ดังนั้นกลยุทธ์ในความหมายนี้ก็คือแผนนั่นเอง

2. กลยุทธ์ คือ แบบแผนหรือรูปแบบ (Strategy is a pattern = P2) กลยุทธ์ในความหมายนี้ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับแบบแผนด้านพฤติกรรมในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องในแต่ละช่วงเวลา นั่นคือในการวางแผนงานในอนาคต จำเป็นจะต้องคำนึงหรือเชื่อมโยงกับแผนงานและบทบาทในอดีต ซึ่งผู้บริหารและผู้ปฏิบัติตักผลึกจนมีความเชี่ยวชาญในรูปแบบต่างๆ

3. กลยุทธ์ คือ การกำหนดฐานะหรือตำแหน่ง (Strategy is position = P3) ตามความหมายนี้ กลยุทธ์คือการกำหนดความสำคัญของฐานะหรือตำแหน่งของกิจการในสนามการแข่งขัน สินค้าหรือกิจกรรมที่เสนอออกไป จำเป็นต้องเหมาะสมกับความต้องการของลูกค้าหรือผู้รับบริการแต่ละประเภท

4. กลยุทธ์ คือ ทักษณภาพ (Strategy is a perspective = P4) กลยุทธ์ตามความหมายนี้เน้นความสำคัญของการพิจารณาสภาพที่แท้จริงภายในองค์กร หรือคุณลักษณะที่น่าจะเป็นขององค์กร นั่นคือ ทักษณภาพ หมายถึงวิธีการดำเนินงานที่ต้องการให้คนในองค์กรยึดถือร่วมกัน

5. กลยุทธ์ คือ กลวิธีในการเดินหมาก (Strategy is a ploy =P5) เป็นความหมายที่เฉพาะ เจาะจงอย่างยิ่ง ในสถานการณ์ที่มีการต่อสู้แข่งขัน ซึ่งสิ่งที่คุณต้องการคือการเอาชนะ ดังนั้นทุกฝ่ายจึงวางกลยุทธ์โดยคำนึงถึงการใช้อุบายในการดำเนินงาน หรือกลวิธีในการเดินหมากเพื่อเอาชนะฝ่ายตรงข้ามให้ได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชวัล เกษมเนตร (2557) ศึกษา กลยุทธ์การนำเสนอรายการโทรทัศน์ “เอส เอ็ม อี ดีแตก” และผลกระทบต่อธนาคารกสิกรไทย และผู้ประกอบการ SME ที่เข้าร่วมรายการ โดยผู้วิจัยต้องการศึกษาพฤติกรรมการนำเสนอรายการ SME ดีแตก โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า กลยุทธ์ในการนำเสนอรายการ มีด้วยกัน 7 ประการ คือ (1) การกำหนดรูปแบบการนำเสนอรายการ เป็นจุดเริ่มต้นที่มีผู้เห็นความจำเป็นของรายการประเภทนี้ และการเลือกรูปแบบต้องสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และใช้สื่อที่เข้าถึงกลุ่มคนทุกเพศ ทุกวัย (2) การเลือกรูปแบบที่จะนำเสนอ ควรเป็นเรื่องที่ตรงกับความต้องการ

สนใจของกลุ่มเป้าหมาย (3) การเลือกผู้ดำเนินรายการ ต้องเป็นผู้ที่มีความเหมาะสมกับลักษณะและรูปแบบของรายการ (4) การเลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในการตัดสิน ต้องเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับในวงการ (5) การใช้ภาษาในรายการต้องเข้าใจง่าย (6) การปรับเปลี่ยนรูปแบบรายการ เพื่อให้ไม่ให้ผู้ชมเกิดความเบื่อหน่าย และ (7) การประเมินความสำเร็จของรายการ โดยใช้วิธีการน่าเชื่อถือ

ชานันท์ รัตนโชติ (2552) ศึกษาเรื่อง “ประโยชน์ในการรับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ออนไลน์ ของประชาชนในกรุงเทพมหานคร” โดยพบว่ากระบวนการเลือกจดจำ เป็นแนวโน้มในการเลือกจดจำข่าวสารเฉพาะส่วนที่ตรงกับความสนใจ ความต้องการ ทัศนคติของตนเอง และมักจะลืมในส่วนที่ตนเองไม่สนใจ หรือไม่เห็นด้วยได้ง่ายกว่า ดังนั้น การสื่อสารมวลชนอาจจะไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย แม้ว่าผู้รับสารจะได้รับสารนั้นครบถ้วน แต่ผู้รับสารอาจจะไม่สนใจจดจำสิ่งที่เราต้องการให้รู้ให้จดจำก็เป็นไปได้เสมอ

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีแบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และทำการประมวลผลจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนทั่วประเทศ ที่เคยรับชมรายการฝนฟ้าอากาศ ช่อง 7HD อย่างน้อย 5 ครั้ง

การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างจากผู้ชม ที่เคยชมรายการฝนฟ้าอากาศ ช่อง 7HD อย่างน้อย 5 ครั้งจากทั่วประเทศ โดยเป็นการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ซึ่งจะสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ จากผู้ชมทั่วประเทศ 420 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลของผู้ชมทั่วประเทศอย่างแท้จริง จากการตอบแบบสอบถามออนไลน์ โดยผู้วิจัยส่งให้ผู้สื่อข่าวภูมิภาค ประจำตามจังหวัดเชียงใหม่ทางภาคเหนือ จังหวัดขอนแก่นทางภาคอีสาน จังหวัดนครศรีธรรมราช ภาคใต้ จังหวัดชลบุรี ภาคตะวันออก และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาคกลาง ส่วนกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผู้วิจัยทำการเผยแพร่ด้วยตนเอง ซึ่งในแต่ละภาคจะกำหนดผู้ตอบแบบสอบถาม ภาคละ 70 คน ในจำนวน 6 ภาค รวมกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ตอบแบบสอบถามและความคิดเห็นเบื้องต้น

ผลการวิจัยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 58.6) มีอายุตั้งแต่ 21-30 ปี (ร้อยละ 38.1) การศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 69.5) ส่วนใหญ่เป็นพนักงานบริษัทเอกชน (ร้อยละ 37.6) มีรายได้ต่อ 20,001 บาท - 30,000 บาท (ร้อยละ 27.6)

ส่วนที่ 2 ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้รายการพยากรณ์อากาศ ฝนฟ้าอากาศ

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็น จำแนกตามการรับรู้รายการพยากรณ์อากาศ ฝนฟ้าอากาศ ในภาพรวม

การรับรู้รายการพยากรณ์อากาศฝนฟ้าอากาศ	\bar{X}	S.D.	ระดับการรับรู้
ด้านเนื้อหาข่าว	4.10	.556	มาก
ด้านธีมรายการ (Theme)	4.00	.613	มาก
ด้านการออกแบบเชิงกราฟิก	4.01	.610	มาก
ด้านชุดผู้ดำเนินรายการ	4.07	.654	มาก
ด้านผู้ดำเนินรายการ	4.11	.676	มาก
รวม	4.07	.556	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการรับรู้รายการพยากรณ์อากาศ ฝนฟ้าอากาศของผู้ตอบแบบสอบถาม มีค่าเฉลี่ยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.07$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านผู้ดำเนินรายการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.11$) รองลงมาคือ ด้านเนื้อหาข่าว มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.10$) และลำดับสุดท้ายคือ ด้านธีมรายการ (Theme) มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.00$)

ผลการวิจัยการรับรู้รายการพยากรณ์อากาศ ฝนฟ้าอากาศ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถรับรู้รายการพยากรณ์อากาศ ฝนฟ้าอากาศ ด้านเนื้อหาข่าว จากการใช้ภาษากึ่งทางการผสมผสานข้อมูลเชิงวิชาการได้ดี ด้านธีมรายการ ได้แก่ การสร้างสรรค์จากข่าวต้นกำเนิดเป็นบทบาทการแสดง ให้เป็นประโยชน์แก่ผู้รับชม ด้านการออกแบบเชิงกราฟิก ได้แก่ ฉากกราฟิกวางสีสันทันได้เหมาะสม สอดคล้องกับการนำเสนอ ด้านชุดผู้ดำเนินรายการ ได้แก่ การมีเครื่องประดับ หรือ การสร้างสรรค์ชุดเพิ่มเติมขึ้นมา ได้นำสนใจจากชุดเดิมๆ และด้านผู้ดำเนินรายการ ได้แก่ ผู้ดำเนินรายการอ่าน อักษร ภาษาถูกต้อง ชัดเจน

ส่วนที่ 3 ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับความคาดหวังของผู้ชมรายการพยากรณ์อากาศ ฝนฟ้าอากาศ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็น จำแนกตามความคาดหวังของผู้ชมรายการพยากรณ์อากาศ ฝนฟ้าอากาศ ในภาพรวม

ความคาดหวังของผู้ชมรายการพยากรณ์อากาศ ฝนฟ้าอากาศ	\bar{X}	S.D.	ระดับความคาดหวัง
ด้านเนื้อหาข่าว	4.05	.621	มาก
ด้านธีมรายการ	3.98	.586	มาก
ด้านการออกแบบเชิงกราฟิก	4.03	.618	มาก
ด้านผู้ดำเนินรายการ	4.10	.608	มาก
ด้านชุดผู้ดำเนินรายการ	4.04	.625	มาก
รวม	4.04	.542	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับความคาดหวังของผู้ชมรายการพยากรณ์อากาศ ฝนฟ้าอากาศ มีค่าเฉลี่ยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านผู้ดำเนินรายการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.10$) รองลงมาคือ ด้านชุดผู้ดำเนินรายการ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.04$) และลำดับสุดท้ายคือ ด้านธีมรายการ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.98$)

ผลการวิจัยความคาดหวังของผู้ชมรายการพยากรณ์อากาศ ฝนฟ้าอากาศ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามคาดหวังต่อรายการพยากรณ์อากาศ ฝนฟ้าอากาศ ด้านเนื้อหาข่าว ได้แก่ การนำข้อมูลเรื่องของสภาพอากาศจากแหล่งข่าวอื่น นอกเหนือจากกรมอุตุนิยมวิทยา มาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล ด้านธีมรายการ ได้แก่ ธีมล้อเลียน เสียดสี อิงกระแสสังคม มีความน่าสนใจ ทำให้สนุกสนานเฮฮา ด้านการออกแบบเชิงกราฟิก ได้แก่ พัฒนาฉากเดิมๆ ที่ใช้ซ้ำๆ ให้แตกต่างจากเดิม โดยการสร้างสรรค์องค์ประกอบในฉากเพิ่มเติม ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ด้านผู้ดำเนินรายการ ได้แก่ การให้ความสำคัญกับใจความข่าวสาร และด้านชุดของผู้ดำเนินรายการ ได้แก่ ดีไซน์ชุดที่ทันสมัย มีลักษณะแฟนตาซี ไม่เหมือนแพชั่นทั่วไป

อภิปรายผล

ผู้ชมคาดหวังด้านผู้ดำเนินรายการเป็นอันดับแรก รองลงมาเป็นด้านเนื้อหาข่าว ด้านชุดผู้ดำเนินรายการ ด้านการออกแบบเชิงกราฟิกส่วนความคาดหวังเรื่องสุดท้าย เป็นเรื่องของธีมรายการ ซึ่งจากการนำข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถาม มาเชื่อมโยงเข้ากับ กลยุทธ์ 5Ps ประกอบด้วย แผน (Strategy is a plan = P1) รูปแบบ (Strategy is a pattern = P2) การกำหนดฐานะหรือตำแหน่ง (Strategy is position = P3) ทิศภาพ (Strategy is a perspective = P4) และ กลวิธีในการเดินหมาก (Strategy is a ploy = P5) เพื่อนำมาวิเคราะห์กลยุทธ์ ในการพัฒนารายการ ดังนี้

จากผลการวิจัยที่เก็บแบบสอบถาม เมื่อผลลัพธ์ที่ได้เมื่อนำมาเชื่อมโยงกับ กลยุทธ์ 5Ps ตามประสบการณ์ทำงานของผู้วิจัย ในรายการฝนฟ้าอากาศ รวมถึงผลวิจัยตามแบบสอบถาม โดยเริ่มจากกลยุทธ์ด้านแผน (Strategy is a plan = P1) สิ่งสำคัญในการวางแผน เพื่อพัฒนารายการฝนฟ้าอากาศ คือ ผู้ชมรับรู้และคาดหวังกับผู้ดำเนินรายการมาเป็นอันดับแรก โดยผู้ชมอยากเห็นผู้ดำเนินรายการให้ความสำคัญ และมีไหวพริบในการจับใจความข่าวสารได้ และต้องเน้นย้ำคำเตือนเรื่องสภาพอากาศที่ต้องระวัง โดยใช้น้ำเสียงประกอบ เพื่อให้ผู้รับชมตื่นตัว พร้อมสร้างความสนุกสนานในการนำเสนอ และเมื่อผู้ดำเนินรายการ คือ ผู้ที่บุคคลหลักที่ผู้ชมให้ความสนใจ ในด้านเนื้อหาข่าวสารการนำเสนอ จึงเป็นอีกข้อสำคัญที่จะเสริมแผนการนำเสนอให้ผู้ชมอยากติดตาม โดยผู้ชมคาดหวังให้นำข้อมูลเรื่องของสภาพอากาศจากแหล่งข่าวอื่น นอกเหนือจากกรมอุตุนิยมวิทยา มาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล และต้องแปลความหมายจากปัจจัยที่มีผลต่อสภาพอากาศซึ่งเข้าใจยาก และซับซ้อน ให้เข้าใจง่าย เพื่อให้ผู้รับชมเข้าใจง่ายขึ้น ขณะที่ชุดผู้ดำเนินรายการ จะเป็นอีกสิ่งสำคัญที่จะช่วย สร้างการรับรู้ รูปแบบรายการ ซึ่งในเรื่องของชุดผู้ดำเนินรายการ เป็นสิ่งที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 3 โดยอยากเห็นดีไซน์ชุดที่ทันสมัย มีลักษณะแฟนตาซี ไม่เหมือนแพชั่นทั่วไป และชุดมีความเหมาะสมตามกาลเทศะในการสวมใส่ เป็นแบบอย่างให้ผู้ชม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชวัล เกษมเนตร (2557) ที่ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การนำเสนอรายการโทรทัศน์ “เอส เอ็ม อี ที แดก” และผลกระทบที่มีต่อธนาคารกสิกรไทย และผู้ประกอบการ SME ที่เข้าร่วมรายการ ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์ในการนำเสนอรายการมีด้วยกัน 7 ประการ หนึ่งในนั้นคือ การเลือกผู้ดำเนินรายการ จะต้องเป็นผู้ที่มีความเหมาะสมกับลักษณะและรูปแบบของรายการนั่นเอง

รูปแบบ (Strategy is a pattern = P2) ด้านรูปแบบและทิศทางที่ควรจะเป็น ผู้ดำเนินรายการ เป็นสิ่งที่จะช่วยกระตุ้นการรับรู้ ตามรูปแบบของรายการ เพราะจากการกำหนดรูปแบบรายการที่ผ่านมา คือ ต้องการให้รายการฝนฟ้าอากาศ เป็นรายการที่เห็นทั้งสาระและความบันเทิง โดยผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ผู้ดำเนินรายการ เป็นปัจจัยหลักในการ

ขับเคลื่อนรายการ ซึ่งต้องมีบุคลิกช่างพูด ช่างคุย ร่าเริง ดูไม่ตึงเครียด ต้องมีโทนเสียง การใช้ถ้อยคำที่ บ่งบอกความรู้สึก ได้หลายอารมณ์ เพื่อให้ผู้รับชมรู้สึกเพลิดเพลิน โดยไม่ทิ้งเนื้อหาสาระ ประกอบกับชุดผู้ดำเนินรายการ ที่จะเป็นตัวส่งเสริมรูปแบบรายการ ให้ดูสนุกสนานยิ่งขึ้น จากการที่ไตต์ที่แปลกตา ยิ่งน่าสนใจ และที่ขาดไม่ได้ คือเรื่องอิมรายการ ที่จะเป็นตัวกำหนดทิศทางบทบาทการนำเสนอเรื่องราวในแต่ละวัน ผู้ โดยผู้ชมชื่นชอบ อิมล้อเลียน เสียดสี อิงกระแสมสังคม มีความน่าสนใจ ทำให้สนุกสนานเฮฮา อิมเกี่ยวกับละครของทางสถานี ทำให้รายการน่าสนใจ เมื่อแสดงในบทบาทตัวละคร ผสมผสานการรายงานสภาพอากาศการสร้างสรรค์อิมในแต่ละวัน เป็นประโยชน์แก่ผู้ชม นำไปเสริมความรู้ ความเข้าใจในการใช้ชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชวัล เกษมเนตร (2557) ที่ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การนำเสนอรายการโทรทัศน์ “เอส เอ็ม อี ทีแตก” และผลกระทบที่มีต่ออนาคตการกลิกรไทย และผู้ประกอบการ SME ที่เข้าร่วมรายการ ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์ในการนำเสนอรายการมีด้วยกัน 7 ประการ โดยสอดคล้องในประการที่ (1) การกำหนดรูปแบบการนำเสนอรายการ เป็นจุดเริ่มต้นที่มีผู้เห็นความจำเป็นของรายการประเภทนี้ และการเลือกรูปแบบต้องสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และใช้สื่อที่เข้าถึงกลุ่มคนทุกเพศ ทุกวัย (3) การเลือกผู้ดำเนินรายการ ต้องเป็นผู้ที่มีความเหมาะสมกับลักษณะและรูปแบบของรายการ (5) การใช้ภาษาในรายการต้องเข้าใจง่าย และ (6) การปรับเปลี่ยนรูปแบบรายการ เพื่อไม่ให้ผู้ชมเกิดความเบื่อหน่าย

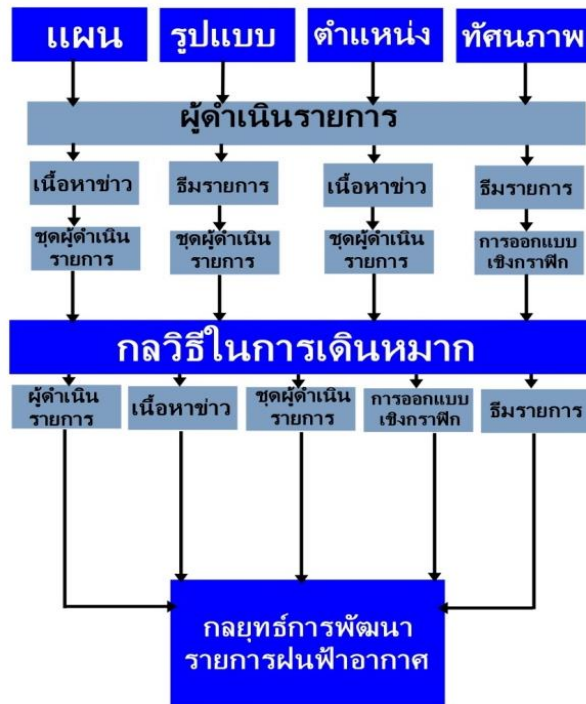
การกำหนดฐานะหรือตำแหน่ง (Strategy is position = P3) สิ่งที่จะกำหนดตัวตนของรายการฝนฟ้าอากาศ แน่นนอนว่า ผู้ดำเนินรายการจะเป็นปัจจัยหลักในการนำเสนอ ทั้งเรื่องบุคลิกที่เน้นความสนุกสนาน พร้อมกับชุดผู้ดำเนินรายการที่จะสอดคล้องกับผู้ดำเนินรายการในแต่ละวัน ซึ่งจะทำให้เนื้อหาข่าว เป็นที่น่าติดตามมากขึ้น โดยทั้ง 3 ส่วน จะเป็นตัวกำหนดตำแหน่งของรายการฝนฟ้าอากาศ ซึ่งแตกต่างจากรายการพยากรณ์อากาศที่ถ่ายทอดในช่องทางอื่น ที่มุ่งเน้นด้านเนื้อหาข่าวเป็นหลักเพียงอย่างเดียว แต่ในขณะที่รายการฝนฟ้าอากาศ มุ่งเน้นด้านความสนุกสนานควบคู่กับเนื้อหาสาระ ประกอบกับชุดที่ไตต์ ยิ่งแปลก ยิ่งน่าสนใจ ช่วยดึงดูดให้รับชม และเกิดการรับรู้ จนกลายเป็นตำแหน่ง จุดยืนของรายการ สอดคล้องกับ Porter, M. E. (1980) ซึ่งได้เขียนบทความในวารสาร Harvard Business Review โดยระบุว่ากลยุทธ์การแข่งขัน คือ การสร้างความแตกต่าง (Being Different) โดยองค์กรจะต้องเลือกชุดของกิจกรรมที่แตกต่างจากสิ่งที่คู่แข่งทำ เพื่อสร้างคุณค่าและความแตกต่างในสายตาของลูกค้า

ทัศนภาพ (Strategy is a perspective = P4) หมายถึงบุคลิกของรายการ ที่เน้นย้ำเรื่องความสนุกสนานควบคู่กับเนื้อหาสาระ โดยผู้ดำเนินรายการยังเป็นจุดหลักในการนำเสนอเช่นเดิม เนื่องจากผลการวิจัยจากการเก็บแบบสอบถามของผู้ชมรายการพยากรณ์อากาศ ฝนฟ้าอากาศคาดหวังด้านผู้ดำเนินรายการมากที่สุด อยากให้ผู้ดำเนินรายการยังคงบุคลิกที่เป็นกันเอง มีความสนใจในเนื้อหาข่าว และพูดจាន่ารับฟัง ส่วนอิมรายการ และการออกแบบเชิงกราฟิก จะเป็นตัวส่งเสริมบุคลิกรายการได้เช่นกัน เนื่องจากอิมรายการ ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อให้เกิดความบันเทิง ซึ่งตามที่คุณผู้ชมคาดหวัง คืออยากเห็นอิมรายการ ในรูปแบบอิมล้อเลียน เสียดสี อิงกระแสมสังคม มีความน่าสนใจ ทำให้สนุกสนานเฮฮา อิมเกี่ยวกับละครของทางสถานี ทำให้รายการน่าสนใจ เมื่อแสดงในบทบาทตัวละคร ผสมผสานการรายงานสภาพอากาศการสร้างสรรค์อิมในแต่ละวันเป็นประโยชน์แก่ผู้ชม นำไปเสริมความรู้ ความเข้าใจ ในการใช้ชีวิตประจำวัน ซึ่งจะช่วยสร้างทัศนภาพที่ดียิ่งขึ้น และหากพัฒนาด้านการออกแบบเชิงกราฟิกควบคู่กันไป โดยให้มีการพัฒนาจากเดิมๆ ที่ใช้ซ้ำๆ ให้แตกต่างจากเดิม โดยการสร้างสรรค์องค์ประกอบในฉากเพิ่มเติม ให้สอดคล้องกับสถานการณ์พัฒนาองค์ประกอบในฉากกราฟิก ให้ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน ให้องค์ประกอบในฉากสามารถเคลื่อนไหวได้ ซึ่งทั้ง 3 ส่วน ก็จะช่วยสร้างทัศนภาพที่ดีชัดเจนยิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการรับรู้และทัศนคติ โดย มุน (Munn, 1917, p. 71) กล่าวไว้ว่า ทัศนคติ คือ ความรู้สึก และ ความคิดเห็นที่บุคคลมีต่อสิ่งของ บุคคล สถานการณ์ สถาบัน และข้อเสนอใดๆ ในทางที่จะยอมรับ หรือปฏิเสธ ซึ่งมีผลทำให้บุคคลพร้อมที่จะแสดงปฏิกิริยาตอบสนองด้วยพฤติกรรมอย่างเดียวกัน ตลอด นั่นคือ ผู้ชมรายการพยากรณ์อากาศ ฝนฟ้าอากาศคาดหวังด้านผู้ดำเนินรายการมากที่สุด เมื่อทางรายการ

พยากรณ์อากาศ ฝนฟ้าอากาศนำเสนอบุคลิกของรายการ เน้นย้ำเรื่องความสนุกสนาน ควบคู่กับเนื้อหาสาระ โดยใช้ผู้ดำเนินรายการเป็นจุดหลักในการนำเสนอตามความต้องการและความคาดหวังของผู้ชมรายการ ทำให้ผู้ชมรายการพร้อมที่จะแสดงปฏิกิริยาตอบสนองโดยการสนับสนุนรายการต่อไป

กลยุทธ์ในการเดินหมาก (Strategy is a ploy =P5) สำหรับการขับเคลื่อนในอนาคต เพื่อกำหนดแผนรูปแบบ ตำแหน่ง และทัศนภาพ การเดินหมากจำเป็นต้องยึดผู้ดำเนินรายการเป็นหลัก เนื่องจากผู้ชมรับรู้และคาดหวังกับผู้ดำเนินรายการมาเป็นอันดับแรก โดยผู้ดำเนินรายการต้องมีบุคลิกตามผู้ชมต้องการ คือ มีความเข้าใจต่อบทบาทที่นำเสนอ สดใส ร่าเริง มีไหวพริบที่ดี ใช้น้ำเสียงที่น่ารับฟัง และขั้นต่อมาต้องพัฒนาเพื่อยกระดับ เนื้อหาข่าวให้ทันสมัย มีการใช้ข้อมูลจากหน่วยงานอื่นนอกเหนือจากกรมอุตุนิยมวิทยาบ้าง และนำมาวิเคราะห์อย่างมีหลักการ ส่วนชุดผู้ดำเนินรายการ ต้องพัฒนาให้เหมาะสมกับธีมรายการ และการออกแบบเชิงกราฟิก เพราะถือว่า เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ที่จะช่วยขับเคลื่อนการเดินหมากของรายการฝนฟ้าอากาศ โดยต้องมีชุดที่เป็นแฟชั่นมากขึ้น มีทั้งออกแบบดีไซน์ใหม่ และประดิษฐ์ขึ้นเองบ้าง นอกจากนี้การออกแบบเชิงกราฟิก หากนำมาพัฒนาให้ทันต่อสถานการณ์ ก็จะช่วยสร้างการรับรู้ และความน่าสนใจได้เป็นอย่างดีและต้องให้องค์ประกอบในฉากสามารถเคลื่อนไหวได้ และดูมีชีวิตชีวามากขึ้น รวมถึงธีมที่เสียดสี ล้อเลียนสังคม เป็นธีมรายการที่ผู้ชมสนใจ ซึ่งทีมผู้ผลิต ต้องมุ่งศึกษาและพัฒนาให้ทันต่อสถานการณ์บ้านเมืองอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ชานันท์ รัตนโชติ (2552) ศึกษาเรื่อง “ประโยชน์ในการรับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ออนไลน์ ของประชาชนในกรุงเทพมหานคร” โดยพบว่ากระบวนการเลือกจดจำ เป็นแนวโน้มในการเลือกจดจำข่าวสารเฉพาะส่วนที่ตรงกับความสนใจ ความต้องการ ทัศนคติของตนเอง และมักจะมีในส่วนที่ตนเองไม่สนใจ หรือไม่เห็นด้วยได้ง่ายกว่า ดังนั้นจึงควรยึดผู้ดำเนินรายการเป็นหลัก ตามการรับรู้และความคาดหวังของผู้ชมรายการ

ซึ่งจากการนำข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถาม มาเชื่อมโยงเข้ากับ กลยุทธ์ 5 Ps จะได้โมเดลการพัฒนา รายการฝนฟ้าอากาศ ดังนี้

ภาพที่ 1 โมเดลการพัฒนารายการฝนฟ้าอากาศ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งนี้

จากการศึกษาเรื่อง การรับรู้และความคาดหวังของผู้ชม เพื่อสร้างกลยุทธ์ในการพัฒนา รายการฝนฟ้าอากาศ ช่อง7HD ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับวิจัยในครั้งนี้ ดังนี้

รูปแบบและองค์ประกอบของรายการฝนฟ้าอากาศ ที่นำมาเสนอนั้น แม้จะช่วยเพิ่มสีสัน และสร้างความแปลกใหม่ให้กับชาวพยานกรณอากาศ แต่ส่วนที่สำคัญที่สุดของรายการข่าวสำหรับผู้ชมก็ยังคงเป็นเนื้อหาข่าวที่นำเสนอ ดังนั้นผู้ผลิตควรให้ความสำคัญกับการนำเสนอเนื้อหาข่าว ส่วน ด้านธีมรายการ (Theme) ด้านการออกแบบเชิงกราฟิก ด้านชุดผู้ดำเนินรายการ และด้านผู้ดำเนินรายการให้มองเป็นส่วนเสริม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เมื่อรายการฝนฟ้าอากาศเป็นการให้ข้อมูลข่าวสารที่มีประโยชน์กับผู้ชม รวมทั้งสามารถ ลดความเสี่ยงจากสาธารณภัยและเตรียมพร้อมเพื่อรับมือกับสาธารณภัยที่อาจเกิดขึ้นได้ ดังนั้นจึงควรศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องใน การคัดเลือกข่าวสาร การจัดลำดับความสำคัญของชาวพยานกรณอากาศและการเตือนภัย รวมถึงรูปแบบการรายงาน พยานกรณอากาศของกรมอุตุนิยมวิทยาในฐานะผู้ส่งสาร (Source) แรกในกระบวนการสื่อสารว่ามีประสิทธิภาพและ ก่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดแก่ประชาชนหรือไม่

เอกสารอ้างอิง

- ชยพล สุทธิโยธิน. (2548). แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างสรรค์รายการโทรทัศน์. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการสร้างสรรค์ รายการโทรทัศน์*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชวัล เกษมเนตร. (2557). *กลยุทธ์การนำเสนอรายการโทรทัศน์ “เอส เอ็ม อี ดีแตก” และผลกระทบต่อธนาคาร กสิกรไทย และผู้ประกอบการ SME ที่เข้าร่วมรายการ*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิเทศศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ชานันต์ รัตนโชติ. (2552). *ประโยชน์ในการรับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ออนไลน์ ของประชาชนในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, ภาควิชาสื่อสารมวลชน, คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชญชนก พิสุทธิรัตน์การุณย์. (2551). *การรับรู้ต่อองค์ประกอบผลิตภัณฑ์อุปโภคบริโภค “Made in China” ของผู้บริโภคใน กรุงเทพมหานคร*. สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วชิรวีชร งามละม่อม. (2558). *ทฤษฎีการมีส่วนร่วม*. ปทุมธานี: สถาบันวิชาการไทยวิจัยพัฒนาการจัดการ TRDM.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2538). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. (2550). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ: ซีระฟิล์มและไซเท็ก.
- อุษณีย์ ศิริสุนทรโพบูลย์. (2552). *หลักการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- Kendler, H. H. (1963). *Attitude*. Retrieved October 13, 2006. Retrieved from <http://sara.wud.wordpress.com>.
- Mintzberg, H. (1994). *The Rise and Fall of Strategic Planning*. New York: Prentice. Hall.
- Munn, L. N. (1971). *Introduction to Psychology*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Porter, M. E. (1980). *Competitive Strategy*. New York : The Free Press.
- Vroom, H. V. (1964). *Work and Motivation*. New York: Wiley and Sons.

ผลประเมินยางยืดจรวดของเล่นเพื่อส่งเสริมการพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็ก และกล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กออทิสติก

Evaluation Result of Rubber Bands Toys Rockets to Develop of Small Muscles and Large Muscles of Autistic Children

เมธี ธรรมวัฒนา*

บทคัดย่อ

ภาพรวมยางยืดจรวดของเล่นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 และเมื่อพิจารณาเป็นรายการพบว่ารายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอันดับที่ 1) ได้แก่ การส่งเสริมการพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่ ได้แก่ แขน หัวไหล่ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 รองลงอันดับที่ 2) รูปแบบการเล่นมีมากกว่า 1 แบบ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 และอันดับที่ 3) ส่งเสริมการพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็ก ได้แก่ ตา นิ้วมือ มือ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 ส่วนรายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3 รายการเรียงลำดับได้ดังนี้ 1) สีสนสะดุดตา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42 2) ขนาดของเล่นเหมาะสม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.45 และ 3) รูปแบบน่าสนใจ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.47 ตามลำดับ ส่วนข้อเสนอแนะอื่นๆ ได้แก่ ควรมีอุปกรณ์ล็อค หรือป้องกันยางยืดหลุดจากท่อ

Abstract

Overall of research, the rubber bands rocket is suitable at a good level ($\mu = 3.77$) and when considered as a list, it is result found that the items as : The first 1) is promoting the development of the large muscle bundle, shoulder arm, ($\mu = 4.20$), the second there are 2) able to play on their own ($\mu = 4.07$) 3) Promote the development of small muscle groups, ($\mu = 4.02$). The average items with lower 3 items can be sorted as follows: 1) the colors interest, ($\mu = 3.42$) 2) Suitable of sizing ($\mu = 3.45$) and 3) Patterns design ($\mu = 3.47$), respectively. Finally the other suggestions include make locking devices protect the rubber bands out of the pipe.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ออทิสติก" เป็นโรคที่มีความผิดปกติของพัฒนาการทางสมอง ด้านสังคม ภาษาและพฤติกรรม ในประเทศไทยพบเด็กออทิสติกกลุ่มอายุไม่เกิน 5 ปี 1 ต่อ 161 คน คาดว่าทั่วประเทศมีประมาณ 18,220 คน ระดับความรุนแรงของโรคแต่ละคนไม่เท่ากัน ประมาณร้อยละ 10 ของจำนวนที่พบมีความเป็นอัจฉริยะในบางด้าน เช่น การวาดภาพหรือเล่นดนตรี, ร้อยละ 20 มีไอคิวต่ำที่ระดับน้อยถึงปานกลาง และอาจมีปัญหาพฤติกรรมร่วมด้วย แต่สามารถเรียนรู้และฝึกอาชีพได้ ,ส่วนที่เหลือต้องได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่อง โดยการบำบัดรักษาต้องผสมผสานทั้งด้านการส่งเสริมพัฒนาการ การจัดรูปแบบการศึกษาที่เหมาะสม การส่งเสริมอาชีพ การมีงานทำ และการอยู่ร่วมกันในสังคม (กรุงเทพฯ ธุรกิจ ออนไลน์ 2 เมษายน 2561)

*ดร. อาจารย์ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

เด็กที่เป็นโรคออทิสติก จะมีลักษณะโดดเด่นสำคัญคือ เด็กไม่ยอมสบตา ไม่ชอบมองหน้าคนอื่น ไม่สนใจมองตามเมื่อเรียกชื่อ ไม่สนใจผู้อื่น พูดได้ช้ากว่าเด็กปกติ หรือพูดได้แต่ไม่เป็นภาษา ฟังไม่รู้เรื่อง ชอบพูดคำเดิม ๆ ซ้ำ ๆ ทั้งวัน ไม่บอกเมื่อต้องการของที่อยากได้ ชอบอยู่ในโลกส่วนตัว มีพฤติกรรมซ้ำ ๆ ที่ไม่เหมาะสม ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง ชอบมองวัตถุที่หมุนตลอดเวลา การเล่นช่วยส่งเสริมพัฒนาการในทุกๆ ด้านของเด็ก ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และจริยธรรม การเล่นจึงเป็นสิ่งสำคัญมากต่อการพัฒนาของเด็กทุกคน แต่การเล่นของเด็กออทิสติกไม่ได้พัฒนาเป็นไปตามขั้นตอนธรรมชาติ หรือลำดับขั้นของพัฒนาการด้านการเล่น เช่นเดียวกับเด็กทั่วไป เด็กมักขาดความสามารถในการเล่นที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ และขาดจินตนาการ จึงทำให้เกิดข้อจำกัดในการเล่น เด็กมักเล่นไม่ถูกวิธี มีรูปแบบการเล่นซ้ำๆ ขาดความหลากหลาย หมุนไปหมุนมา ทำกลับไปกลับมา ไม่ค่อยเปลี่ยนรูปแบบการเล่น และไม่มีการเลียนแบบพฤติกรรมทางสังคม สนใจแต่รายละเอียดเล็กๆ น้อยๆ และหมกมุ่นกับบางสิ่งบางอย่างมากเกินไปจนเกิดความพอใจ เป็นธรรมดาสำหรับเด็กออทิสติกที่มักจะเลือกเล่นของเล่นตามช่องทางของระบบประสาทสัมผัสที่ถูกกระตุ้น เช่น การดม การชิม การฟัง การสัมผัส หรือนำมาจ้องมองดูแต่เด็กมักจะไม่ค่อยมีความผูกพันกับของเล่นเฉพาะอย่างเท่าที่ควร ไม่มีตุ๊กตาหรือหุ่นยนต์ตัวโปรด เด็กมักจะชอบเล่นของอย่างอื่นที่ไม่ใช่ของเล่นด้วย มักเป็นของใช้ที่หยิบได้ทั่วๆ ไปในบ้าน เช่น ขวดยา ผ้าพันแผล แก้วน้ำ กระจบอง แป้ง ปฏิทิน แผ่นโฆษณา เป็นต้น เด็กออทิสติกมีลักษณะเฉพาะตัวที่ขัดขวางต่อพัฒนาการด้านการเล่น ดังนี้ 1. เด็กที่มีทักษะทางด้านภาษาและการสื่อสารบกพร่อง ทำให้รู้จักบทบาทในการมีปฏิสัมพันธ์ทางการเล่น 2. เด็กมีความยากลำบากในการตีความหมาย หรือคาดเดาคำความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรม ของเด็กคนอื่น ๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการเล่นร่วมกับเพื่อนๆ 3. เด็กมักขาดความสนใจในสิ่งรอบตัว ขาดความยืดหยุ่นในการเปลี่ยนแปลง มักจะต่อต้านต่อ การสำรวจ หรือสรรหาการเล่นใหม่ ร่วมกับเพื่อนๆ 4. เมื่อชักชวนให้เด็กมาเล่น แต่ระดับการเล่นของเขาต่างกับของเด็กคนอื่น เด็กจึงไม่สนใจในสิ่งที่จะเล่น และเพื่อนก็ไม่สนใจที่จะเล่นด้วยเช่นกัน (ทวิศักดิ์ สิริรัตน์เรขา, 2550)

การเล่นของเด็ก เป็นวิธีการเรียนรู้ อย่างหนึ่งโดยธรรมชาติ การเล่นของเด็กที่แท้จริงต้องเปิดโอกาสให้เด็กเล่นอย่างอิสระทั้งทางกาย ทางความคิด และทางสังคม เด็กจะมีความสุขเมื่อได้เล่น โดยธรรมชาติเด็กต้องการเล่นอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นสิ่งที่นำไปสู่การเรียนรู้ ช่วยส่งเสริมพัฒนาการตามวัย ทำให้เด็กเป็นคนช่างสังเกต รู้จักคิดเชื่อมโยงเหตุผล การเล่นช่วยให้เด็กพัฒนาไปสู่วิธีการดำเนินชีวิตเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ นำไปสู่การรู้จักรับผิดชอบตนเอง เรียนรู้ระเบียบวินัย รู้จักควบคุมอารมณ์ถ่ายทอดจินตนาการ เด็กเรียนรู้สิ่งต่างๆ โดยการเล่นผ่านทางประสาทสัมผัสการเล่นของเล่น ได้สังเกตเห็นความแตกต่างและความคล้ายคลึงของสิ่งต่างๆ ที่เล่น ได้เรียนรู้รูปร่าง ขนาดความหยาบ ความละเอียดของวัตถุของเล่นนั้น ผู้ปกครองควรจัดเวลาและสถานที่ที่เหมาะสม เพื่อให้เด็กได้มีการออกกำลังกายเคลื่อนไหว เช่น การตีกลอง การเกาะเดิน หรือการวิ่งในที่โล่งกว้าง บรรยากาศถ่ายเท และคำนึงถึงความปลอดภัย เพราะการเล่นการออกกำลังกายมีความสำคัญในการส่งเสริมให้เด็กแต่ละวัยเกิดการเรียนรู้ มีความสนุกสนานได้สำรวจค้นพบสิ่งใหม่ๆ ได้แสดงออกเลียนแบบท่าทางต่างๆ ผู้ปกครองควรให้จัดกิจกรรมที่น่าสนใจ ให้เด็กๆ สามารถเล่นและออกกำลังกายไปด้วยในขณะเดียวกัน หากเห็นว่าเด็กเร่าแรงแจ่มใส สนุกเพลิดเพลิน แสดงว่าการเล่น และการออกกำลังกายของเด็กอยู่ในระดับพอดี ซึ่งจะเกิดผลดีทำให้เด็กคล่องแคล่วกระฉับกระเฉง กล้ามเนื้อแข็งแรง ฝึกความคิดสร้างสรรค์ และเรียนรู้การแก้ไขปัญหาได้ดี ทั้งนี้ ควรให้เด็กอยู่ในสายตาของผู้ใหญ่ และระมัดระวังการเล่นที่ก่อให้เกิดอันตราย หรือการเลียนแบบที่อาจทำให้เด็กใช้ความรุนแรง เช่น การเล่นโลดโผนรุนแรง การเลียนแบบที่ไม่ดี เช่น เล่นอาวุธ หรือสถานที่ที่ไม่ปลอดภัย เช่น ที่สูง ถนน ใกล้น้ำ เป็นต้น หลังจากการเล่นและออกกำลังกายแล้วควรมีเวลาพักผ่อนอย่างเหมาะสม และเพียงพอ โดยอาจจะเลือกของเล่นที่ ปลอดภัย มีมาตรฐานเหมาะสมกับวัย สีสดใส ปลอดภัย หลีกเลียงของเล่นที่ส่งเสริมความก้าวร้าวรุนแรง เช่น ของเล่นที่เป็นอาวุธ เป็นต้น (ไทยโพสต์ 2557, หน้า หน้า 14)

ของเล่นหรือการเล่นจึงมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของเด็กอย่างมาก เพราะถือว่าเป็นกุญแจดอกสำคัญ ที่จะนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ของเด็กในอนาคต ดังนั้นถ้าเราสามารถที่จะเข้าใจ และให้เด็กได้เล่นของเล่นตรงตามช่วงวัยของการพัฒนา ก็จะสามารถช่วยพัฒนาทักษะและการเรียนรู้ เพื่อให้เด็กสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้เมื่อเด็กเติบโตขึ้น ดังนั้นเราจึงควรสร้างสรรค์ของเล่นที่มีการพัฒนาออกกำลังกายของเด็กเพื่อให้เด็กได้เล่นของเล่นอย่างสนุกสนาน เพลิดเพลินและยังได้รับการพัฒนาทักษะการเล่น และการพัฒนากล้ามเนื้อต่างๆ ระหว่างการเล่นอีกด้วย และถ้ามีการนำวัสดุที่มีแรงต้านมาใช้ในการเล่นของเด็กแล้ว ย่อมสามารถทำให้เกิดการออกกำลังกายในระหว่างการเล่นมากยิ่งขึ้น ซึ่งเมื่อกำลังของเด็กได้ใช้งานออกกำลังระหว่างสัมผัส จับ ดึง ๆ จะทำให้เกิดการพัฒนากล้ามเนื้อได้ ทั้งกล้ามเนื้อมัดเล็กและกล้ามเนื้อมัดใหญ่ ดังที่กล่าวมาการสร้างสรรคสิ่งประดิษฐ์ของเล่นเพื่อการพัฒนาออกกำลังกายของเด็กพิเศษจึงน่าจะ สามารถช่วยพัฒนาการในด้านการเล่น การใช้กล้ามเนื้อของเด็ก ผู้วิจัยจึงได้สังเกต ทดลอง และประดิษฐ์ยางยืดจรวดของเล่นต้นแบบที่เป็นของเล่นออกกำลังกายสำหรับเด็กออทิสติก ซึ่งได้รับการจดอนุสิทธิบัตรเลขที่ 14023 โดยในการวิจัยครั้งนี้จะเป็นการประเมินผลการใช้งานสิ่งประดิษฐ์ยางยืดจรวดของเล่นเมื่อนำไปใช้งานจริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

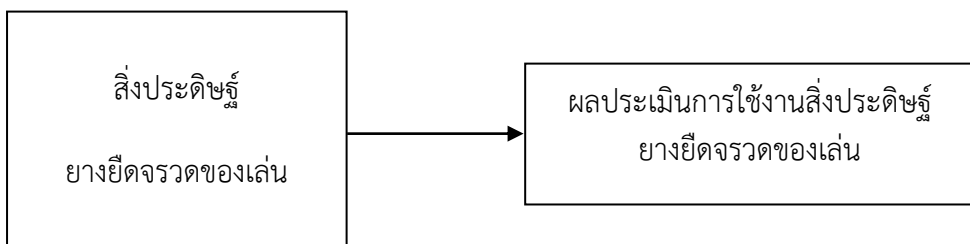
เพื่อศึกษาผลประเมินการใช้งานยางยืดจรวดของเล่นเพื่อส่งเสริมการพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็ก และมัดใหญ่ เด็กออทิสติก

ขอบเขตการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เด็กออทิสติกที่มีปัญหาการควบคุมกล้ามเนื้อมัดเล็ก และกล้ามเนื้อมัดใหญ่ จำนวน 30 คน ในศูนย์ส่งเสริมออทิสติกชลบุรี และศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดสระบุรี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

ผลการใช้งานยางยืดจรวดของเล่นมีคะแนนการประเมินความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

นิยามศัพท์เฉพาะ

ยางยืดจรวดของเล่น หมายถึง สิ่งประดิษฐ์ที่เป็นของเล่นออกกำลังกายของเด็กออทิสติก อนุสิทธิบัตร เลขที่ 14023 เรื่อง ยางยืดสำหรับสร้างจรวดของเล่น โดยการประดิษฐ์นี้เป็นของผู้วิจัยกับมหาวิทยาลัยบูรพา ซึ่งการประดิษฐ์มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการพัฒนากล้ามเนื้อมือ แขน และความคิดของเด็ก

เอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ออทิสติก (Autistic) หรือที่รู้จักกันในชื่อกลุ่มอาการออทิสติก (Autism Spectrum Disorders: ASD) คือภาวะระบบประสาททำงานซับซ้อน ผู้ที่เป็นออทิสติกจะมีความสามารถเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม พัฒนาการทางภาษา และทักษะการสื่อสารด้อยกว่าคนปกติ ทั้งนี้ ผู้ป่วยออทิสติกมักมีพฤติกรรมทำอะไรเหมือนเดิมซ้ำ ๆ เช่น โยนของไปมา สะบัดมือซ้ำ ๆ หรือชอบพูดเลียนแบบ โดยอาการอาจรุนแรงหรือไม่รุนแรงก็ได้ เพราะผู้ป่วยออทิสติกแต่ละคนมีปัญหาและความรุนแรงที่แตกต่างกัน

อาการของออทิสติก

เด็กออทิสติกจะแสดงพฤติกรรม สังคม และการสื่อสารปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ดังนี้

พฤติกรรม

เด็กออทิสติกมักแสดงพฤติกรรม ที่ไม่สามารถทำกิจกรรมที่มีลำดับขั้นตอนหลายอย่าง หรือเปลี่ยนไปทำกิจกรรมอื่นได้ยาก การโบกมือไปมา ทูตตี หรือกลอกตาไปมา หัวเสียง่าย ชอบอาหารเป็นบางอย่าง แสดงความสนใจสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพียงอย่างเดียว เช่น เล่นของเล่นแค่ส่วนใดส่วนหนึ่งของของเล่นนั้น หรือเอาแต่พูดเฉพาะเรื่องที่ชอบ

สังคม

เด็กออทิสติกจะมีปัญหาด้านการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นรอบข้าง คล้ายกับว่าอยู่ตัวคนเดียวในโลก ไม่สังสรรค์หรือแสดงความคิดเห็นใดๆ เพื่อแลกเปลี่ยนพูดคุยกับผู้อื่น ไม่เล่นหรือแบ่งปันของเล่นกับเด็กอื่น รวมทั้งไม่รู้วิธีเล่นกับผู้อื่น ไม่เข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของผู้ที่คุยด้วย และขาดการสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่นรอบข้าง

การสื่อสารปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

เด็กออทิสติกจะไม่สามารถสื่อสารผ่านการพูด อ่าน เขียน หรือเข้าใจสิ่งที่ผู้อื่นสื่อสารได้ บางครั้งเด็กอาจลืมถ้อยคำหรือทักษะอื่น ๆ ไม่เข้าใจการสื่อสาร ชี้นำ โบกมือ ขาดความรู้เรื่องทิศทาง ไม่สามารถแปลสัญลักษณ์และเรียนรู้ภาษาได้ช้า อ่านออกแต่ไม่เข้าใจความหมายของคำ

การกระตุ้นพัฒนาการเด็ก การกระตุ้นพัฒนาการของเด็กนั้นมีหลายขั้นตอน ประกอบด้วย การกระตุ้นประสาทสัมผัสทั้งห้า การจับมือเด็กให้ทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตัวเอง การหันตามเสียงเรียก และการสอนให้รู้จักตัวเองและบุคคลในครอบครัว โดยการกระตุ้นพัฒนาการเด็กนั้นจะช่วยให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวเป็นอันดับแรก

การเล่นและรับรู้อารมณ์ ผู้สอนควรให้เด็กที่พูดไม่ได้สื่อสารด้วยท่าทางก่อน และสอนให้เด็กรู้จักแยกแยะสีหน้าอารมณ์ในแบบต่าง ๆ เพื่อให้เด็กเข้าใจความรู้สึกของผู้คนมากขึ้น ที่สำคัญควรฝึกให้เด็กเล่นของเล่น เพราะเมื่อเด็กเล่นของเล่นเป็น ก็จะช่วยให้มีปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอกและปรับอารมณ์ให้ดีขึ้นด้วย

อรรถบำบัด (Speech Therapy) ผู้เชี่ยวชาญด้านการแก้ไขการพูดจะสอนให้เด็กเปล่งเสียงและพูดออกมา โดยอรรถบำบัดจะช่วยให้เด็กเรียนรู้ภาษาและสื่อสารกับผู้อื่นได้ **พฤติกรรมบำบัด (Behavior Therapy)** เด็กออทิสติกจะได้รับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่มีปัญหาของตนให้กลับมาเป็นปกติ สามารถปฏิบัติตัวได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้เด็กเข้าใจกฎเกณฑ์และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ **ดนตรีบำบัด (Music Therapy)** ครูฝึกสอนจะใช้ดนตรีเข้ามาบำบัดร่วมด้วย ทำให้เด็กผ่อนคลาย ไม่รู้สึกกลัวหรือกังวล รวมทั้งกระตุ้นประสาทสัมผัสด้านการฟัง จินตนาการและเคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี โดยดนตรีบำบัดจะช่วยลดพฤติกรรมก้าวร้าวและเสริมสร้างทักษะการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกาย เด็กออทิสติกจะได้รับการฝึกควบคุมการเคลื่อนไหวร่างกายของตัวเองได้อย่างถูกต้องเหมาะสมการทำนิวโรฟีดแบค (**Neurofeedback**) เด็กจะเรียนรู้วิธีฝึกบำบัดตัวเองด้วยเครื่องเฮโมเอนเซฟาโลแกรม (**Hemoencephalogram: HEG**) ซึ่งแสดงผลผ่านจอคอมพิวเตอร์ในรูปแบบกระบวนการป้อนกลับ (**Feedback**) ช่วยให้เด็กมีสมาธิและตั้งใจในการบำบัดการเรียนรู้ด้านวิชาการ เด็กออทิสติกที่มีความฉลาดทางสติปัญญาดำกว่า 70 ซึ่ง

ต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ย ต้องเข้ารับการศึกษาแบบการศึกษาพิเศษ โดยจัดหลักสูตรที่เหมาะสมกับแต่ละคนโดยเฉพาะ และเน้นวิชาสายอาชีพเป็นหลักการบำบัดด้วยยา การใช้ยาบำบัดนั้นจะพิจารณาตามอาการของเด็กแต่ละคน เพื่อช่วยลดพฤติกรรมไม่พึงประสงค์และทำให้การทำพฤติกรรมบำบัดทำได้ง่ายและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ของเล่นและการเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

การเล่นเป็นกิจกรรมสำคัญสำหรับเด็ก เปรียบเสมือนการทำงานของวัยผู้ใหญ่ การจัดการเล่นที่สอดคล้องกับความสามารถและทักษะของเด็กแต่ละวัย จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้มีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น

การเล่นของเด็กพิเศษ

“พูดถึงคำว่าเด็กพิเศษนั้น แยกย่อยได้อีกหลายกลุ่ม เช่น บางคนมีสติปัญญาต่ำกว่าวัย เคลื่อนไหวร่างกายไม่คล่องหรือรวดเร็วเกินไป แยกตัวไม่สนใจคนอื่น ดังนั้น ต้องดูเป็นกรณีไปว่าเด็กแต่ละคนบกพร่องด้านไหน อย่างไร เช่น กล้ามเนื้อมัดใหญ่ กล้ามเนื้อมัดเล็ก การพูด ความเข้าใจภาษา การใช้ภาษาท่าทางและภาษาคำพูด ด้านอารมณ์และสังคม ทำให้เด็กไม่สามารถเล่นได้ตามที่ใจต้องการเหมือนเด็กปกติอื่นๆ ไม่สามารถบอกหรือบอกได้แต่ไม่ทันใจว่าอยากเล่นอันนี้ เล่นแบบนี้ ไม่เอาอันนั้น หรือไม่สนใจใครเลยอยู่คนเดียวในโลกส่วนตัว และบ่อยครั้งที่เด็กพิเศษมีปัญหาเรื่องพฤติกรรมและอารมณ์ร่วมด้วย ทำให้คนที่เล่นด้วยไม่เข้าใจ ไม่สนุก และเป็นที่ที่เล่นด้วยในที่สุด พ่อแม่จึงต้องคอยสังเกตดูว่าชอบเล่นอะไร แบบไหน ชม เชียร์ เมื่อลูกทำได้ ให้กำลังใจเมื่ออยากไป พยายามสร้างบรรยากาศให้เกิดความสนุก รอยยิ้มและเสียงหัวเราะ จะทำให้การเล่นครั้งต่อไปลูกก็อยากเล่นกับพ่อแม่ด้วย เพราะพ่อแม่เข้าใจ และไม่กดดันให้ต้องทำสำเร็จ”

ของเล่นสำหรับเด็กพิเศษ

“เด็กแต่ละคนล้วนมีของเล่นชิ้นโปรดไม่ว่าเด็กปกติหรือเด็กพิเศษ เช่น บางคนเห็นรถเป็นไม้ได้ต้องเล่นก่อน บางคนชอบเล่นตุ๊กตา เด็กแต่ละคนอาจมีวิธีเล่นของเล่นที่หลากหลาย ไม่เหมือนกัน บางคนเล่นได้ไม่นานต้องเปลี่ยนไปเรื่อยๆ อย่างเด็กสมาธิสั้นเห็นรถแล้วเล่นได้แป๊บเดียวก็เปลี่ยนไปเล่นอย่างอื่น เล่นไปเรื่อยๆ ไม่เป็นชิ้นเป็นอันก็ได้ ขณะที่เด็กปกติหลายคนเล่นและสร้างเป็นเรื่องราว ขับรถไปซื้อผลไม้ให้แม่ที่ตลาดต้องเลี้ยงช่วยขวา ขากลับแวะเติมน้ำมันด้วยก็ได้ สิ่งสำคัญคือต้องสนุก จัดการเล่นให้อยู่ในบรรยากาศที่สบายๆ ซึ่งพ่อแม่บางคนอาจจะเครียด ทำให้ไม่ได้สักที สอนไป 10 ครั้งแล้ว เด็กจะรู้สึกว่าการเล่นชิ้นนี้โหม่งมาทีไร ต้องถูกดุ แม่สีหน้าเป็นยักษ์ เขาก็ปฏิเสธ ของเล่นชิ้นนั้นแม่ซื้อมาราคาแพงก็ไร้ค่า การเล่นกับลูกต้องสนุก มีความคาดหวังอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง ประเมินว่าเด็กทำได้มากน้อยแค่ไหน เพื่อให้พ่อแม่มีกำลังใจในการฝึกให้ลูกดีขึ้น” (Mother&Care, 2007)

การเล่นเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเด็ก

"การเล่นเป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของพัฒนาการในวัยเด็ก ผู้ใหญ่ต้อง เข้าใจและเห็นคุณค่าการเล่นของเด็ก" การเล่นที่ให้ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน กระตุ้นการเรียนรู้ ค้นคว้า ทำหาย จะเป็นสิ่งที่ประโยชน์อย่างมากสำหรับเด็ก กระตุ้นให้เด็กมีพฤติกรรมรักการเรียนรู้ด้วยตนเอง การแสวงหาประสบการณ์ใหม่ การค้นคว้า ทดลอง กระบวนการเล่นเป็นกระบวนการที่กระตุ้นระบบประสาทสัมผัสทุกส่วน ไม่ว่าจะเป็นการสัมผัส การมองเห็น การได้ยิน กระบวนการเล่นยังมีผลอย่างมากต่อ พัฒนาการของกล้ามเนื้อมัดใหญ่ มัดเล็ก และการประสานงานของกล้ามเนื้อเหล่านั้น นอกจากนั้นการเล่นยังช่วยกระตุ้นพัฒนาการทางภาษา การสื่อสาร กระบวนการเล่นยังสร้างความคิดสร้างสรรค์แก่ เด็ก (creative play) ฝึกการแก้ไขปัญหา การใช้เหตุผล (cognitive play) ตอบสนองต่อจินตนาการใน

วัยเด็ก (imaginative play) นอกจากนั้นการเล่นยังทำให้เด็กผ่อนคลาย ลดความเครียด เด็กสามารถระบายความเครียดที่อยู่ใต้จิตสำนึกที่ไม่สามารถบอกออกมาเป็นคำพูดได้ โดยใช้การเล่นแบบจินตนาการ หรือแบบบทบาทสมมติ (role play) ตัวอย่างเช่นเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีความรุนแรง เด็กที่สูญเสียคนที่รัก หรือเด็กที่ตกอยู่ในสถานการณ์นำกลักรุนแรงต่างๆ

ของเล่นคือเครื่องมือที่จะนำเด็กไปสู่กระบวนการ เล่นของเล่นมีหลายชนิด สามารถแบ่งออกได้ตามวัตถุประสงค์ของการเล่น เช่น ของเล่นเพื่อการพัฒนากล้ามเนื้อ ของเล่นเพื่อสร้างความคิด เป็นต้น ของเล่นที่ดีไม่จำเป็นต้องเป็นของแพง แต่จะต้องเป็นของเล่นที่ปลอดภัย เหมาะสมกับอายุเด็ก และมีวัตถุประสงค์ชัดเจนในการกระตุ้นพัฒนาการเด็กด้านใดด้านหนึ่ง ตัวอย่างของเล่น เช่น ตุ๊กตา รถจำลอง เครื่องดนตรีจำลอง เครื่องกีฬา เครื่องมือศิลปะ เกมต่างๆ หรือแม้แต่ทราย ก็จัดเป็นของเล่นของเด็กๆ ได้

สิ่งประดิษฐ์ยางยืดและการออกกำลังกาย

หลักการออกกำลังกายด้วยยางยืดหรือ เฟล็กซ์เซอร์ไชส์ (Flexercise)

รศ.ดร.เจริญ กระจวนรัตน์ กล่าวว่า หลักการของเฟล็กซ์เซอร์ไชส์ คือ การให้ร่างกายได้ยืดเหยียด เพราะคนเรามักจะทำงานด้วยท่าทางเดิมๆ แต่ไม่ค่อยบริหารกล้ามเนื้อ หนึ่งอย่างทำหน้าที่เป็นแรงต้านที่ทำให้เราต้องออกแรงเอาชนะ กล้ามเนื้อของเราจึงจะแข็งแรง คุณสมบัติของหนึ่งยางคือ ยืดหยุ่นคล้ายคลึงกับการทำงานของกล้ามเนื้อ จึงลดความเสี่ยงจากการบาดเจ็บได้ดี

การออกกำลังกายด้วยยางยืดมีประโยชน์หลายอย่าง คือ ช่วยเพิ่มความแข็งแรงให้กับกล้ามเนื้อ เอ็นกล้ามเนื้อ และเอ็นข้อต่อ กล้ามเนื้อกระชับได้รูปทรงและสัดส่วนสวยงาม ช่วยเผาผลาญและลดไขมันในร่างกาย ชะลอการเสื่อมสภาพของกล้ามเนื้อและกระดูก ป้องกันและลดอาการข้อติด ข้อเสื่อม กระดูกบาง กระดูกพรุน กระตุ้นระบบการย่อยอาหาร การดูดซึม และการทำงานของอวัยวะภายในร่างกาย เพิ่มการเผาผลาญสารอาหารในร่างกาย ป้องกันและลดอาการปวดเข่า ปวดหลัง และอาการปวดตามข้อ เพิ่มบุคลิกภาพในการเคลื่อนไหว และความมั่นใจให้กับตนเอง ทำให้เกิดความสัมพันธ์ ความมั่นคง และการทรงตัวที่ดีในการเคลื่อนไหว นอกจากนี้ รศ.เจริญ กระจวนรัตน์ กล่าวถึงประโยชน์ของเฟล็กซ์เซอร์ไชส์ว่าให้ประโยชน์กับคนทุกวัย เสริมสร้างความแข็งแรงให้ร่างกาย และช่วยกระตุ้นพัฒนาการเจริญเติบโตของกล้ามเนื้อและกระดูกในวัยเด็ก ช่วยให้วัยรุ่นมีรูปร่างกระชับได้สัดส่วน และช่วยเพิ่มความหนาแน่นของกระดูก สำหรับวัยผู้ใหญ่ก็ช่วยให้ร่างกายมีทรวดทรงที่ดี ดูอ่อนกว่าวัย บำบัดโรคต่างๆ ได้ ส่งผลต่อการชะลอความเสื่อมสภาพของร่างกาย (ช่อทิพย์ บรมธนรัตน์, 2557)

สิ่งประดิษฐ์ยางยืดจรวดของเล่น

ยางยืดจรวดของเล่นเป็นอุปกรณ์ที่ประดิษฐ์ สืบเนื่องมาจากการสังเกต ทดลองนำยางยืดมาประดิษฐ์เป็นของเล่นสำหรับเด็กทั่วไป พบว่าเด็กสนุกสนานในการดึงยางยืด และอยากที่จะหยิบ จับ นำมาเล่น มาใช้งาน กอปรกับการใช้งานสิ่งประดิษฐ์อนุสิทธิบัตร เลขที่ 12276 เรื่องยางยืดคล้องแขน และอนุสิทธิบัตร เลขที่ 12088 เรื่อง ยางยืดพลิกข้อมือ ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาช่วยเหลือ บำบัดผู้ป่วยที่มีอาการแขนอ่อนแรง ที่เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดแนวคิดต่อยอดการประดิษฐ์ยางยืดสำหรับเด็กออทิสติก และได้อนุสิทธิบัตร เลขที่ 14023 เรื่อง ยางยืดสำหรับสร้างจรวดของเล่น

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เด็กออทิสติกที่มีปัญหาการควบคุมกล้ามเนื้อมัดเล็ก และกล้ามเนื้อมัดใหญ่ จำนวน 30 คน แบ่งออกเป็นผู้ตอบแบบประเมินจากศูนย์ส่งเสริมออทิสติกชลบุรี จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 66.66 และศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดสระบุรี จำนวน 10 คนคิดเป็นร้อยละ 33.33

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ สิ่งประดิษฐ์ยางยืดจรวดของเล่น เพื่อใช้ในการพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็ก และมัดใหญ่ของเด็กออทิสติก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินความเหมาะสมของของเล่น ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมของของเล่น เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ท ซึ่งมีการหาคุณภาพความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของเครื่องมือ IOC โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ได้ค่าคะแนน 0.66-1.00

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนดำเนินการ

1. นำส่งสิ่งประดิษฐ์ยางยืดจรวดของเล่น จำนวน 30 ชิ้นไปยังศูนย์ส่งเสริมออทิสติกชลบุรี และศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดสระบุรี
2. แนะนำขั้นตอน และวิธีการใช้งานสิ่งประดิษฐ์ยางยืดจรวดของเล่นให้เจ้าหน้าที่ ผู้ดูแล หรือพี่เลี้ยงเด็ก
3. ส่งแบบประเมินผลการใช้งานสิ่งประดิษฐ์ยางยืดจรวดของเล่นเจ้าหน้าที่ ผู้ดูแล หรือพี่เลี้ยงเด็ก หลังจากนำส่งสิ่งประดิษฐ์ 2 สัปดาห์
4. ติดตามแบบประเมินกลับคืนเพื่อประมวลผล

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ จำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 การประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ และพี่เลี้ยง

ตารางที่ 1 แสดงช่วงอายุของเด็กออทิสติกที่ใช้งานยางยืดจรวดของเล่น จำแนกตามช่วงอายุเด็กออทิสติก

ช่วงอายุ	จำนวน (N=30 คน)	ร้อยละ
1 – 3 ปี	2	6
4 – 6 ปี	11	37
7 – 9 ปี	6	20
10 ปี และ 10 ปีขึ้นไป	11	37

จากตารางที่ 1 พบเด็กออทิสติกที่ใช้งานยางยืดจรวดของเล่นส่วนใหญ่มีช่วงอายุ 10 ปี และ 10 ปีขึ้นไป และช่วงอายุ 4-6 ปี คิดเป็นร้อยละ 37 เท่ากัน รองลงมาช่วงอายุ 7-9 ปี ร้อยละ 20 ส่วนช่วงอายุ 1-3 ปี ร้อยละ 6 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 การประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ และพี่เลี้ยง

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยการประเมินความเหมาะสมของการใช้งานยางยืดจรวดของเล่น

ที่	รายการ	ระดับความเหมาะสม		
		μ	σ	การแปลความหมาย
N = 30				
1	รูปแบบน่าสนใจ	3.47	.66	มาก
2	สีสันสะดุดตา	3.42	.62	มาก
3	วัสดุที่ใช้มีความเหมาะสม	3.70	.51	มาก
4	รูปแบบการเล่นมีมากกว่า 1 แบบ	4.07	.66	มากที่สุด
5	ฝึกการสังเกต และการรับรู้	3.62	.65	มาก
6	สามารถเล่นของเล่นได้เอง	4.00	.66	มาก
7	มีความปลอดภัย	3.67	.57	มาก
8	ขนาดของเล่นเหมาะสม	3.45	.50	มาก
9	มีความคงทน	3.80	.67	มาก
10	เมื่อเสียหาย ผู้อื่นสามารถซ่อมแซมได้	3.92	.50	มาก
11	ส่งเสริมการพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็ก ได้แก่ ตา นิ้วมือ มือ	4.02	.72	มากที่สุด
12	ส่งเสริมการพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่ ได้แก่ แขน หัวไหล่	4.20	.51	มากที่สุด
รวม		3.77	.60	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่าในภาพรวมยางยืดจรวดของเล่นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 และเมื่อพิจารณาเป็นรายการพบว่ารายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอันดับที่ 1 ได้แก่ การส่งเสริมการพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่ ได้แก่ แขน หัวไหล่ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 รองลงอันดับ 2 ได้แก่ รูปแบบการเล่นมีมากกว่า 1 แบบ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 และอันดับ 3 ได้แก่ ส่งเสริมการพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็ก ได้แก่ ตา นิ้วมือ มือ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02

สรุปผลการวิจัย

ภาพรวมยางยืดจรวดของเล่นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 และเมื่อพิจารณาเป็นรายการพบว่ารายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอันดับที่ 1) ได้แก่ การส่งเสริมการพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่ ได้แก่ แขน หัวไหล่ รองลงอันดับที่ 2) ได้แก่ รูปแบบการเล่นมีมากกว่า 1 แบบ และ อันดับที่ 3) ได้แก่ ส่งเสริมการพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็ก ได้แก่ ตา นิ้วมือ มือ ส่วนรายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ 3 รายการเรียงลำดับได้ดังนี้ 1) สีสันสะดุดตา 2) ขนาดของเล่นเหมาะสม และ 3) รูปแบบน่าสนใจ ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากผลการประเมินความเหมาะสมของการใช้งานที่ยืดจรวดของเล่นพบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอันดับที่ 1) ได้แก่ การส่งเสริมการพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่ ได้แก่ แขน หัวไหล่ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 รองลงอันดับที่ 2) รูปแบบการเล่นมีมากกว่า 1 แบบ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 และอันดับ 3) ส่งเสริมการพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็ก ได้แก่ ตา นิ้วมือ มือ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02

เนื่องมาจากยางยืดเป็นวัสดุชนิดหนึ่งที่มีแรงต้าน และแรงสะท้อนกลับ เหมาะกับการนำมาเป็นอุปกรณ์ออกกำลังกายของบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ตามที่ เจริญ กระบวนรัตน์ (มปป.) กล่าวถึงหลักการออกกำลังกายด้วยยางยืด หรือ เฟล็กเซอร์ไซส์ (Flexercise) คือการให้ร่างกายได้ยืดเหยียด เพราะคนเรามักจะทำงานด้วยท่าทางซ้ำๆ เดิมๆ แต่ไม่ค่อยได้บริหารกล้ามเนื้อ หนึ่งอย่างจึงทำหน้าที่เป็นแรงต้านทำให้เราต้องออกแรงขณะ กล้ามเนื้อจึงจะแข็งแรง คุณสมบัติของหนึ่งยาง คือ ยืดหยุ่นคล้ายการทำงานของกล้ามเนื้อ เฟล็กเซอร์ไซส์จึงให้ประโยชน์กับคนทุกวัย เสริมสร้างความแข็งแรงให้ร่างกาย และช่วยกระตุ้นพัฒนาการเจริญเติบโตของกล้ามเนื้อ และกระดูกในวัยเด็ก ช่วยให้วัยรุ่นมีรูปร่างกระชับได้สัดส่วน และช่วยเพิ่มความหนาแน่นของกระดูก ซึ่งชอทิพย์ บรมธนรัตน์ (2557) ได้สรุปการออกกำลังกายด้วยยางยืดว่า สามารถทำได้ทุกที่ ง่าย และประยุกต์ท่าทางได้หลากหลาย ช่วยพัฒนาสุขภาพ กระชับกล้ามเนื้อ ลดไขมัน หรือเสริมสร้างความแข็งแรงได้ โดยออกกำลังกายสม่ำเสมอสัปดาห์ละ 3 ครั้งๆ ละ 30 นาที ถึง 1 ชั่วโมง และควรมีการประเมินสุขภาพ และสมรรถภาพเบื้องต้นด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการประเมินผลการใช้งานสิ่งประดิษฐ์ เลขที่อนุสิทธิบัตร 14023 ผู้ประดิษฐ์ ดร.เมธี ธรรมวัฒนา ที่เป็นของเล่นประดิษฐ์เพื่อเด็กออทิสติก
2. ความแข็งแรงของยางยืดสามารถปรับ เพิ่มเติมได้ตามช่วงอายุ อาการความบกพร่องของอวัยวะของผู้ใช้งานได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการทดลองผลการใช้งานในระยะยาว 3 - 6 เดือน หรือจนกว่าอุปกรณ์จะชำรุดเสียหายไป
2. ควรมีการเปรียบเทียบผลประเมินตามช่วงอายุเด็กที่ใช้งาน

เอกสารอ้างอิง

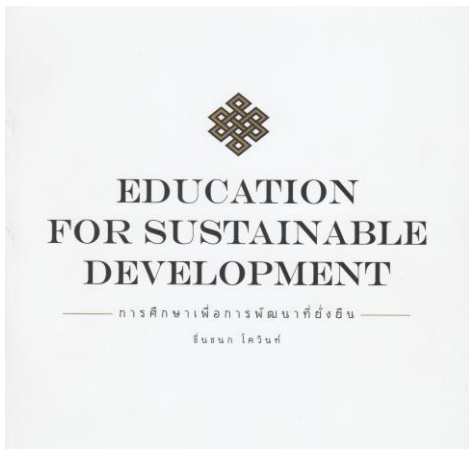
- กรุงเทพมหานคร. (2561). เผยไทยมีคนเป็นออทิสติก18,220 ราย ไม่ถึง 100 คน มีงานทำ-มีรายได้ คุณภาพชีวิต-สังคม. สืบค้นเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2561, เข้าถึงได้จาก <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/797549>
- เจริญ กระบวนรัตน์. (มปป.). *การออกกำลังกายด้วยยางยืด*. ภาควิชาพลศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชอทิพย์ บรมธนรัตน์. (2557). มุมสบายๆ เรื่อง ยางยืด.....ยืดชีวิต. จุลสารสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ณัฏพร ศุภสมุท. (2554). คู่มือการจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรณีตัวอย่างโรงเรียนวัดอุทัยธาราม. กรุงเทพฯ : กรมสุขภาพจิต.

- ณัชร ศุภสมุท, สุจิตรา สุขเกษม, ปัทมา พนมวัน ณ อยุธยา และรุจิรัตน์ จันทร์เนตร. (2562). การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ. สืบค้นเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2562, เข้าถึงได้จาก http://www.rajanukul.go.th/new/_admin/download/D0000071.pdf
- ณัฐนิชา ภูมิรัตน์ไพศาล. (2559). ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองด้านการพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กสำหรับเด็กดาวินซินโดรม ศูนย์การศึกษาพิเศษมหาจักรีสิรินธร ประจำจังหวัดนครนายก. ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา, คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา. (2560). พฤติกรรมการเล่นในเด็กออทิสติก. วันที่สืบค้น 13 กุมภาพันธ์ 2562, เข้าถึงได้จาก <http://www.happyhomeclinic.com/au32-autistic-play-behavior.htm>
- พบแพทย์. (2559). ความหมายออทิสติก. สืบค้นเมื่อวันที่ 9 มกราคม 2562, เข้าถึงได้จาก <https://www.pobpad.com/%E0%B8%AD%E0%B8%AD%E0%B8%97%E0%B8%B4%E0%B8%AA%E0%B8%95%E0%B8%B4%E0%B8%81>
- ภารุจิรี บุญชุ่ม. (2555). การศึกษาและพัฒนาของเล่นประเภทฝึกประสาทสัมผัสสำหรับเด็กออทิสติกที่มีปัญหาการควบคุมกล้ามเนื้อ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวัตกรรมการออกแบบ, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วีระ หนูมงกุฎ. (2557). ผลของการใช้ชุดภาพร่วมกับการแสดงบทบาทสมมติเพื่อเพิ่มทักษะทางสังคมของนักเรียนออทิสติก. วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาพิเศษ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วุฒิชัย ไจนะภา. (2556). การฝึกทักษะทางสังคมของนักเรียนออทิสติกโดยใช้บัตรพลังร่วมกับสถานการณ์จำลอง. วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาพิเศษ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศิริการ นิพพิทา และนภัสกร จิตตไพบูลย์. (2550). การศึกษาโปรแกรมการออกกำลังกายโดยใช้อย่างยืด 2 ชนิด เพื่อเพิ่มสมรรถภาพทางกายในผู้สูงอายุ. ศูนย์อนามัยที่ 1 กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข
- สปริงนิวส์ออนไลน์. (2560). กรมสุขภาพจิตเผยเด็กไทยป่วย ออทิสติก 3 แสน เร่งวิจัยหายีนต้นเหตุ. 23 กรกฎาคม 2560. เข้าถึงได้จาก <https://www.springnews.co.th/news/73164>
- สมโภชน์ อเนกสุข. (2559). การวิจัยทางการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 8). ม.ป.ท.
- สุนาท สร้อยจ. (2557). การออกแบบและพัฒนาของเล่นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องเส้น สี รูปร่าง รูปทรงสำหรับเด็กออทิสติกช่วงอายุ 3-5 ปี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวัตกรรมการออกแบบ, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์. (2557, 8 พฤษภาคม). ออทิสติก. หน้า 14
- หมอชาวบ้าน. (2548). บทความสาระน่ารู้ เรื่อง ของเล่นอันตราย. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2548. เข้าถึงได้จาก <https://www.doctor.or.th/article/detail/2048>

วรรณกรรมวิจารณ์ การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ชื่นชนก ไควินทร์. (2561). *การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค. 240 หน้า.

รวรุณี เฟื่องพันธ์*

หนังสือเรื่องการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Education for Sustainable Development) เป็นการเรียบเรียงมุมมอง แนวคิด และผลการวิจัยจากการฟังบรรยายและการเข้าร่วมอภิปรายเกี่ยวกับการพัฒนา การพัฒนาที่ยั่งยืน และการใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งแหล่งข้อมูลต่างๆ มีทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ โดยมีกรอบแนวคิดในรูปของประเด็นคำถามเป็นตัวกำหนดเรื่องราวในแต่ละบทและมีคำถามท้ายบทที่ท้าทายไว้อย่างน่าติดตาม นอกจากนี้ยังมีกรยกตัวอย่างการบูรณาการเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนเข้ากับรายวิชาต่างๆ ได้น่าสนใจ ซึ่งหนังสือแบ่งออกเป็น 6 บทดังต่อไปนี้

บทที่ 1 บทนำ เริ่มต้นชวนให้วิเคราะห์ภาพยนตร์สารคดีเรื่อง I AM ซึ่งออกฉายในปี ค.ศ.2010 เพื่อสะท้อนปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อความต้องการในการยกระดับมาตรฐานการครองชีพของมนุษย์ให้เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน

บทที่ 2 การพัฒนา เริ่มต้นโดยการให้ความหมายและความเป็นมาของการพัฒนาผ่านช่วงเวลาต่างๆ และนำเสนอทฤษฎีการพัฒนาที่สำคัญที่ควรรู้ ได้แก่ ทฤษฎีภาวะทันสมัย ทฤษฎีทุนมนุษย์ ทฤษฎีภาวะพึ่งพา ทฤษฎีของมาร์กซ์ว่าด้วยการพัฒนา และทฤษฎีการปลดปล่อย นอกจากนี้ยังได้นำเสนอประเด็นปัญหาจากการพัฒนาทั้งปัญหาจำนวนประชากรที่มากเกินไป ปัญหาการบริโภคเกินตัว ปัญหาความยากจนและปัญหาสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การแสวงหาแนวทางการพัฒนาทางเลือกที่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของผู้คนในประเทศและบริบทเฉพาะตน

บทที่ 3 การพัฒนาที่ยั่งยืน เริ่มต้นโดยการให้ความหมาย ความเป็นมาของการพัฒนาที่ยั่งยืนผ่านแนวคิดสำคัญต่างๆ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ในมิติด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและการจัดการ และหลักคิดสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนนำเสนอความยั่งยืนในตนเองอันประกอบด้วย ความตระหนักรู้ แรงจูงใจ ความเชื่อในศักยภาพของตน ความรู้ ความมีทักษะ และการปฏิบัติจริง

บทที่ 4 การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เริ่มต้นโดยบอกความเป็นมาและความหมายของคำว่าการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมถึงความสัมพันธ์ของการศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืน และการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการศึกษาใหม่ที่มุ่งเน้นพิจารณาความรู้ ประเด็น ทักษะ มุมมอง และคุณค่าของการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองโลก พัฒนศึกษา และการศึกษาที่การสร้างคามยั่งยืนในตน เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์แห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน อันจะมีผลต่อวิถีคิด การตัดสินใจและพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคล

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

บทที่ 5 จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ นำเสนอช่องว่างระหว่างความรู้กับการลงมือปฏิบัติ และวิธีการบูรณาการพร้อมยกตัวอย่างเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนกับการศึกษาสำหรับเด็กเล็กได้โดยผ่านวรรณกรรมสำหรับเด็ก อันเป็นเครื่องมือสำคัญในการสอนเรื่องของเหตุและผล ซึ่งช่องทางสำคัญยิ่งที่เด็กจะทำความเข้าใจและซึมซับสิ่งที่ควรให้คุณค่าเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

บทที่ 6 บทสรุป เป็นการกล่าวสรุปที่เน้นย้ำถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ส่งผลให้มนุษย์ต้องเปลี่ยนวิถีคิด วิธีปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และรูปแบบการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ แรงจูงใจ อีกทั้งความกล้าที่จะทำในสิ่งที่เคยคิดว่าตนทำไม่ได้ อันเป็นก้าวแรกที่จะทำให้ความต้องการของมนุษย์ได้รับการสนองตอบอย่างยั่งยืนได้ต่อไปในอนาคต

จากเนื้อหาสาระของหนังสือเรื่องการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังกล่าวทำให้เห็นว่าทุกคนควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้เข้าใจถึงการศึกษเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทุกช่วงวัย เพื่อให้เกิดการตระหนักในหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเองต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยส่วนรวมในฐานะพลเมืองโลก อันจะนำไปสู่การเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมที่น่าอยู่อย่างยั่งยืนในอนาคต

สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม
ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

โทร. 0 3810 2067